

Összefoglaló Tájékoztató
a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia
megvalósítását szolgáló 2015-2016. évi kormányzati intézkedésekről

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	2
1. Emberi erőforrások.....	3
1.I. Népeség	3
1.II. Tudás	12
1.III. Egészség	29
1.IV. Társadalmi kohézió	43
2. Társadalmi erőforrások	54
3. Természeti erőforrások.....	75
4. Gazdasági erőforrások.....	117
4.I. Vállalkozói tőke, innováció, foglalkoztatás.....	117
4.II. Makrogazdasági egyensúly.....	128
4.III. Területi szempontok.....	131
Javaslatok az NFFS megújításához	132
Rövidítésjegyzék	136

Bevezetés

A Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégiáról szóló 18/2013. (III.28.) OGY határozattal az Országgyűlés elfogadta „A fenntarthatóság felé való átmenet nemzeti koncepciója” című, Magyarország 2012-2024-es időszakra szóló Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégiáját.

A Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégiáról szóló 18/2013. (III.28.) OGY határozatból eredő kormányzati feladatok meghatározásáról szóló **2037/2013. (XII.30.) Korm. határozat értelmében kétévente Összefoglaló Tájékoztató készül** a Keretstratégia megvalósítását szolgáló **kormányzati intézkedésekről** a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanácson keresztül az Országgyűlés számára.

Az Összefoglaló Tájékoztató szerkezetében és felépítésében követi a Keretstratégiát. A négy alapvető erőforráscsoport: az emberi, a társadalmi, a természeti és a gazdasági erőforrások megőrzése és fejlesztése terén végrehajtandó teendőkhöz kapcsol a vizsgált időszakban (2015-2016) megvalósult, vagy megvalósítás alatt álló kormányzati intézkedéseket és eredményeket. Egyes indokolt esetekben ettől eltér, ahol a folyamatok bemutatása szükségessé tette a kiindulási állapot és a jövőbeli tendenciák ismertetését is.

Az Összefoglaló Tájékoztatóban a fejezetenként felsorolt „Teendők” a Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégiáról szóló 18/2013. (III.28.) OGY határozathoz tartozó függelék¹ szó szerint idézett mondatok, amelyeket az Összefoglaló Tájékoztatónak nem feladata módosítani.

¹ FÜGGELÉK a Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégiáról szóló 18/2013. (III.28.) OGY határozat mellékletéhez

1. Emberi erőforrások

1.1. Népeség

Teendők:

- T1.1 A párkapcsolatokhoz, a család fogalmához kapcsolódó értékek továbbadása
- T1.2 A családbarát munkahely ethoszának erősítése a CSR-ben
- T1.3 A párkapcsolatokhoz és a családhoz kapcsolódó értékek képviselője a nyilvánosság előtt, kampányok indítása ezek erősítésére
- T1.4 Versenyképes munkabérek biztosítása az elvándorlással sújtott szakmákban
- T1.5 A foglalkoztatás támogatása azok esetében, akik magas elvándorlással sújtott szakmával rendelkeznek
- T1.6 A gyermekvállalás és munka összeegyeztethetőségét támogató intézkedések (pl. bölcsődék létrehozása)
- T1.7 A munka és a család összeegyeztethetőségét szolgáló vállalati programok támogatása
- T1.8 Erős szülői jogosítványok és felelősség, elköteleződés támogatása
- T1.9 A munkával kapcsolatos jogszabályokban a gyermekeket nevelők védelme
- T1.10 Figyelembe kell venni az egyéni gyermeknevelési erőfeszítéseket (a felnevelt gyermekek számát és iskolázottságát) a nyugdíj-megállapítás szabályaiban
- T4.13 Az életpálya-finanszírozás két ellentétes irányú áramának (az aktívaktól az idősek, ill. a gyermekek felé) összekapcsolása egyéni és nemzeti szinten, a korosztályi egyensúly fokozatos visszaállítása

Hazai helyzet áttekintése

Minden generációnak szüksége lesz emberi erőforrásokra: megfelelő létszámban és jó egészségi állapotban élő emberekre, tudásukkal, képességeikkel együtt. Nem engedhető meg, hogy a társadalom egy része leszakadjon, s így képességeik elveszenek a társadalom számára. Bár pontos statisztikai adat nincs rá, valószínűsíthető, hogy az emberi tőke gazdasági értéke az ezredforduló környékén meghaladta a dologi tőke nagyságát, és az ember a nemzet legfontosabb erőforrásává vált.

A magyarországi népesség száma lassan, de továbbra is csökken (2013 és 2016 év vége között 9,877 millióról 9,798 millióra). Ez főként a még mindig (2015-ben kiugróan) magas halálozási számnak tudható be, mert az élvészületek száma 2014-ben, 2015-ben és 2016-ban egyaránt meghaladta a megelőző néhány év értékeit. Ugyanakkor növekszik az egészségben eltöltött életevek száma is. (KSH, 2012, Eurostat) Szintén pozitív fejlemény, hogy **2016-ra 1,49-re emelkedett a termékenységi ráta, újra elérve az 1990-es évek közepe előtti értéket** – ami jelzi a gyermekvállalási kedv élénkülését. Az élvészületek száma 2010 és 2016 között 3%-kal nőtt. A népmozgalmi mutatók kedvező alakulását szemlélteti az is, hogy a **2010-es mélypont óta egyre többen kötnek házasságot. 2016-ban kiugróan is nagyszámú, 51 805 házasságkötés történt. Ez a szám 1996 óta a legmagasabb értéket jelentette.** Ugyanakkor csökkenő tendenciát mutat a válások száma is. Nem elhanyagolható pozitív fejlemény a terhességmegszakítások számának folyamatos csökkenése, a 2010 és 2016 közötti mintegy 25%-os visszaesése sem.

Magyarország Alaptörvénye biztosítja a **fiatalok és a szülők munkahelyi védelmét**. A magyar munkajogi szabályozás a nőkre nézve az általános szabályozástól eltérő, kedvezőbb rendelkezéseket is tartalmaz. A dolgozó nőkre vonatkozó munkajogi szabályokat egyrészt a Munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (a továbbiakban: Mt.), másrészt a munkahelyi egészséggel és biztonsággal, a munkavédelemmel kapcsolatos jogszabályok rendezik.

A szülési szabadság időtartamára a dolgozó nőt szabadság illeti meg, mely annak is jár, aki a gyermeket örökbefogadási szándékkal veszi nevelésbe. Az Mt. felmondási tilalmi szabályokat rögzít várandósság, anyaság esetén, a kisgyermeküket szoptató anyák számára munkaidő-kedvezményt állapít meg. Az Mt. a pihenőidőre és az éjszakai munkavégzésre nézve védelmi szabályokat tartalmaz. További védelmi elem, hogy a munkavállaló számára egészségi állapotának megfelelő munkakört kell felajánlania a munkáltatónak, illetve fel kell őt menteni a munkavégzés alól, ha a munkavállaló várandóssága megállapításától gyermeke egyéves koráig munkakörében nem foglalkoztatható, továbbá a kisgyermeket nevelők a hozzájárulásuk nélkül nem kötelezhetők más helységben történő munkavégzésre.

Az intézkedések eredménye látható a munkaerőpiaci statisztikákban is. A **15-64 éves nők foglalkoztatási** rátája Magyarországon 2016-ban 60,2% volt, amely a 2010. évi 50,2%-hoz képest 10 százalékpontos javulást jelent. (Az uniós átlag 2015-ben 60,4% volt, míg hazánk valamivel az átlag alatti mutatóval rendelkezett (57,8%).) A **3 éven aluli gyermeket nevelő 25-49 éves nők foglalkoztatási rátája** a 2010. évi 12,4%-ról 2016-ra 14,2%-ra emelkedett. Ez arányaiban közel 15%-os növekedést jelent. Az érintett – gyermekvállalás mellett dolgozó – kisgyermekes nők száma a 2010. évi 27 600 főről 2016-ra több mint 3 ezerrel (12%-kal), 31 000 főre nőtt. A növekedés elsősorban a GYED Extra bevezetése, 2014 óta jelentkezett: míg 2010-2013 között stagnált a foglalkoztatott kismamák létszáma, addig 2014-2015 során bekövetkezett a már említett emelkedés. A **15-64 éves nők munkanélküliségi rátája** 2016-ban 5,1% volt, ami 5,6 százalékpontos csökkenés 2010-hez képest (10,7%). 208 ezer főről 107 ezer főre, vagyis mintegy felére (101 ezerrel) csökkent az állástalan nők száma.

A magyar munkaerőpiacra jellemző, hogy egyszerre van jelen **munkaerőfelesleg és munkaerőhiány**. A munkaerőhiány enyhítése érdekében a Kormány kiemelt célja a szakképzés fejlesztése és a hazai bérszínvonal további emelése. Tekintettel arra, hogy a munkaerőtartalék növekvő hányadát a közfoglalkoztatásban dolgozók teszik ki, ezért az NGM több intézkedést valósít meg a közfoglalkoztatás hatékonyságának javítására (ld. az egyes munkaerőpiaci intézkedésekről szóló 1139/2017. (III.20.) Korm. határozat). A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (NFSZ) bázisán megvalósuló programok egyrészt az álláskereső foglalkoztathatóságának javítását célozzák, másrészt a versenyképesség javításához is hozzájárulnak, mivel pl. célzott támogatásokkal lehetővé teszik az újonnan felvett munkavállalók foglalkoztatási költségeinek mérséklését.

Megtett intézkedések

T1.1 A család fogalmához kapcsolódó értékek továbbadásának elősegítése

A gyermekes családok részére évről-évre egyre növekvő összegű támogatást biztosít a magyar költségvetés: 2016-ban 1526 Mrd Ft támogatást. Ebben benne foglaltatnak a pénzbeli családtámogatások, az adókedvezmények, a különféle, családokat érintő szolgáltatások, mint például a bölcsődei, óvodai, védőnői ellátás, az otthonteremtési támogatások, valamint a nők kedvezményes nyugdíjazására fordított összegek.

2014-től a **családi adókedvezmény** az szja mellett a nyugdíj- és egészségbiztosítási járulékból is érvényesíthető, így a jogosultak még nagyobb arányban tudják igénybe venni azt. Ezzel 2014-ben már közel 233 Mrd Ft maradt a családoknál, 2015-ben pedig mintegy 1 millió család 240 Mrd Ft-os összegben igényelte a kedvezményt. A 2016-os keretösszeg 257 Mrd Ft volt. Jelenleg már a kiskorú gyermeket nevelő családok túlnyomó többsége, 92%-a igénybe tudja venni a kedvezményt.

2010-2016 között a családi adókedvezménynek is köszönhetően **a gyermekes családok nettó átlagkeresete** közel másfélszeresére (44,9%-kal), reálkeresete pedig csaknem egyharmadával (29,6%-kal) emelkedett. Egy gyermekes család nettó bére tavaly átlagosan 12,8%-kal, havi 22 ezer Ft-tal volt magasabb, mint egy gyermekkel nem rendelkező, ami éves szinten csaknem másfél havi plusz keresettel egyenértékű többletet jelent.

A nagycsaládosok jövedelme nőtt a legnagyobb arányban: nettó értelemben több mint kétharmadával, reálértelemben pedig több mint másfélszeresére.

A 2015-től bevezetett adóalap-csökkentő (egy pár együttesen havi 5000 Ft adókedvezményt érvényesíthet) **első házások kedvezményét** 2015-ben mintegy 21 ezer család igényelte, akik összesen 3,1 Mrd Ft-tal csökkenthették adóalapjukat ennek köszönhetően. 2016-ban az igénylő házaspárok száma az előzetes adatok szerint tovább nőtt, 23 ezerre.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma 2016-ban hirdette meg az EFOP-1.2.1-15 kódszámú **Védőháló a családokért** elnevezésű pályázatot. A 6,6 milliárd forintos keretösszezből olyan szervezeteket, egyesületeket kívánnak támogatni, melyek projektjeik megvalósításával hozzájárulnak a család társadalmi szerepének megerősítéséhez, a családi kohézió növeléséhez, a családok életvezetési kompetenciáinak fejlesztéséhez, elősegítve a fiatalok családi életre való felkészülését, a nők és férfiak társadalmi egyenlőségét, ösztönözve a generációkon átívelő együttműködést, valamint szolgáltatásokkal segítik a krízishelyzet megelőzését és támogatják a már krízishelyzetbe került családokat.

Az EFOP-1.2.6-VEKOP-17 **Családbarát ország felhívás** (6,17 Mrd Ft: 4,32 Mrd Ft + 1,85 Mrd Ft VEKOP) célja, hogy a társadalomban újra megerősödjön, általánossá váljon a családbarát értékrend, ami egyszerre jelent család- és gyermekbarát szemléletet, valamint a munka és a családi élet összeegyeztetését. A projekt keretében megvalósuló programok, akciók, rendezvények, szakmai fejlesztések és képzések erősítik a családbarát szemléletet és közgondolkodást, valamint a generációk közötti együttműködést.

A **kisgyermek napközbeni elhelyezésével** kapcsolatban az a cél, hogy a jelenlegi 48 ezerről 2018-2020-ra 60 ezerre emelkedjék a bölcsődei férőhelyek száma. 2010-2015 között a bölcsődei és családi napközi férőhelyek száma 28%-kal, 37 ezerről 48 ezerre nőtt. Míg 2010-ben csak a 3 év alatti gyermekek 12%-a számára állt rendelkezésre a napközbeni ellátás keretében férőhely, addig 2015-ben ez az arány már 17% körül mozog.

Az **idősek**, úgy a családon belül, mint a társadalomban fontos szerepet töltenek be. 2014-ben újjáalakult a Kormány tanácsadó testülete, az **Idősek Tanácsa**, amely ezt követően nemcsak kizárólag az időseket közvetlenül érintő ügyekkel, hanem a társadalom egészét átfogó lényeges kérdésekkel foglalkozik majd. 2015-ben a Tanács többek között foglalkozott az iskolai közösségi szolgálat tapasztalataival; az időseknek szóló műsorok iránti igénnyel; a szülő-gyermek kölcsönös gondoskodási kötelezettségével; az életkornak, egészségi állapotnak megfelelő mozgásformák megtalálásával, elterjesztésével, hozzáférhetőségével stb. A Tanácson belül, külső szakértők bevonásával 3 munkacsoport (az idősellátás egészségügyi és szociális kérdéseivel; az idősek médiájával; valamint a többgenerációs családi szabadidő és sportprogram-lehetőségekkel foglalkozó) alakult abból a célból, hogy megvitassa, figyelemmel kísérelje a különböző kormányzati közép- és hosszú távú terveket, stratégiákat.

Az **Idősbarát Önkormányzat Díj** célja, hogy a helyi közhatalom gyakorlóinak figyelme minél jobban irányuljon a demográfiai idősödésből adódó kihívások felé. Vonják be az idősebbeket is lakóhelyük eseményeinek formálásába, erősítsék az önkéntes tevékenységek és a különböző igények találkozását. Az idősebb generációk bevonásával segítsék elő a helyi lakosok közösségének szerveződését, illetve megerősítését. Évente 6 önkormányzat nyeri el az 1 M Ft-os díjat.

Családbarát Ország 2015 pályázat „C” komponense – **Családbarát Ország az Idősekért**, a Nemzedékek Együttműködéséért: a Család- és Ifjúságügyért Felelős Államtitkárság pályázata civil és egyházi szervezetek számára. Célkitűzése az időstársadalom és a fiatalabb nemzedékek minél szélesebb köre együttműködésének támogatása, ezáltal az egymástól különböző okokból eltávolodott generációk közeledésének elősegítése, odafigyelés egymás értékeire (értékességére).

A **Madridi Nemzetközi Idősügyi Cselekvési Terv és Regionális Stratégiájának** végrehajtásáról szóló nemzeti jelentést (2016., MIPAA/RIS Review National Reports) az

EMMI 2016-ban benyújtotta. A Jelentés bemutatja, hogy a Magyarország lakosságának egyre nagyobb részét kitevő 60 éven felüliek élethelyzete, lehetőségei és meglévő problémái milyen kérdéseket vetnek fel és milyen megoldási javaslatokat kínálnak a döntéshozóknak. A Kormány időseket érintő célkitűzései: az időskori anyagi biztonság biztosítása, a nyugdíjak értékének megőrzése, a nemzedékek közötti együttműködés erősítése, az időskorúak aktivitásának minél tovább történő megőrzése.

2015-ben és 2016-ban is megrendezésre került a „**házasság hete**” programsorozat, mely a keresztény egyházak és civil szervezetek széles körű összefogásával jött létre. Ez a rendezvény is a család fogalmát népszerűsíti és felhívja a figyelmet a házasság, a család értékeire.

T1.2 A családbarát munkahely erősítése

A Kormány 2015-ben fogadta el a vállalati **társadalmi felelősségvállalásra vonatkozó (CSR) Cselekvési Tervet**. A Cselekvési Terv az alábbi vertikális és horizontális prioritási területeket határozta meg:

- A vertikális prioritási területek:
 - a gazdaságfejlesztés,
 - a munkaügy- és esélyegyenlőség,
 - a környezetvédelem területe.
- A horizontális prioritási területek:
 - a fiatalok foglalkoztatásának az elősegítése,
 - a mikro-, kis- és közepes vállalkozások aktívabb szerepvállalásának erősítése,
 - a diszkriminációmentes foglalkoztatás biztosítása,
 - a munkavállaló- és családbarát munkahelyek kialakításának ösztönzése.

A Cselekvési Terv megvalósulásáról szóló jelentést a Gazdasági Kabinet 2017. január 16-i ülésén fogadta el. A jelentés szerint a negyedik horizontális prioritás terén elért főbb eredmények a következők:

- Munkáltatói és Civil Fórumok megrendezése, amelyek lehetőséget biztosítottak a hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztathatóságának elősegítése, illetve a munkavállaló- és családbarát munkahelyek kialakítása érdekében történő párbeszéd kialakítására.
- A vállalati felelősségvállalásról szóló kézikönyv elkészítése „Jót s jól” címmel.
- „Az Év Felelős Foglalkoztatója” díj megalapítása és átadása.
- A Családbarát Munkahely Díj létrehozása; 2016-ban 51 szervezet kapta meg a Családbarát Munkahely címet.
- GYED Extra bevezetése: Az intézkedés bevezetésével könnyebben összeegyeztethetővé vált a gyermekgondozási ellátások igénybevétele és a munkába állás. 2016-ban a GYED mellett munkát végző személyek átlagos havi létszáma 12 307 fő volt.
- Fogytékosságbarát munkahely elismerés alapítása, melynek célja, hogy az álláskereső fogyatékkal élő emberek és a foglalkoztatásukra nyitott munkáltatók egymásra találását támogassa.

A kormányzat saját intézkedéseivel párhuzamban, a vállalkozói szférát is ösztönözni kívánja a munka és a családi élet összehangolását segítő intézkedések meghozatalára. A rugalmas (köztük a részmunkaidős) foglalkoztatás gyakorlatának elterjesztése fontos célkitűzés a gyermekgondozási szabadságon lévő szülők munkába történő visszatérése szempontjából. A rugalmas foglalkoztatási formák és rugalmas munkaszervezési módok újszerű válaszokat nyújthatnak a XXI. század kihívásaira. A diszkriminációmentes munkahelyek létesítése szempontjából is alapvetésnek számít, hogy a Kormány arra ösztönözze a munkáltatókat,

hogy egyenlő esélyeket teremtsen a kisgyermeket nevelők és családban élők számára, mellyel a munka és magánélet egyensúlya egészséges mértékben teljesülhet.

2016-ban már hatodik alkalommal hirdette meg az Emberi Erőforrások Minisztériuma „**A Családbarát munkahelyek kialakításának és fejlesztésének támogatása**” című pályázatot az arra érdemes vállalatoknak és költségvetési szervezeteknek, ahol a munka és magánélet egyensúlyát újszerű és innovatív intézkedésekkel támogatják. Az EMMI ezzel is azt szeretné elérni, hogy a családbarát szemlélet erősödjön Magyarországon.² A kiírás egyre népszerűbb lett, 2011 és 2015 között több mint ötszörösére nőtt a pályázók száma.³

A felhívás egyszerre értékelte a munkahelyek már létező és tervezett családbarát intézkedéseit. A pályázat célja volt, hogy minél több munkahely működjön családközpontúan. A díj az erkölcsi elismerés és a támogatási összeg (maximum 2 M Ft) odaítélése mellett kommunikációs értéket is képviselt, hiszen a cím egy évig tartó használati jogának elnyerése hozzájárult a nyertes vállalatok és szervezetek pozitív munkáltatói arculatának kialakításához. A családbarát munkahely pályázatra – négy kategóriában – azok a kis-, közép- és nagyvállalatok, valamint költségvetési, közigazgatási szervek, köztük önkormányzatok jelentkezhetnek, amelyek vállalják, hogy legalább egy éven át egy – új, vagy máshol már működő – konkrét családbarát programot valósítanak meg. Az egyedi programok része lehet játszóterek vagy családi napközi kialakítása, nyári tábor szervezése, vagy a távmunka lehetőségének biztosítása. 2015-ben a keretösszeget 22,7 millió forintról 50 millió forintra emelte meg az Emberi Erőforrások Minisztériuma.

T1.3 A családhoz kapcsolódó értékek képviselete

Évente országosan 700-800 gyermeket fogadnak örökbe, miközben 1100 **örökbefogadásra** várót regisztrálnak. A Kormány számos módon támogatja az örökbefogadás intézményét. A 2011-ben bevezetett örökbefogadói GYES, valamint számos, az adminisztratív előírásokat enyhítő részletszabályt követően fontos elem volt az örökbefogadás kötelező utánkövetésének bevezetése, valamint a nyílt örökbefogadások előkészítésének kötelezővé tétele (az örökbefogadást elősegítő civil szervezetek, valamint a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok közreműködésével) 2014. március 15-től, az új Polgári Törvénykönyv hatálybalépésétől. Mindezeknek is köszönhetően 2010 és 2015 között közel 10%-kal (754-ről 829-re) emelkedett az örökbefogadások száma.

T1.4 Versenyképes munkabérek biztosítása az elvándorlással sújtott szakmákban

A minimálbér és a közfoglalkoztatási bér közötti különbség további növelése megtörtént. 2010 és 2018 között a **minimálbér** bruttó összege 73 500 forintról 138 000 forintra, a **garantált bérminimumé** pedig 89 500 forintról 180 500 forintra emelkedik.

2010 és 2016 között **családi kedvezmény** nélkül átlagosan 18%-kal, a családi kedvezmény figyelembevételével 23,9%-kal növekedtek a reálkeresetek. A családi kedvezmény 2014. évi kiterjesztésének köszönhetően az elmúlt hat évben a gyermeket nevelő munkavállalók körében a reálkeresetek növekedése lényegesen magasabb volt az átlagosnál.

A családi kedvezmény figyelembevételével a versenyszférában dolgozók átlagos **reálkeresete** 29%-kal, a közfoglalkoztatás nélkül számolt közszférában dolgozóké pedig 27%-kal nőtt az elmúlt hat évben. A Kormány 2016 novemberében átfogó megállapodást kötött a munkaadók és a munkavállalók képviselőivel, amelynek eredményeként a következő hat évben a reálbérek akár további 40%-kal is növekedhetnek.

²<http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/csalad-es-ifjusagugyert-felelos-allamtitkarsag/hirek/a-csaladbarat-szemlelet-erosodeset-szeretne-a-kormany>

³<http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/csalad-es-ifjusagugyert-felelos-allamtitkarsag/hirek/ismet-lehet-palyazni-a-csaladbarat-munkahely-cimre>

A Kormány folyamatosan csökkenti a **béreket terhelő adókat**. A 16%-os egykulcsos személyi jövedelemadó bevezetése eredményeként a munkabérre rendkívül alacsony szja-kulcs vonatkozik, melynek mértéke 2016. január 1. napjától – további 1%-kal – 15%-ra csökkent.

A **Munkahelyvédelmi Akció** (részletesen T1.6, T1.7) keretében célzott támogatást nyújt a leghátrányosabb helyzetben lévő munkavállalók foglalkoztatásához, illetve a családi adókedvezmény révén a személyi jövedelemadóban és az egyéni járulékokban figyelembe veszi a családban élő eltartottak számát.

Az **egészségügy szakemberek migrációja** komoly problémája a hazai egészségügyi ellátórendszernek. Mindazonáltal az EU alapelvéből adódóan (a munkaerő szabad vándorlása) csak a migrációs szándékról vannak adataink. Két év adatait vizsgálva azt az általános következtetést vonhatjuk le, hogy a külföldi munkavállaláshoz hatósági bizonyítványt kérő magyar állampolgárságú egy évnél fiatalabb diplomával rendelkező orvosok száma évente körülbelül 500 fő, akik közül nagyságrendileg 300-350 fő hagyja el ténylegesen az országot. A szakdolgozók vonatkozásában sajnos hasonló arányokkal, trendekkel és létszámokkal számolhatunk.

Az egészségügyi dolgozók bérének versenyképesebbé tétele érdekében a Kormány a szakdolgozók esetében 4, míg az orvosok esetében 2 lépcsős bérfejlesztésbe kezdett, melynek első lépcsője 2016. szeptember 1-jével valósult meg.

A 2016 szeptemberében megkezdett egészségügyi ágazati béremelést szolgáló intézkedések célja a bérek olyan mértékű rendezése volt, amely lehetővé teszi az ezen a területen dolgozók felzárkózását a nemzetgazdasági átlaghoz. Ennek érdekében az egészségügyi szakdolgozók és egyes egészségügyi dolgozók 2016 szeptemberétől átlagosan 26,54%-os mértékű béremelésben részesültek. Ezzel egyidejűleg megilleti a dolgozókat az alapbérhez kötött mozgóbér elemek (ügyeleti díj, készenléti díj, túlmunka díja, műszakpótlékok) alapilletményhez történő elszámolása is.

Az egészségügyi ágazati előmeneteli szabályok hatálya alá tartozó

- orvos, szakorvos, fogorvos, szakfogorvos havi alapbére (garantált illetménye) az I-J besorolási osztályba tartozók esetében egységesen bruttó a 107 000 Ft-tal nőtt havonta;
- egészségügyi szakdolgozók és egészségügyben dolgozók havi alapbére differenciáltan, átlagosan 26,54%-os mértékben emelkedett;
- gyógyszerész, szakgyógyszerész havi alapbére átlagosan 107 000 Ft-tal emelkedett;
- egyéb, nem egészségügyi egyetemi végzettséggel, valamint nem egészségügyi egyetemi végzettséggel és egészségügyi felsőfokú szakirányú szakképesítéssel rendelkező egészségügyi dolgozó (pl. klinikai szakpszichológus, klinikai sugárfizikus stb.) havi alapbére átlagosan 107 000 Ft-tal nőtt;
- főiskolai végzettséggel rendelkező egészségügyi dolgozó (pl. logopédus, gyógytornász) havi alapbére a béremeléssel átlagosan 22,27%-al növekedett.

Összességében elmondható, hogy a jelentős béremelés mellett megvalósult az eltérő végzettséggel és tapasztalattal rendelkező egészségügyi dolgozók differenciált béremelése is.

T1.5. A foglalkoztatás támogatása azok esetében, akik magas elvándorlással sújtott szakmával rendelkeznek.

A **foglalkoztatási együttműködések** támogató alábbi felhívások részben hozzájárulnak a cél megvalósításához.

- TOP-5.1.1-15 Megyei szintű foglalkoztatási megállapodások, foglalkoztatási-gazdaságfejlesztési együttműködések (26,42 Mrd Ft)
- TOP-5.1.2-15 Helyi foglalkoztatási együttműködések (27,97 Mrd Ft)

- TOP-6.8.2-15 Helyi foglalkoztatási együttműködések a megyei jogú város területén és várostérségében (25,62 Mrd Ft)

Az intézkedések hosszú távú célja, hogy térségi és helyi szintű foglalkoztatási- és gazdaságfejlesztési programok kidolgozásával és megvalósításával járuljon hozzá az Európa 2020 stratégia megvalósításához.

Az elvándorlási statisztikák alapján a migráció leginkább a fiatalabb orvos nemzedéket érinti, melynek mérséklésére a Kormány **Rezidens Támogatási Program** létrehozása mellett döntött.

A Program első lépéseként még 2011-ben került meghirdetésre a szakorvos jelöltek részére a **Markusovszky Lajos Ösztöndíj**, illetve 20 fő szakgyógyszerész jelölt részére a **Than Károly Ösztöndíj**. Az Ösztöndíj Program lényege, hogy a szakorvos, illetve szakgyógyszerész jelöltnak vállalnia kell, hogy a szakképzése megszerzése után legalább annyi ideig, ameddig részére az ösztöndíj folyósításra került, Magyarországon fog dolgozni, a társadalombiztosítás által finanszírozott egészségügyi szolgáltatónál, főállásban (vagy arányosan meghosszabbított részmunkaidőben) szakorvosi/szakgyógyszerészi tevékenységet végez, illetve az általa nyújtott egészségügyi szolgáltatással összefüggésben paraszolvenciát semmilyen formában nem fogad el. Ennek fejében havi nettó 100 000, illetve 200 000 Ft ösztöndíjra jogosult a szakképzése hátralévő idejére.

A későbbiek folyamán a Program kiegészült a csecsemő- és gyermekgyógyász szakképzésben részt vevők részére meghirdetett **Méhes Károly Ösztöndíjjal**, amelynek célja a tartósan betöltetlen házi gyermekorvosi praxisok feltöltése volt. A pályázónak ebben az esetben kiemelt ösztöndíj mellett (200 000 Ft/hó) azt kellett vállalnia, hogy a végzést követően az Országos Alapellátási Intézet által meghatározott betöltetlen házi gyermekorvosi praxisban fog egészségügyi tevékenységet végezni.

A korábbi 3 ösztöndíj típus kiegészítésre került az oxyológia és sürgősségi orvostan szakorvos jelöltek kiemelt **Gábor Aurél Ösztöndíjával** (200 000 Ft/hó), amely a sürgősségi betegellátás humánerőforrás-helyzetének javítását kívánta elősegíteni.

2016. január 1-jétől a Rezidens Támogatási Program ösztöndíj rendszere már jogszabályi szinten is rögzítésre került. 2015. július 1-jétől a korábban bevezetett hiányszakmák támogatások rendszerét az ún. **Hiányszakmák Ösztöndíj** váltotta fel, amely emelt összegű, 150 000 Ft/hó ösztöndíjat biztosít a szakképzést hiányszakmában megkezdők részére.

2016-ban összesen 902 szakorvosjelölt és 15 szakgyógyszerész jelölt nyert el a Rezidens Támogatási Program keretében ösztöndíjat. Markusovszky Lajos Ösztöndíját 557 fő, Hiányszakmák Ösztöndíjat 339 fő, Than Károly Ösztöndíjat 15 fő, Méhes Károly Ösztöndíjat 3 fő és Gábor Aurél Ösztöndíjat szintén 3 fő nyerte el, azaz összesen 917 fő kapott ösztöndíjat.

T1.6; T1.7 A gyermekvállalás, a család és a munka összeegyeztethetősége

2016 januárjában megjelent a települések számára (TOP-1.4.1-15) 46,41 Mrd Ft összeggel és a megyei jogú városok számára (TOP-6.2.1-15) 21,1 Mrd Ft összeggel egy-egy felhívás a **gyermekjóléti alapellátásokhoz**, valamint az **óvodai ellátáshoz való hozzáférés** javításának és a szolgáltatások minőségi fejlesztésének megvalósítása érdekében.

2016 márciusában megjelent a VEKOP-6.1.1-15 **Kisgyermeket nevelő szülők munkavállalási aktivitásának növelése** című felhívás, amely a települések és megyei jogú városok számára kiírt pályázathoz hasonló, a Közép-Magyarországi régióra (KMR) kiírt és azonos támogatható tevékenységeket tartalmazó felhívás (7,93 Mrd Ft).

A GINOP-5.3.8-17 kódszámú felhívás célja **munkahelyi bölcsődék** létrehozásának támogatása a versenyszféra és a közszféra munkáltatóinál, illetve civil szervezeteknél, hozzájárulva a kisgyermekes nők foglalkoztatásának elősegítéséhez, valamint a munka és a magánélet összehangolásának megkönnyítéséhez. A támogatás a kevésbé fejlett régiókban

használható fel és a munkahelyi bölcsődék infrastrukturális kialakításához, felszereléséhez, valamint a gyermekgondozók képzéséhez és foglalkoztatásához nyújt támogatást. A konstrukció 6 Mrd Ft-os keretösszege 3700 bölcsődei férőhely kialakítására elegendő.

A **rugalmas foglalkoztatás** elterjesztését célzó program 2015 végén indult el a kevésbé fejlett régiókban. A GINOP-5.3.1-14 és a GINOP-5.3.2-16 felhívások célja a munka és a magánélet összehangolása, a kisgyermeket nevelő nők foglalkoztatásának növelése. A program kétkörös felhívás keretében valósul meg. A GINOP-5.3.1-14 konstrukció keretében kiválasztásra került 11 olyan konzorcium, melyek magas minőségű szolgáltatásokat tudtak biztosítani a vállalkozások szervezeti átvilágításához (audit). A szolgáltatók egységes módszertan alapján végzik el a kis- és középvállalkozások (kkv-k) átvilágítását abból a szempontból, hogy milyen beavatkozások lennének szükségesek a rugalmas foglalkoztatási formák és munkaszervezési módok bevezetéséhez, továbbá számukra a rugalmas foglalkoztatás elősegítésének megvalósítása érdekében átszervezési tervet készítenek. A módszertan alapján 710 kkv átvilágítása történt meg, esetükben felállításra került egy szervezeti diagnózis és fejlesztési terv. A második kör (GINOP-5.3.2-16) keretében az átvilágított vállalkozások támogatást igényelhetnek a tervekben foglalt intézkedések végrehajtására, a rugalmas foglalkoztatást elősegítő szervezeti, személyügyi és egyéb intézkedések megvalósítására. A GINOP-5.3.2-16 pályázatra 654 kkv nyújtott be támogatási kérelmet. A két konstrukció keretösszege összesen 8,4 Mrd Ft.

A 2014. január 1-től bevezetett **GYED Extra** valamely kedvezményében 2015 során összesen 59 ezer szülő részesült (35 ezer szülő tudott munkába állni gyermeke egyéves kora után, 24 ezren részesültek egyszerre több gyermekük után is ellátásban, és közel 500-an részesültek a hallgatói GYED-ben). Az előzetes adatok szerint 2016-ban a kedvezményezettek összlétszáma közel 70 ezer főre emelkedett. 2016. január 1-jétől pedig már a gyermek fél éves korát követően is végezhető keresőtevékenység a folyósított ellátás mellett.

2016. július 1-től a **gyermekápolási táppénz** szabályai is változtak: az ellátásra mindegyik szülő külön-külön szerezhet jogosultságot, így a 3-12 év közötti gyermekek betegsége esetén lényegében duplájára nőtt az igénybe vehető táppénzes napok száma:

- Az 1-3 éves gyermek után évenként és gyermekenként 84 naptári nap;
- A 3-6 éves gyermek után évenként és gyermekenként 42, egyedülállónak 84 naptári nap;
- A 6-12 éves gyermek után évenként és gyermekenként 14, egyedülállónak 28 naptári nap gyermekápolási táppénz folyósítható.

A 2013. január 1-jétől bevezetett **Munkahelyvédelmi Akcióterv** célja, hogy a leginkább érzékeny helyzetben lévő munkavállalói csoportok (szakképzetlenek, 25 év alatti és 55 év feletti munkavállalók, tartósan álláskereső személyek, kisgyermekes szülők) vonatkozásában a munkáltatók bérköltségét csökkentse, ezzel segítve a munkahelyek megtartását és a foglalkoztatás bővülését. A GYES, GYED alatt, vagy annak lejártát követően a munkaerőpiacra visszatérő kisgyermekes szülők foglalkoztatása után (bruttó 100 ezer Ft havi bérig) az első két évben egyáltalán nem kellett adót fizetniük a munkáltatóknak, további egy évig pedig a normál adókulcs mintegy felét kellett megfizetniük. 2015-től a három-, vagy többgyermekes szülők esetében a teljes, ill. a részleges adómentesség időtartama további 1-1 évvel meghosszabbodott.

2015. január 1-jével tovább bővült a kisgyermekes szülők után érvényesíthető munkáltatói szociális hozzájárulási adókedvezmény: már tekintet nélkül a munkaidőre, bruttó 100 ezer Ft-os összeghatárig érvényesíthetnek kedvezményt a „kismamákat” foglalkoztató munkáltatók. 2016-ban az előző évinél 5%-kal kevesebb, 37 ezer kisgyermekes szülő után igényelték a kedvezményt, annak összege pedig 6%-kal, 9,7 Mrd Ft-ra mérséklődött.

Emellett a kisgyermekes anyák részmunkaidős foglalkoztatása utáni járulékkedvezményt 2014-ben mintegy 3 ezer munkavállaló után vették igénybe, közel 140 M Ft értékben.

2012-től a kisgyermekes szülők gyermekük 3 éves koráig jogosultak részmunkaidőben dolgozni munkahelyükön, 2015-től pedig a legalább háromgyermekes anyák ezzel a lehetőséggel már a legkisebb gyermek 5 éves koráig is élhetnek, ami mintegy 14 ezer szülőt érint kedvezően.

Össességében 2013-tól 2016 végéig, négy év alatt közel 500 Mrd Ft munkahelyvédelmi kedvezményt vettek igénybe 890 ezer dolgozó után.

T1.7 A munka és a család összeegyeztethetőségét szolgáló vállalati programok támogatása

A magyar kormány agrár- és vidékfejlesztési politikájának középpontjában a családi gazdálkodók állnak. A Vidékfejlesztési Programban jelentősen megnöveltük a kifejezetten önfoglalkoztató vagy családi megélhetést stabilizáló, nem professzionális pályázók által is egyszerűen megvalósítható fejlesztési lehetőségek arányát.

A Vidékfejlesztési Programból az alábbi 13 felhívás kapcsolódik az T1.7 eszközcélhoz:

- 1) VP2-4.1.1.1-16 Állattartó telepek korszerűsítése
- 2) VP2-4.1.1.2-16 Baromfitartó telepek korszerűsítése
- 3) VP2-4.1.1.3-16 Szarvasmarhatartó telepek korszerűsítése
- 4) VP2-4.1.1.4-16 Juh- és kecsketartó telepek korszerűsítése
- 5) VP2-4.1.1.5-16 Sertéstartó telepek korszerűsítése
- 6) VP2-4.1.3.1-16 Kertészet korszerűsítése – üveg- és fóliaházak létesítése, energiahatékonyságának növelése geotermikus energia felhasználásának lehetőségével
- 7) VP2-4.1.3.2-16 Kertészet korszerűsítése – ültetvénytelepítés támogatására öntözés kialakításának lehetőségével
- 8) VP2-4.1.3.3-16 Kertészet korszerűsítése – gyógy- és fűszernövény termesztés fejlesztése
- 9) VP2-4.1.3.5-16 Kertészet korszerűsítése – kertészeti gépbeszerzés támogatása
- 10) VP5-4.1.3.4-16 Kertészet korszerűsítése – gombaházak-hűtőházak létrehozására, meglévő gombaházak-hűtőházak korszerűsítése
- 11) VP2-4.1.2-16 Kisméretű terménytároló, -szárító és -tisztító építése, korszerűsítése
- 12) VP3-4.2.2-16 Borászat termékfejlesztésének és erőforrás-hatékonyságának támogatása
- 13) VP3-5.1.1.1-16 Éghajlatváltozáshoz kapcsolódó és időjárási kockázatok megelőzését szolgáló beruházások támogatása

A felsorolt pályázati felhívásokban előnyben részesülnek a családi gazdaságok azáltal, hogy külön kiemelésre kerülnek az üzleti tervben – ez a támogatási kérelmek elbírálásánál plusz pontot jelent. Az intézkedések célja az üzemek hatékonyságának növelése, a foglalkoztatás kiterjesztése és a mezőgazdasági termelők életkorszerkezetének javítása, továbbá a családi agrárvállalkozások struktúrájának optimalizálása, azaz a gazdaságok életképességének és versenyképességének fokozása.

Tekintettel arra, hogy az Európai Parlament és a Tanács 1310/2013/EU rendeletének 3. cikk (1.) bekezdésével összhangban, az 1698/2005/EK rendelet 20. és 36. cikkében szereplő, továbbá az 1257/1999/EK rendeletben megtalálható és az 1698/2005/EK rendelet értelmében támogatott egyes intézkedések szerinti kedvezményezettnek javára tett kötelezettségvállalások a 2014-2020 közötti Vidékfejlesztési Program forrásaiból is kiegyenlíthető, így meg kívánjuk jegyezni, hogy a mezőgazdasági termelők gazdaságátadási támogatása (korai nyugdíjba vonulás) is hozzájárul a T1.7 teendő megvalósításához.

1.II. Tudás

Teendők:

- T1.11 Elköteleződés az életen át tartó tanulás mellett; az iskola, a tanulás hasznainak hangsúlyozása a nevelés során
- T1.12 Az életen át tartó tanulás támogatása az alkalmazottaknak nyújtott továbbképzések segítségével
- T1.13 Nem állami tulajdonban lévő iskolák hatékony működtetése
- T1.14 A tudást előállító intézményrendszer hatékonyságának növelése, a munkavégzéshez szükséges tudás, készségek és kompetenciák átadására. – Pedagógusképzés minőségének javítása
- T1.15 Az egyetemeken, kutatóintézetekben, illetve azok együttműködésével végzett K+F+I tevékenységek támogatása - Civil-üzleti-tudományos együttműködés támogatása
- T1.16 A kulturális intézmények által indított tanulási programok támogatása

Hazai helyzet áttekintése

Hazánkban az **egész életen át tartó tanulás**ban való részvétel az iskolarendszerű és a nem iskolarendszerű képzések tekintetében egyaránt alacsony: Az Eurostat munkaerő-felmérése szerint 2016-ban a magyar 25-34 évesek mindössze 10,1%-a vesz részt ilyen képzésben, míg az európai átlag 17,3%. A 25-64 éves korosztályra vetítve a formális és nem formális tanulásban való részvétel az Európai Unióban átlagosan 10,8% volt, míg hazánkban 6,3%. (Definíció: Az egész életen át tartó tanulás mutatója a felvételt megelőző 4 hétben bármiféle (iskolarendszerű, illetve iskolarendszeren kívüli) oktatásban, képzésben részt vevő 25-64 éveseknek az azonos korú népességen belüli arányát jelzi.) Még jelentősebb probléma azonban, hogy hazánkban a magasabb iskolai végzettség korrelál a nagyobb arányú képzésben való részvétellel.

Az egész életen át tartó tanulás a korai szocializációtól és az iskoláskor előtti neveléstől, a munkavállalás szempontjából aktív életkor utánig felöleli az egyén teljes életciklusát. Az egész életen át tartó tanulás a tanulási folyamatot és a tanuló egyén szükségleteit és képességeit helyezi a középpontjába. Az egész életen át tartó tanulásban való részvétel nemcsak a lehetőségekhez és tanulási alkalmakhoz való hozzáférés javításától függ, hanem attól is, hogy mennyire sikerül az egyént érdekeltté tenni a tanulásban, és képessé tenni a tanulásra. A folyamat támogatása érdekében az 1603/2014. (XI.4.) Korm. határozattal elfogadásra került „Az egész életen át tartó tanulás szakpolitikájának keretstratégiája a 2014/2020 közötti időszakra”.

Az oktatási ágazatban a kisgyermekkorai nevelésbe történő befektetések térülnek meg a legjobban, a színvonalas kisgyermekkorai nevelésben részesült egyének általában az élet legtöbb területén sikeresebbek, míg az alacsony színvonalú szolgáltatások káros hatással is járhatnak.

A hazai koragyermekkorai nevelésben való részvétel nemzetközi összehasonlításban kiemelkedőnek tekinthető. Míg az OECD-országokban a 4 évesek kb. 87%-a vesz részt intézményes óvodai nevelésben, addig Magyarországon a 2016/2017-es tanévben e korcsoport 95%-a járt óvodába. Ennek ellenére Magyarországon az iskolába kerülő gyermekek 20%-a nehezen behozható hátrányokkal indul. Az iskola és a köznevelés hatékonyságát erősítő kulturális intézményrendszer sokat tesz azért, hogy a kezdeti lemaradás ne vezessen súlyos kudarcokhoz és végzettség nélküli iskolaelhagyáshoz.

Az Európai Unió Európa 2020 stratégiájának kiemelt célkitűzéseivel összhangban (a felsőfokú vagy azzal egyenértékű képzettséggel rendelkezők arányának 40%-ra növelése az Unióban, illetve a korai iskolaelhagyás arányának csökkentése uniós átlagban 10% alá) a **Köznevelés-fejlesztési stratégia** a magyar köznevelés helyzetét is értékelve kijelöli az ágazat

fejlesztési irányait a 2014-2020 közötti időszakra. A stratégia az esélyteremtést szolgálja olyan beavatkozási irányokkal, mint a befogadó oktatás megteremtése; heterogén összetételű tanulói csoportok pedagógiai differenciálás mellett történő oktatását segítő oktatás-szervezési gyakorlatok támogatása; az egyéni sajátosságokhoz és szükségletekhez alkalmazkodó korszerű pedagógiai módszerek elterjesztése; a sérülékeny társadalmi csoportokhoz tartozó tanulók iskolai sikerességének támogatása szakmai-tartalmi fejlesztéssel; oktatási esélyegyenlőséget javító, antidiszkriminációs intézkedések megvalósítása.

A köznevelési intézményrendszer hatékonyságának növelését célozza a 2012-ben elfogadott **új Nemzeti Alaptanterv is**. A Nemzeti Alaptanterv kiemelt területei között írja elő az erkölcsi nevelés, a családi életre nevelés, az önismeret és társas kultúra fejlesztése, a fenntarthatóság, a környezettudatosság, a másokért való felelősségvállalás, az önkéntesség, a tanulás tanítása, továbbá a kompetenciafejlesztés, a műveltségközvetítés, a tudásépítés által történő nevelő-oktató munka hatékonyságának növelését.

Az esélyteremtést szolgálja a **Végzettség nélküli iskolaelhagyás elleni középtávú stratégia is**, melynek célja, hogy a megelőzés, a kompenzáció és a korrekció területén egyaránt azonosítsa azokat a beavatkozási irányokat és intézkedéseket, amelyek segítségével javítható a hazai iskolázottsági és képzettségi szint, ezáltal csökkenthető a munkanélküliség, a szegénység és a társadalmi kirekesztettség veszélye. Magyarország az EU 2020 Stratégiában foglalt köznevelési célokkal összhangban vállalta, hogy 2020-ra 10%-ra csökkenti a korai iskolaelhagyás arányát (2015 végén az arány 11,6%).

A **középfokú végzettség** megszerzése a társadalmi integrációnak mintegy előfeltételévé vált, és ez a lakosságban is tudatosult. Bár a középfokú iskolarendszerű szakképzésben résztvevők és végzettek aránya jelentős mértékben csökkent a korábbi évtizedekhez képest, de a 2000-es években az érettségi utáni, **posztsekunder és felsőfokú** (2013-tól felsőoktatási) iskolarendszerű szakképzésben hasonló nagyságrendben szereztek képesítést a fiatalok.

A CEDEFOP (European Centre for the Development of Vocational Training) előrejelzése szerint 2020-ig jelentősen **visszaesik az alacsonyan iskolázott munkaerő iránti igény**, lényegében a jelenlegi szinten marad a középfokú végzettségű, illetve szakképzettségű munkaerő iránti kereslet és jelentősen növekszik a felsőfokú képzettségűek/szakképzettségűek iránti igény. Következésképpen az alacsony iskolai végzettségű fiatalok körében a munkanélküliség kockázata sokkal nagyobb, mint a közép- és felsőfokú végzettek körében⁴.

A 2013 júniusában elfogadott **új, a felnőttképzésről szóló 2013. évi LXXVII. törvény** a támogatott, a munkaerőpiac valós igényeinek kielégítését megvalósító képzésekre koncentrál. Biztosítja, hogy a támogatott felnőttképzésből minőségi tudással kerüljenek ki a résztvevők, a megszerzett bizonyítvány egyenértékű legyen az iskolai rendszerben szerzett szakképesítéssel. A **munkaerőpiaci képzés** kiemelt jelentőséggel bír a közfoglalkoztatás számára a hátrányos helyzetű álláskereső reintegrációjával kapcsolatban. A közfoglalkoztatás rendszerével kapcsolatban támasztott fontos célkitűzés, hogy a közfoglalkoztatottak minél nagyobb arányban kerüljenek vissza a munkaerőpiacra. A visszajuttatás elősegítésének egyik meghatározó eszköze a közfoglalkoztatott piaci igényeknek megfelelő alap-, illetve szak- és továbbképzésben való részesítése. A képzések rávilágítanak a tanulás fontosságára, lehetőséget biztosítanak az álláskereső számára, hogy a megszerzett tudással kilépjenek a nyílt munkaerőpiacra, munkához és ezzel együtt megélhetéshez jussanak, növekszik társadalmi szerepvállalásuk.

A **munkahelyi képzések** intézményi környezetét érintő fontos változás volt, hogy a korábbi Állami Foglalkoztatási Szolgálat részét képező regionális képző központok (9 intézmény) egy új országos intézményrendszerre szerveződtek át. A Türr István Kutató és Képző Intézet (TKKI) elsősorban komplex társadalomfejlesztéssel foglalkozott és a hátrányos helyzetűek

⁴Future skills supply and demand, Forecast 2012. CEDEFOP. p.12.

felzárkóztatásában meghatározó szerepet töltött be. A központi hivatalok és a költségvetési szervek formájában működő minisztériumi háttérintézmények felülvizsgálatával kapcsolatos intézkedésekről szóló 1312/2016. (VI.13.) Korm. határozat 1. melléklet 1.b pontja alapján a TKKI jogutódlással - az Emberi Erőforrások Minisztériumába történő beolvadással – 2016. szeptember 1-jei hatállyal megszűnt és a felzárkózás területén feladatait a háttérintézmények átalakításával összefüggésben az egyes kormányrendeleteknek a Türr István Képző és Kutató Intézet megszűnésével összefüggő módosításáról szóló 253/2016. (VIII.24.) Korm. rendelet alapján a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság vette át. A finanszírozási oldalt érintő komoly változásként a szakképzési hozzájárulásról és a képzés fejlesztésének támogatásáról szóló 2011. évi CLV. törvény megszüntette annak a lehetőségét, hogy a vállalkozások a saját dolgozó képzésére fordított költségekkel csökkenthessék a bruttó szakképzési hozzájárulási kötelezettséget. Ennek kompenzálására megemelt keretekkel és könnyített feltételekkel (az egy főre elszámolható költség megemlése, képzésre eső kieső munkabér elszámolhatósága, képzési programokkal szemben előírt követelmények egyszerűsítése stb.) indult újra az Új Széchenyi Terv keretében a TÁMOP 2.1.3 pályázat. Fentiek következtében a támogatási igény a vállalkozások részéről sokszorosára nőtt.

A Nemzeti Alaptanterv tantervi követelményeire épülnek a **tanárképzés** 2012-ben megújított képzési és kimeneti követelményei (5-6 éves képzési idő bevezetése, 10 szakon az általános iskolai és középiskolai kimeneti képzés szétválasztása, a köznevelési intézményben folytatott gyakorlat 1 évre történő növelése, a szakstruktúrának a köznevelési igényhez történő szoros alkalmazkodása). A tanárképzés szakterületi (szaktudományos, művészeti) képzése magában foglalja a Nemzeti Alaptanterv fejlesztési területei és nevelési céljai által meghatározott, a nevelés-oktatás tartalmi, szemléleti alapjainak, valamint a műveltségkép, a tudás és tanulás, illetve a tudásépítés értelmezésének alapismereteit.

A **pedagógus pálya elismertségének javítása** egyrészt a komoly tartalmi, képzési és kimeneti követelményekkel ellátott képzés megújulásával és az osztatlan tanárképzésben résztvevő hallgatók számára alapított Klebelsberg Képzési Ösztöndíj Programmal, másrészt a köznevelési területen többek között a kiszámítható életpályát nyújtó, szakmai fejlődést követelő pedagógus előmeneteli rendszer, az azt kísérő béremelések, illetve az országos pedagógiai szakmai ellenőrzés bevezetésével valósult meg.

A **nemzetiségi tanulók** nevelésének és oktatásának segítését célzó TÁMOP pályázat biztosította a tanulók eltérő nyelvi adottságaira építve a képességek és kulcskompetenciák egyénre szabott fejlesztését és megerősítését. A fejlesztés eredményeként létrejött pedagógiai rendszerelemek bővítik a pedagógusok eszköztárát, szélesítik a szakmai-módszertani ismereteiket, növelik a pedagógus-továbbképzések kínálati palettáját és segítik új, korszerű ismereteket közvetítő digitális tananyagok kifejlesztését.

A **kulturális fejlesztések** – az oktatással szorosan együttműködve – az egész életen át tartó tanulás stratégiájának részeként a humán erőforrás fejlesztéséhez, a készségek és képességek megalapozásához, továbbá a szociokulturális és területi hátrányok leküzdéséhez, így a társadalmi felzárkózás elősegítéséhez járultak hozzá.

A kimondottan a kulturális ágazat szakmai felelősségi körébe tartozó fejlesztési programok az oktatási fejlesztésekhez kapcsolódva, a TÁMOP-ban és a TIOP-ban valósultak meg. A pályázatoknak köszönhetően elsősorban a legszélesebb lakossági kört elérő három intézményrendszer, a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény hatálya alá tartozó közművelődési intézmények, könyvtárak és a muzeális intézmények szolgáltatásainak és infrastrukturális hátterének megújítása és átfogó korszerűsítése történt meg, de mód nyílt a művészeti intézmények és a kulturális civil szervezetek bevonására is. A fejlesztések alapvető célja a kulturális intézmények nem formális és informális tanulásban betöltött szerepének erősítése

volt, egyrészt a szolgáltatások és programok, másrészt az infrastrukturális feltételek megújítása révén.

Megtett intézkedések

T1.11, T1.12 Az egész életen át tartó tanulás

2012-2015. között a **közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó képzésekhez** az Európai Unió részéről is kiemelt fontossággal bíró egész életen át tartó tanulás programjához szorosan kapcsolódó „Újra tanulok” című kiemelt projekt (a továbbiakban: TÁMOP-2.1.6 projekt) nyújtott lehetőséget, amelyhez a közfoglalkoztatási költségeket a Belügyminisztérium biztosította. A projekt fizikai megvalósítása 2015. november 30. napjával fejeződött be. A program keretében összesen 176 087 fő képzésbe vonása valósult meg. Összességben a 2013-2015 közti időszakban 127 572 fő került bevonásra a téli közfoglalkoztatásokhoz kapcsolódó képzésekbe, közülük 120 588 fő tett sikeres vizsgát.

A TÁMOP projektek lezárulását követően 2016-tól a GINOP „Alacsony képzettségűek és közfoglalkoztatottak képzése” című kiemelt projekt (a továbbiakban: GINOP-6.1.1 projekt) biztosítja a képzések támogatásának háttérét. A GINOP-6.1.1 projekt teljes időszaka alatt 30 Mrd Ft támogatásból 85 000 fő képzésbe vonása a cél, amelyből legalább 80 000 fő befejezett 8 általános, vagy annál alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezik. A GINOP-6.1.1 projekt célja, hogy a közfoglalkoztatás időszaka alatt megvalósuló képzésekkel ösztönözze az alacsony iskolai végzettségű, munkaerőpiacon keresett kompetenciával vagy szakképesítéssel nem rendelkező felnőtt lakosságot a munkaerőpiaci szempontból releváns képzettség, ismeretek, készségek, kompetenciák megszerzésére.

A meghatározott stratégiai célok, irányok alapján a fővárosi és megyei kormányhivatalok (a továbbiakban: kormányhivatalok) a helyi Kamarákkal együttműködve felmérték a képzési igényeket. A **képzési irányok** tervezésekor szakmai elvárásként fogalmazódott meg az olyan, az állam által elismert szakképesítések (OKJ) megszerzését célzó képzési programok indítása, amely nagyobb lehetőséget nyújt a közfoglalkoztatottak részére akár a nyílt munkaerőpiacon történő elhelyezkedésre. A 2016. év végi adatok alapján a képzésbe vontak száma összesen 34 560 fő (ebből 138 fő munkaviszonyban álló), amelyből 12 617 fő vallotta magát roma nemzetiségűnek. A képzési programokat 2016. december 31-ig 16 261 fő sikeresen befejezte, valamint 1227 fő morzsolódott le.

A GINOP-6.1.1 projektbe a képzések sikeressége érdekében új elemek is beépültek: a célcsoporttagokkal a programba vonáskor kitöltendő **pályaérdeklődési kérdőív** az érdeklődési irány meghatározása céljából, az **egyéni képzési terv** a képzések egyénre szabott kialakításának elősegítéséért. A képzési programok előtt 16 órában a képzésben tartást és beilleszkedést segítő „Képzés hatékonyságának növelése”, a képzés végén 24 óra időtartamú, az elsődleges munkaerőpiacra való kivezetést segítő „Munkavállalás elősegítése” mint felnőttképzést kiegészítő tevékenységek épültek a programokba. A hátrányos helyzetű személyek és közfoglalkoztatottak esetében a képzési időszak alatt számos probléma veszélyeztetheti a képzés eredményes befejezését, ezért **mentori szolgáltatás** került biztosításra. A mentor elsődleges és legfontosabb szerepe a képzésben tartás, a képzés eredményes befejezésének segítése, a lemorzsolódás minél hatékonyabb megakadályozása.

A közfoglalkoztatottak képzésének sikeres befejezését segítő mentori szolgáltatás a képzés teljes időtartama alatt, mind a 18 támogatásra jogosult megyében jelen volt. A 2016. év végi záró adatok alapján – átlagosan 118 mentor közreműködésével – a GINOP-6.1.1 projektbe vontak 90%-a, 31 012 fő részesült mentori szolgáltatásban (23 879 fő csak csoportos, 247 fő csak egyéni, 6886 fő csoportos és egyéni formában is), amelyből 2016. december 31-ig mindössze 1098 fő (3,5%) morzsolódott le.

Mivel a társadalmi leszakadás megakadályozásában, az iskolai sikeresség elősegítésében

kiemelten fontos szerepe van a kisgyermekkorai nevelés megerősítésének, ezért 2015 szeptemberétől az eddig 5 éves kor helyett **3 éves kortól kötelező az óvodai részvétel**. Az eredményes óvodai ellátást segítő további intézkedések: az óvodai férőhelybővítés, óvodai ellátást fejlesztő programok, óvodázási támogatás a rászoruló családok számára, valamint az óvodai nevelés alapprogramjában rögzített nevelési feladatok.

2015-től a költségvetési törvény az államháztartásért felelős miniszter főfelelősségébe helyezte az **óvodai kapacitásbővítést** célzó beruházások támogatása pályázat lebonyolítását.

- 2015-ben 66 településen 2011 óvodai férőhelybővítés valósulhatott meg, 2493,5 M Ft állami támogatás mellett. Az elszámolás folyamatban van.
- A 2016-ban kiírt pályázat eredményeként 17 településen 732 óvodai férőhely jöhet létre, 1117 M Ft állami támogatás mellett. (Pontos adatok még nem állnak rendelkezésre.)

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma érintett ágazatai és a Nemzetgazdasági Minisztérium elkészítette az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (EFOP) ex-ante feltételeként az **egész életen át tartó tanulás szakpolitikájának keretstratégiáját**. A *Magyar nemzeti társadalmi felzárkózási stratégia II., Az egész életen át tartó tanulás szakpolitikájának keretstratégiája, a Köznevelés-fejlesztési stratégia, továbbá a Végzettség nélküli iskolaelhagyás elleni középtávú stratégia elfogadásáról szóló 1603/2014. (XI.4.) Korm. határozat* szerint „A Kormány [...] felhívja az emberi erőforrások miniszterét és a stratégiák megvalósításában érintett további minisztereket, hogy a stratégiákban meghatározott célok elérését szolgáló eszközöket építsék be a szakpolitikai tevékenységeikbe és tegyék meg az e célok eléréséhez szükséges intézkedéseket.” A stratégiához kapcsolódó cselekvési terv és költségvetés elkészítése 2016-ban megtörtént.

A stratégiai célok megvalósulása érdekében az EMMI kulturális ágazat szakpolitikai felelősségébe tartozó felhívás jelent meg 2016 decemberében: *EFOP-3.7.3-16 Az egész életen át tartó tanuláshoz hozzáférés biztosítása* című felhívás, 7,75 Mrd Ft keretösszeggel. A konstrukció célja a **kulturális intézményekben** megvalósuló, egész életen át tartó tanulást biztosító szolgáltatások, tevékenységek, új tanulási tartalmak támogatása, új típusú tanulási formák kialakítása sokszínű tematikájú programmal, az **egész életen át tartó tanuláshoz szükséges feltételek megteremtése**, illetve a meglévő szolgáltatások továbbfejlesztése. A kulturális intézmények széles köre pályázhat, mert a felnőttképzés számára nehezen elérhető, kevésbé motivált, több szempontból is hátrányos helyzetű emberekkel ezek az intézmények kerülnek rendszeres kapcsolatba, nyílik lehetőségük a bevonásukra. Olyan társadalmi csoportokat és egyéneket is elérnek, aktivizálnak, akik más felnőttképzési intézmények, szociális és munkaügyi szervezetek stb. számára rejtve maradnak. A támogatási kérelmek majd 2017-ben nyújthatók be.

A Nemzeti Tehetség Program 20 éves időtávon (2008-2028) lehetőséget biztosít a tehetségsegítés fejlesztésére, amely a tehetséggel rendelkező fiatalok hosszú távú és biztonságos segítségét teszi lehetővé. A program a tehetségek segítésének alapvető normái és követelményei között az értékek és a sokszínűség megőrzését, az esélyegyenlőség, a folyamatosság és átjárhatóság biztosítását, önfejlesztés megkövetelését, a nagyobb hatékonyság elérését, a tehetséges fiatalok társadalmi felelősségvállalását, a tehetségek jobb hasznosulását, a tehetségsegítők megbecsülését és a társadalmi támogatottság növelését határozza meg. A célok elérésének érdekében a rövid távú prioritásokat kétéves cselekvési programokban határozza meg. A Nemzeti Tehetség Program végrehajtásának 2015–2016. évi cselekvési programjáról szóló 1390/2015. (VI.12.) Korm. határozat magába foglalja a korábbi kiemelt fejlesztési területeket és számos új intézkedést fogalmazott meg:

- a tehetséggondozó programok támogatását a köznevelési és a felsőoktatási tanévek rendjéhez igazítja;
- a pályázást, az adminisztrációt könnyítő szabályozásokat vezet be;

- a 8-35 éves, kivételesen tehetséges magánszemélyek részére megalapításra kerül a Nemzet Fiatal Tehetségeiért Ösztöndíj;
- a Tárca kezdeményezésére a Nemzeti Tehetség Program keretében a kiemelkedően tehetséges fiatalok és a kiemelkedő tehetséggondozó magánszemélyek számára pályázatban meghatározott feltételekkel és módon folyósított ösztöndíj az Szja tv. 1. számú mellékletének módosítása értelmében adómentes jövedelem.

A Nemzeti Tehetség Program 2015. évi és 2016. évi forrásainak terhére 90 darab pályázati kiírás jelent meg, a beérkezett pályázatok közül 3109 kapott támogatást. A támogatás összege meghaladta az 5,5 milliárd forintot.

A minőségi oktatáshoz, neveléshez és képzéshez való hozzáférés biztosítása fontos eleme a tehetséggondozás, a diákok iskola alatti és utáni életpálya nyomon követésének támogatása, és a multimédiás tartalommal támogatott képzések és tartalomszolgáltatás elterjesztése, valamint a felzárkózási célú tehetségprogramok ösztönzése is. A célok eléréséhez nagyban hozzájárul a Nemzeti Tehetség Program részeként a 2015-ben megjelent Tehetségek Magyarországa c. EFOP-3.2.1-15 felhívás is. A programot az Új Nemzedék Központ Nonprofit Közhasznú Kft. és a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége által létrehozott konzorcium valósítja meg, a program keretösszege 6,07 milliárd Ft.

A projekt eredményeképpen területileg egyenlő hozzáférést biztosító tehetségsegítő rendszer épülhet ki, illetve lehetővé válik további beavatkozási irányok meghatározása a regionálisan összekapcsolt, tehetséggondozással kapcsolatos kutatások eredményeit alapul véve. A konvergencia régiókból érkezők számára 12 konzultációs alkalomra került sor, melyen 75 fő vett részt. Elkészültek az alábbi feladatleírások a Kutatások körében:

- A nemzetközi tehetségindexek összehasonlító vizsgálata;
- A tehetséggondozásra irányuló, a nemzetközi szakirodalomból válogatott tanulmányok fordítása;
- A tehetségbarát intézményi tanulási módszerek elméletének és gyakorlatának kutatása;
- Kiemelkedő képességű pedagógusok, pedagógiai tehetségek egyéni jellemzőinek kutatása;
- A pedagógusképzésben és az akkreditált pedagógus-továbbképzési rendszerben előforduló tehetség szempontú képzési elemek vizsgálata;
- Szakmódszertani ajánlások megfogalmazása a pedagógusképzés és a pedagógus-továbbképzési rendszer számára.

1. Kutatások

Az általános tehetségterületi kutatások témakörében 150 tehetséges tanulóval készítettek interjút pszichológus szakemberek közreműködésével. Az interjúk eredményeképpen létrejövő beszámolókból lehetőség nyílik későbbiekben célzott, egyéni igényekre szabott tehetséggondozó programok megvalósítására.

2. Csoportos tehetségsegítő programok

A nyár folyamán három alkalommal saját szervezésű tehetséggondozó tábor valósult meg. A táborokban, különböző időpontokban, mintegy 150 tehetséges fiatal vehetett részt. A nyári tehetséggondozó táborok mellett a program megkezdése óta eltelt időszakban egy további (matematikai fejlesztő) tábort is támogattak és más (egyhetesnél rövidebb idejű) csoportos programok is megvalósításra kerültek.

3. Tehetség-hálózat fejlesztése, minőségbiztosítása

A tavasz folyamán a tehetségpont-hálózat minőségbiztosítását célzó akkreditációs tevékenység keretében 142 Tehetségpont akkreditációját valósították meg.

4. Tutorhálózat kialakítása

5. Vállalati és civil szféra bevonását, együttműködését célzó programok

2016. április 16-án a vállalati és civil szféra együttműködését támogató díjátadó ünnepséget szerveztek. A rendezvény célja a vállalati szféra tehetségtámogató tevékenységének elismerése, a legjobb céges tehetségsegítő gyakorlatok bemutatása, ezzel a vállalatok társadalmi felelősségvállalásának népszerűsítése.⁵

6. Szakmai rendezvények

2016. március 19-én Országos Tehetségnapot rendeztek, melyen ünnepség keretében a „2016. évi Felfedezettjeink” pályázat nyerteseit mutatták be, továbbá a Tehetségekért Díjat adták át.

Szakmai eredmények:

- Csoportos programok keretében alkotónapok a Nebrasaki kutatásban részt vevők számára;
- A szakmai megvalósítást támogató műhelybeszélgetések;
- A meglévő kognitív képességeket fejlesztő online portál fejlesztése;
- Diákmobilitási program keretében szakmai kirándulás a CERN-be;
- Ösztöndíj projektem keretében kidolgozásra került 4 féle ösztöndíj kategória;
- Ösztöndíj projektem keretében átadásra kerültek az első ösztöndíjak 70 tehetséges fiatal számára;
- Szakmai rendezvények sorában megrendezésre került a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács Jubileumi ülése;
- Tutor programban kiválasztásra került 49 konvergencia régióban tevékenykedő tutor;
- Tutor program keretében folyamatban van a tutoráltak beválogatása.

A Minősített Tehetséggondozó Műhelyek (MTM) kiválasztásával és támogatásával az országban egyenletes lefedettséggel lesznek jelen kiemelkedő tehetséggondozási eredményekkel rendelkező műhelyek. Ezek a nevelési-oktatási intézmények meghatározott földrajzi környezetben mintaintézményi szerepkört töltenek be: tehetséggondozó programokat működtetnek, segítik az innovációk helyi terjedését, illetve bekapcsolódnak térségük tehetségekkel foglalkozó szereplőinek hálózati együttműködésébe. 2016 áprilisában kifejlesztésre került az MTM-ek minősítési eljárásában résztvevő minősítők képzését szolgáló felkészítési program, valamint megtörtént a kiválasztott minősítők felkészítése. Az MTM cím elnyerésére kiírt pályázati felhívás 2016. szeptember 30-án jelent meg, a konvergencia régiókban összesen 139 pályázat érkezett be. 2016. december 15-én lezárult a minősítési eljárás előminősítési szakasza, amely során kiválasztásra került a minősítési eljárás további szakaszaiba tovább jutott 42 intézmény.

Egy komplex tehetségszűrési, -azonosítási rendszer és ehhez kapcsolódó eljárásrend kerül kialakításra és kipróbálásra, amely egyéni tanulói szintű visszajelzések segítségével megalapozza és segíti a szakszerű tehetségtámogatást. A rendszer mérőeszközei az érintett tanulók teljes körére alkalmazhatók, egyaránt mérnek kognitív és nem kognitív tehetségterületeket, ugyanakkor tekintettel vannak a tanulók speciális szükségleteire is. 2016-ban a tehetségszűrő és -azonosító rendszer működtetéséhez szükséges szerverkapacitás biztosításának és a szoftverfejlesztés szakmai előkészítése történt meg.

A projekt keretében a hazai kutatások hiányterületeit érintő, illetve a tehetséggondozás tartalmi, szervezeti keretein kívül a tehetséggondozó rendszerek hatásaira is kitérő vizsgálatok is zajlanak. 2016-ban elkészült egy Nemzetközi bibliográfia kézírata, valamint megkezdődött a nemzetközi tehetségindexek, illetve a munkaerőpiaci tehetséghasználás kutatása.

⁵ (Genius Loci Díj - <http://tehetseg.hu/genius-loci-dij>)

A végzettség nélküli iskolaelhagyás elleni középtávú stratégia (1603/2014. (XI.4.) Korm. hat.) célja, hogy – az EU 2020 stratégia köznevelést érintő célkitűzésében a korai iskolaelhagyás arányának 2020-ig 10%-ra történő csökkentését célzó – hazai vállalás teljesítést elősegítse a képzettségi szint növelésének ösztönzésével, a befogadó oktatás erősítésével. A Stratégia megvalósítását szolgáló intézkedések a készségek, kompetenciák fejlesztését is magukban foglalják, amellyel hozzájárulnak az egyének rugalmas, egész életen át tartó tanulásához.

Intézkedések:

- **A kötelező óvodáztatás kiterjesztése:** az iskolai sikeresség megerősítése érdekében bevezetésre került a gyermekek 3 éves kortól történő, kötelező óvodai elhelyezése 2015 szeptemberétől. Az óvodáztatás kiterjesztésének eredményeként a 2016/2017. nevelési évben a 2014/2015. nevelési évhez képest a 3 évesek részvételi aránya 3,8 százalékponttal nőtt. Magyarországon a roma gyermekek 90%-a részt vesz az óvodai nevelésben, ami az uniós országok között a legmagasabb arány⁶. Az óvodai nevelésben való részvétel a későbbiekben jobb iskolai teljesítményt eredményez, ezért az esélyteremtés egyik legfontosabb oktatáspolitikai eszköze.
- **A képesség-kibontakoztató és integrációs felkészítés** alapelveivel összefüggő kiegészítés történt 2015 folyamán a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII.31.) EMMI rendelet 171. §-ában, amelynek célja az oktatás méltányosságának erősítése és a tanulók iskolai sikerességének elősegítése. A kiegészítés olyan eszközök alkalmazásának megerősítését ösztönzi, mint a tanulói előrehaladást támogató korszerű módszerek, a társadalmi-gazdasági helyzetből eredő hátrányok enyhítését segítő pedagógiai tevékenység – a tanulói közösségfejlesztés, a család bevonása és támogatása –, valamint az esélyteremtést hatékonyan támogató intézményfejlesztés és módszertani megújulás.
- Bevezetésre került a lemorzsolódás megelőzését szolgáló **korai jelző- és pedagógiai támogató rendszer**, részletszabályai kormányrendeletbe foglalva (a nemzeti köznevelésről szóló törvény végrehajtásáról szóló 229/2012. (VIII.28.) Korm. rendelet) 2016. november 19-én hatályba léptek.

A korai jelző- és pedagógiai támogató rendszer azokra a helyzetekre és fejlesztést igénylő területekre kívánja felhívni a figyelmet, amelyek a lemorzsolódás elkerülésében segíthetnének – mind a tanulók, pedagógusok szintjén, mind pedig az intézményfejlesztési, illetve irányítási szinten. Célja a tanulói előrehaladás, a pedagógusi és az intézményi szintű munka szakmai támogatása. Lényegi eleme a megelőzés, tehát minél korábbi jelekre figyeljenek fel a rendszer szereplői, és minél rövidebb időn belül, bejáratott és szakmailag megalapozott módon reagáljanak a lemorzsolódással veszélyeztetett tanuló helyzetére. A rendszer része az Oktatási Hivatal által biztosított pedagógiai szakmai szolgáltatás, amely a pedagógusok számára nyújt támogatást e munkában. A jelzőrendszer a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók létszámáról és a veszélyeztetettség mögött álló lehetséges okokról, jellemzőkről (hiányzás, évismétlés, tanulmányi eredmény romlása, magántanulói státusz, hátrányos helyzet stb.) gyűjt feladatellátási hely szintű statisztikai adatokat. Ezek a jellemzők szignifikáns kapcsolatot mutatnak a lemorzsolódáshoz vezető iskolai kudarcokkal. Ugyancsak információt gyűjt a lemorzsolódás megelőzése, megakadályozása érdekében biztosított intézményi szintű beavatkozásokról. A diagnosztikus célú jelzőrendszer elősegíti a gyengébben teljesítő, illetve az iskolai előrehaladást nehezítő problémával küzdő tanulók esetében az egyéni szükségletekre reagáló, mielőbbi beavatkozásokat, a pedagógiai-szakmai támogatás

⁶Forrás: EU-i Bizottság Alapjogi Ügynökségének felmérése, 2016.

biztosítását. A köznevelési statisztikából, illetve a mindenkori országos kompetenciamérési adatokból az érintett feladat-ellátási helyen tanulók statisztikai adatai, valamint a családi háttérindex automatikusan becsatornázódnak az informatikai rendszerbe. Az adatok többrétű – intézményi/telephelyi, területi – elemzésnek vethetők majd alá, így segítve a beavatkozások pontosabb tervezését.

- **Egyéni előrehaladást segítő, korszerű, differenciált pedagógiai módszereket alkalmazó, mentori segítséget nyújtó programok** működtetése a hátrányos helyzetű, köztük roma tanulók számára. A programokban (Arany János Programok) több mint 4000 középiskolás és szakiskolás, hátrányos helyzetű tanuló vesz részt, kb. 30%-uk roma. A programok eredményességéről 2014-ben végzett kvantitatív vizsgálat⁷¹ megállapította, hogy a programok nélkül a tanulók mintegy negyede alacsonyabb képzési szinten vagy valószínűleg egyáltalán nem tanult volna tovább.
- 2016 januárjától az **iskolai szociális munkás**, valamint **gyermek- és ifjúságvédelmi felelős munkakör** (választható munkakörként) is bekerült a finanszírozott munkakörök közé. (326/2013. (VIII.30.) Korm. rend.)
- **A tanulói lemorzsolódással veszélyeztetett intézmények fejlesztése** EFOP 3.1.5-16 felhívás 2016 októberében jelent meg. A fejlesztés megvalósítója az Oktatási Hivatal, a projekt megvalósítása 2017-ben kezdődött. Komplex intézményfejlesztésben résztvevő intézmények kiválasztása és fejlesztése történik a projekt keretében. A komplex intézményi fejlesztési folyamatban azon köznevelési intézmények vesznek részt, amelyek egyrészt a szegregációra vonatkozó indikátor („szegregáltan oktatott, halmozottan hátrányos helyzetű tanulók száma a beavatkozások által érintett tankerületekben”) szerint azonosításra kerülnek, másrészt a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók arányának tekintetében fejlesztésre szorulnak. A projektbe 300 intézményt vonnak be.
A projekt kiterjed az intézmények elemzési szempontrendszerének kialakítására, komplex intézményfejlesztési és intézkedési tervhez kapcsolódó pedagógiai szolgáltatások fejlesztésére, amelyek a komplex helyzetelemzés és intézkedési tervben foglalt pedagógiai feladatok, folyamatok támogatására szolgálnak. A pedagógiai szakmai szolgáltatói feladatot a 300 db bevont köznevelési intézmény számára a területileg illetékes pedagógiai oktatási központnak szükséges ellátnia.
- **Pedagógiai Oktatási Központok** létrejötte, tevékenysége:
Az állami köznevelési közfeladat-ellátás keretében a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat 2015. április 1-jétől az Oktatási Hivatal biztosítja a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokról, a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat ellátó intézményekről és a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokban való közreműködés feltételeiről szóló 48/2012. (XII.12.) EMMI rendelet alapján. Az Oktatási Hivatal keretein belül megalakult 15 Pedagógiai Oktatási Központon (továbbiakban: POK) keresztül biztosítható, hogy a pedagógiai-szakmai szolgáltatások egységes, azonos minőségben valósuljanak meg az ország egész területén, legyenek elérhetőek minden köznevelési intézmény és pedagógus számára a jogszabályban előírt tartalmi területeken, valamint, hogy a köznevelési intézmények az igényeiknek és szükségleteiknek megfelelő szakmai támogatást megkapják pedagógiai munkájukhoz. A POK-ok biztosítják és koordinálják a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat, valamint gondoskodnak a szaktanácsadói hálózat, továbbá a pedagógusok munkájának külső, egységes kritériumok szerinti ellenőrzését szolgáló tanfelügyelői-hálózat hatékony és teljes körű működtetéséről, és alkalmasak az európai uniós fejlesztések megvalósításának támogatására a területen. A feladatok tervezhetőségét az intézményi igények alapozzák meg. Ennek érdekében az Oktatási Hivatal 2015 nyarán

⁷¹Fehérvári Anikó: Arany János Program, Oktatókutató és Fejlesztő Intézet 2014.

az ország minden köznevelési intézményét megszólította (fenntartóra való tekintet nélkül), egy erre a célra kidolgozott igényfelmérő kérdőív és létrehozott on-line felület segítségével. A POK-ok a munkájukat az intézményi igényekhez igazítva végzik, a mesterpedagógusok és szaktanácsadók bevonásával.

Összefüggés mutatható ki az **iskolai lemorzsolódás**, valamint a munkanélküliség, a társadalmi kirekesztettség és a szegénység között. Ennek érdekében programok indultak a végzettség nélküli iskolaelhagyás megelőzésére, csökkentésére, újratermelődésének megakadályozására, a köznevelés hátránykompenzációs és esélyteremtő képességének növelése érdekében.

- Az EFOP-3.3.1-15 konstrukció célja volt a résztvevő hátrányos helyzetű tanulók körében a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentése, a képzettségi szint növelése és az iskolai sikeresség előmozdítása a minőségi oktatáshoz, neveléshez való hozzáférés elősegítésével **extrakurrikuláris tevékenységek** megvalósításán keresztül. A szakmai megvalósítás megkezdődött, az előlegek kifizetésre kerültek. 2016. december 1-jén megjelent az EFOP-3.3.1-16 konstrukció is, azoknak a régi, már a TÁMOP-ban támogatott tanodák számára, amelyek az EFOP-3.3.1-15 „Tanoda programok támogatása” c. felhívásban nem kaptak támogatást.
- Az EFOP-3.1.5-16 (12,9 Mrd Ft) projekt célja, hogy a területi és helyi szintű pedagógiai szakmai szolgáltató rendszer fejlesztése által (az ágazati, helyi közösségi együttműködések hozzájárulásával) olyan komplex és célzott **intézményfejlesztő programok** valósuljanak meg – a programban kiválasztott végzettség nélküli iskolaelhagyással veszélyeztetett, illetve szegregáltan oktató és az országos kompetencia méréseken alulteljesítő köznevelési intézményekben –, amelyek által csökken a tanulók lemorzsolódási kockázata, s hozzásegítik a tanulókat a végzettségek, a munkaerőpiacon nélkülözhetetlen és hasznosítható kompetenciák megszerzéséhez. Az alprogramba 30 000 tanuló és 300 intézmény kerül bevonásra. 240 intézményben új képzési módszertan kerül bevezetésre, 100 intézmény deszegregációs programokban vesz részt, továbbá 1800 pedagógus továbbképzése valósul meg.
- **A Hídprogramok** célja, hogy az alapfokú iskolai végzettséggel nem rendelkező, az iskolarendszertől lemorzsolódott fiatalokat segítsék az alapfokú iskolai végzettség megszerzésében, illetve a tanulói kudarcok csökkentését vállalják új, egyéni igényekre reagáló, tanulást támogató módszerek bevezetésével. A jogszabály értelmében a Hídprogramok segítséget nyújtanak a tanulóknak a középfokú nevelésbe-oktatásba, szakképzésbe való bekapcsolódáshoz, vagy a munkába álláshoz, valamint az önálló életkezdéshez szükséges ismeretek megszerzéséhez a komplex, tanulmányi, szociális, kulturális, képességbeli és személyiségfejlesztését támogató pedagógiai tevékenységgel. A 2014/2015-ös tanévben már felnőttoktatás keretében is indult a program, ezzel a résztvevői kör is bővült. 2015-ben végeztek az első 20 hónapos képzésben résztvevő tanulók, akik komplex szakmai záróvizsgára is jelentkezhetnek és részsakképesítést igazoló bizonyítványt kaphattak. A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 14.§ (3) bekezdése alapján a Köznevelési Hídprogramban közreműködő intézményeket az állami intézményfenntartó központ jelöli ki. A Hídprogramok folytatására kijelölt iskolák pedagógiai tevékenysége a jogalkotói szándéknak megfelelően alakul, a Hídprogram szerint tanuló osztályokban folyó oktató-nevelő munka az iskolarendszerű képzésből kimaradók, lemorzsolódók számát csökkenti, és a fiatalokat támogatja abban, hogy bennmaradjanak, vagy visszatérjenek az oktatás-képzés világába.

Mutatók– TIMSS, PISA, OKM, végzettség nélküli iskolaelhagyás:

A **TIMSS** azt méri, hogy az adott iskolai évfolyamok (4. és 8.) tanulói mennyire sajátították el a résztvevő országok nemzeti tanterveiben meghatározott közös tudástartalmakat. A TIMSS

2015-ös tantervi tudást mérő természettudomány- és matematikatesztjein a magyar 4. és 8. évfolyamos tanulók kiemelkedő eredményt értek el. Mindkét területen és mindkét évfolyamon magasan az 500 pontos nemzetközi skálaátlag felett teljesítettek. A legutóbbi, 2011-es méréshez képest számszerűleg mind a négy eredményünk kissé javult.

Magyarország – a korábbi **PISA**-vizsgálatokhoz hasonlóan – a 2015-ös eredmények alapján is azon országok közé tartozik, ahol a tanulók közötti teljesítménykülönbségek az OECD-országok átlagához esnek közel, ám emellett hazánkban a diákok közötti teljesítménykülönbség nagyobb arányban az iskolák közötti különbözőségekből származik (56% a 31%-nyi OECD-átlaggal szemben).

Az **Országos kompetenciamérés (OKM)** – hazai fejlesztésű eszközként – évente jelez vissza az országos eredményektől az iskolain keresztül egészen a tanulók szintjéig szövegértés és alkalmazott matematikai műveltség területeken. Az OKM adatai arra utalnak, hogy a magyar tanulók két alapkompenciáját jellemző értékek a statisztikai ingadozástól eltekintve 2008-ig visszamenőleg teljesen stabilak.

A **végzettség nélküli iskolaelhagyás**⁸ alakulása (%) Magyarországon az Európai Unió átlagához közeli, azonban kisebb ingadozásoktól eltekintve stagnál, miközben uniós szinten javul a mutató értéke.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Magyarország	11,5	10,8	11,4	11,8	11,9	11,4	11,6
EU átlag (EU 28)	14,2	13,9	13,4	12,7	11,9	11,2	11,0

Forrás: KSH Munkaerő-felmérés; Eurostat, LFS, 2016.

T1.12 Az életen át tartó tanulás támogatása az alkalmazottaknak nyújtott továbbképzések segítségével

A GINOP-6.1.2-15 **Digitális szakadék csökkentése** című felhívás alapvető célja az alacsony iskolai végzettségű, digitális készségekkel nem rendelkező, munkavállalási korú lakosság körében a digitális írástudatlanság csökkentése, a digitális alapkompenciák fejlesztése, egyúttal a társadalmi felzárkózás ösztönzése. A program 260 ezer fő képzését biztosítja.

A GINOP-6.1.3-17 felhívás támogatja az idegen nyelvi készséggel nem, vagy alacsony szinten rendelkező célcsoport számára **nyelvi képzések** biztosítását.

GINOP-6.1.4-16 felhívás átfogó célja a **foglalkoztathatóság növelése**, az aktív korúak munkaerőpiac szempontjából elvárt kulcskompetenciáinak és készségeinek fejlesztése. A felhívás azoknak a csoportoknak kíván segítséget nyújtani, akiknek társadalmi és munkaerőpiaci integrációját, munkahelyük megtartását, illetve karrier és életpálya építését akadályozza alapkészségeik és kulcskompetenciáik alacsony szintje. A projekt 50 tanulási központ működésének támogatását célozza.

Az **egészségügyi dolgozók továbbképzése** vonatkozásában az irányadó jogszabály az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény, melynek 110.§-a kimondja, hogy egészségügyi tevékenységet önállóan az adott tevékenység folytatására jogosító egészségügyi szakképesítéssel rendelkező és az adott szakképesítés tekintetében a kötelező továbbképzési kötelezettségét teljesített, a működési nyilvántartásba bejegyzett személy végezhet. Az egészségügyi szakdolgozók továbbképzésének részletes szabályait az egészségügyi szakdolgozók továbbképzésének szabályairól szóló 63/2011. (XI.29.) NEFMI rendelet

⁸A 18-24 éves korosztályban alsó középfokú végzettséggel nem rendelkezők aránya, akik az adatfelvételt megelőző 4 hétben nem vettek részt képzésben. Alsó középfokú végzettségnek tekinthető a 2011-es ISCED 2 szintje (2014-től használatos), az 1997-es ISCED 3 A, B szintje. Az indikátor az EUROSTAT Munkaerő-felmérésén alapul, vagyis mintavételen alapuló survey típusú adat.

(Továbbiakban: Rendelet) írja elő, mely a továbbképzési kötelezettséget pontrendszerhez köti, továbbá elméleti és gyakorlati elemekre bontja.

Az egészségügyi szakdolgozóknak öt év alatt 150 továbbképzési pontot kell összegyűjteniük, melyből 100 pont a gyakorlati és ötven az elméleti pontokból tevődik össze. Az 50 elméleti pont tovább bomlik kötelező szakmacsoportos (30 pont) és szabadon választható (20 pont) továbbképzési pontra. A kötelező továbbképzés szakmacsoportokba rendezett, központilag szabályozott témájú és időtartamú. A kötelező szakmacsoportos elméleti továbbképzés szervezői joga pályázati úton szerzhető meg. Ötévenként egy ilyen programon történő részvétel a szakdolgozó számára ingyenes. A Kormány 2015-ben 96 (5536 fő részvételével) orvosi és 459 (21 111 fő részvételével) szakdolgozói kötelező szakmacsoportos elméleti továbbképzést támogatott.

Szabadon választható továbbképzésként számos továbbképzési forma ismerhető el, mint pl. a munkahelyen belül szerzett rendszeres továbbképzés, a szakmai célú tanulmányút, a kongresszuson történő részvétel vagy éppen a publikáció.

Az egész életen át tartó tanulás támogatása az **alkalmazottaknak nyújtott továbbképzések** (EFOP-3.8.2-16 (12 Mrd Ft forrás) Szociális humán erőforrás fejlesztése című fejlesztés) segítségével elérni kívánt cél, hogy a minőségi közszolgáltatásokhoz való jobb hozzáférés érdekében javuljon a szolgáltatások elérhetősége és a közszolgáltatásokat nyújtó humán erőforrás minősége, csökkenjen a munkaerő hiánya és hatékonyabbá váljon az ellátások megszervezése.

Az EFOP-3.3.3-VEKOP-16 **Országos múzeumi és könyvtári központi fejlesztés** címet viselő felhívás célja többértű. Egyrészt a múzeumi területen a szakmai továbbképzések rendszerének fejlesztése és a múzeumok felkészítése a nem formális és informális oktatásba történő intenzívebb bekapcsolódásra módszertani fejlesztések, szakmai továbbképzések rendszerének fejlesztése, mintaprojektek, illetve országos múzeumpedagógiai koordinátorhálózat fejlesztése és működtetése révén. A másik cél a könyvtári szakterületen az országos könyvtári rendszer alkalmassá tétele a köznevelés hatékonyságát és eredményességét szolgáló új típusú kompetencia- és készségfejlesztő tanulást támogató szolgáltatások nyújtására, valamint országos koordinátori hálózat kialakítása és működtetése.

A projektnek, mint a múzeumi és könyvtári rendszerre kiterjedő módszertani fejlesztésnek átfogó célja, hogy a kulturális intézményrendszer az általa kínált nem formális és informális oktatási szolgáltatásokkal hatékonyan tudjon hozzájárulni a köznevelés esélyteremtő szerepének és hátránykompenzációs képességének erősítéséhez, a minőségi oktatáshoz való egyenlő hozzáférés biztosításához, az oktatásba való visszatérés ösztönzéséhez. A fenti célok elérése által pedig csökkenjen a korai – végzettség nélküli – iskolaelhagyók száma, javuljon a hátrányos helyzetű csoportok munkaerőpiaci helyzete, erősödjön a fiatalok társadalmi integrációja, csökkenjen a szegénységben, társadalmi kirekesztettségben élők aránya.

A Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek EFOP-3.3.3-VEKOP-16-2016-00001 azonosítószámú kiemelt projekt esetében 2016-ban támogató döntés született, a támogatási szerződés hatályba lépett. 100%-os előleg (2 Mrd Ft) kiutalása 2016-ban megtörtént.

A Vidékfejlesztési Program „VP1.1.1.1.-16 Agrárgazdasági képzések és felkészítő tréningek” felhívás célja az agrárgazdaság szereplői számára igényeiknek megfelelő, változatos tartalmú és formájú ismeretszerzési lehetőségek biztosítása szakmai képzéseken való részvétel keretében. Az intézkedés 6,2 Mrd Ft támogatási keretösszeggel valósul meg. Az intézkedés indikátor célértékeként megfogalmazottak szerint mintegy 46 000 mezőgazdasági termelő, erdőgazdálkodó, élelmiszer-feldolgozó vagy egyéb, vidéki térségekben működő kkv részesülhet támogatott képzésben.

T1.13 Nem állami tulajdonban lévő iskolák hatékony működtetése

A 2015-ben meghirdetett EFOP-4.1.1-15 - **Egyes egyházi oktatási infrastrukturális fejlesztések** konstrukció keretében lehetőség nyílik az egyházi fenntartású köznevelési intézmények fejlesztésére. A projekt célja az Országgyűlés által elismert egyházak által fenntartott köznevelési intézmények beruházásainak célirányos támogatása a minőségi és befogadó oktatási környezet, illetve hatékony nevelés infrastrukturális feltételeinek a megteremtése érdekében. Rendelkezésre álló keretösszeg: 14,29 Mrd Ft.

A 2014-ben meghirdetett TÁMOP-3.1.4.C-14 **Innovatív iskolák fejlesztése** pályázati konstrukcióra minden OM azonosítóval rendelkező iskola pályázhatott, így a nem államiak is. A konstrukció keretében az alábbi tevékenységek támogatására nyílt lehetőség:

- környezeti nevelést, környezettudatos magatartást szolgáló tanórán kívüli tevékenységek megvalósítására
- idegen nyelvek tanításának fejlesztésére a köznevelési intézményben
- informatika tantárgy tanításának fejlesztésére, illetve más tantárgyak oktatásának IKT-val való támogatására a köznevelési intézményekben
- hátrányos helyzetű gyermekek esélykülönbségeinek kiegyenlítésére az iskolákban
- egészségfejlesztő – szemléletformáló – iskolai programok megvalósítására a tanulók egészségének védelme, valamint az egészséges életmód viselkedésbe épülése érdekében
- a vállalkozói- és életpálya-építés érdekében tanácsadási szolgáltatás bevezetésére, nyújtására
- szaktárgyi továbbképzések megvalósítására

T1.14 A tudást ellátó intézményrendszer hatékonyságának növelése, a munkavégzéshez szükséges tudás, készség és kompetenciák átadására – Pedagógusképzés minőségének javítása

Évek óta hiányként jelent meg az **egészségügyi szakképzés** területén, az iskolai nevelés-oktatás szakképesítés megszerzésére felkészítő szakaszainak évfolyamain, az iskolai rendszerű, valamint az iskolarendszeren kívüli szakiskolai, szakközépiskolai oktatásban, továbbá az Országos Képzési Jegyzékben meghatározott szakképzésekben az elméleti és elméletigényes szakmai tantárgyak tanítására alkalmas és feljogosított **pedagógus**. Ezen probléma a Debreceni Egyetem Egészségügyi Karán 2016 szeptemberétől elindult Egészségügyi tanár mesterképzési szak bevezetésével megoldódni látszik. A debreceni kezdeményezést 2017-től további három egyetem követi (Semmelweis Egyetem, Pécsi Tudományegyetem, Miskolci Egyetem).

A tanulók hatékony nevelésének-oktatásának folyamatában kulcsszerepe van a pedagógusnak. A pedagógusok szakmai fejlődése szoros kapcsolatban van a pedagógus-életpályamoddal. Az Oktatási Hivatal 2016-ban módosította a Pedagógus I., valamint a Pedagógus II. fokozatot megcélzó minősítő eljárás rendjét tartalmazó alap útmutatót, valamint a kiegészítő útmutatókat. A módosításokat az alábbiak tették indokolttá: a TÁMOP-3.1.5/12-2012-0001 azonosítószámú kiemelt uniós projekt keretén belül kidolgozott, a **pedagógusminősítések** során a pedagógusok portfóliójának értékelésekor használt 8 kompetencia, valamint az ezekhez kapcsolódó 77 indikátort tartalmazó indikátorlista egyszerűsítésére került sor. Ennek megfelelően az alapútmutatóban a korábbi 77 indikátor helyett a jelenleg elfogadott 62 indikátor szerepel. Az indikátorok számának csökkentésével párhuzamosan csökkent az e-portfólióba feltöltendő dokumentumok száma is, amelyet szintén át kellett vezetni az útmutatóban is. 2016. július 30-i hatállyal módosult a pedagógusok előmeneteli rendszeréről és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény köznevelési intézményekben történő végrehajtásáról szóló 326/2013. (VIII.30.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Rendelet), amely a pedagógusok minősítésének általános elveit és szabályait

tartalmazza. A Rendelet pedagógusminősítési eljárások rendjére vonatkozó módosításai, valamint a megjelent új szabályok szintén indokolttá tették az útmutatók módosítását.

A Rendelet 39/K. §-ának (1) bekezdésében leírt módosítás szerint az a Pedagógus I. fokozatba besorolt, köznevelési intézményben pedagógus-munkakörben foglalkoztatott személy, akinek 2016. szeptember 1-jén a rá irányadó öregségi nyugdíjkorhatár betöltéséig és az öregségi teljes nyugdíjhoz szükséges szolgálati idő megszerzéséig hét év vagy annál kevesebb ideje van hátra, vagy öregségi nyugdíjra jogosult, 2017. január 1-jén Pedagógus II. fokozatba és a Kjt. alapján közalkalmazotti jogviszonyban töltött időnek minősülő, továbbá a fizetési fokozat megállapításánál beszámítandó idő szerinti kategóriába kerül besorolásra, kivéve, ha korábban sikertelen minősítési eljárásban vett részt. A Rendelet 39/K. § szakaszában foglaltak 2016. októberi 28-i módosítása alapján az a pedagógus munkakörben foglalkoztatott személy, akinek 2016. szeptember 1-jén hét év vagy annál kevesebb ideje van hátra a nyugdíjkorhatár betöltéséig, vagy öregségi nyugdíjra jogosult, továbbá minősítési eljárásban Pedagógus I. fokozatba besorolt és korábban sikertelen minősítési eljárásban vett részt, az Oktatási Hivatalhoz 2016. november 15-éig írásban benyújtott kérelemmel jelentkezhetett rendkívüli minősítési eljárásban való részvételre, amely nem jár díjfizetési kötelezettséggel.

2016-ban a POK által szervezett **akkreditált továbbképzésekre** az Oktatási Hivatal saját forrásból 42 275 350 forintot fordított. Ezen túlmenően a megszűnt EDUCATIO-tól átvett kötelezettség vonatkozásában a TIOP 1.1.1 projekthez kapcsolódóan 53 028 822 forintot fordítottak pedagógus-továbbképzésre. A továbbképzések jellemzően 30 órák, kivéve az erkölcsstan tanításához kapcsolódó továbbképzéseket, amelyek 60 órák. A sikeresen elvégzett továbbképzések száma 2016-ban kb. 8000 volt. Számos egyéb térítésmentes továbbképzés is szerepel a továbbképzési jegyzéken, amelyek megvalósítására uniós pályázati forrás, vagy sportági szövetségi támogatás áll az indítók rendelkezésére.

A fenti intézkedéshez kapcsolódó uniós finanszírozású pályázati konstrukciók:

- TÁMOP 3.1.5-12 **Pedagógusképzés támogatása** (2015 végén zárult)
- TÁMOP 4.1.2.B.2-13/1-2013-0007 Országos koordinációval a **pedagógusképzés megújításáért** (2015 végén zárult)
- TÁMOP-4.1.2.B.2-13 **Pedagógusképzést segítő hálózatok** továbbfejlesztése a Dél-Dunántúl régióban (2015 nyarán zárult)
- TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1/2013-0005 Együttműködés az észak-magyarországi **pedagógusképzés minőségi megújításáért**

T1.15 Az egyetemeken, kutatóintézetekben, illetve azok együttműködésével végzett K+F+I tevékenységek támogatása - Civil-üzleti-tudományos együttműködés támogatása

Az EFOP-3.6.1-16 Intelligens **szakosodást szolgáló intézményi fejlesztések** felhívás célja a felsőoktatási intézmények kutatási kapacitásainak bővítése, kutatási szolgáltatásaik fejlesztése, a társadalmi innováció (social innovation) fokozása, a K+F szféra egészében betöltött tudásbázis funkció és a felsőoktatás harmadik missziójának erősítése révén a tudásnégyes (Quadruple helix modell) kiépítése, és ezen keresztül hatékony bekapcsolódásuk elősegítése a Nemzeti Intelligens Szakosodási Stratégia megvalósításába. Részcélok: pl. felsőoktatási intézmények és vállalatok, valamint egyéb kutatóhelyek közötti kapcsolatok megerősítése, a tudásnégyes kiépítése és fejlesztése.

A **nemzeti felsőoktatási kiválóságról** szóló 24/2013. (II.5.) Korm. rendelet értelmében a Kormány, illetve az emberi erőforrások minisztere 2013-ban „kiemelt felsőoktatási intézmény”, „kutatóegyetem”, „kutató kar” és „alkalmazott tudományok főiskolája” címet adományozott összesen 13 felsőoktatási intézménynek, illetve felsőoktatási intézményi karnak a 2013-2016 minősítési időszakra vonatkozóan. Az intézményi kiválósági minősítés

kritériumait a fent említett kormányrendelet vonatkozó szakaszai tartalmazzák. A minősítések érvényessége négy évre (2013-2016) szólt, ebben az időszakban évi 9,85 Mrd Ft értékben intézményi kiválósági támogatást kaptak a minősített intézmények. Az intézményi kiválósági támogatásokkal párhuzamosan (2012-2015 között) EU-s társfinanszírozással megvalósított, egyéni támogatási program is hatályban volt **Nemzeti Kiválóság Program** néven. Ennek keretében 5,2 Mrd Ft értékben 1919 támogatott kapott ösztöndíjat. A program lezárását követően, a 2016-tól költségvetési forrásból elindított **Új Nemzeti Kiválóság Program (ÚNKP)** integráltan valósítja meg az intézményi és az egyéni támogatást. A program keretében az egyéni pályázó ösztöndíja 40%-ának mértékében az intézmény kutatási, működési és lebonyolítási támogatásban részesül. Az ÚNKP alapvető célja a tudományos utánpótlás megerősítése, a tudományos életpálya vonzóvá tétele, a kiváló oktatók, kutatók pályán- és itthonartása, illetve az egyetemek tudományos teljesítményének ösztönzése. A 2016. évi felhívások keretében meghirdetett ösztöndíjak a 2016/2017. tanévben 970 hallgató és fiatal oktató-kutató anyagi támogatását biztosították, hozzávetőlegesen 2,2 Mrd Ft keretösszeggel.

A kutatói utánpótlás biztosításának érdekében a felsőoktatási kormányzat rendszerszintű intézkedések sorát vezette be, amelynek egyik eleme a **doktori képzés átalakítása**. A változások a 2016/17. tanévtől hatályosak. A doktori képzés átalakításának indoka a fokozatszerzési arányok javítása volt. Ismeretes, hogy a tényleges tudományos fokozat megszerzéséig a beiratkozott hallgatók 23-25%-a jut csak el. A doktori képzés átalakítása érdekében bevezetett intézkedések köre érinti a képzési idő meghosszabbítását 2+2 évre, az ösztöndíj emelését (első két évben 140 000Ft/hó, a második két évben 180 000Ft/hó), valamint a doktori iskola, kutatóhely és témavezető felelősségének növelését a fokozat megszerzésében, az intézmény pénzügyi ösztönzése formájában. Az intézkedés elvárt hatása a tudományos fokozat megszerzéséig eljutó hallgatók arányának növelése.

A „Felsőoktatási hallgatók tudományos műhelyeinek és programjainak támogatása” című EFOP 3.6.3-VEKOP-16 pályázati felhívás 2016 decemberében került meghirdetésre. A pályázati konstrukció célja a felsőoktatási intézmények belső megújulásának támogatása a **minőségi tudományos utánpótlás-nevelés** érdekében. A konstrukció összesen 10,9 Mrd Ft keretösszeggel került meghirdetésre (EFOP: 8,16 Mrd Ft, VEKOP: 2,72 Mrd Ft). A projekt alapvető célja olyan feltételek megteremtése a felsőoktatási intézményekben, amelyek lehetőséget biztosítanak a tehetségek számára az egyedi, illetve közösségi tudományos fejlődésre. Ennek része az intézményen belüli azon tehetségsegítő programok működtetése, fejlesztése, amelyek az arra érdemes hallgatóknak lehetőséget és anyagi háttérrel biztosítanak a tudományos fejlődésre, az oktató pályára való továbblépésre.

A Magyar Tudományos Akadémia és a felsőoktatási intézmények együttműködése töretlen a hazai felsőoktatási intézményekben folyó kutatások magas színvonalának fenntartása, valamint a kutatói utánpótlás nevelése érdekében. Az MTA 2011-ben kiterjesztette **Lendület-programját** a hazai egyetemekre, amelynek keretében összesen 53 Lendület-kutatócsoport alakult felsőoktatási intézményekben. A 2015. évi Lendület-pályázat 96 pályázója közül tizenhárman alakíthattak kutatócsoportot, közülük heten egyetemen. A programban 2015-ben felhasznált (5 évre vonatkozó) 3,6 Mrd Ft támogatásból 1,7 Mrd Ft az egyetemeken hasznosult. 2016-ban az előző évvel megegyező keretösszegre 95 pályázat érkezett, amelyből 11 kutatócsoport alakulhatott meg az év folyamán, ebből 6 felsőoktatási intézményben. 2016-ban az MTA és a felsőoktatást felügyelő szaktárca együttműködési megállapodást írt alá az intézmények, kutatóhelyek működésének összehangolására, a szinergiák jobb kihasználására a képzés, a kutatás és a kutatási infrastruktúra közös használata területén.

A **Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Hivatal** (NKFI Hivatal) a tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról szóló 2014. évi LXXVI. törvény (KFI tv.) alapján 2015. január 1. óta látja el a hazai kutatás-fejlesztés és innováció tervezési és szakmai

koordinációs feladatait. Pályázati portfólióján keresztül biztosítja az európai uniós támogatások hatékony és átlátható felhasználását, és egyben kezeli a kutatás, a fejlesztés és az innováció hazai forrásainak koncentrálásával létrehozott Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapot (NKFI Alap). Az NKFI Hivatal által kezelt pályázati portfólió számos felsőoktatási intézmény számára kínál kutatás-fejlesztési és innovációs támogatásokat.

A nemzeti és szakpolitikai célok, valamint eszközök illesztését az 1640/2014. (XI.14.) Korm. határozatban elfogadott **Nemzeti Intelligens Szakosodás Stratégia** szolgálja, amely ex-ante feltétele volt az európai uniós források kutatás-fejlesztési és innovációs célú lehívásának.

A **hazai kutatási infrastruktúra megerősítésének** célját a következő konstrukciók szolgálják: a „Stratégiai K+F műhelyek kiválósága (GINOP-2.3.2-15; VEKOP-2.3.2-16)”, illetve a „Kutatási infrastruktúra megerősítése - nemzetköziesedés, hálózatosodás (GINOP-2.3.3-15; VEKOP-2.3.3-15)” című, amelyek keretében a felsőoktatási intézmények 2015-2016 években mintegy 76,81 Mrd Ft támogatást nyertek el.

A **felsőoktatási kutatóműhelyek és a vállalati szektor közötti tudástranszfer** támogatása érdekében kerültek kiírásra a „K+F versenyképességi és kiválósági együttműködések (GINOP-2.2.1-15; NVKP_16; VEKOP-2.2.1-16)” és a „Felsőoktatási és Ipari Együttműködési Központ – kutatási infrastruktúra fejlesztése (GINOP-2.3.4-15; FIEK_16)” című konstrukciók. Az e pályázatokon induló, felsőoktatási intézményeket bevonó konzorciumok összesen 62,84 Mrd Ft támogatást nyertek el 2015-2016 folyamán.

Az infrastruktúrafejlesztési és tudástranszfer célú GINOP, VEKOP és NKFI Alap támogatási keretektől a magyar felsőoktatási intézmények és az általuk alkotott konzorciumok tehát összességében mintegy 139,65 Mrd Ft támogatást nyertek el 2016 végéig.

T1.16 Kulturális intézmények tanulási programjai

Az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program 3.3. intézkedése a köznevelési intézményekkel szoros együttműködésre alapozva támogatja a kulturális intézményekben megvalósuló **tanórán kívüli nem formális és informális tanulási alkalmakat** (pl. szakkör, tábor, témanap). Ezáltal a nevelési-oktatási intézmények tanulói (beleértve az óvodásokat is) a kulturális intézményekben (múzeum, könyvtár, közművelődési intézmény) számos tanulási programon vehetnek részt, egyrészt célozva a végzettség nélküli iskolaelhagyás arányának csökkentését, valamint növelve a minőségi oktatáshoz való hozzáférést. A kulturális ágazat 14,75 Mrd Ft uniós forrást (EFOP, illetve VEKOP) tervezett e célok elérésére.

- 2016-ban 7 Mrd Ft kerettel, vissza nem térítendő támogatással jelent meg a köznevelés céljait segítő, **tanórán kívüli ismeretszerzést** támogató felhívás (*EFOP-3.3.2-16 Kulturális intézmények a köznevelés eredményességéért*), melyre a kevésbé fejlett régióban székhellyel rendelkező kulturális intézmények széles köre pályázhatott, s amelyből szakköröket, témaheteket, múzeum-, művészet- és drámapedagógiai programokat lehet megvalósítani. Ennek „tükör” felhívásaként 750 M Ft forrással a VEKOP is megjelentetett pályázatot, mely a fővárosban és Pest megyében található kulturális intézmények számára is lehetőséget biztosít arra, hogy a köznevelési intézmények tanulói számára, a nevelési-oktatási intézményekkel szoros együttműködésben tanórán kívüli ismeretszerzést elősegítő programokat valósítsanak meg. E felhívások célja az óvodás és iskolás korosztály ismeret- és tudásgyarapítása kulturális intézményekben.
- 2016-ban elindult egy 2 Mrd Ft forrású projekt országos, **tanulást segítő, támogató múzeumi és könyvtári fejlesztésekre** (*EFOP-3.3.3-VEKOP-16 Országos múzeumi és könyvtári központi fejlesztés*).
- A célok eléréséhez szükséges **infrastrukturális fejlesztésekre** 5 Mrd Ft áll rendelkezésre a 2016 decemberében megjelent kulturális felhívásokból: tanulási, képzési, továbbá

szakköri-, csoport- és klubhelyiség kialakítására, regionális szerepű népi kézműves alkotóház kialakítására, regionális szerepű könnyűzenei képző- és tehetséggondozó központok, múzeumi tanulmánytárak, könyvtári digitális laborok stb. létrehozására, illetve az ezekhez kapcsolódó tárgyi eszközök, bútorok, továbbá könyvtárbusz beszerzésére.

- A VEKOP-7.3.4-17 Kulturális intézmények a köznevelés eredményességéért felhívás (0,75 Mrd Ft összegben) célja, hogy támogassa az oktatási-nevelési intézmények tanulói és az óvodás gyermekek óvodai **foglalkozáson kívüli kompetenciafejlesztését, ismeretgyarapítását** az olyan nem formális tanulási alkalmakkal, amelyeket kulturális intézmények valósítanak meg.

Az EFOP-1.3.1-15 **Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás** című (3 Mrd Ft keretösszegű) felhívás célja - összhangban az Európa 2020 stratégia társadalmi kohéziót erősítő szándékával - a közösségek és ezeken keresztül az egyének önálló cselekvési szándékának és képességének erősítése, továbbá a közösségi, együttélési konfliktusok oldása, elsősorban szakmai-módszertani támogatás folyamatos biztosításával. A részcélok között szerepel a kulturális intézmények felkészítése működésük társadalmasítására, a közösségfejlesztési folyamatok és önkéntes programok eredményeinek fenntartására, továbbiak megvalósítására; mentorhálózat működtetése (kb. 300 település elérése), szakmai-módszertani tanácsadás, folyamatos helyszíni jelenlét, képzések, továbbképzések biztosításával. A beavatkozás részét képezi továbbá az önkormányzatok és helyi kulturális intézmények képessé tétele az aktivitásukban megerősített közösségek és kezdeményezéseik befogadására, támogatására, a közösségi aktivitás fenntartására. A Támogatási Szerződés 2016-ban lépett hatályba. A 100%-os előlegek kifizetésre kerültek. (A későbbiekben az NMI esetében jogutódlás történt. A jogutódlást követően már nem jogosult a 100%-os előlegre, hanem csak 50%-ra. Az NMI visszafizette az előleg 50%-át 307 911 321 Ft-ot 2016.12.29-én.) A mentorpályázatok kiírásra kerültek, a beadás határideje 2016. október 25. volt. Az interjúzás 2016. november 17-én megkezdődött. Elkészült a kulturális közösségfejlesztő mentorképzés (120 órás) tematikája. A képzési program akkreditációs eljárását az SZNM-MOKK elindította. A mentorok felvételét és képzését a projekt indulásától számítva negyedik hónaptól kell indítani. A partnerintézményekkel egyeztetve a négy lehetséges képzési helyszín kijelölése megtörtént (Esztergomban és Noszvajon már lezajlott. A kommunikáció érdekében ideiglenes honlap készült az SZNM-MOKK honlapján belül.

1.III. Egészség

Teendők:

- T1.17 Egészségtudatos magatartás és annak közvetítése a jövő generációk számára
- T1.18 Munkahelyi stressz csökkentése és a munkakörülmények kialakítása - a munka- és a szervezeti kultúra ezeknek megfelelő kialakítása
- T1.19 Prevenációs programok, szűrések indítása
- T1.20 Egészségtudatos magatartásminták közvetítése
- T1.21 Prevenációs programok, szűrések indítása, támogatása
- T1.22 Egészségtudatos magatartásmintákat közvetítő programok támogatása (pl. az oktatási intézményrendszeren keresztül)
- T1.23 Egészségre káros termékekkel kapcsolatos tájékoztatás, azok tiltása vagy adóztatása
- T1.24 Az egészségügyi ellátórendszer korszerűsítése

Hazai helyzet áttekintése

Napjaink egészségügyi ellátórendszerei számára, a világ jelentős részén – megfélekezve a fertőző betegségek okozta járványokat – a **legnagyobb kihívást** az előfordulási gyakoriságukat tekintve növekvő tendenciát mutató (WHO) **krónikus nem fertőző betegségek okozta terhek kezelése jelenti**. Ezek a betegségek, elsősorban a keringési, daganatos, légzőszervi és emésztési betegségek felelősek az összes halálozás mintegy 90%-ért.

Az elmúlt években Magyarországon **a születéskor várható élettartam folyamatos növekvő tendenciát** mutatott (2015. év: férfiak -72,3 év, nők - 79,0 év).

A születéskor egészségesen várható élettartam 2015-ben a magyar **nők esetében átlagosan 60,1 év**, míg **a férfiaknál 58,2 év**. **A korai (65 év alatti) halálozás** jelentős részben **a keringési és daganatos betegségeknek** tulajdonítható. Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény szerint: a szűrővizsgálatok célja a lakosság egészségének védelme és az egyén életminőségének, illetve élettartamának növelése a rejtett betegségek, az egyes betegségeket megelőző kórállapotok, valamint az arra hajlamosító kockázati tényezők korai – lehetőleg panaszmentes – szakaszban történő aktív felkutatásával és felismerésével. (Forrás: AEEK Egészségtudományi Szakkönyvtár.) A daganatos betegségek hatékonyabb megelőzésére és leküzdésére az európai cselekvési partnerség a rák ellen kezdeményezés két fő irányt jelölt meg:

- a korai stádiumban felfedezett rákbetegség gyógyítható,
- a gyógyulás esélyei nagymértékben javíthatóak, valamint az egészségesebb életmód is hozzájárul bizonyos rákbetegségek kialakulása kockázatának csökkentéséhez.

Az elsődleges megelőzéssel befolyásolható, elkerülhető halálozás tekintetében kiemelkedő a **dohányzással és az alkoholfogyasztással összefüggő halálozás**.⁹ **A dohányzás és az alkoholfogyasztás visszaszorítása** az egyik leghatékonyabb népegészségügyi beavatkozás, melyben egyaránt szerepe van a rászokás megelőzésének és a leszokás támogatásának. További szigorító intézkedéseket tartalmaz a dohánytermékek előállításáról, forgalomba hozataláról és ellenőrzéséről, a kombinált figyelmeztetésekről, valamint az egészségvédelmi bírság alkalmazásának részletes szabályairól szóló 39/2013. (II.14.) Korm. rendelet

⁹ Forrás: Vargáné Hajdú P, Boján F. Demográfiai és epidemiológiai módszerek a népegészségügyben. Budapest: LiteraturaMedica Kiadó; 1996., Vargáné Hajdú P., Ádány R. (szerk): Epidemiológiai szótár. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 2003., Ellen Nolte- Martin McKee.: Does Health Caresavelives? - Avoidablemortalityrevisited, The NuffieldTrustfor Research and Policy Studiesin Health Services, London, 2004., A. Nolesco et al (2009) Preventableavoidablemortality: Evolution of socioeconomicinequalitiesinurbanareasin Spain. Health and Place 15, 732-41.

módosításáról szóló 239/2016. (VIII.16.) Korm. rendelet, amely kiter a nemdohányzók védelmére.

Az OECD adatai szerint **a táplálkozással is összefüggő** szív- és érrendszeri **betegségek**, valamint a daganatos betegségek előfordulása tekintetében Magyarország a legveszélyeztetettebb országok közé tartozik. Kiemelt kormányzati célkitűzés, hogy a magyar lakosság egészségi állapota folyamatosan javuljon, az egészségben eltöltött évek száma növekedjen. Ezzel szorosan összefüggnek az **egészséges táplálkozásba** illeszthető élelmiszerek választékának kialakításával, bővítésével, illetve az egészséges táplálkozásba kevésbé illeszthető élelmiszerek kínálatának visszaszorításával, a közétkeztetésben szolgáltatott ételek egészségesebbé tételével kapcsolatos intézkedések (népegészségügyi termékadó, élelmiszerek transz-zsír-sav tartalmának korlátozása, közétkeztetés rendelet). Az európai uniós fejlesztésekből megvalósuló operatív programok közül pedig számos program elemei között szerepelnek az egészséges táplálkozást ösztönző lakossági kommunikációs, szemléletformáló programok. Az iskolagyümölcs-program segíti a diákokat a helyes étkezési szokások kialakításában, egyben hozzájárul ahhoz, hogy minél kevesebb gyermek legyen túlsúlyos. A beszámolási időszak alatt nőtt az iskolatej programban részt vevő általános iskolások és óvodások száma.

A magyar felnőtt lakosság körében sajnálatos módon nem jellemző a **rendszeres fizikai aktivitás**. Így fontos feladat, hogy a jelenlegi iskolarendszerben jelenjen meg a gyermekeket ösztönző, élethosszig tartó rendszeres **testmozgás, sportolás** iránti igény szemlélete és gyakorlata. A mindennapos testnevelés bevezetése is ezt a célt szolgálja.

A halálozások és megbetegedések egy jól meghatározott részét **környezeti hatások** okozzák. A legjelentősebb ezek közül a **légszennyezés**. A szilárd részecske (PM₁₀) kibocsátás elsősorban a háztartási tüzeléssel hozható kapcsolatba. A szilárd részecske (PM₁₀) kibocsátás legfőbb forrása napjainkban a háztartási tüzelés, emellett továbbra is jelentős a közlekedésből eredő kibocsátás. Rövid távú egészségi hatásbecslése alapján a napi határérték feletti koncentrációkra vonatkoztatva évente 120-360 többlet haláleset következik be. Felismerve, hogy a rossz minőségű és veszélyes anyagokkal történő fűtés, a helytelen tüzeléstechnika és a nem megfelelően kialakított tüzelőberendezés használatának oka legtöbbször az alapvető **ismeretek hiánya**, indult útjára és bővült a **Fűts okosan!** című tájékoztató, szemléletformáló kampány. Fontos a lakosság aktuális levegőminőségről való rendszeres tájékoztatása. 2016-ban kezdődött el **Magyarország és a magyar nagyvárosok légszennyezettségi modelljének** elkészítése, amely a lakossági tájékoztatáson túl segíti a kormányzati és szakmai döntések megalapozását is.

A klímaváltozás minden valószínűség szerint a legsúlyosabb környezeti és egészségügyi probléma a XXI. században. Az IPCC jelentéseivel összhangban, a hazánkban 2000 óta végzett klíma-egészségügyi vizsgálatok alapján megállapították, hogy a Kárpát-medencében jelenleg az extrém hőmérsékleti események jelentik a legfontosabb egészségi kockázatot¹⁰. Az Országos Közegészségügyi Központ 2005-ben dolgozta ki a hőségriasztást, azóta minden évben szükségessé vált 1-5 alkalommal a riasztás. A 2015-ös nyári időszak rendkívülinek bizonyult, a napi halálozás az öt hóhullám 34 napja alatt átlagosan 17%-al emelkedett meg, 1740 feletti többlet halálesetet eredményezve, amely az eddigi legmagasabb regisztrált esetszám. 2016-ban 2 alkalommal vált szükségessé hőségriasztás, amelyek alatt 320, illetve 370 többlethalálozási eset történt.

Hazánkban közel 2,5 millió ember szenved allergiás megbetegedésben. A legtöbb tünetet kiváltó hazai allergének közül első helyen a rendkívül erősen **allergizáló pollent termelő parlagfű** áll. A beszámolási időszakban is számos intézkedés valósult meg a lakossági

¹⁰ 1384/2014. (VII. 17.) Korm. határozat által elfogadott „Magyarország nemzeti katasztrófakockázat-értékelési módszertanáról és annak eredményeiről szóló jelentés”

tájékoztatással és a levegő pollen koncentráció mérésével, nyomon követésével kapcsolatban (Parlagfű Pollen Riasztási Rendszer, pollennapló). A 2015-2016 időszakban az **Ivóvízminőség-javító Program** végrehajtása felgyorsult, melynek eredményeképpen az arzén, bór, fluorid nem megfelelőség miatt érintett települések száma 2016 év végére 50 alá csökkent.

Magyarországon a **fertőző betegségek** elleni küzdelem egyik legfontosabb eleme a védőoltási rendszer minőségének fenntartása és fejlesztése. Az életkorhoz kötött kötelező **védőoltások** tizenegy betegség megelőzésére szolgálnak. A beszámolási időszakban sikerült megtartani az életkorhoz kötött kötelező védőoltások 99% feletti teljesítési arányát.

A szervezett népegészségügyi **szűrővizsgálatok** hosszú távú célja, hogy mérsékelje, majd megállítsa a daganatos betegségek jelenleg növekvő arányát. Ezzel a céllal épült ki és folyamatosan bővül a **szervezett célzott népegészségügyi szűrővizsgálati** rendszer (emlő, méhnyak és pilot jelleggel a vastag- és végbél szűrővizsgálatok).

Az **egészségügyi ellátórendszer korszerűsítésének** részeként lehetőség adódott a különböző szakterületekhez tartozó szakemberek együttműködését szolgáló hatékony, közös platform kialakítására a kora gyermekkori intervenció területén.

Megtett intézkedések a környezet-egészségügyi helyzet javítására

T1.23 Fontos a lakosság rendszeres tájékoztatása az aktuális levegőminőséggel kapcsolatban. „A kisméretű szálló por (PM₁₀ részecske) csökkentés ágazatközi intézkedési programjáról” szóló 1330/2011. (X.12.) Kormányhatározat szerint továbbra is nagy gondot kell fordítani a **PM₁₀ kibocsátás** csökkentésére. A kormányprogram lefedi a PM₁₀ kibocsátási szektorok mindegyikét (közlekedés, ipar, mezőgazdaság, háztartások), továbbá tartalmaz horizontális intézkedéseket (pl. országhatárokon átterjedő levegőszennyezés modellezése).

2016-ban kezdődött el **Magyarország és a magyar nagyvárosok légszennyezettségi modelljének** elkészítése. Rendkívül fontos egy jól használható, levegőminőségi előrejelzésre is képes modell megléte, amely nagyban javítja a szakterületet érintő kormányzati és szakmai döntések megalapozottságát, jelentős előrelépést eredményezne továbbá a levegőminőséggel kapcsolatos lakossági tájékoztatás pontosságában és részletességében.

2016-ban befejeződött az **Országos Légszennyezettségi Mérőhálózat fejlesztése** (Svájci-Magyar Együttműködési Program keretében), biztosítva ezzel a megfelelő adatok rendelkezésre állását a levegőminőség méréséhez és erre épülve a levegőtisztaság-védelmi intézkedések megalapozott értékelését. A fejlesztésnek köszönhetően nem csupán az automata mérőállomással nem rendelkező kistérségek levegőminőségéről nyerhetünk információt, hanem azokról a szennyező komponensekről is, amelyekre nem létezik folyamatos mérést biztosító, automata mérési módszer. Ez nagyban hozzájárul a megfelelő színvonalú adatminőség és adatbiztonság eléréséhez.

A Földművelésügyi Minisztérium, az OKTF Nemzeti Hulladékgazdálkodási Igazgatóság és a Herman Ottó Intézet 2015-2016-ban is folytatta a korábbi években megkezdett és mára kiszélesített komplex tájékoztató, szemléletformáló kampányát „**Fűts okosan!**” címmel. A nem megfelelő tüzelőanyag használata jelentős mennyiségű kisméretű szállópor kibocsátással (PM₁₀, PM_{2,5}) jár, amely az egyik legjelentősebb egészségügyi kockázatot jelentő légszennyező anyag. A téli fűtési időszakban kisméretű szállópor kibocsátás komoly gond, melynek **elsődleges forrása a lakossági fűtés**. A kampány változatos kommunikációs csatornákat felhasználva igyekszik felhívni a figyelmet a problémára, és az ezzel kapcsolatos fontos információkat megosztani. A fűtési szezon kezdetével azokon a területeken, ahol a lakosság elszerűen fűt fával vagy szénrel, esetenként hulladékkal, a levegő minőségének romlása tapasztalható. A rossz minőségű és veszélyes anyagokkal (pl. hulladékokkal) történő fűtés, a helytelen tüzeléstechnika és a nem megfelelően kialakított tüzelőberendezés használatának **oka legtöbbször az alapvető – olykor életmentő – ismeretek hiánya**.

T1.17; T1.20 A lakossági pollenkitettséggel és veszélyeztetettséggel összefüggésben az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat Aerobiológiai Hálózat csapdaállomásai az ország 19 városában, Budapesten, valamint a megyeszékhelyeken is – folyamatos aerobiológiai adatgyűjtéssel és értékeléssel – 2015-2016-ban is biztosították a pollenterhelés eredetére és kimeneteire, tér- és időbeli eloszlására vonatkozó adatok gyűjtését, elemzését. A Parlagfű Pollen Riasztási Rendszer (PPRR) segítségével pedig az allergiások és az érdeklődők meg tudják ítélni az adott hétre jellemző helyzet súlyosságát az adott régióra nézve.

A parlagfű légtéri koncentrációjának monitorozása mellett kiemelt feladat a lakosság korrekt tájékoztatása a „pollenhelyzetről”. Továbbra is működik a nemzetközi (Bécsi Egyetem) együttműködés keretében megvalósult **pollennapló magyar nyelvű internet változata**, amelynek segítségével követhető, hogy az egyéni allergiás tünetek hogyan függenek össze a tartózkodási hely közelében az elmúlt napokban mért légköri pollenkoncentrációval. A pollennapló jelentős előrelépés az új generációs beteg tájékoztatásban, mivel az információ személyre szabott.

A Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság az Országos Tisztifőorvosi Hivatallal, a Nemzeti Egészségfejlesztési Intézettel és az Országos Gyógyszerészeti és Élelmezéstudományi Intézettel együttműködött a TÁMOP-6.1.6-14/1-2015-0001 Az egészségtudatos fogyasztóvá válás elősegítése (Te tudod, hogyan lehetsz egészségtudatos fogyasztó?) elnevezésű kiemelt projektben. Köznevelési intézményekben tanuló diákok és a lakosság széles rétegei kerültek megszólításra (előadás-sorozatok, ötletbörze, egészségnapok).

T1.23 A 2015-2016-os időszakban az **Ivóvízminőség-javító Program** végrehajtása felgyorsult, melynek eredményeképpen az arzén, bór, fluorid nem megfelelés miatt érintett települések száma 2016 év végére 50 alá csökkent. Az érintett települések vízminőségi problémájának megoldása a folyamatban lévő projektek végső lezárulásával várható. Az ivóvízminőségi-program előrehaladása hozzájárult a vas és mangán kifogásoltság mérséklődéséhez, mivel ezek gyakran az arzénnel együttesen fordulnak elő. Az ivóvíz mikrobiológiai minősége az elmúlt öt évben gyakorlatilag nem változott, a nem-megfelelés összesített gyakorisága relatíve csekély, bár a kis vízművekben gyakoribb a mikrobiológiai nem megfelelés előfordulása, mint a nagyobbakban. A kifogások elsődleges oka az elosztó hálózatok meghibásodása, így jelentős javulást csak nagyarányú hálózat rekonstrukció hozhat.

T1.23 Az **akut mérgezésekkel** kapcsolatos segítségnyújtás, megelőzés érdekében az Országos Közegészségügyi Központ (a korábbi Országos Kémiai Biztonsági Intézet jogutódja) Országos Kémiai Biztonsági Igazgatóságának Egészségügyi Toxikológiai Tájékoztató Szolgálat a hét minden napján, 24 órában elérhető információs szolgálatot működtet, amely az orvosok és a lakosság részére is rendelkezésre áll. A kémiai biztonság növelése érdekében a lakosság körében, valamint a vonatkozó jogszabályok helyes alkalmazása, betartása érdekében a veszélyes anyaggal és keverékkel, valamint árucikkkel tevékenységet végző cégek körében végez **tájékoztató és információszolgáltató tevékenységet** az Igazgatóság.

T1.19, T1.21 2014-től az OKK OKI elkezdte a különböző forgalmú utak – *nagy forgalmú út mellett; nagy forgalmú úttól távol; közepes forgalom mellett; kis forgalom mellett; háttér* – környezetében elhelyezkedő budapesti **köztéri játszóterek** homokozóinak higiénés állapotfelmérését és -ellenőrzését több helyszínen tavasszal, nyáron és ősszel is elvégzik.

Az OKK OKI saját vizsgálati eredményei, valamint az Európai Unió játszóterekre vonatkozó, közegészségügyi szempontból fontos, szabványosított előírásai alapján megfogalmazta ajánlásait a budapesti köztéri játszóterek jó környezethigiénés állapotának elősegítésére.

T1.17 Zagyvaszántó-Lőrinci-Selyp-Petőfibánya-Hatvan térségében az **azbesztet tartalmazó veszélyes építési-bontási hulladék** mentesítésének feladatait és anyagi hátterét a *bizonyos veszélyes hulladékkal összefüggésben felmerült közegészségügyi kérdések megoldására irányuló feladatokról szóló 1803/2014. (XII.19.) számú Korm. határozat* tartalmazza, amely alapján az azbeszttel szennyezett építési-bontási hulladékot (beleértve az azbeszttel szennyeződött kitermelt talajt) elszállították a várpalotai hulladéklerakóba, valamint a galgamácsai veszélyes hulladéklerakóba. A környezetvédelmi hatóság által lebonyolított, állami forrásból finanszírozott azbesztet tartalmazó veszélyes építési-bontási hulladék biztonságos elszállítása és ártalmatlanítása, továbbá az azt követő utógondozási időszak **2015. október 22. napján eredményesen lezárult.**

T1.18 Pályázati rendszer keretében lehetőség nyílt a **munkakörülmények javítására**, a munkahelyi egészség és biztonság, valamint a munkaügyi ellenőrzés fejlesztésére GINOP és VEKOP felhívás keretében. A GINOP-5.3.4-16 felhívás célja az egyes – szabálytalanságokban leginkább érintett – ágazatokban (építőipar, mezőgazdaság, vendéglátóipar, kereskedelem, feldolgozóipar) tevékenykedő munkáltatók és munkavállalók munkabiztonsággal és munkaegészségüggyel kapcsolatos célzott tájékoztatása.

GINOP támogatás adott lehetőséget a munkavállalók és munkáltatók **alkalmazkodóképességének növelésére**, illetőleg a munkavállalók **mentális egészségének** fejlesztésére, megőrzésére. A GINOP-5.3.4-16 A munkahelyi egészség és biztonság fejlesztése című projektet munkavállalói és munkáltatói érdekképviseleti szervezetek konzorciuma valósítja meg, melynek során a munkahelyi egészség és biztonság, valamint a munkavédelem fejlesztésére hívják fel a vállalkozások figyelmét. A konzorcium által összeállított szolgáltatáscsomag mind a munkáltatóknak, mind a munkavállalóknak segítséget jelent. GINOP forrás keretében ágazatspecifikus módon nyílt lehetőség a munkabiztonsági és munkaegészségügyi kockázatok vizsgálatára, tájékoztató- és tananyagok elkészítésére, kutatások megvalósítására.

A **munkavállalók egészségének és biztonságának** védelme érdekében megjelent a fizikai tényezők (**elektromágneses terek**) hatásának kitett munkavállalókra vonatkozó minimális egészségi és biztonsági követelményekről szóló 33/2016. (XI.29.) EMMI rendelet. A korábbi uniós jogszabályok nem biztosítottak kellő védelmet az elektromágneses terek okozta káros biofizikai hatások ellen, ezért az Európai Parlament és a Tanács megalkotta a munkavállalók fizikai tényezők (elektromágneses terek) által okozott kockázatoknak való expozíciójára vonatkozó egészségügyi és biztonsági minimumkövetelményekről szóló 2013/35/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvét, amelynek hazai jogrendbe történő átültetésére készült a miniszteri rendelet.

Megtett intézkedések a szervezett népegészségügyi szűrések rendszerének fejlesztésére

T1.21 Az életkor alapján veszélyeztetettnek minősülő céllakosság minél nagyobb számban történő bevonására Magyarországon **kiépült a szervezett célzott népegészségügyi szűrővizsgálati rendszer** (a 45-65 év közötti nők kétévenként végzett emlőszűrése (mammográfia) – 2002. óta; a 25-65 közötti nők egyszeri negatív szűrővizsgálata után 3 évenként megismételt *méhnyak szűrővizsgálata* (citológia) – 2004. óta; valamint az 50-70 év közötti férfiak és nők székvér minta vizsgálaton alapuló kétévenkénti *vastag- és végbél szűrővizsgálata* (eddig pilot jelleggel) **hosszú távú célja, hogy megállítsa, majd mérsékelje a daganatos betegségek jelenleg növekvő arányát. Mindhárom szűrőnév esetében cél a nemzetközi ajánlás szerinti 70%-os részvételi arány elérése.**

Rosszindulatú emlődaganat következtében évente több mint 2000 nő veszi életét és közel 7000-8000 új esetet diagnosztizálnak. A szervezett emlőszűrés 2002. évi indulása óta több mint 9000 rosszindulatú daganatot fedeztek fel.

A szervezett **emlőszűrési** feladatot 2016-ra 40 mammográfiás szűrővizsgálatra és klinikai betegkövetésre egyaránt alkalmas ún. "komplex szűrőközpont" és 7 – kizárólag a szűrővizsgálatokat végző – mammográfiás szűrőállomás látja el, lefedve az országot, a teljes veszélyeztetett népesség vizsgálatára alkalmas kapacitással. Az elmúlt 14 év tapasztalata, hogy a meghívólevél alapján a szűrővizsgálaton átlagosan évente a meghívottak 45-50%-a jelent meg. A lakossági részvétel emelésére, az elérhetőség és hozzáférhetőség javítására „lakosság-közeli megoldásként” jelenleg három emlőszűrő mobil egység végzi emlőszűrő feladatát az országban.

Azokban az országokban, ahol **egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása** mellett rendszeresen élnek a szűrővizsgálat lehetőségével, **a méhnyakrák megbetegedés jelentős visszaszorulása tapasztalható**. A korán felfedezett rákmegelőző állapotok, sőt még a korai stádiumú méhnyakrák is egyszerű beavatkozással gyógyítható. A méhnyakrákból eredő halálozás csökkentése, és **a népegészségügyi célú méhnyakszűrésen való részvétel növelése érdekében** – új szereplőként – **a védőnők kerültek bevonásra** a népegészségügyi célú **méhnyakszűrés szervezésébe és végzésébe**. Közreműködésük által nemcsak a méhnyakszűrés nemzetközi gyakorlatához igazodhatunk (képzett szakdolgozók végzik a szűrést), hanem **megvalósul a kisebb településeken élő lakosság** személyes elérése és megnyerése a méhnyakszűrésen történő részvételre; **növekszik a méhnyakszűréshez való hozzáférhetőség**, a kistelepüléseken is elérhetővé válik a szűrés.

Hazai és európai uniós forrásból finanszírozott pilot projektekben eddig már 1381 fő – ebből 964 fő a leghátrányosabb és a hátrányos helyzetű településeken dolgozó védőnő – szerzett jogosultságot a méhnyakszűrés végzésére.

Az EFOP-1.8.1-VEKOP-15 „Komplex népegészségügyi szűrések” kiemelt projekt keretében komplex képzésben részesülőkkel együtt **országos szinten a védőnők 55%-a lesz jogosult ezen tevékenység végzésére**. Kiemelendő, hogy a roma nemzetiségűek által sűrűbben lakott megyékben ez az érték közelíti a 70%-ot.

Az Európai Unión belül **hazánkban a legmagasabb a vastag- és végbéldaganatok okozta halálozás**. A vastag- és végbélrák betegség következtében évente több mint **5000 fő veszi életét és közel 10 000 új megbetegedést** regisztrálnak Magyarországon. A betegség előfordulása és az ebből eredő halálozások gyakorisága miatt a szervezett vastagbél- és végbélszűrési program országos kiterjesztése egészségpolitikai célkitűzés.

2015-2016-ban központi költségvetésből támogatottan folytatódott a szűrőprogram Csongrád (2016), Győr-Moson-Sopron, Nógrád és Heves megyében az 50-70 év közötti céllakosságra kiterjedően.

T1.17; T1.20 2015-ben a HIV-fertőzés és a társuló szexuális úton terjedő fertőzések gyakoriságának felmérése (hepatitis B, hepatitis C, syphilis) valósult meg homo/biszexuális férfiak körében. **2015-ben HIV szűrővizsgálatok és kapcsolódó tanácsadás oktatása** valósult meg a Bőr- és Nemibeteg Gondozó hálózatban, a kormányhivatalok által működtetett anonim HIV/AIDS tanácsadóknál, a HIV-fertőzöttet és AIDS betegeket kezelő egészségügyi intézményekben, illetve civil szervezeteknél dolgozók bevonásával.

Megtett intézkedések az egészségügyi ellátórendszer korszerűsítésére

T1.20; T1.21 A „Népegészségügyi fókuszú alapellátás-szervezési modellprogram 2012-2016” keretében az Észak-Alföld és Észak-Magyarország régiókban 24 alapellátási praxis bevonásával 4 praxisközösség alakult meg a Svájci-Magyar Együttműködési Program

támogatásával (Berettyóújfalu, Jászapáti, Borsodnádásd, Heves központokkal). A program célja a megelőzésre és a krónikus betegségben szenvedők gondozására összpontosító, a helyi közösségeket – különösen a roma lakosságot – bevonó egészségügyi alapellátási modell kidolgozása és alkalmazása a helyi és nemzetiségi önkormányzatokkal, helyi egészségügyi és szociális szolgálatokkal és orvosi karokkal való szoros együttműködésben.

Prioritásként szerepelt a praxisközösség területén élő roma nemzetiségű lakosok számára az alapellátáshoz való hozzáférés esélyegyenlőségének és minőségének javítása, a helyi roma közösségek bevonása. A *roma segéd egészségőrök képzése* keretében 48 (praxisonként 2-2 fő) roma segéd-egészségőrt vettek alkalmazásba, valamint továbbképzések keretében valamennyien roma egészségügyi mediátorképzésben részesültek. További képzések keretében közülük 2 fő szerzett szociális gondozói képesítést és 20 fő ápolási asszisztensi képzést. Feladatuk közé tartozik az alapellátó személyzet és a roma lakosság közötti közvetítés. A *roma anya-gyermek egészség program* keretében havi rendszerességgel védőnők tartottak roma anya-gyermek tematikus klubfoglalkozásokat és egyúttal, a gyermekek állapotfelmérését is elvégezték. A 13 LHH településen működő anya-gyermek klubokon részvevő roma kötődésűek becsült aránya közel 90%.

A modellprogram keretében kb. 36 000 fő, köztük közel 10 000 fő roma nemzetiségű komplex – több mint 20 féle paramétert adó – szűrése és kapcsolódó életmód tanácsadása valósult meg. 2016 végéig közel 20 000 felnőtt egészségi állapotát mérték fel, közülük 40% roma nemzetiségű.

A **védőnői hálózat** fejlesztéséhez kapcsolódóan hosszútávon meghatározó az az európai uniós forrásból megvalósult projekt, amely a **0-7 éves korosztály** optimális bio-pszicho-szociális fejlődésének támogatását célozta a **gyermek-egészségügyi alapellátás fejlesztése révén**, a gyermekek fejlődésének nyomon követésével, a bennük rejlő készségek kibontakoztatásának elősegítésével, a fejlődési rizikótényezők feltárásával, valamint az eltérő fejlődést mutató gyermekek kiszűrésével az egészségügyi alapellátásban.

A program célja volt egységes, korszerű ismeretek és módszerek kidolgozása, átadása a gyermek-egészségügyi alapellátás szakemberei számára a munkájuk hatékonyságának növelése érdekében; a gyermek fejlődésével, gondozásával, nevelésével kapcsolatos szülői tudatosság és kompetencia növelése; a gyermekek fejlődését nyomon követő, szülői megfigyelésen alapuló kérdőív bevezetése; Védőnői Módszertani Egység kialakítása a védőnői szolgálat működésével és a védőnői tevékenységekkel/feladatokkal kapcsolatos országos szakmai-módszertani programok és tevékenységek fejlesztésére, szervezésének és működtetésének támogatására.

A **szoptatás fontosságát** számos nemzetközi szakmai szervezet, társaság hangsúlyozza. A szükséges ismeretek széles körben történő elterjesztése érdekében „A szoptatás elméleti és gyakorlati kérdései” címmel 2015-ben a Szoptatást Támogató Nemzeti Bizottság – központi költségvetési forrásból finanszírozottan – 10 helyszínen tartott képzést 493 szakember részére, amelyből a kedvezményezett és fejlesztendő járásokban tartott képzéseken 215 fő, „Bababarátság Kórház” képzéseken 123 fő vett részt. 2016-ban a fenti képzés kizárólag kedvezményezett és fejlesztendő járásokban dolgozó szakembereket érintett (412 fő). A beszámolási időszak végére Magyarországon 17 „Bababarátság Kórház” működött és 118 volt a „Bababarátság Területek” száma.

Várólista csökkentésének tekintetében tett lépések:

Az Országos Egészségbiztosítási Pénztár (2017. január 1-jétől Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő) a fekvőbeteg-szakellátásban vezetett intézményi várólisták országosan egységes és transzparens kezelése érdekében 2012. július 1-től kezdődően működteti az új, korszerű, online, valós idejű országos várólista nyilvántartási rendszerét a jogszabályban meghatározott beavatkozásokra. Az Országos Intézményi Várólista bevezetésének célja a transzparencia, a

sorrendiség betartása az igénybevételben, a kapacitások és a szükségletek térbeni és időbeni összehangolása, valamint az ellátás monitorozása.

Az egészségügyi kormányzat prioritásként kezeli a várólisták csökkentését, ezért több alkalommal fordított erre többletkeretet, **2010-ben közel 20 milliárd forintot.**

2015. évi várólista csökkentési program

I. lépés Az Országos Egészségbiztosítási Pénztár **1 milliárd forintot előre, az ellátást megelőzően kifizetett** az egészségügyi intézményeknek.

- A kórházak ezt az összeget arra használhatták fel, hogy a legrégebben várakozó betegeket **a tervezett műtétszám felett** lássák el.
- A program eredményesen befejeződött, a pénzügyi keretek felhasználásával, kisebb belső átcsoportosítással 1400 beteg ellátása megtörtént. Így végül a tervezettnél nagyobb műtéti esetszám elvégzésére került sor a legmagasabb várakozási idővel rendelkező térdprotézis javára.

II. lépés: Az 5 milliárd forint felhasználása, amely az alábbi egészségpolitikai célok figyelembevétele mellett történt:

- A program végére a betegeknek ne kelljen a kisebb műtétek esetében 2-3 hónapnál, a nagy ortopédiai műtétek esetében pedig fél évnél többet várakozni (térdprotézis, csípőprotézis).
- A program egyik fontos eleme volt, hogy a kórházak a várólistán levő betegekkel felveszik a kapcsolatot és egyeztetnek az előrehozott műtéti időpontokról. Azok a betegek, akiket a várólistát vezető kórház, műtői kapacitás hiányában, az adott évben nem tud megműteni, másik kórházat is választhatnak. Az érintettek lehetőségeikről, valamint a választható intézmények listájáról részletes tájékoztatást kapnak a kórház által kezdeményezett egyeztetés során.
- A várólista csökkentési program lebonyolításában **a legfontosabb szempont a betegek érdeke**, a várakozási idő csökkentése.

Alapellátás fejlesztésének tekintetében tett lépések

2015-ben bekövetkezett változások

- **A háziorvosi ellátórendszer megújításának első üteme.** A háziorvosi szolgáltatók rezsitámogatási díjának bevezetése. A területi ellátási kötelezettséggel rendelkező háziorvosi szolgáltatók rezsiköltségeinek fedezetére egységes, havi 130 000 Ft összegű rezsitámogatási díjban részesülnek. Ezen intézkedés végrehajtása éves szinten közel **10 Mrd Ft** plusz forrás bevonását igényelte.
- **Háziorvosi letelepedési és háziorvosi praxisjog vásárlási pályázat.** Az egészségügyi szolgáltatások Egészségbiztosítási Alapból történő finanszírozásának részletes szabályairól szóló 43/1999. (III.3.) Korm. rendelet 18/A. § (1) és (2) bekezdésében foglaltak alapján. Rendelkezésre álló összes pályázható összeg **750 millió forint** volt.

Összesen 81 pályázat érkezett az Országos Egészségbiztosítási Pénztárhoz: 33 letelepedési pályázat, 48 praxisjog vásárlási pályázat. A 81 pályázatból 71 kapott nyertes minősítést. A 71 nyertes pályázóból 3 „önként” lépett vissza, 4 pedig nem tudta teljesíteni az előzetesen vállalt finanszírozási és támogatási szerződés megkötésére vonatkozó kötelezettségét. Így végül 64 háziorvossal került megkötésre a támogatási és finanszírozási szerződés. **Összesen 471,6 M Ft támogatási összeg került kifizetésre.**

2016-ban bekövetkezett változások

- **A háziorvosi ellátórendszer megújításának második üteme.** A háziorvosi szolgáltatók rezsitámogatási díjának emelése. A területi ellátási kötelezettséggel rendelkező háziorvosi szolgáltatók havi 130 000 forintos díjazása megduplázásra került, tehát ezen a jogcímen havonta 260 000 forintos díjazásban részesülnek. Az intézkedés végrehajtása éves szinten **10 milliárd forint** plusz forrás bevonását igényelte.

- **Háziorvosi letelepedési és háziorvosi praxisjog vásárlási pályázat.** Az egészségügyi szolgáltatások Egészségbiztosítási Alapból történő finanszírozásának részletes szabályairól szóló 43/1999. (III.3.) Korm. rendelet 18/A. § (1) és (2) bekezdésében foglaltak alapján. Rendelkezésre álló összes pályázható összeg **750 millió forint** volt.

Összesen 112 pályázat érkezett az év során az Országos Egészségbiztosítási Pénztárhoz: 35 letelepedési pályázat, 77 praxisjog vásárlási pályázat. A 112 pályázatból 103 kapott nyertes minősítést. A 103 nyertes pályázóból végül 96 háziorvossal került megkötésre a támogatási és finanszírozási szerződés. **Összesen 642,3 millió Ft támogatási összeg került kifizetésre.**

Daganatos megbetegedések kezelésének javítása érdekében tett lépések

Befogadásra került 15 új, nagyértékű onkológiai hatóanyag

2016. november 1-jei hatállyal új indikációs pontok (15 új hatóanyag) kerültek kihirdetésre az egészségügyi szakellátás társadalombiztosítási finanszírozásának egyes kérdéseiről szóló 9/1993. (IV.2.) NM rendelet 1/A. számú mellékletében, amely a tételes finanszírozású gyógyszereket és az azok elszámolására jogosult intézményeket tartalmazza. A melanoma, a prosztatata daganat, a nem-kissejtes tüdő daganat, valamint az onkohematológia kezelésére vonatkozóan 15 új, nagyértékű hatóanyag került befogadásra, amelyek összességében mintegy 5,6 Mrd Ft forrásigénnyel jártak.

T1.24 Hazánk a keringési betegségek gyógyítását célzó beavatkozások terén csak mérsékelten van elmaradva. A **heveny koszorúér betegségre specializált progresszív ellátási rendszer** következtében azonnali ellátás biztosított minden rászoruló számára. A 19 centrum az ország teljes területét lefedi az év minden órájában. A korszerű ellátás országos szintű megvalósulásával párhuzamosan a szívinfarktus halálozási mutatói a nemzetközi standardok szintjére javultak.

A **Nemzeti Stroke Program** 1992-ben indította el a stroke előfordulásának csökkentésére, a stroke eredetű halálozás mérséklésére azt az integrált szakmai programot, ami a stroke részlegek felállításához, műszerfejlesztéshez, szakmai programokhoz vezetett és sikereket ért el. Az elmúlt 10 év eredménye az agyvérzések jelentős csökkenése, a túlélés javulása, a szívinfarktusok számának csökkenése, az érfali megbetegedés túlélésének számottevő javulása. Az új stroke állapotok előfordulási gyakorisága is jelentősen csökkent.

A népegészségügyi szervezetrendszer egyik alapját képező **egészségfejlesztési iroda (EFI)** létrehozásának alapvető célja a szív-érrendszeri, daganatos megbetegedések csökkenésének támogatása, a korai és elkerülhető halálozás csökkentése és az egészséget meghatározó életmód, illetve az egészségmagatartást befolyásoló szokások, attitűdök javítása, a lakosság egészségtudatosságának növelése. Az **egészségügyi ellátórendszer** prevenciós kapacitásának bővítése európai uniós támogatással valósul meg.¹¹

T1.24 EFOP és VEKOP projektek biztosítottak forrást a kora gyermekkori intervenció ágazatközi fejlesztésére. A projekt átfogó célja a jelenleginél hatékonyabb, közös platformot használó kora gyermekkori intervenció rendszerének kialakítása, amelyben a különböző szakterületekhez tartozó szakemberek együttműködése pontosan szabályozott, az ahhoz szükséges protokollok és a szabályozási háttér rendelkezésre állnak. A fejlesztés további célja, hogy a különböző területek (az egészségügyi ellátórendszer, szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi ellátórendszer, a pedagógiai jellegű intézmények, illetve a gyógypedagógiai intézmények) szereplői megismerjék és használják egymás fejlesztéseit, eredményeit.

¹¹ A TÁMOP-6.1.2/11/3 „Egészségre nevelő és szemléletformáló életmódprogramok a kistérségekben” és a TÁMOP-6.1.2/11/LHH/B „Egészségre nevelő és szemléletformáló életmódprogramok a leghátrányosabb helyzetű kistérségekben”

Megtett intézkedések az egészségügyi infrastruktúra fejlesztésére

A települési önkormányzatok és a megyei jogú városok önkormányzatai számára megjelent TOP felhívások az egészségügyi alapellátást biztosító intézmények szolgáltatásainak és infrastrukturális feltételeinek korszerűsítését célozták (pl. épületállomány korszerűsítése).

T1.24 Az objektív hallásszűrés a veleszületett halláskárosodás kiszűrésére alkalmas módszer. A betegség időben történő diagnosztizálás esetén jó eséllyel kezelhető, amellyel hosszútávon jobb életminőség biztosítható a betegek számára. Az **újszülöttkori objektív hallásszűrés országos szintre történő kiterjesztésére**, valamint az öt verifikáló központ (4 egyetem + Heim Pál Kórház) eszközbeszerzésére adott lehetőséget 2015. november és 2016. február között egy TIOP projekt, amelynek keretében 69 szülészet-nőgyógyászatra, illetve PIC osztályra került a vizsgálatra alkalmas készülék. A központok számára pedig állami forrás állt rendelkezésre a verifikálás eszköz és humán-erőforrás szükségleteinek fedezésére.

T1.24 Az EFOP-2.2 intézkedés keretében 2016 végén megkötött EFOP támogatási szerződés lehetőséget biztosít az intézetekben olyan **egységes eszközpark** kialakítására, amely segíti a betegek hely- és helyzetváltoztatását, csökkenti az ápolók fizikai terheit, hozzájárul az eszközök egymással történő kompatibilitásának megteremtéséhez, a megbízhatósághoz, a betegek és hozzátartozók elégedettségéhez. További, 2016. évben az EFOP-2.2 intézkedés keretében támogatott fejlesztések: gyermek sürgősségi, baleseti ellátás fejlesztése; pszichiátriai ellátórendszer strukturált fejlesztése; pszichiátriai és addiktológiai gondozóhálózat fejlesztése; egynapos sebészeti ellátási rendszer kialakítása; diagnosztikai és orvosi laboratóriumi hálózat infrastrukturális feltételeinek javítása; a gyermek- és ifjúságpszichiátria, addiktológiai és mentálhigiénés ellátórendszer infrastrukturális feltételeinek fejlesztése.

Megtett intézkedések a járványügyi helyzet javítására

T1.21 Az önkéntes, térítésmentes méhnyakrák elleni védőoltással a betegség kialakulását okozó **Human papillomavírus (HPV)** fertőzés vált megelőzhetővé. A beszámolási időszakban folytatódott az iskolákban a HPV elleni védőoltás kampány, a 12. életévüket betöltött leányok körében (szülői jóváhagyással). 2016-ban az átoltottság mértéke 75,7% volt.

T1.19 A C típusú Meningococcus baktérium által okozott gennyes agyhártyagyulladás megelőzése céljából a **Meningococcus C elleni védőoltás** 100%-os támogatással vehető igénybe a korábbi 70%-os helyett 0-2 éves korosztályban. A védőoltás beadását is térítésmentesen végzik el a házi gyermekorvosok.

T1.17; T1.20 Kormányzati támogatásból az **Országos Epidemiológiai Központ (OEK) 2015-ben elvégezte** a hazai kábítószer használattal összefüggő fertőzések (HIV, hepatitis B, hepatitis C) éves előfordulásának felmérését. 2015-ben HIV oktatás, továbbá a HIV-fertőzések gyakorisága és a társuló szexuális úton terjedő fertőzések felmérése (hepatitis B, hepatitis C, syphilis) valósult meg homo/biszexuális férfiak körében. **2015-ben HIV szűrés és kapcsolódó tanácsadás oktatása** valósult meg a Bőr- és Nemibeteg Gondozó hálózatban, a kormányhivatalok által működtetett anonim HIV/AIDS tanácsadóknál, a HIV-fertőzötteket és AIDS betegeket kezelő egészségügyi intézményekben és civil szervezeteknél.

A HIV és a kapcsolódó fertőzések megelőzésének és kezelésének javítására életre hívott EU-s együttes fellépésnek (JA HIVCO) hazánk is tagja. Célja hozzájárulni az EU HIV/AIDS szakpolitikai keret célkitűzéseéhez a HIV-fertőzések számának csökkentése, a HIV-fertőzöttek egészségügyi ellátásának és szűrésének biztosítása által a 2015-2016 időszak során.

Megtett intézkedések a dohányzás visszaszorítására

T1.20; T1.23 A dohányzás visszaszorítása az egyik leghatékonyabb népegészségügyi beavatkozás, melyben egyaránt szerepe van a rászokás megelőzésének és a leszokás támogatásának.

2015-ben a **2014/40/EU irányelvet** érintő jogharmonizáció során pontosították a dohánytermékek, a dohányzás, a kombinált egészségvédő figyelmeztetés, a gyújtócsomag fogalmakat. További szigorítás, hogy a csomagolási egység, a gyújtócsomagok címkézése nem tartalmazhat megtévesztő információkat, gyakoribbak az egészségvédő figyelmeztetések is. Rögzítették a dohánytermékek távértékesítésének tilalmát. A dohánytermékek előállításáról, forgalomba hozataláról és ellenőrzéséről, a kombinált figyelmeztetésekről, valamint az egészségvédelmi bírság alkalmazásának részletes szabályairól szóló 39/2013. (II.14.) Korm. rendelet módosításáról szóló 239/2016. (VIII.16) Korm. rendelet értelmében egységes csomagolással kerül a kereskedelmi forgalomba a cigaretta és a cigarettadohány, valamint jogszabályi változás történt az elektronikus cigaretta, az utántöltő flakon és a dohányzást imitáló elektronikus eszközök fogyasztásával, forgalmazásával és használatával kapcsolatban. Az **ár- és adóintézkedések keretében** az utóbbi években a dohánytermékekre vonatkozóan többszöri adóemelés lépett érvénybe.

T1.20; T1.24 A dohányzásról való leszokást 2015-2016-ban is segítették az ország 86 tudógondozójában működtetett egyéni és csoportos tanácsadások, valamint az Egészségfejlesztési Iroda koordinálásával végzett prevenciók tevékenységei is. A dohányzás leszokás támogatás az országban lévő valamennyi tudógondozó (148) alaptevékenységének körébe tartozik.

T1.17; T1.20; T1.24 A teljes körű **iskolai egészségfejlesztés** keretében a dohányzás visszaszorítása, a rászokás megelőzésével és a leszokás támogatásával együtt kiemelt feladat. A Dohányzás Fókuszpont részéről kidolgozták az óvodai és iskolai dohányzás megelőzési programokat (Dohányzás Fókuszpontjának Óvodai Dohányzás Megelőzési Programja és a „Ciki a cigi” iskolai program).

Létrejött az **Egészségkommunikációs Központ** egy kiemelt projekt keretén belül. Fő feladata a népegészségügyi célú kommunikáció folytatása, illetve népegészségügyi kampányok szervezése. Megvalósult **kommunikációs tevékenységek** a beszámolási időszakban: sajtótájékoztató, illetve sajtóközlemény formájában évente rendszeres kommunikáció a Ne Gyújts Rá! Világnap, illetve a Dohányzásmentes Világnap alkalmából.

T1.17; T1.20; T1.23 A fiatalok dohányzásának visszaszorításáról és a dohánytermékek kiskereskedelméről szóló 2012. évi CXXXIV. törvény módosítása értelmében **minden dohánytermék vagy dohányzást imitáló elektronikus eszköz kizárólag csak a nemzeti dohányboltokban kapható.**

Megtett intézkedések az alkoholfogyasztás visszaszorítására

T1.17; T1.20 TÁMOP projekt keretében „**Alkohol mini-protokoll egészségfejlesztési irodák számára**” címmel szakmai módszertani anyagot készített a Nemzeti Egészségfejlesztési Intézet. A projekt keretében színtér-specifikus, azaz az iskolai, közösségi és munkahelyi színterre kialakított alkoholfogyasztás-megelőzési modellprogramokat dolgoztak ki, melyek célja, hogy elősegítsék az egyes színterekre vonatkozó alkoholfogyasztás-megelőzési, egészségfejlesztési tevékenységek helyi szintű megvalósítását. Magyarországról a Nemzeti Egészségfejlesztési Intézet – Országos Addiktológiai Centrum vesz részt a Közös Fellépés az alkohol okozta károk csökkentésére (RARHA - Joint Action

for Reducing Alcohol Related Harm) című nemzetközi projektben. Fő célja az EU stratégia céljával egyezően, az alkohol okozta káros hatások csökkentése.

Megtett intézkedések a kábítószer fogyasztás megelőzése érdekében

T1.17; T1.20 A Kormány az előző beszámolási időszakhoz képest megduplázta a kábítószer-probléma megelőzésére és kezelésére fordítható költségvetési forrásokat.

A hazai források mellett jelentős összegű uniós pályázatok is segítik a kábítószer-használat megelőzését. Az EFOP-1.8.7-16 „Célzott prevenciók programok a szenvedélybetegségek megelőzése érdekében” című konstrukciója keretében **szemléletformáló programok**, valamint célzott és javallott beavatkozások megvalósítására nyílik lehetőség. A pályázatra összesen 3,0 Mrd Ft áll rendelkezésre.

Szintén uniós források (2,07 Mrd Ft) álltak rendelkezésre az „Óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység fejlesztésére” pályázati felhívás keretében. Fontos kiemelni, hogy a **gyermek- és ifjúsági addiktológiai ellátás** területén 2016-ban három szolgáltató kezdte meg működését a 10-16 éves drogfüggő gyermekek és fiatalok rehabilitációjának biztosítására.

Megtett intézkedések a sérülések megelőzésére

T1.17; T1.20 A „Nemzeti Csecsemő- és Gyermek egészségügyi Program” keretében készült el a „Nemzeti Gyermek- és Ifjúságbiztonsági Akcióterv” (2010-2019), mely a 0-24 éves korosztály baleseteinek eredményesebb megelőzését célozza.

A **súlyos közúti balesetek** vonatkozásában 2015-ben több nemzetközi felmérés is készült a FERSI és a Safety Cube projekt keretein belül, amelyekben Magyarországot a Közlekedéstudományi Intézet képviselte.

2015 őszén jelent meg az Egészségügyi Világszervezet (WHO) Globális Közlekedésbiztonsági Jelentése, amely a **magyarországi közlekedésbiztonsági helyzetről és jogszabályi háttérrel** is áttekintő képet nyújt. A jelentés elkészítésében a WHO, az Emberi Erőforrások Minisztériuma, a Nemzeti Egészségfejlesztési Intézet, az Országos Rendőr-főkapitányság Budapest, a Központi Statisztikai Hivatal, a Közlekedéstudományi Intézet, valamint a GRSP¹² Magyarország Egyesület szakemberei vettek részt.

2015. október 12-13-án Budapesten „Kapacitásfejlesztés a gyermekkori sérülések megelőzéséért” címmel a WHO képzést tartott a sérülés és bántalmazás-megelőzési szakemberek számára. A kurzus célja volt, hogy támogassa a nemzeti erőfeszítéseket a sérülés megelőzés területén történő kapacitásfejlesztésben, különös tekintettel a gyermekkori sérülések és gyermekkori rossz-bánásmód megelőzésére.

2015 őszén Moldovában megrendezték a WHO 8. Sérülés-megelőzési nemzeti fókuszpontok találkozóját, amelyen hazánkat a NEFI képviselte és bemutatta a Globális Közlekedésbiztonsági Jelentés elkészítésének hazai tapasztalatait.

Megtett intézkedések a testmozgás fejlesztése érdekében

T1.17; T1.20 A teljeskörű iskolai egészségfejlesztés (TIE) támogatására 2015-ben, 3,59 Mrd Ft európai uniós forrásból finanszírozott **iskolai egészségfejlesztő program** keretében az iskolák közötti kooperációra építő megyei szintű szabadidős közösségi programok („Hétpróbák”), valamint komplex testmozgás- és egészségfejlesztési programok valósultak meg **288 köznevelési intézményben, 1061 segítő szakember (926 pedagógus, 73 védőnő, 55 megyei koordinátor, 7 regionális koordinátor) közreműködésével, 30 903 diák bevonásával, akik közül legalább 9271 fő hátrányos helyzetű.** Minden intézményvezető nyilatkozatot tett arra vonatkozóan, hogy a bevont tanulók legalább 30%-a

¹²Global Road Safety Partnership

HH illetve HHH besorolású. A döntéshozóknak TIE koncepció, a pedagógusok munkáját segítő pedig TIE-ajánlás és az egészségfejlesztési programelemekhez kapcsolódó szakmai ajánlás készült. 2015 óta az illetékes ágazatok, valamint szakemberek bevonásával ágazatközi HEPA¹³ munkacsoport működik az egészségvédő testmozgással kapcsolatos hazai és nemzetközi feladatok koordinálása érdekében.

Számos **rendezvény** hangsúlyozza a rendszeres fizikai aktivitás fontosságát. Többek között „A lépcső lehetőség. Tedd meg az első lépést”, „Szív alakú gyaloglás, futás az egészségért, mert az egészség ügy”, „A Mozgás éjszakája”, „Egészségedre! Mókuserék helyett” munkahelyi kampány, „Lépj az egészség útjára!”.

T1.17, T1.20, T1.22, T1.26 A **mindennapos testnevelést** a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény felmenő rendszerben vezette be, amelynek értelmében a 2015/2016-os tanévben a rendszer teljessé vált, azaz minden évfolyamon kötelező heti öt testnevelés órát tartani. Ezáltal a 2015/2016-os tanévben (nappali munkarendben) – a köznevelés-statisztikai adatgyűjtés 2015. október 1-jei állapota szerint – 1 196 457 tanuló vett részt a mindennapos testnevelésben. A 2014/2015. tanévben – az ötödik évfolyamtól kezdődően – bevezették az egészségközpontú és kritériumorientált **fittség-mérési módszer**, a Nemzeti Egységes Tanulói Fittségi Tesztet (NETFIT[®]), amely az egészségsztenderdekhez viszonyítva értékeli a tanulók fittségi állapotát.

A magyar **iskolarendszerben** a minőségi, fenntartható, a rendszeres testmozgásra ösztönző programok megvalósítását EU-s források is biztosították a 2016-os EFOP pályázatokon keresztül. Ezek egyik célja a gyermekek sportbéli tehetséggondozása, az iskoláskorú gyermekek sportos, mozgás-gazdag életmódra való ösztönzése, a rendszeres fizikai aktivitást végző gyermekek számának növelése, a társadalmi és szociális különbségek csökkentése és ezáltal a társadalmi befogadás erősítése Magyarország kevésbé fejlett régióiban. A Kormány az 1376/2016. (VII.21.) Korm. határozatában fogadta el a **T.E.S.I. 2020 – Testnevelés az Egészségfejlesztésben Stratégiai Intézkedések** című szakpolitikai stratégiát, amely támogatja a minőségi mindennapos testnevelés megvalósítását. 2016-ban négy EFOP konstrukció jelent meg, amelyek számos eleme (tartalmi, módszertani fejlesztések) kapcsolódik a Stratégia megvalósításához, továbbá támogatják a Stratégiában meghatározott felsőoktatási intézményi fejlesztéseket és a tornaterem-építési programot is.

Megtett intézkedések a táplálkozással összefüggő kockázati tényezők megelőzésére

T1.23 A magas cukor, só vagy a többszörösen telített zsírokat, transzsírsavakat tartalmazó élelmiszerek fogyasztása jelentős egészségkockázattal bír. A beszámolási időszakban számos **program és intézkedés történt a táplálkozással összefüggő kockázati tényezők csökkentése, illetve megszüntetése érdekében.** A fő cél az egészségtudatosság hangsúlyozása, az állampolgárok egészséges életmódra nevelése, amelyben helyet kap az egészséges táplálkozással kapcsolatos ismeretek terjesztése, a lakosság szemléletformálása. Az egészséges táplálkozás elősegítése érdekében az EMMI, valamint az Országos Gyógyszerészeti és Élelmezés-egészségügyi Intézet (OGYÉI), az Országos Tisztifőorvosi Hivatal számos alkalommal tartott a közétkeztetők, a szakmai szervezetek, illetve a lakosság számára a közétkeztetési rendelethez kapcsolódó tájékoztatást.

A Magyar Élelmiszerkönyv előírásai is módosultak, hogy a fogyasztók jobb minőségű termékeket vásárolhassanak. 2016-ban a változás elsősorban a húskészítményeket és a sütőipari termékeket érintette. A hagyományt és a minőséget figyelembe véve a Kormány és

¹³ Health enhancing physical activity

az FM folyamatosan törekszik olyan előírások, keretek meghatározására, amelyek révén a családok asztalára kerülő élelmiszerek egészségesek és kiváló minőségűek lesznek.

A húskészítményekkel kapcsolatos, nyáron életbe lépett szabályozás szigorúbb követelményeket vezet be a csontokról mechanikusan lefejtett hús (MSM) felhasználhatóságával, és számos termék (így például a párizsi, krinolin, virsli, parasztkolbász) esetében csökkent a sótartalom – a Kormányzat lakossági sóbevitel-csökkentési törekvéseivel összhangban. A sütőipari termékeknél valamennyi termékcsoporthoz részletesen megfogalmazták a felhasználható összetevőket, a minőségre, a csomagolásra és a megnevezésre vonatkozó követelményeket. Az új előírás 15 fajta – köztük a búzakenyér, a fehér, a félbarna, a rozsos és rozskenyér, illetve a teljes kiőrlésű kenyér – összetételét szabályozza. Az összetevők közé bekerültek az álgabonák, például a hajdina és az amaránt, amelyek egyre fontosabb részét képezik az egészségtudatos vásárlók étrendjének magas vitamin, fehérje és élelmi rost tartalmuk miatt.

T1.22 Az OGYÉI modellprogramjaival is segíti az egészségtudatos magatartás kialakítását, például iskolai modellprogramjaival (HAPPY, valamint „Startolj reggelivel!”), illetve a STOP SÓ programmal. Az OGYÉI a **közétkeztetésben**, a közétkeztetési rendelet betartásával szolgáltatott egészségesebb ételek népszerűsítése érdekében hozta létre a Merőkanál Programot, amelynek eredményeképpen javult az egészségesebb ételeket szolgáltató menzák megítélése. A fogyasztói tudatosság formálását szolgálta a közétkeztetés **minőségi javítása**, egészségesebbé tétele érdekében létrejött Mintamenza Program is.

T1.17 Az Európai Unió által társfinanszírozott **iskolatej-program** végrehajtása 2004 óta folyamatos. Az óvoda-, és iskolatej programban a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény szerinti nevelési-oktatási intézményekben óvodai nevelésben részt vevő gyermekek, általános iskolai nevelésben-oktatásban részt vevő tanulók, középiskolai és szakiskolai nevelésben-oktatásban részt vevő tanulók, sajátos nevelési igényű óvodások, valamint sajátos nevelési igényű általános iskolai tanulók, mint kedvezményezetttek vehetnek részt. Célja a tej-, és tejtermék fogyasztás ösztönzése az óvodás és iskoláskorú gyermekek körében. A 2015/2016-os tanévben az általános iskolások 54,5%-a, az óvodások 4%-a vett részt.

T1.17 A magyarországi **iskolagyümölcs- és iskolazöltség-program** az európai iskolagyümölcs- és iskolazöltség-program része, amely az Európai Unió pénzügyi támogatásával valósul meg 2010 óta. Célja a zöltség-, gyümölcsfogyasztás egészséges táplálkozásban betöltött szerepének tudatosítása, a zöltség-, gyümölcsfogyasztás növelése és ezáltal az egészséges táplálkozási szokások tudatosítása és kialakítása az általános iskoláskorú gyermekeknél. A Program a beszámolási időszakra vonatkoztatva az 1-6. évfolyammal rendelkező iskolák 92%-ában valósult meg, a résztvevő tanulók 95,5%-ával. Az Európai Bizottság Egészségügyi és Élelmiszerbiztonsági Főigazgatósága 2014-2015-ben zöltség-gyümölcs fogyasztást ösztönző pilot programot valósított meg „Az egészséges család” címmel Magyarország két régiójában, Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön.

1.IV. Társadalmi kohézió

Teendők:

- T1.25 Hátrányos helyzetű csoportokba tartozók foglalkoztatása, diszkriminációmentesség
- T1.26 Leszakadó csoportok integrációjában való közreműködés
- T1.27 Gyermekszegénység csökkentése
- T1.28 Kiemelt, komplex programok indítása a leszakadó térségekben
- T1.29 A társadalmi kirekesztettség mérséklését célzó programok segítségével a munkába bevonható polgárok körének növelése

Hazai helyzet áttekintése

A beszámolási időszakban számos intézkedés történt az elsődleges munkaerőpiacról kiszorultak (különösen a munkaerőpiacon hátrányban lévők, az alacsony iskolai végzettségűek, a tartósan munkanélküliek, a megváltozott munkaképességű személyek vagy a társadalmilag kirekesztettek) foglalkoztatásának és foglalkoztathatóságának növelése, valamint az egyéb diszkrimináció (életkor, nem, származás, pályakezdsés stb.) csökkentése érdekében. A társadalmi-gazdasági szempontból leszakadó csoportok felzárkózása nem csak foglalkoztatáspolitikai szempontból lényeges kérdés, fontos feladat az integrációban való egyéb közreműködés is.

Az elmúlt években az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök működtetésében, a hátrányos helyzetűek munka világába való visszatérésének támogatásában megnőtt az uniós források szerepe.

A **közfoglalkoztatás** rendszerének egyik alapvető célja, hogy növelje a munkaerőpiacon hátrányban lévők, köztük az alacsony iskolai végzettségűek foglalkoztatását. A 2016-os adatok alapján azt látjuk, hogy hosszabb idejű és a startmunka mintaprogramokban magasabb a legfeljebb 8 általános iskolai osztályt végzetek részvétele (58-58%), mint az országos programokban (40,6%). Ezen belül a hosszabb idejű közfoglalkoztatási programok közé tartozó **Önkormányzati Útór** programban a legnagyobb a legfeljebb alapfokú végzettségűek jelenléte: a résztvevők 2/3-a ugyanis legfeljebb 8 általános iskolai osztállyal rendelkezik. Az országos programokban elsősorban az érettségivel rendelkezők (26,5%) és a felsőfokú végzettséggel rendelkezők (6,5%) részaránya magasabb. Ebben a programtípusban szereplő országos kulturális közfoglalkoztatási program esetén a legmagasabb a magasabban képzettek koncentrációja: a résztvevők 70%-a érettségizett, további egynegyede diplomás. A start mintaprogramokban a felsőfokú végzettségűek részaránya elenyésző (1% alatti) és az érettségizettek részaránya is kevésbé jelentős. A közfoglalkoztatásba belépő álláskeresők 45%-a a belépést megelőzően foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesült. Ez valamelyest kisebb arányt jelent, mint amekkora 2015-ben volt. A támogatás típusa szerint a legmagasabb aránnyal, 47,8%-kal a járási mintaprogramban szerepelnek a korábban foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesülők.

A **tartósan állást keresők** teszik ki a nyilvántartott álláskeresők csaknem 30%-át. A tartós álláskeresők száma és aránya a közfoglalkoztatásnak köszönhetően fokozatosan csökkent az elmúlt években, azonban az arányukban 2016-ban az előző évhez képest kisebb mértékű növekedés figyelhető meg. A tartós álláskeresők közfoglalkoztatásba vonhatósága a 2016-os évre lényegében elérte a korlátait. A regiszterben ragadók egy része egészségügyileg kevésbé alkalmas a rendszeres munkavégzésre, jellemző az is, hogy a közfoglalkoztatók mentális-, egészségügyi-, szociális-, családi-, munkamagatartásbeli okok és munkaszocializációs problémák miatt nem tudják őket tartósan foglalkoztatni. Egy részükre az is jellemző, hogy egyszerűsített foglalkoztatás keretében szereznek alkalmi jelleggel jövedelmet. Ezért egyre nehezebb feladat ezt a réteget bevonni a közfoglalkoztatásba. Komplex, személyre szabott

segítséget igénylenek, mely esetükben csak hosszabb távú fejlesztési folyamat révén vezethet eredményre.

Az álláskeresésnél az iskolai végzettség mellett a **foglalkoztatott egyének nemenkénti megoszlása** a másik leghangsúlyosabb diszkriminációs tényező. 2015-ben a közfoglalkoztatási programokban részt vevő férfiak aránya csak kisebb mértékben haladta meg a nőkéét. A nők javára bekövetkezett arányeltolódás 2016-ra oda vezetett, hogy ebben az évben az éves átlagot tekintve lényegében kiegyenlített volt a férfiak és nők aránya.

A közfoglalkoztatás elsődleges célcsoportjai közé tartoznak mind a hátrányos helyzetű településen élő személyek, mind pedig az alacsony iskolai végzettséggel rendelkező, szakképzettség nélküli álláskeresők. Amennyiben a teljes közfoglalkoztatott létszámon belül adjuk meg a hátrányos és nem hátrányos helyzetű településen élők arányát, legmagasabb iskolai végzettségük szerint látható, hogy alig több mint tizedrészükre (11%) jellemző, hogy valamilyen középfokú végzettséggel rendelkeznek és jobb helyzetű településeken élnek. Tehát a közfoglalkoztatottak kilenczede (89%-a) vagy gazdasági, foglalkoztatási szempontból kedvezőtlen helyzetű településen él, vagy rendkívül alacsony iskolai végzettséggel rendelkezik. A közfoglalkoztatottak közel fele, 46,2%-a esetén mindkét, az elhelyezkedést erősen megnehezítő feltétel fennáll.

A közfoglalkoztatottak átlagos iskolai végzettségük és lakóhelyük helyzete szerint, 2016.						
(átlag)						
	Hátrányos helyzetű településen élő		Nem hátrányos helyzetű településen élő		Összesen	
	fő	%	fő	%	fő	%
általános iskolai végzettség nélküli	16 752	7,5%	2 450	1,1%	19 201	8,6%
általános iskola	86 496	38,7%	16 321	7,3%	102 817	46,0%
szakmunkásképző, szakiskola	47 249	21,1%	10 788	4,8%	58 037	26,0%
szakközépiskola, gimnázium	26 858	12,0%	10 977	4,9%	37 835	16,9%
felsőfokú	2 697	1,2%	2 883	1,3%	5 580	2,5%
Összesen	180 051	80,6%	43 418	19,4%	223 470	100,0%

Forrás: NISZ, adattár

A periférikus térségek becsatolása az ország társadalmi-gazdasági vérkeringésébe a területfejlesztésnek és a térszerkezet alakításának is egyik alapelve. Ennek megfelelően az általános célok között is szerepel a leszakadó térségek többletforrásokkal való támogatása és a társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott térségek, a külső és belső perifériák felzárkózása külső segítséggel, de alapvetően belső erőforrásaikra építve.

A szociális hátrányok kompenzálására alapvető szempont, hogy a leghátrányosabb helyzetű gyermekekhez **minél korábbi életkorban** eljussanak a valódi esélyteremtő lehetőségek. **A hátrányos helyzetű családokban élő gyermekek szülei közül számos vallja magát – és így gyermekét is – roma nemzetiségűnek.**

A roma nemzetiséghez tartozó személyek foglalkoztatottságával kapcsolatos becslést adatok a Központi Statisztikai Hivatal Munkaerő-felméréséből állnak rendelkezésre. A 2016. I. félévre vonatkozó adatok szerint a 15-74 éves foglalkoztatottak száma 4302,4 ezer főt tett ki, amelyből a roma nemzetiséghez tartozók létszáma 99,2 ezer főre (2,3%-ra) becsülhető. Az összes foglalkoztatott személy legmagasabb, befejezett iskolai végzettsége szerinti összetételéhez viszonyítva a roma foglalkoztatottak iskolázottsága jelentős eltérést mutat. Míg a legfeljebb alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők aránya 10,3% a 15-74 éves nem roma foglalkoztatottak között, addig ugyanez az arány a roma foglalkoztatottak esetében 71,9%. A roma nemzetiségű foglalkoztatottak számottevő hányada (41,6%-a) közfoglalkoztatás

keretében dolgozott 2016. I. félévben. A Munkaerő-felmérés adatai szerint az összes nem roma közfoglalkoztatott személyek közel fele (43,7%) rendelkezett csupán alapfokú végzettséggel. Ez az arány a roma közfoglalkoztatottak körében 82,4%.

Megtett intézkedések

T1.25 Hátrányos helyzetű csoportokba tartozók foglalkoztatása, diszkrimináció-mentesség

A célkitűzés megvalósításához a Vidékfejlesztési Program „VP6-16.9.1-16 Szolidáris gazdálkodás és közösség által támogatott mezőgazdaság” pályázati felhívása járul hozzá azáltal, hogy egy olyan együttműködést támogat, melynek résztvevői a gazdálkodó és az a célcsoport (vagy annak szervezetei), amelyre a szolgáltatások irányulnak, valamint a célcsoport speciális szükségleteit szolgáló szakemberek (intézményei) lehetnek. A közösség által támogatott mezőgazdaság keretében a hátrányos helyzetű csoportok integrációján túli cél az ilyen módon előállított termékek és a fogyasztók önszerveződő csoportosulásának szervezése, a fogyasztók és termelők közötti együttműködések kialakítása által az együttműködés fenntarthatóságának előmozdítása is.

A helyi és megyei szintű intézkedések megvalósításához a TOP felhívások járultak hozzá. TOP-5.1.1-15 Megyei szintű foglalkoztatási megállapodások, foglalkoztatási-gazdaságfejlesztési együttműködések felhívás (26,42 Mrd Ft), TOP-5.1.2-15 felhívás (27,97 Mrd Ft), TOP-6.8.2-15 Helyi foglalkoztatási együttműködések a megyei jogú város területén és várostérségében felhívás (25,62 Mrd Ft). Az intézkedés hosszú távú célja, hogy térségi és helyi szintű foglalkoztatási és gazdaságfejlesztési programok kidolgozásával és megvalósításával az Európa 2020 Stratégia által a foglalkoztatás területén megfogalmazott célkitűzések megvalósulásához járuljon hozzá.

VEKOP felhívások támogatták a roma nők, a megváltozott munkaképességű emberek foglalkoztatottságának növelését, valamint az alacsony iskolai végzettségűek munkaerőpiacra jutását. VEKOP-7.1.1-16 Nő az esély – képzés és foglalkoztatás felhívás (0,25 Mrd Ft), VEKOP-7.1.3-15 Megváltozott munkaképességű emberek támogatása felhívás (2 Mrd Ft), VEKOP-8.1.1-15 Út a munkaerőpiacra felhívás (17,4 Mrd Ft). Az EFOP-1.1.1-15 konstrukció (12 Mrd Ft összeggel) szintén a megváltozott munkaképességű személyek munkaerőpiacon való részvételének növelését, nyílt munkaerőpiaci elhelyezkedésük lehetőségének javítását segítette.

A fenntartható fejlődéshez elengedhetetlen az elsődleges munkaerőpiacon nem vagy csak munkanélküliként jelen lévő, de munkavégzésre alkalmas népesség arányának csökkentése, és megfelelő szaktudással bíró, rugalmas munkaerővé formálása. Ehhez járult hozzá számos GINOP konstrukció. A GINOP-5.1.1-15 és VEKOP-8.1.1 konstrukciók keretében megvalósuló, ezáltal országos lefedettséget biztosító Út a munkaerőpiacra kiemelt program célja az álláskeresők, különösen az alacsony iskolai végzettségűek foglalkoztathatóságának javítása aktív eszközök segítségével. Az Út a munkaerőpiacra program egyik kiemelt célcsoportját képezik továbbá a közfoglalkoztatásból az elsődleges munkaerőpiacra kilépő munkavállalók, akik a szolgáltatások mellett bértámogatásban és mobilitási támogatásokban is részesülhetnek. A tranzitfoglalkoztatási programok támogatása felhívás (GINOP-5.1.4-17) célul tűzte ki a hátrányos helyzetű csoportok aktivizálását, a munkanélküliek és inaktív munkába állását segítő intézkedések támogatását, amely elengedhetetlen a munkaerő versenyképességéhez, valamint a társadalmi és gazdasági változásokhoz való folyamatos alkalmazkodáshoz. Az Ifjúsági Garancia rendszer lényege, hogy azon 15-24 év közötti fiatalok számára, akik se nem tanulnak, se nem dolgoznak, a foglalkoztatási szolgálatnak négy hónapon belül valamilyen konkrét lehetőséget kell felajánlania az elhelyezkedésre, a munkatapasztalat-szerzésre vagy a tanulásra. A cél az, hogy a nem foglalkoztatott fiatalok minél rövidebb időt töltsenek munkanélküliségben, illetve hogy személyre szabott segítséget

kapjanak a munkaerőpiaci helyzetük javításához. Az Ifjúsági Garancia rendszer három pillére az Ifjúsági Garancia munkaerőpiaci program; a Fiatalok vállalkozóvá válásának támogatása program (GINOP-5.2.2, 5.2.3, 5.1.9 és 5.2.7); valamint a szakképzettséggel rendelkező fiatalok elhelyezkedését segítő Gyakornoki program (GINOP-5.2.4 és 5.2.5). Az Ifjúsági Garancia munkaerőpiaci programot (GINOP-5.2.1-15 és VEKOP 8.2.1-15) országsszerte megvalósító Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat az egyéni tanácsadás mellett támogatott foglalkoztatási lehetőséget, mobilitási és lakhatási támogatást, vállalkozóvá válást, piacképes szakképesítés megszerzését kínálja a fiataloknak.

A szakképzetlen fiatalok esetében a gazdaság igényeihez igazodó szakképesítés biztosítására, a szakképzett fiatalok esetében pedig a munkatapasztalat megszerzésére, a versenyszférában történő elhelyezkedés segítésére kell helyezni a hangsúlyt. A fenti célok elérését támogatja továbbá a GINOP-5.1.5-16 felhívás is, mely a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat által megvalósított munkaerőpiaci programok civil és nonprofit szervezetek által nyújtott szolgáltatásokkal való kiegészítését tűzte ki célul. A hátrányos helyzetű csoportokba tartozók foglalkoztatását támogatja még a GINOP-5.1.3-15 felhívás, melynek célja a társadalmi célú vállalkozások ösztönzése és támogatása révén olyan szervezetek foglalkoztatási potenciáljának megerősítése, amelyek ötvözik az üzleti, valamint a társadalmi szempontokat.

A szociális városrehabilitációs programok célja pedig a leromlott városi területek fejlesztése és az ott élők felzárkózásának segítése ESZA-típusú programok és ERFA-fejlesztések révén. Külön felhívás jelent meg a megyei jogú városok és külön felhívás a nem megyei jogú városok számára. TOP-4.3.1-15 (17 Mrd Ft), TOP-5.2.1-15 (7,87 Mrd Ft), TOP-6.7.1-15 (3,5 Mrd Ft), TOP-6.9.1-15 (2,14 Mrd Ft), VEKOP-6.2.1-15 (11,455 Mrd Ft), VEKOP-6.2.2-15 (1,9 Mrd Ft). A VEKOP felhívások célja egyrészt a szegregált lakókörnyezetben, mélyszegénységben élő hátrányos helyzetű emberek társadalmi felzárkózása, másrészt az utcán élők kivezetése krízishelyzetükből. [VEKOP-7.1.4-16 Szegregált élethelyzetek felszámolása komplex programokkal (0,45 Mrd Ft); VEKOP-7.1.5-16 Elsőként lakhatás (0,3 Mrd Ft)]. A GINOP felhívások célja pedig a közfoglalkoztatásban résztvevők részére szakképzettség megszerzését segítő képzési és kompetenciafejlesztési, illetve a közfoglalkoztatásból történő kivezetést támogató, a képzésekhez szorosan köthető személyes szolgáltatások kialakítása és nyújtása. [GINOP-6.1.1-15 Alacsony képzettségűek és közfoglalkoztatottak képzése (30 Mrd Ft)].

T1.26 Leszakadó csoportok integrációjában való közreműködés

A **T1.11** és **T1.27** mellett az alábbiak szolgálják a fenti célt.

Az Európa 2020 Stratégia célkitűzése, hogy legalább 450 000 fővel csökkenjen azok száma, akik nyomorban és társadalmi kirekesztettségben élnek, illetve akik esetében a szegénység és a kirekesztődés reális veszélyt jelent. A célhoz való hozzájárulás érdekében a kulturális ágazat részéről az EFOP-ban 2016. január 26-án megjelent az alábbi kiemelt felhívás 3 Mrd Ft keretösszeggel: EFOP-1.3.1-15 **Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás**. További részletek a **T1.16** pontnál.

A TOP keretében 2016-ban két szakaszban hirdették meg a TOP-7.1.1 Kulturális és közösségi terek infrastrukturális fejlesztése és helyi közösségszervezés a városi helyi fejlesztési stratégiához kapcsolódva című, 45,644 Mrd Ft keretösszegű felhívást. A felhívásra azok a 10 000 főnél népesebb városokban működő helyi akciócsoportok (HACS) nyújthattak be támogatási kérelmet, amelyek sikeresen regisztráltak a TOP Irányító Hatósághoz.

A területi hátrányok leküzdése érdekében a kisebb településekre irányuló, közösségi terek létrehozását is célzó, 2016 februárjában meghirdetett konstrukció a Vidékfejlesztési Programból: VP-6-7.2.1-7.4.1.1-16 Településképet meghatározó épületek külső rekonstrukciója, többfunkciós közösségi tér létrehozása, fejlesztése, energetikai korszerűsítése. Kerete: 26,88 Mrd Ft.

A Kulturális Közfoglalkoztatási Program keretében négy munkakörben – közösségi koordinátor, közösségi munkás, közösségi asszisztens, technikai munkatárs – dolgozhatnak közfoglalkoztatottak. A Program átmeneti munkahelyteremtéssel, a nemzeti identitás, lokálpatrióta gondolkodás erősítésével, értékőrzéssel, gazdaságfejlesztő mintaprogramok generálásával és a helyi közösségek megerősítésével járul hozzá közvetlenül a települések fejlődéséhez. A program harmadik üteme 2016. február 29-ig biztosított átmeneti foglalkoztatást az ország kétezer településén élő 6100 munkakereső számára a kultúra és művelődés területén. A kulturális közfoglalkoztatás a képzett munkaerő biztosításával támogatja a kulturális kormányzat fő szakpolitikai célját, a kulturális alapellátás biztosítását, amely a területi egyenlőtlenségek felszámolására törekszik. A program legfontosabb társadalmi üzenete a közösségfejlesztés.

A program eredményei egyértelműen mutatják, hogy leginkább a pályakezdők, a hátrányos helyzetű térségekben élők, valamint a kis lélekszámú településeken élő munkaképes korú nők helyzetén volt képes javítani. A két első ütemben (2013 és 2014) résztvevő közfoglalkoztatottak 11%-a tudott elhelyezkedni a program alatt, majd annak zárása után újabb 11% talált állandó munkát, így a programban résztvevők összesen 22%-a tért vissza az elsődleges munkaerőpiacra. Több partnerszervezet továbbfoglalkoztatja a programban már bizonyított munkatársakat.

A Kulturális Közfoglalkoztatási Program harmadik ütemének négy kiemelt fókuszpontja van:

- hátrányos helyzetű települések helyzetének javítása, alkalmassá tételük a kulturális alapellátás megteremtéséhez,
- a szociális szövetkezetek generálása, melyre vonatkozóan szakmai felkészítéshez juthatnak a közfoglalkoztatottak,
- az ifjúsági projektek prioritást élveznek: a fiatalokat érintő, vagy általuk kezdeményezett folyamatokkal mentorprogram keretében foglalkozik a Nemzeti Művelődési Intézet,
- továbbra is kiemelt téma a programban a helyi értéktárak létrejöttének támogatása, a helyi ünnepekhez és hagyományokhoz kapcsolódó tevékenységek erősítése, a település múltjának feltárása, a települési identitás megerősítése és a fiatalok helyben tartása.

A programra 2015-ben 8,75 Mrd Ft, 2016-ban 12,1 Mrd Ft állt rendelkezésre.

A **közgyűjteményi szolgáltatások** szervezésénél fontos szempontként jelenik meg az egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása, ami hozzájárul a leszakadó térségek és lakossági csoportok felzárkózásához. Ennek keretei között mind a nemzeti költségvetésből, mind az uniós támogatásokból finanszírozott fejlesztéseknél differenciált támogatást nyújtottak a kedvezményezett járásokban elhelyezkedő intézményeknek. Így például a települési önkormányzatok nyilvános könyvtári feladatainak működési támogatásnál az aprófalvak lakosságára vetített fajlagos támogatása magasabb, illetve a muzeális intézmények szakmai támogatását szolgáló pályázatok esetében a bírálat során előnyt élveznek a kedvezményezett járásokban megvalósuló fejlesztések.

T1.26 Leszakadó csoportok integrációjában való közreműködés

A célkitűzés megvalósításához a Vidékfejlesztési Program „VP6-7.2.1-7.4.1.1-16 Településképet meghatározó épületek külső rekonstrukciója, többfunkciós közösségi tér létrehozása, fejlesztése, energetikai korszerűsítés” pályázati felhívás járul hozzá. A közösségi tér létrehozásával lehetővé válik az olyan hátrányos helyzetű célcsoportok elérése (foglalkozásokon, rendezvényeken, egyéb programokon való részvételen keresztül), melyekhez jelenleg az intézményrendszernek nincsen elegendő kapacitása, műszaki felszereltsége.

T1.27 Gyermekesélyteremtése, a gyermekszegénység csökkentése

Az **ingyenes bölcsődei és óvodai gyermekétkeztetés** bővítéséről szóló 1732/2014. (XII.12.) Korm. határozat, illetve a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.) módosítása alapján 2015. szeptember 1-jével jelentősen bővült azon jogosultak köre, akik bölcsődében, illetve óvodában térítésmentesen étkezhetnek. Az intézkedés eredményes megvalósítása érdekében a gyermekétkeztetés – egyébként is évről évre emelkedő – állami támogatása 2015-ben 61,08 milliárd forintra emelkedett. Az intézkedés hatására 2015 szeptemberétől a bölcsődések és az óvodások 90 százaléka már ingyen étkezik, 92 ezerről 318 ezerre nőtt az ingyenesen étkező kisgyermek száma.

Emellett 2015-ben a **nyári gyermekétkeztetés** jogcímen 3 Mrd Ft állt rendelkezésre, amelyet pályázat útján igényelhetek az önkormányzatok. Magyarország 2016. évi központi költségvetéséről szóló 2015. évi C. törvény alapján a gyermekétkeztetés forrásai önkormányzati körben a 2015. évi módosított előirányzathoz képest 8,46 milliárd forinttal növekedtek. Az intézményi gyermekétkeztetés támogatására 67,24 Mrd Ft áll rendelkezésre, tartalmazva az ingyenes étkeztetés kiterjesztésének és az egészséges táplálkozást szolgáló előírások éves hatását. Emellett a 2016. évtől a rászoruló gyermekek **szünidei étkeztetése** új kötelező önkormányzati feladatként jelenik meg, azaz a hátrányos helyzetű és a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő, halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek valamennyi – tavaszi, nyári, őszi és téli – szünetben térítésmentesen jogosultak egyszeri déli főétkezésre, amennyiben azt a szülő igényli. E célra 5,3 milliárd forintot biztosított a központi költségvetés, mely több mint 140 ezer rászoruló gyermek ingyenes szünidei étkezését tette lehetővé.

2015. július 1-jétől továbbá a gyermekvédelmi szakellátásban (nevelőszülőnél, gyermekotthonban) elhelyezett – bölcsődés, óvodás, vagy nappali tagozaton iskolai tanulmányokat folytató – gyermekek, fiatal felnőttek szintén ingyenesen vehetik igénybe az intézményi gyermekétkeztetést. A nemzeti köznevelési tankönyvellátásról szóló 2013. évi CCXXXII. törvény módosítása emellett ingyenes tankönyvellátásra való jogosultságot teremtett ugyanennek a jogosulti körnek, amely mintegy 16 800 főt érintett.

A gyermekek számára esélyteremtés céljából 2012-2015 között a 23 leghátrányosabb helyzetű kistérségben elindult az **integrált gyermekprogram**. A Program keretében a rendelkezésre álló adatok szerint 16 kistérségben (akik adatokat szolgáltatottak) 80 371 fő vette igénybe a program által nyújtott szolgáltatások valamelyikét. Ebből 54 446 fő tartozik a 0-17 éves korosztályhoz. Ez azt jelentette, hogy a térségi gyerekesély program a 16 kistérség gyermekeinek több mint felét elérte. A monitoring adatok alapján az elért gyermekek kb. 63%-a hátrányos helyzetű.

A 2014-2020-as programozási időszakban tovább folyt a harc a gyermekszegénység ellen, erősödtek a gyerekesély programok, a gyermekek körülményeit javító, erősítő kezdeményezések. Ezt szolgáló uniós forrásból megvalósuló programok és keretösszegük:

- EFOP-1.4.1-15 - Integrált gyermekprogramok szakmai támogatása 3 Mrd Ft
- EFOP-1.4.2-16 - Integrált térségi gyermekprogramok 15 Mrd Ft
- EFOP-1.4.3-16 - Jó kis hely - Biztos Kezdet Gyerekházak és kistérségi komplex gyermekprogramok támogatása 5,5 Mrd Ft
- EFOP-2.1.2-16 - Gyerekesély programok infrastrukturális háttere 5,5 Mrd Ft.

Az Európai Bizottság 2016. május 27-én kötelezettségzegési eljárást indított „A személyek közötti, faji- vagy etnikai származásra való tekintet nélküli **egyenlő bánásmód**” elvének alkalmazásáról szóló 2000/43/EK irányelvnek az oktatás területén történő nem megfelelő magyarországi végrehajtása és alkalmazása tárgyában (2015/2206. sz. eljárás). A Bizottság álláspontja, hogy Magyarország a jogharmonizációs kötelezettségét nem teljesítve, a faji

irányelvet megsértve az uniós joggal ellentétes nemzeti jogszabályokat tart hatályban. Ilyennek ítéli az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvényt (Ebtv.). A Kormány 2016 októberében benyújtotta azt az indítványt, mely az Ebtv. módosítására tesz javaslatot. A módosítás célja, hogy a hátrányos helyzetű, köztük roma gyermekek jogellenes elkülönítésének megakadályozásában a korábbinál erősebb garanciák érvényesüljenek.

Deszegregációs intézkedések megvalósítása: a fejlesztést szolgáló felhívás 2016 októberében megjelent (EFOP 3.1.5-16). Az intézkedések az EU Bizottság deszegregációs iránymutatását veszik figyelembe, a fejlesztés szegregációs index szerinti felmérésen alapul: komplex intézkedési terv megvalósítását fogja támogatni a befogadó és szegregációmentes oktatásszervezés érdekében.

A Társadalmi felzárkózási és integrációs köznevelési intézkedések támogatása keretében 4,2 Mrd Ft (EFOP-3.1.3-16) fejlesztési forrás támogatja a hátrányos helyzetű, köztük roma gyermekeket nevelő **óvodák feltételrendszerének megerősítését**, pedagógiai módszerekben való megújulását, a gyermekek óvodai beilleszkedésének elősegítését.

Az Oktatási Hivatal és a Családbarát Ország Nonprofit Közhasznú Kft. konzorciuma számára meghirdetett EFOP-3.1.1-14 számú, „**Kisgyermekkorai nevelés támogatása**” című kiemelt felhívás célja a köznevelés kezdő, azt megalapozó intézményének, az óvoda, valamint a családi napközi esélyteremtő szerepének és hátránykompenzációs képességének erősítése, kiemelt figyelemmel a kötelező óvodai nevelés bevezetésének szakmai támogatására és a hátránycsökkentő szerep eredményes megvalósítására. A projekt keretében megvalósuló képzések hozzájárulnak a gyermeki, szülői és társadalmi igényekhez igazodó kisgyermekkorai nevelés megerősítéséhez, ezáltal növelve a hátrányos helyzetű gyermekek iskolázási esélyeit, hozzájárulva az oktatási rendszer szelektivitásának csökkentéséhez. Elkészült az óvodai nevelés hátránycsökkentő céljait és feladatait kiemelt formában biztosító intézmények és fenntartók azonosítása, illetve a helyzetelemzés. Az elemzés bemutatja a hazai kisgyermekkorai nevelés ellátási formáinak és környezetének helyzetét a kisgyermekkorai intézményes nevelés ellátási formáinak nemzetközi vizsgálatával. A képzések tananyagai, képzési programjai és segédanyagai kidolgozásra, a mentor és koordinátor hálózat felállításra került, 8 mentor és 4 koordinátor dolgozik az ország különböző megyéiben. Az ágazatközi együttműködést és a bölcsődei rendszer átalakulását támogató workshopok megkezdődtek, szeptember 30-ig 4 workshopot tartottak. A konvergencia régiókban működő családi napközik és bölcsődék, valamint kisgyermekes szülők felmérése megtörtént. 1000 intézményi, szolgáltatói és 488 lakossági adatfelvételt került sor. Az eredményeket 3 záró tanulmány ismerteti: egy intézményi, szolgáltatói elemzés, egy lakossági elemzés, valamint egy tükörelemzés.

Az **Útravaló ösztöndíjprogram** (EFOP-3.1.4-15, 5.9 Mrd) a hátrányos helyzetű, kiemelten roma tanulók ösztöndíjának és mentorálásának biztosítása érdekében indult. A projekt megvalósítása hozzájárul a hátrányos helyzetű tanulók általános iskolai sikerességéhez, hátrányaik csökkentéséhez, illetve felkészíti őket az érettségit adó középiskolában való továbbtanulásra, a középiskola sikeres befejezésére és a felsőoktatásba való bejutásra. Cél a szociokulturális hátrányok csökkentése és a tanulók közötti korai szelekció visszaszorítása (fenntartótól függetlenül). A 2016/2017. tanévben összesen 9186 fő tanuló és 3659 fő mentor vett részt a programban.

A tanulók a program keretében ösztöndíjban és egyénre szabott, differenciált képességfejlesztésben, mentorálásban részesültek. Az uniós konstrukció keretében megtörtént a program **tartalmi és módszertani megújulása**, megkezdődött a mentorok képzése, szakmai támogatása.

A nemzetközi példák azt mutatják, hogy az esélykülönbségek csökkentésének egyik hatékony eszköze a komprehenzív általános iskola, illetve a minél későbbi szelekció. Mivel az iskolától

elidegenedett fiatalok személyisége jellemzően instabil, ezért fontosak az olyan programok, amelyek a személyiség megerősítésére, az önbizalom növelésére és az önismeret fejlesztésére nagy hangsúlyt fektetnek; nem hagyományos pedagógiai módszereket alkalmaznak; kis csoportban foglalkoznak a tanulókkal és beépítik a pályaorientációs tanácsadást is a „tananyagba”. Ezt a célt az alábbi programok szolgálják:

- Az EFOP-3.1.2-16 azonosító számú, „**A pedagógusok módszertani felkészítése a végzettség nélküli iskolaelhagyás megelőzése érdekében**” megnevezésű projekt a köznevelés módszertani megújításával a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentését tűzte ki célul. A projekt keretében került kidolgozásra a **Komplex Alapprogram (KOALA)** az Eszterházy Károly Egyetem tanárai által, pedagógusképzési és nemzetközi tapasztalataikra, valamint a hazai jó gyakorlatokra építve. A KOALA olyan elvek és módszerek együttese, melynek középpontjában a tanulók komplex személyiségfejlesztésére fókuszáló tanulástámogató alapprogramok állnak. A kidolgozott program kipróbálása, majd elterjesztése a köznevelési intézményekben az elkövetkező három év feladata lesz. A módszertani megújítást támogatják a témahetek, tanórán kívüli programok és megszervezett tematikus táborok.
- EFOP-3.1.5-16 A tanulói lemorzsolódással veszélyeztetett **intézmények támogatása**
- EFOP-3.1.6-16 A köznevelés esélyteremtő szerepének erősítése
- EFOP-3.1.7-16 **Esélyteremtés a köznevelésben**

A köznevelési ágazat a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentését és a digitális kompetenciák fejlesztését egyszerre szolgáló országos szintű beavatkozásként a **Digitális Nemzet Fejlesztési Programhoz (DNFP)** csatlakozva hajt végre informatikai eszközbeszerzéseket is magában foglaló fejlesztéseket, hogy szélesedjen és minőségileg javuljon az állampolgárok, különösen a köznevelési intézményekben tanuló gyermekek elektronikus szolgáltatásokhoz való hozzáférési lehetősége, illetve az e-szolgáltatások igénybevételének aránya növekedjen a köznevelési intézmények esetében. A 2014-2020-as programozási időszakban a tervezett **informatikai fejlesztések** az alábbi területekre fókuszálnak:

- az alap- és középfokú oktatási intézmények infokommunikációs eszközellátottságának korszerűsítése, a jelenlegi ellátottságra figyelemmel;
- új oktatási informatikai tartalmak és szolgáltatások bevezetése,
- pedagógusok továbbképzése a digitális pedagógia hatékony felhasználása érdekében;
- eszközpark bővítése, az intézményi hálózati rendszerek fejlesztése (kapacitásbővítést biztosító infrastruktúra, erősáramú hálózat és wifi hálózatok kiépítése).

A Digitális Nemzet Fejlesztési Program település-központú kísérleti alprogramjának megvalósításához szükséges források biztosításáról szóló 1854/2014. (XII.30.) Korm. határozat előírja, hogy először **Nyíregyháza város és Nyíregyházi járás területén pilot projekt** keretében valósuljon meg a fejlesztés. Központi költségvetési forrásból 13 nyíregyházi és nyíregyházi járási általános iskolában közel 900 laptop került kiszállításra 2016 szeptemberében. Emellett szintén hazai költségvetési forrásból elkészült az általános iskolai nyelvoktatást segítő, heterogén tanulói csoporton belül, digitális környezetben használható nyelvoktató program angol és német nyelvekre. Az intézmények erősáramú fejlesztésére közel 5 M Ft-ot fordított az ágazat, hogy a birtokba vett informatikai eszközökön egy időben futhassanak a digitális tananyagok.

A Digitális Jólét Programról (DJP) szóló 2012/2015. (XII.29.) Korm. Határozat 3.a.) pontja felhívta a DJP-vel kapcsolatos kormányzati feladatok összehangolásáért és megvalósításáért felelős miniszterelnöki biztost, hogy – a szükséges tárcaközi egyeztetések mellett – készítse el a **Digitális Oktatási Stratégiát (DOS)**. A stratégiaalkotás legfontosabb célja az volt, hogy az ágazati stratégiákkal és szakmai célkitűzésekkel összhangban az oktatási rendszer minden

szintjén megteremtse a digitális írástudás tényleges elterjesztésének lehetőségét, hozzájárulva Magyarország versenyképességének növeléséhez. A 2016. október 13-án elfogadott DOS a teljes magyar oktatási-képzési rendszerre kiterjed. A beavatkozási területek/pillérek között a köznevelés (5. fejezet), szakképzés (6. fejezet), felsőoktatás (7. fejezet), felnőttkori tanulás (8. fejezet) egyaránt megjelenik.

A DOS-ban megfogalmazott intézkedések megvalósulása érdekében a köznevelési ágazat által tervezett – részben az EFOP keretében, részben nemzeti költségvetési forrásból megvalósítandó – fejlesztések között központi helyet foglal el a **digitális kompetenciák** fejlesztésének köre. A digitális kompetenciák, digitális írástudás fejlesztésére irányuló intézkedések ugyanis szintén a szelektivitás és a szegregáció csökkentését szolgálják.

- EFOP-3.2.2-VEKOP-15 A köznevelés tartalmi szabályozóinak megfelelő tankönyvek, taneszközök fejlesztése és digitális tartalomfejlesztése
- EFOP-3.2.3-16 Digitális környezet a köznevelésben
- EFOP-3.2.4-16 Digitális kompetencia fejlesztése
- EFOP-3.2.15-VEKOP-17 A köznevelés keretrendszeréhez kapcsolódó mérési-értékelési és digitális fejlesztések, innovatív oktatásszervezési eljárások kialakítása, megújítása

A 2014-2016. évi időszakban TÁMOP és a TIOP keretében közel 50 ezer informatikai eszközt (PC, notebook, tablet, projektor, digitális taneszközök) kaptak az érintett köznevelési intézmények, amelyek közvetlenül hasznosíthatók a szaktárgyi oktatásban. A cél, hogy a köznevelésből kikerülők valódi digitális írástudók legyenek, az informatika ne csak kötelező óratervi és fakultatív tantárgyként legyen a jövőben elérhető, hanem beépüljön a közismereti és a szakmai tantárgyak tanításának folyamatába is. A digitális kompetencia része legyen a tanítás-tanulás teljes egészének, a tanulók tevékenységközpontú mindennapjainak, hogy a jövő nemzedéke valóban megfelelő alapokkal rendelkezhesen szakmája magas fokú műveléséhez.

A Digitális Nemzet Fejlesztési Program megvalósításáról szóló 1631/2014. (XI.6.) Korm. határozatban foglaltak alapján 2016-ban is folytatódott a **Komplex Instrukciós Program (KIP)**, mint modellértékű nevelési program adaptálása a hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű tanulókat nevelő-oktató köznevelési intézményekben. A KIP olyan differenciált, személyközpontú nevelési-oktatói módszer, amely az érintett tanulói csoportok iskolai sikerességét segíti elő. A KIP módszer a tanulók aktivitására építő és a tanulás eredményességét növelő pedagógiai eszköz, önálló ismeretszerzési és kooperatív tanulási megoldások, eljárások alkalmazásával, alkalmas a hátránykompenzációra, a tehetséggondozásra, kiválóan alkalmazható a heterogén csoportokban, s hozzájárul a digitális pedagógia elterjedéséhez is. Támogatja a tanulók tehetséggondozását, továbbá alkalmazása növeli a köznevelés hátránykompenzációs képességét. A KIP keretében a pedagógusok képzése, majd az eredményes működtetés érdekében a pedagógusok folyamatos szakmai támogatása (hospitálás, szakmai tanácsadás) zajlik, amelynek segítségével megvalósulhat a tantestületek pedagógiai kultúraváltása.

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény alapján a **térítésmentes tankönyvellátás** a 2015/2016-os tanévben kiterjedt az általános iskola 1–3. évfolyamára, a nemzetiségi, valamint a gyógypedagógiai nevelésben-oktatásban részesülőkre. Ezen kívül továbbra is biztosított rászorultság alapján az ingyenes tankönyvellátás az érintett tanulók részére. A 2015/2016-os tanévben megközelítőleg 685 000 gyermek ingyenesen kapta a tankönyveket.

A kiemelt feladatellátás keretében az országos és a megyei hatókörű városi múzeumok szolgáltatásait közvetlenül elérhetővé teszik a hátrányos helyzetű térségekben ún. **Bőrönd múzeum** programjuk révén, de kifejezetten hátrányos helyzetű csoportok számára is biztosítanak múzeumpedagógiai foglalkozásokat a székhelyükön (azaz „házhoz”, iskolához viszik a bemutatandó tárgyakat, s múzeumpedagógiai foglalkozás keretében a legkisebb

településen élő gyermekek is részesülhetnek a kultúrából). Ebben a tekintetben példamutató a miskolci Herman Ottó Múzeum innovatív múzeumpedagógiai programja, amely kifejezetten szociálisan hátrányos helyzetű gyermekek számára kínál élményszerű foglalkozásokat a múzeumban újszerű megközelítéssel. Az EMMI támogatásával a programban a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság keretében gondozott több mint 15 000 gyermek is részt vett. A könyvtári területen az Országos Pedagógiai Múzeum és Könyvtár módszertani fejlesztése révén kidolgozásra került az **Olvasásra nevelés** a roma hagyományok bemutatásának, feldolgozásának segítségével című program, amely bármelyik gyermekkönyvtárban adaptálható. A Nyitott Ajtó Baptista Általános Iskola, Óvoda és Szakképző Iskola könyvtárában megvalósult tesztfoglalkozáson 7. osztályos, hátrányos helyzetű tanulók vettek részt. A program során fejlődött a gyermekek olvasási, szövegértési, szövegalkotási kompetenciája, továbbá javult az olvasáshoz való viszonyuk.

T1.28; T1.29 Kiemelt, komplex programok indítása a leszakadó térségekben A társadalmi kirekesztettség mérséklését célzó programok segítségével a munkába bevonható polgárok körének növelése

A lakhatási integráció és az egészséges életkörülmények elősegítése céljából 2011-től elindított komplex telepprogrammal a szegregátumokkal rendelkező önkormányzatokat támogatták. A komplex fejlesztésekkel a szegregátumokban élő emberek hátrányainak felszámolása, enyhítése érdekében szociális, közösségi, fejlesztési, oktatási, egészségügyi, képzési és foglalkoztatási elemeket tartalmazó támogatást biztosítottak, továbbá elősegítették a teletszerű környezetben élők lakhatási körülményeinek javítását. Erre irányuló fejlesztések folytatódnak 2016-ban is. A lakhatási felzárkózással kapcsolatos feladatok egységes megközelítése érdekében kidolgozott, a 2014-2020 közötti uniós támogatási időszakra a telepprogramokhoz kapcsolódó, a teletszerű lakhatás kezelésére irányuló stratégiára alapozva megjelentek a pályázati felhívások is (EFOP-1.6.2-16 22 Mrd Ft, EFOP-2.4.1-16 22,85 Mrd Ft). A komplex telepprogramok szakmai, módszertani támogatása (EFOP-1.6.1-VEKOP-16 Felzárkózási együttműködések támogatása, 2,2 Mrd Ft: 1,98 Mrd Ft EFOP és 0,22 Mrd Ft VEKOP) a megvalósítás során biztosított.

T1.28 Kiemelt, komplex programok indítása a leszakadó térségekben

A Belügyminisztérium 2015-től **járásai startmunka mintaprogramok** indítását kezdeményezte a hátrányos helyzetű kistérségek településein. A programokban résztvevő települések száma fokozatosan bővült: 2011-ben még csak 493, 2016-ban már 1762 település vett részt benne.

2016. évben indult járási mintaprogramok főbb adatai a programok típusai szerint			
	Elbírált szerződések száma (db)	Szerződésben támogatott létszám, fő	Szerződés szerinti támogatási összeg, Ft
10 Mezőgazdaság	1 329	35 791	48 929 763 840
20 Belvízelvezetés	691	11 550	13 468 031 213
30 Mezőgazdasági földutak karbantartása	517	7 631	8 723 167 810
40 Bio- és megújuló energiafelhasználás	160	2 848	3 523 096 361
50 Belterületi közutak karbantartása	707	12 471	14 845 274 358
60 Illegális hulladéklerakók felszámolása	240	4 160	4 832 312 468
80 Helyi sajátosságokra épülő közfoglalkoztatás	879	20 128	27 163 830 713
90 Egyéb	38	444	1 143 456 892
Összesen	4 561	95 023	122 628 933 655

A járási startmunka mintaprogramok fő kedvezményezettjei a települési önkormányzatok, továbbá az önkormányzatok összefogásával megalakuló társulások. A startmunka mintaprogramok indításánál a támogatás egyik feltétele volt, hogy a tevékenység igazodjon a helyi igényekhez. Meg kellett vizsgálni a piaci alapon működő hasonló profilú vállalkozásokat, figyelni kellett, hogy az adott tevékenység ne versenytársat teremtsen, hanem a munkalehetőségek számát bővítse a településen, illetve a támogatott közfoglalkoztatás a település közösségére is kedvező hatással legyen. Az egyéb mintaprogramok egyedi döntéssel támogatott, nem hátrányos helyzetű településeken indult start programokat takarnak.

T1.29 A társadalmi kirekesztettség mérséklését célzó programok segítségével a munkába bevonható polgárok körének növelése

A Kormány általános célja a **teljes foglalkoztatás** megvalósítása. Ennek érdekében a jelenleg a közfoglalkoztatásba is nehezen bevonható személyek foglalkoztatását és foglalkoztathatóságát kívánja fejleszteni oly módon, hogy számukra a foglalkoztatás mellett munkaerőpiaci, szociális és egészségügyi szolgáltatásokat nyújt. A Belügyminisztérium a közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi CVI. törvény módosításával 2016 végén megteremtette annak jogi lehetőségét, hogy a közfoglalkoztatott naptári évenként – a korábbi 3 nappal szemben – legfeljebb 15 nap időtartamú **munkaerőpiaci szolgáltatásban**, valamint a mentális, szociális, egészségügyi problémákkal küzdő álláskereső naptári évenként legfeljebb 15 nap időtartamú **egészségügyi és szociális szolgáltatásban** vegyen részt. Ez lehetővé teheti a közfoglalkoztatottak nyílt munkaerőpiaci elhelyezkedésének elősegítését, a célcsoportot érintő szolgáltatások harmonizációs folyamatának előmozdítását.

E céllal összefüggésben a 2016. évben **speciális közfoglalkoztatási pilot program** került elindításra 5 hónapos időtartamra, 4 megyében (Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Baranya, Zala), 11 helyszínen, mindösszesen 300 fővel a foglalkoztatásba mentális, szociális vagy egészségügyi okokból be nem vonható álláskeresők részvételével.

A közfoglalkoztatási programokban a társadalmi kirekesztettség szempontjából az egyik leghátrányosabb csoportot képezik a roma nemzetiségűek. A Közfoglalkoztatás Középtávú Koncepciója (2015-2017) a **romák foglalkoztatásának elősegítését** kiemelten kezeli a roma népesség startmunka programokba történő bevonásán keresztül.

2. Társadalmi erőforrások

Teendők:

- T2.1 Egyéni felelősségvállalás a társadalom intézményeiben és a hátrányos helyzetű csoportokért (pl. önkéntesség), a társadalmi felelősségvállalás mintáinak közvetítése
- T2.2 A vagyontól és munkától származó jövedelem jelentőségének erősítése időskorban, amennyiben ezt az egészségi állapot lehetővé teszi
- T2.3 Jogkövető magatartás
- T2.4 A társadalmi és gazdasági szereplők közötti bizalom erősítése
- T2.5 A korrupció elleni fellépés
- T2.6 Az önállóság és az egyéni felelősségvállalás értékeinek közvetítése, támogatása (az államra való támaszkodás helyett)
- T2.7 A társadalmi szervezetek támogatása a civil társadalom önszerveződésének segítségével
- T2.8 A nevelési intézmények, civil szervezetek, egyházak családi értékeket közvetítő tevékenységeinek támogatása
- T2.9 A korrupció elleni fellépés
- T2.10 A kulturális közintézmények forrásainak növelése
- T2.11 Az oktatási intézményrendszer szerepének erősítése az identitás, az értékek és a helyi kötődés kialakításában
- T2.12 A honi és a határon túli magyarság között közvetítő kulturális intézmények és programok támogatása
- T2.13 Aktív külpolitikai tevékenység a fenntartható fejlődést támogató nemzetközi folyamatokban
- T2.14 Az egyéni tulajdon és szerződés szabadságának biztosítása;
- T2.15 A kormány- és köztisztviselők, valamint az oktatási intézményekben foglalkoztatottak (nevelők, tanárok, vezetők) fenntarthatósági továbbképzése

Hazai helyzet áttekintése

A társadalmi erőforrások tekintetében elérendő fenntarthatósági célok mind az egyén (T2.1, T2.2, T2.3), mind a kisebb közösségek (T2.3-T2.6), mind az országos szintű kormányzás (T2.6- T2.15) tevékenységeitől függenek, az eredmények pedig mindezen csoportok életében megnyilvánulnak.

Az önkéntesség hozzájárul a nemzeti összetartozás, az egymás iránti felelősségvállalás erősödéséhez. Az önkéntesség egyre népszerűbb Magyarországon: a felmérések szerint a 60 évesnél idősebbek több mint 30%-a végez rendszeresen vagy alkalmanként önkéntes tevékenységet. Az önkénteseket fogadni kívánó szervezetek száma folyamatosan növekedett: 2016. november 15-én a nyilvántartott szervezetek száma 10 107 volt, a szabadidejükben önkéntes tevékenységet folytatóké pedig megközelítette a félmilliót¹⁴. Az önkéntességet 2016 óta a Nemzeti Önkéntes Tanács munkája is segíti.

Az egyének, kisközösségek által hatékonyabban ellátható feladatok esetében, a fenntarthatóság előmozdítása érdekében indokolt az állami felelősségvállalás csökkentése. Ezért folyamatosan szükséges a jogszabályi keretek biztosítása, a társadalmi szervezetek támogatása: a Nemzeti Együttműködési Alap teljes keretösszege 2015-ben 5,4 Mrd Ft, 2016-ban 4,8 Mrd Ft volt.

A bizalom infrastruktúrájának erősítését szolgálják a munka világot érintően a Versenyszféra és a Kormány Állandó Konzultációs Fóruma, illetve az általános társadalmi kérdéseket megtárgyaló Nemzeti Gazdasági és Társadalmi Tanács ülései. A társadalmi fenntarthatóságot javítja a korrupció elleni kultúra kialakítása, megerősítése is. A korrupció elleni fellépés

¹⁴ <http://www.kormany.hu/hu/hirek/december-5-e-az-onkentesek-vilagnapja>

elemeit 2015-től a Nemzeti Korrupcióellenes Program (2015-2018) foglalja keretbe. Ugyancsak 2015-től lépett hatályba a Bírói Etikai Kódex is. Továbbra is fontos szerepe van a központi költségvetés normatív támogatásainak az oktatási és kulturális közintézmények tekintetében, illetve a határon túli magyarság különféle állami típusú segítésének (támogatások, programok keretében).

T2.1 Egyéni felelősségvállalás a társadalom intézményeiben és a hátrányos helyzetű csoportokért (pl. önkéntesség), a társadalmi felelősségvállalás mintáinak közvetítése

Egyre népszerűbb az **önkéntesség** Magyarországon, a felmérések szerint a 60 évesnél idősebbek több mint 30%-a végez rendszeresen vagy alkalmanként önkéntes tevékenységet, de a 65-69 közötti korosztályban is átlag feletti az önkéntesség, sokan végeznek gyermekfelügyeletet, idősgondozást, jellemzően szűkebb környezetükben.

A kormány az önkéntes tevékenység koordinációjának segítése érdekében hozta létre 2015. közepén az onkentes.gov.hu portált, amely összehozza egymással az önkénteseket és a segítséget kérőket.¹⁵ Az önkéntes programok támogatását szolgálja az EFOP 1.2.3-VEKOP-15 – Komplex ifjúsági fejlesztések – új nemzedék újratöltve konstrukció is. A kiemelt projekt keretében fejlesztik és tervezik működtetni az említett onkentes.gov.hu portált is. A jelentkezők rengeteg különféle feladatot vállalhatnak a hirdető szervezeteknél. A kínálatban többek között oktatási, művészeti, kulturális foglalkozások; környezetvédelemmel kapcsolatos teendők, sport és egyéb szabadidős programok szervezése és lebonyolítása gyermekek, fiatalok vagy éppen idősek számára; de állatgondozás is szerepel. Az önkéntes tevékenységgel mindenki jól jár, hiszen az önkéntes pályakezdő fiatalok számára fontos lépcsőfok a felnőtté válás folyamatában, munkatapasztalatot és kapcsolatépítési lehetőséget biztosít, ugyanakkor remek rekreációs tevékenység is egyben. A megsegített személyek, szervezetek számára pedig még az alkalmi önkénteskedés is komoly segítséget jelent. A honlapon történő regisztrációval mindenki megtalálhatja a számára leginkább megfelelő lehetőségeket, valamint tájékozódhatunk arról is, hogy mire érdemes odafigyelni, ha önkéntes tevékenységet szeretnénk végezni. Nemcsak az onkentes.gov.hu oldalon, hanem a portál facebook profilján keresztül is tájékozódhatnak az érdeklődők a legújabb lehetőségekről, aktuális hírekről, tudnivalókról. A bejegyzéseket több mint öt és fél ezren követik nyomon.¹⁶ 2015-ben az önkéntesség világnapjához kapcsolódóan (dec. 5.) az EMMI a **Család, Esélyteremtési és Önkéntes Házak Hálózatán** keresztül olyan országos programsorozatot valósított meg, amelynek célja az önkéntes tevékenység további népszerűsítése volt. 2015-ben és 2016-ban is folytatódott a „**Pro Voluntarius**” Díjra történő jelölés, majd a díj átadására decemberben került sor.¹⁷ A díj az önkéntesség, a közjó ellátása, valamint a fiatal generációk önkéntességre nevelésében végzett kiemelkedő szakmai teljesítmény, tevékenység elismerésére adományozható.

2016-ban megjelent a **Nemzeti Önkéntes Tanács**ról szóló 1503/2016. (IX.21.) Korm. határozat. A Nemzeti Önkéntes Tanács javaslattevő, véleményező, tanácsadó testület, amely részt vállal az önkéntesség népszerűsítésében, terjesztésében, valamint az ahhoz kapcsolódó infrastruktúra fejlesztésében. Feladatai közé tartozik a különböző önkéntes programok összehangolása, az önkéntességet érintő kormányzati intézkedések és jogszabálytervezetek

¹⁵ <http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/csalad-es-ifjusagugyert-felelos-allamtitkarsag/hirek/fontos-az-onkentesseg-kulturajanak-elterjesztese>

¹⁶ <http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/csalad-es-ifjusagugyert-felelos-allamtitkarsag/hirek/egy-eves-az-onkentes-portal>

¹⁷ <http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/csalad-es-ifjusagugyert-felelos-allamtitkarsag/hirek/atadtak-az-eselyegyenlosegert-es-a-pro-voluntarius-dijakat>

véleményezése, javaslatok megfogalmazása, valamint a nemzeti önkéntes stratégia támogatása.¹⁸

Az EMMI 2014 óta minden évben anyagi támogatást nyújt az évente megrendezésre kerülő **72 óra kompromisszum nélkül** elnevezésű országos önkéntes akció sikeres lebonyolításához, amelyhez 2015-ben 5 millió forinttal, míg 2016-ban 6 millió forinttal járult hozzá.

T2.2 A vagyontól és munkától származó jövedelem jelentőségének erősítése idős korban, amennyiben ezt az egészségi állapot lehetővé teszi

Hazánkban egyre növekszik az idősek aránya a társadalmon belül. Az **idősek**, a **nagyszülők** a társadalom értékes erőforrásait jelentik. Az idősödő és idős generáció a maga felhalmozott tapasztalatával, megélt élményeivel, kulturális kincseivel olyan fontos eleme a társadalomnak, amelyre lehet és kell is építeni. Szerepvállalásukra számos különféle programmal, pályázatokkal, idősszervezetek támogatásával igyekszik a kormány is felhívni a figyelmet. Egyúttal pedig a nemzedékek közötti együttműködést is erősíteni kívánja. Ennek érdekében olyan programokat, tevékenységeket, pályázatokat támogat, amelyek kiemelt jelentőséggel bírnak az aktív idősödés feltételeinek javításában, a társadalmi, kulturális, szabadidős, civil életben való aktívabb részvétel megteremtésében, valamint az idős nemzedék, a nagyszülők és a fiatalabb generációk családon és közösségeken belüli együttműködésének erősítésében.

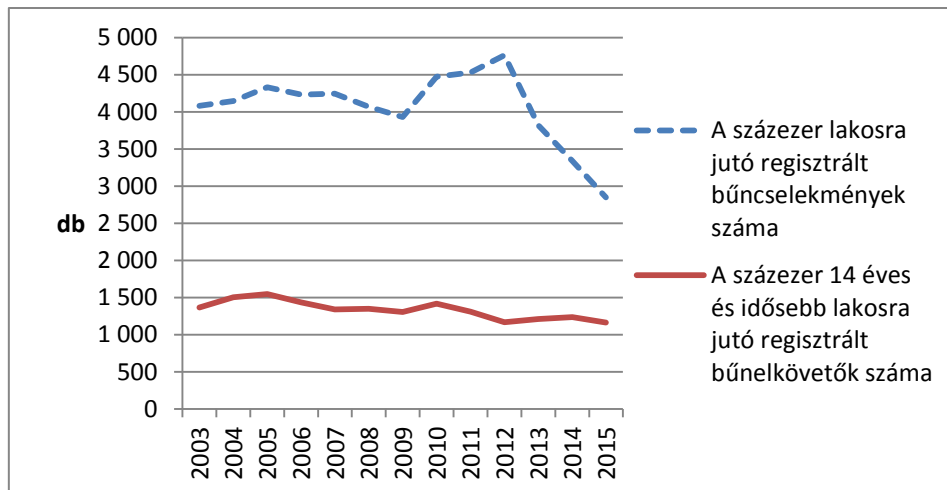
A **Nők 40** programmal megteremtették annak lehetőségét, hogy a magyar nők 40 évnyi munkaviszony után nyugdíjba vonulhassanak és a munkával töltött évtizedeket követően nagymamai feladataikat láthassák el, hatékonyan segítve az unoka, unokák felnevelését. Ugyancsak sikeres a **Védőháló a családokért** elnevezésű felhívás, amely – egyebek mellett – a generációk közötti szakadékok csökkentéséhez nyújt támogatást.¹⁹

T2.3 Jogkövető magatartás

A jogkövető magatartás – akár az egyén, akár a vállalkozások szintjén – a bizalom infrastruktúrájának erősítését szolgálja. Egyéni szinten a jogkövetés egyik mutatója az elkövetett bűncselekmények száma, illetve a bűnelkövetők száma. Hazánkban mindkettő csökkenő tendenciát mutat (lásd következő két ábra).

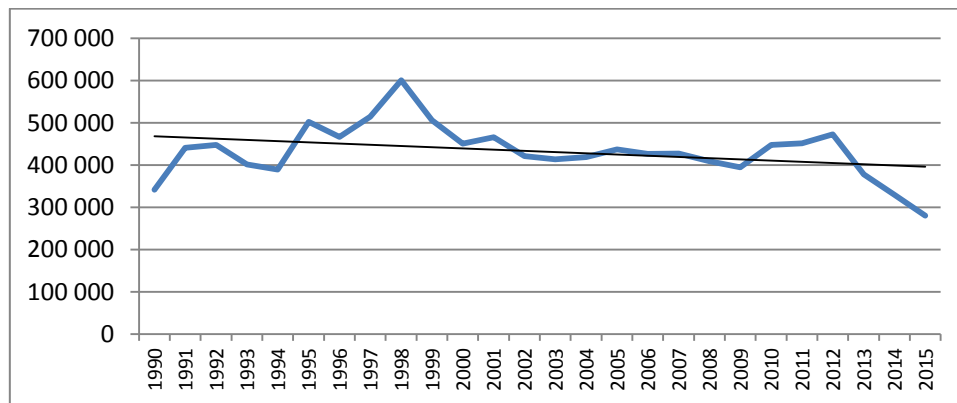
¹⁸ <http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/csalad-es-ifjusagugyert-felelos-allamtitkarsag/hirek/a-nemzeti-onkentes-tanacs-segit-terjeszteni-az-onkentesseget>

¹⁹ <http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/csalad-es-ifjusagugyert-felelos-allamtitkarsag/hirek/kiemelt-feladat-az-idos-emberek-anyagi-biztonsaganak-megorzese>

A 100 ezer lakosra jutó regisztrált bűncselekmények száma és a 100 ezer, 14 éves és idősebb lakosra jutó regisztrált bűnelkövetők számának alakulása 2003 és 2015 között.²⁰ (forrás: KSH)

2015-ben a regisztrált bűncselekmények száma az elmúlt 25 évben a legalacsonyabb, így 1990 óta a legkedvezőbb statisztikai mutatóját hozta.

A regisztrált bűncselekmények száma (forrás: KSH)

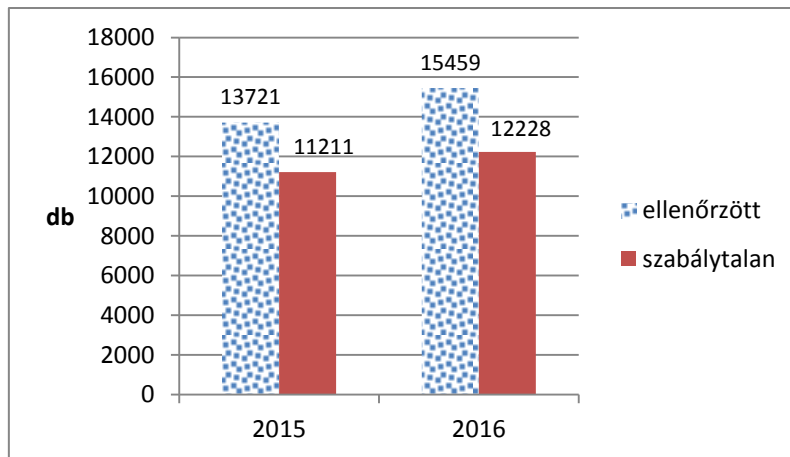
A vállalkozásoknál a közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLI. törvényben (Kbt.) törvényben kapott felhatalmazás alapján a Közbeszerzési Hatóság ellenőrizheti a szerződések teljesítését, ezzel erőteljesebben ösztönözhető a jogkövető magatartás.²¹

2016-ban a munkavédelmi hatósági ellenőrző munka az előző évinél 12,7%-al több, azaz 15 459 munkáltatóra terjedt ki, amelynek során a munkavédelmi szakügyintézők ellenőrizték az egészséget nem veszélyeztető és biztonságos munkavégzésre vonatkozó szabályok betartását.

²⁰ **A százezer lakosra jutó regisztrált bűncselekmények száma** : azon bűncselekmények százezer lakosra jutó számát mutatja, amely miatt a megindult nyomozást a nyomozó hatóságok az adott időszakban befejezték, illetve adatot szolgáltatottak róla. Azon bűncselekményekkel együtt, amelyeknél az elkövetési hely nem állapítható meg. A számítás a teljes népesség évközepe adatai alapján készült.

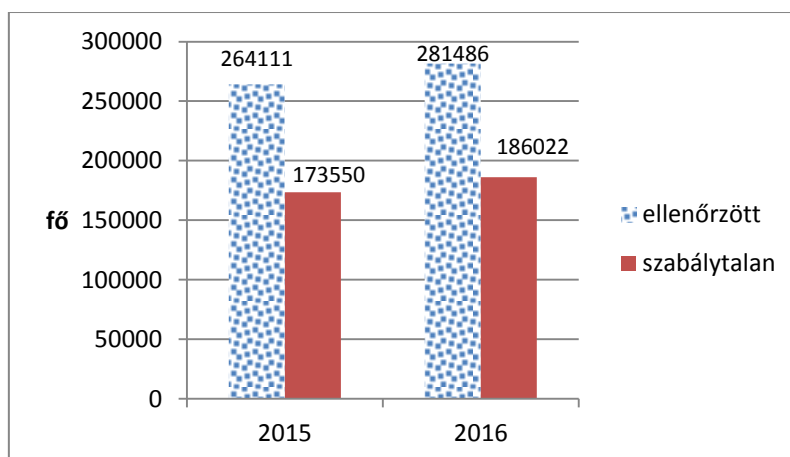
A százezer 14 éves és idősebb lakosra jutó regisztrált bűnelkövetők száma: a büntetőjogilag felelősségre vonható gyanúsítottak százezer lakosra jutó számát mutatja, akikkel szemben a nyomozás azt állapította meg, hogy legalább egy bűncselekményt elkövettek. A külföldi és az ismeretlen lakóhelyű elkövetők adataival együtt. A számítás a 14 éves és idősebb évközepe népességadat alapján készült.

²¹ <http://www.jogiforum.hu/hirek/36750>

Az ellenőrzött és a szabálytalansággal érintett munkáltatók száma
(forrás: Nemzetgazdasági Minisztérium Munkavédelmi Főosztálya)

Az ellenőrzött munkáltatók 79,1%-ánál tapasztaltak munkavédelmi szabálytalanságot, ez az arány 2,6%-kal alacsonyabb a 2015-ös év azonos időszakában tapasztaltakhoz képest. A munkavédelmi szakügyintézők az ellenőrzések során 281 486 fő munkavállaló munkavégzési körülményeit vizsgálták, ez 6,6%-al haladja meg az előző év ugyanezen időszakának adatait. Szabálytalanságokat az ellenőrzött munkavállalók 66,1%-ánál tapasztaltak, hasonlóan az előző év azonos időszakához (65,7%).

Az ellenőrzött és a szabálytalansággal érintett munkavállalói létszám
(forrás: Nemzetgazdasági Minisztérium Munkavédelmi Főosztálya)

A szabálytalan körülmények között foglalkoztatott munkavállalók 28,7%-a volt súlyos szabálytalansággal érintett, ez arányait tekintve 3,8%-kal alacsonyabb, mint a 2015. évi 32,5%-os súlyosan veszélyeztetett létszám.²²

T2.4 A társadalmi és gazdasági szereplők közötti bizalom erősítése

A **Versenyszféra és a Kormány Állandó Konzultációs Fóruma (VKF)** keretében az érintettek a munka világát közvetlenül érintő kérdésekről folytatnak konzultációt, már 2012-től. A 2016 év kiemelkedő eredménye, hogy a Kormány kezdeményezésére létrejött egy

²² Jelentés a munkavédelmi hatóság 2016. évi ellenőrzési tapasztalatairól (http://www.ommf.gov.hu/letoltes.php?d_id=7162; elérés: 2017. április)

hosszú távú megállapodás a felek között, melynek részeként béremelés, valamint munkáltatói adó-, és járulékcsökkentés valósulhat meg a következő hat évben.

Az Országgyűlés – elismerve a gazdasági és társadalmi párbeszéd szerepét, valamint a sokoldalú konzultációs mechanizmus működtetésének jelentőségét – még 2011 júliusában elfogadta a **Nemzeti Gazdasági és Társadalmi Tanácsról** szóló 2011. évi XCIII. törvényt. A törvény módosításáról szóló 2016. évi XLV. törvénnyel tovább bővült a Tanács tagjainak száma, a Művészeti Képviselői Oldal bevonásával.

A Tanács összefogja a társadalom széles rétegeit képviselő szereplőket, úgymint a munkavállalói és munkáltatói érdekképviseleti szervezeteket, érdek-képviseleti szövetségeket, illetve az országos gazdasági kamarák, a nemzetpolitika területén tevékenykedő civil szervezetek, a bevett egyházak, valamint a tudomány és a művészet hazai és határon túli magyar képviselőit.

A Tanács égisze alatt megvitatásra kerülnek a gazdaság és a társadalom fejlődését érintő átfogó ügyek, valamint a kormányzati ciklusokon átívelő nemzeti stratégiák. Az Országgyűlés elnöke, az országgyűlési bizottságok elnökei, a Kormány vagy a Kormány tagjai a Tanácsot állásfoglalás vagy vélemény kialakítására kérheti(k) fel, amelynek a Tanács köteles 30 napon belül eleget tenni. Felkérés esetén állásfoglalását, illetve véleményét az illetékes országgyűlési bizottság előtt szóban is ismerteti.

A Tanács plenáris ülésén tanácskozási joggal részt vesznek állandó meghívottként a miniszterek vagy az általuk kijelölt állami vezetők. A Tanács plenáris ülésén meghívottként vesz részt szintén tanácskozási joggal a Gazdasági Versenyhivatal és a Központi Statisztikai Hivatal elnöke vagy elnökhelyettese, valamint az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság három oldala magyar nemzeti delegációjának tagja.

2015-2016-ban a Tanács által megvitatott témák közé tartozott pl. a minimálbérről és garantált bérminimumról tartott konzultáció, a gazdaságpolitika, költségvetés és a munka világa; a felnőttképzés helyzete; a szegénység (különös tekintettel a hajléktalanok helyzetére).

A vállalati társadalmi felelősségvállalással kapcsolatos prioritásokról és Cselekvési Tervről szóló 1201/2015. (IV.9.) Korm. határozat elfogadásával a Kormány kijelölte azokat a prioritási területeket, amelyeken konkrét intézkedésekkel is elő kívánja segíteni, hogy a vállalkozások nagyobb felelősséget vállaljanak Magyarország gazdasági, társadalmi és környezeti fejlődésében. A Cselekvési Terv egyrészt a kormányzati intézkedések összpontosítását szolgálja, másrészt – a vállalkozások döntési szabadságának tiszteletben tartása mellett – lehetőséget kínál számukra, hogy saját társadalmi felelősségvállalási tevékenységüket a kormányzati prioritásokkal összehangolják.

A Kormány kiemelt fontosságúnak tartja az állami példamutatást a környezeti tudatosság és a fenntartható fejlődés területén. Ennek érdekében a Földművelésügyi Minisztérium 2016. első felében **ajánlást** dolgozott ki **a többségi állami tulajdonban lévő gazdasági társaságok és a Kormány irányítása alá tartozó költségvetési intézmények részére** az erőforrások takarékosabb, hatékonyabb, környezettudatosabb felhasználása, a hulladékképződés minimalizálása, a környezetterhelés csökkentése érdekében.

A Kormány felhívására az Emberi Erőforrások Minisztériuma, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, illetve a Nemzetgazdasági Minisztérium bevonásával, továbbá mintegy félszáz multinacionális cég bevonásával 2016. januárjában létrehozta a **Felzárkózást Segítő Gazdasági Fórumot** (továbbiakban: FSGF). Az FSGF tanácsadó testületként segíti a társadalmi felzárkózásért felelős minisztert a hátrányos helyzetű, illetve a munkanélküliséggel leginkább sújtott társadalmi csoportok esélyteremtésére irányuló intézkedések kialakításában. A hátrányos helyzetű romák versenyszférában való foglalkoztatásának ösztönzésére javaslatokat fogalmaz meg. A

vállalatok egymásnak, illetve a Kormányzatnak is bemutathatták, hogy a társadalmi felelősségvállalás jegyében milyen jó gyakorlatokat valósítanak meg a társadalmi felzárkózás erősítése érdekében.

T2.5 és T2.9 A korrupció elleni fellépés

A korrupció elleni fellépés elemeit a **Nemzeti Korrupcióellenes Program** (2015-2018) foglalja keretbe, amelyet a Kormány 2015 májusában fogadott el. A program egy olyan átfogó intézkedéscsomagot tartalmaz, amely egyéni, intézményi és rendszerszintű megelőző intézkedéseket irányoz elő a közszférára és a magánszférára egyaránt.²³

A Nemzeti Korrupcióellenes Program és az azzal összefüggő intézkedések 2015-2016. évre vonatkozó terve elfogadásáról szóló 1336/2015. (V.27.) Korm. határozat szerint az államigazgatási szervek körében meg kellett teremteni a belső kontrollrendszer és a korrupció-megelőzést szolgáló belső intézkedések összhangját a szervezeti működés egészére vonatkozóan – beleértve a reál és gazdálkodási folyamatokat –, továbbá az ehhez szükséges jogszabályokat ki kellett dolgozni.

A feladat végrehajtásának első mérföldköve *az egyes kormányrendeleteknek a belső kontrollrendszer és az integritásirányítási rendszer fejlesztésével összefüggő módosításáról szóló 187/2016. (VII.13.) Korm. rendelet* elfogadása volt, amely 2016. október 1-jétől összehangolta *az államigazgatási szervek integritásirányítási rendszeréről és az érdekérvényesítők fogadásának rendjéről szóló 50/2013. (II.25.) Korm. rendelet* (a továbbiakban: Intr.) és *a költségvetési szervek belső kontrollrendszeréről és belső ellenőrzéséről szóló 370/2011. (XII.31.) Korm. rendelet* (a továbbiakban: Bkr.) rendelkezéseit, annak érdekében, hogy mindkét rendelet végrehajtása hatékonyabb legyen úgy, hogy eközben az államigazgatási szervek adminisztrációs terhei ne nőjenek, illetve hosszú távon akár csökkenjenek is.

Következő mérföldkőként – az Intr. felhatalmazása alapján – elkészült **három módszertani útmutató**²⁴, amelyek célja, hogy a Bkr. és az Intr. hatálya alá tartozó szervek számára egyértelmű segítséget nyújtsanak a kormányrendeletekből adódó feladataik végrehajtásához, közvetve azonban az is, hogy rávilágítsanak, a feladatok jogszabályszerű végrehajtása nem öncélú tevékenység, hanem azok értelme, végső célja a szervezetek integritásának fejlesztése, az állam társadalmi céljának elérése és ezen keresztül az állampolgárok szolgálata.²⁵

2016 januárjában elkészült a **bírósági szervezet integritás térképe**, amely a veszélyeztetett területeket a függetlenség – objektív elszámoltathatóság tengely mentén szervezeti, érületi és egyéni kategóriákba csoportosítva ábrázolja. 2016. január 1-jén lépett hatályba a nemzetbiztonsági ellenőrzés alá eső munkakörökről, tisztségekről, beosztásokról és feladatkörökről szóló szabályzatról 13/2015. (XII. 29.) OBH utasítás. 2016. július 1-jén hatályba lépett *az Országos Bírósági Hivatal elnökének az integritási szabályzatról szóló 6/2016. (V.31.) OBH utasítása*. Az Országos Bírői Tanács 2014 októberében fogadta el a

²³ <http://korrupciomegelozes.kormany.hu/korrupcioellenes-vilagnap-konferencia>

²⁴ A három útmutató:

I. Módszertani útmutató a kontrollkörnyezet és az integrált kockázatkezelési rendszer kialakításához

II. Módszertani útmutató az integritási és korrupciós kockázatok felmérésének, valamint az intézkedési terv és az integritásjelentés elkészítésének támogatására

III. Módszertani útmutató a szervezeti integritást sértő eseményekre vonatkozó bejelentések fogadására és kivizsgálására

A fentiek közül a második útmutató megújulva, a korábbi dokumentumot váltja fel, míg az első és harmadik hiánypótló szerepet tölt be.

²⁵ <http://korrupciomegelozes.kormany.hu/modszertani-utmutatok-a-belso-kontrollrendszer-es-az-integritasiranyitasi-rendszer-fejlesztesehez>

Bírói Etikai Kódexet, amely 2015. január 1-jén lépett hatályba, és nemcsak a bírákra, de az igazságügyi alkalmazottakra vonatkozóan is meghatározza a követendő és elvárható magatartási szabályokat. A bírói értékelés rendszerének felülvizsgálatára született meg *a bíró munkájának értékelési rendjéről és a vizsgálat részletes szempontjairól szóló 8/2015. (XII.12.) OBH utasítás*, amely alapján mind a határozott, mind a határozatlan időre kinevezett bírák vizsgálatai azonos szempontok szerint zajlanak, és az értékelésük előre meghatározott és objektív szempontok szerint, pontosan szabályozott, kontradiktórius eljárásrendben történik.

A bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény, és ezzel összefüggésben egyes törvények módosításáról szóló 2015. évi CVII. törvény szigorította a bírósági végrehajtók képesítési követelményeit, valamint felemelte a kötelező felelősségbiztosítás értékét 30 millió forintra.

A Magyar Bírósági Végrehajtói Kar egyes feladatairól, valamint egyes igazságügyi tárgyú miniszteri rendeletek módosításáról szóló 5/2016. (III.8.) IM rendeletben foglaltak alapján 2017. január 1. napjától kezdődően egyrészt a bíróságok, másrészt a végrehajtható okiratot kiállító más szervek is a Magyar Bírósági Végrehajtói Kar (Kar) hivatali szervének küldik meg a végrehajtható okiratokat.

A Kar hivatali szerve a végrehajtható okiratok átvételét követően, azokat érkezési sorrendben osztja ki az ugyanazon járásbíró mellett működő önálló bírósági végrehajtók között, a jelvény sorszámának megfelelően növekvő sorrendben.

Az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény hangsúlyosan tárgyalja a minőségbiztosítással összefüggő kérdéseket, a fegyelmi felelősségre vonás szabályozásának részleteit, és szigorítja a törvényességi felügyeletre vonatkozó korábbi rendelkezéseket. A törvény elektronikus statisztikai adatszolgáltatási kötelezettséget is előír a szakértők számára, ezzel is erősítve az átláthatóságot, az igazságügyi szakértői tevékenységbe és az igazságszolgáltatásba vetett közbizalmat.

A Kbt. 2015. november 1. napjával bevezetett egy új, korábban nem létező feladatot, a közbeszerzéssel megkötött szerződések és szerződésmódosítások teljesítésének utólagos ellenőrzését. A Kbt. alapján a KH működteti a **Közbeszerzési Adatbázist** (KBA), amely a közbeszerzési eljárások központi nyilvántartása. A KBA elősegíti a közbeszerzési információk nyilvánosságát, az elektronikus közbeszerzési adatbázisok használatának elterjedését, továbbá az elektronikus eljárási és kommunikációs lehetőségek támogatását. A Kbt. kibővítette az ajánlatkérő által kötelezően közzéteendő adatok körét a részvételi jelentkezésekkel és az ajánlatok elbírálásáról szóló összegezekkel; a közzéteendő adatokat közérdekből nyilvános adatnak minősíti, amelyet még üzleti titokra való hivatkozással sem lehet megtagadni. Így a KBA révén a közbeszerzési eljárásban született valamennyi dokumentum nyilvánossága biztosított, kivéve az *információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. törvény* 27.§ (6) bekezdése szerinti döntés előkészítő anyagokat, mint pl. bíráló bizottsági javaslat, illetve a közvetlenül megküldött ajánlattételi felhívásokat (bár ez utóbbiak körében is szélesedik a nyilvánosság a törvény 113.§-a értelmében).

A befektetők védelme és a pénzügyi szektor stabilitása érdekében 2016 júniusától szigorodott a **bróker cégek belső ellenőrzése**. A cégeknek auditbizottságot kell létrehozniuk, amely figyelemmel kíséri a belső ellenőrzési kockázatkezelési rendszer hatékonyságát, a pénzügyi beszámolás folyamatát, az éves könyvvizsgálatot. Az MNB-nek mint külső ellenőrző szervnek a 2015-ös törvénymódosítás óta legalább háromévente helyszíni ellenőrzést kell lefolytatnia a befektetési vállalkozásoknál.

A **könyvvizsgálók** tevékenységére vonatkozóan 2015. július 7-én, majd 2016. május 10-én is módosításra került *a Magyar Könyvvizsgálói Kamaráról, a könyvvizsgálói tevékenységről,*

valamint a könyvvizsgálói közfelügyeletről szóló 2007. évi LXXV. törvény. Ennek értelmében a könyvvizsgálók tevékenységét a tőzsdén jegyzett közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó esetében 10 évben, a speciális gazdálkodói körnél (hitelintézet, biztosító, befektetési vállalkozás) 8 évben maximálta (rotációs idő). A könyvvizsgáló a megbízás lejárta után leghamarabb 4 üzleti év múlva végezhet ugyanazon szervezetnél könyvvizsgálói tevékenységet.

A beszámolók közzétételének elmaradásához fűződő jogkövetkezmények szigorítását a 2015-ben módosított, az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvény (Art.) 172.§ (7a) bekezdése tartalmazza. Eszerint, ha az adózó a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény szerinti beszámoló letétbe helyezésére és közzétételére vonatkozó kötelezettségét a felszólításában szereplő határidőn belül nem teljesíti, akkor a NAV 1 millió forintig terjedő mulasztási bírságot állapít meg az adózó terhére.

A közszolgálati tisztviselők továbbképzési rendszerén belül a Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE) által biztosított **korrupciómegelőzés, integritás és etika tárgyú továbbképzéseken** résztvevők száma 2015-2016. évekre vonatkozóan 9492 fő volt.

2015-ben integritás témakörében együttműködést valósított meg az NKE a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Képzési, Egészségügyi és Kulturális Intézetével, melynek keretében egy napos tréning került kidolgozásra „Integritás vezetői szemmel” címmel. Ezután megkezdődött a képzés a NAV vezetői számára 263 fő részvételével. 2016. évben a NAV vezetői és beosztotti állománya részére is szervezett integritás témájú képzéseket, összesen 15 csoportban, 205 fő részvételével.

A Gazdasági Versenyhivatal (GVH) 2015. év során kidolgozott egy **képzési programot** a közbeszerzésekben ajánlatkérői oldalon megjelenő szakemberek és a közbeszerzések ellenőrzésével foglalkozó köztisztviselők és kormánytisztviselők részére. 2016-ban e képzésből négy képzési alkalmat hirdettek meg, amelyen a GVH munkatársai mellett a KH munkatársai vettek részt. A képzést eddig összesen 102 fő végezte el.

Ezek a képzések túl számos tisztviselő vett részt összesen 18 államigazgatás szerv által indított, a közszolgálati tisztviselők továbbképzési rendszerén belül is regisztrált, korrupciómegelőzés, integritás és etika tárgyú belső továbbképzéseken.

A rendészeti továbbképzési rendszeren belül a központi rendészeti és vezetői továbbképzési programok közé tartozó „Korrupció elleni küzdelem” című központi e-learning továbbképzésen mostanáig 50 535 fő, a belügyi szervek, illetve a felnőttképzési intézmények által nyilvántartásba vett korrupciómegelőzés, integritás és etika tárgyú összesen 16 továbbképzési programban pedig összesen további 289 fő vett részt 2014 óta. Az ügyészségi szervezetrendszerben 2015. évben 15 – nagyszámú résztvevővel megtartott – oktatás került megrendezésre az integritás fejlesztésének keretében.

Az Állami Számvevőszék 2015-ben már ötödik alkalommal végezte el felmérésorozatát, melynek célja a magyar közszféra korrupciós kockázatainak feltérképezése, tudatosítása és ezáltal a megelőzést biztosító kontrollok erősítése. A 2015. évi adatfelvételben több mint 2550 intézmény vett részt, a résztvevő szervezetek alkalmazotti létszámukat tekintve a magyar közszféra teljes létszámának több mint felét tették ki. A közszférában elindult szemléletváltást és az ÁSZ munkájának eredményét mutatja, hogy egyre bővül az **Integritás Támogatók Köre**, amelyhez ma több mint 2000 közintézmény tartozik. Ezt a Kört azok az intézmények alkotják, amelyek vállalják, hogy évről évre részt vesznek az integritás felmérésben, azaz elköteleződnek a korrupció megelőzését támogató kontrollok kiépítése mellett.

A felmérés eredményei szerint a résztvevő intézmények körében a korrupciós kockázatok csökkenését és a kapcsolódó irányítási, vezetési kontrollok szintjének emelkedését mutató,

kedvező irányú változás tapasztalható. Ennek legfőbb oka a veszélyek tudatosulása, a közszféra intézményeinek fokozódó elköteleződése, a közpénzek iránti felelősség növekedése, és ezzel párhuzamosan a korrupció ellenes rendszerek és eljárások alkalmazásának növekvő elterjedése. Az integritás felmérés eredményei alapján nőtt az etikai kódexet alkalmazó, külső szereplőkkel való kapcsolattartást szabályozó, szervezeti kultúra javítását szem előtt tartó intézmények aránya.²⁶

T2.6 Az önállóság és az egyéni felelősségvállalás értékeinek közvetítése, támogatása (az államra való támaszkodás helyett)

A **közfoglalkoztatás** 2015-ben is jelentős, a korábbi években tapasztaltaknál is nagyobb szerepet kapott az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök között, és ezen keresztül a hazai foglalkoztatáspolitikai és a társadalmi, szociális ellátások rendszerében.

A közfoglalkoztatásra fordítható forrásokat a **Nemzeti Foglalkoztatási Alap (NFA)** Startmunkaprogram előirányzata tartalmazza. A 2015. évben ez az előirányzat 270 milliárd forintot tett ki, mely a teljes NFA kiadási előirányzatának 63%-át jelentette. A közfoglalkoztatás azonban nem tekinthető hagyományos foglalkoztatáspolitikai aktív eszköznek, hiszen fontos szerepet játszik a felzárkózásban, a szociálpolitikában, valamint a településüzemeltetés és -fejlesztés területén is. A helyi erőforrások mobilizálása révén a közösségfejlesztésnek, helyi gazdaságfejlesztésnek is egy fontos eszköze.²⁷

A közfoglalkoztatást érintő adatok 2013-2016 között²⁸ (forrás: BM)

Közfoglalkoztatásban részt vevők havi átlagos létszáma				
Ország összesen	2013	2014	2015	2016
Hosszabb időtartamú közfoglalkoztatás támogatása	33 930	88 640	74 903	95 661
Országos közfoglalkoztatási program támogatása	25 829	30 925	41 429	42 854
Járási startmunka mintaprogram támogatása	66 909	59 286	91 795	84 953
összesen:				
Mezőgazdaság	18 488	31 041	37 183	33 611
Belvízelvezetés	15 122	4 914	10 108	9 580
Mezőgazdasági földutak karbantartása	8 967	2 951	6 823	6 416
Bio- és megújuló energiafelhasználás	577	58	3 026	2 639
Belterületi közutak karbantartása	8 751	3 780	11 606	10 728
Illegális hulladéklerakók felszámolása	3 621	1 380	3 540	3 466
Téli és egyéb értékteremtő közfoglalkoztatás	10 138	12 516	2 454	-
Helyi sajtóosságokra épülő közfoglalkoztatás	1 102	2 613	17 055	18 326
Egyéb startmunka mintaprogram	-	-	-	188
Mindösszesen:	126 668	178 852	208 127	223 469
Közfoglalkoztatási mutató	1,82%	2,58%	3,03%	3,38%

Az egyházak és intézményeik, az egyházi karitatív szervezetek több mint 5600 közfoglalkoztatott bevonásával működtették 2016. évi közfoglalkoztatási programjaikat.²⁹ Több jó gyakorlati példát lehet találni a közfoglalkoztatással foglalkozó <http://kozfoglalkoztatatas.bm.hu> honlapon.

A Belügyminisztérium 2016-ban második alkalommal rendezte meg az Országos Közfoglalkoztatási Kiállítást. A két napos rendezvény helyszíne ismét – ahogy 2015-ben is – a Vajdahunyad vára volt.

²⁶ <http://korrupciomegelozes.kormany.hu/korrupcioellenes-vilagnap-konferencia>

²⁷ <http://kozfoglalkoztatatas.kormany.hu/beszamolo-a-2015-evi-kozfoglalkoztatatarol>

²⁸ <http://kozfoglalkoztatatas.bm.hu/>

²⁹ <http://kozfoglalkoztatatas.kormany.hu/szeretet-alapu-kozfoglalkoztatatas>

A GINOP-5.3.6-17 felhívás célja egy, a munkaerőpiacon komplex állásfeltáró-közvetítő és tanácsadó, illetve professzionális HR szolgáltatásokat nyújtó rendszer kiépítése, mely megvalósítása során építkezik a munkaadók társadalmi felelősségvállalására, elsősorban a felelős foglalkoztatói magatartás kialakításán keresztül.

A fenti célok elérését támogatja még a GINOP-5.1.5-16 felhívás is, mely keretében a Kormány a **Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat** (NFSZ) által megvalósított munkaerőpiaci programok civil és nonprofit szervezetek által nyújtott szolgáltatásokkal való kiegészítését tűzte ki célul.

T2.7 A társadalmi szervezetek támogatása a civil társadalom önszerveződésének segítéséért

A civil szervezetek állami támogatásának két speciális formája a **Nemzeti Együttműködési Alap** (a továbbiakban: NEA), valamint a személyi jövedelemadó 1%-áról való rendelkezés lehetősége. A NEA az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. törvény (a továbbiakban: Civil tv.) által létrehozott, a civil szervezetek működését és szakmai tevékenységét támogató finanszírozási forma, ahová a civil szervezetek nemcsak működési költségeik és szakmai programjaik támogatására pályázhatnak, hanem az általuk gyűjtött adományok után is jogosultak állami támogatás igénybevételére. A NEA keret tíz százalékára a miniszter által jóváhagyott egyedi támogatási kérelmek alapján történik kötelezettségvállalás.

2015 óta a NEA előirányzat összege az szja 1% felajánlások függvénye. A NEA forrása megegyezik az adott költségvetési évet megelőző második évben a civil kedvezményezetteknek felajánlható és számukra ténylegesen kiutalt összeg különbségével. A civil szférába tehát az szja 1%-ának megfelelő összeg mindenképp eljut, egy része közvetlenül az adózók rendelkezésének megfelelően, a maradék pedig a NEA támogatásain keresztül.

A NEA teljes keretösszege 2015-ben 5,406 Mrd Ft, 2016-ban 4,896 Mrd Ft volt.

A civil szektor éves bevételei 2010 óta növekedésnek indultak, a 2015. évi adatok alapján az állami támogatások 15,4%-os növekedést, a magántámogatások pedig csökkenést mutatnak (4,6%). A civil szektorba áramló állami támogatás mértéke 2010 óta évi 144 milliárd forintról, 2015-re évi 202 milliárd forintra növekedett, amely 40,3%-os növekedést mutat.

Az *"Állami feladatok átvállalása a Nemzeti Környezetvédelmi Program megvalósításában"* FM előirányzat finanszírozta a **Zöld Forrás pályázati** kiírását 2015 és 2016-ban is. Évi 70 M Ft volt a pályázati kiírás összege (2013-ban még 130,4 M Ft, 2014-ben 96,9 M Ft volt a felhasznált összeg³⁰), melyből a környezet- és természetvédelmi céllal létrejött civil szervezetek által hatékonyan és eredményesen ellátható és átvállalható állami feladatok támogathatók, amelyek a Nemzeti Környezetvédelmi Program célkitűzéseire illeszkednek, azok teljesítését segítik.³¹ A Zöld Forrás pályázatnak köszönhetően a tárca 2016-ban 58 darab, a civil szervezetek által kidolgozott és benyújtott projekt megvalósításához járult hozzá.³²

Az EFOP-1.2.3-VEKOP-15 „**Komplex ifjúsági fejlesztések – új nemzedék újratöltve**” felhívás átfogó célja a fiatalok társadalmi aktivitásának növelése, nyitott, elfogadó és befogadó szemléletmódjának megerősítése. Mindezt az őket és az őket körülvevő elsődleges társadalmi közeget – családok, helyi közösségek, kortárs csoportok – célzottan megszólító

³⁰ http://www.parlament.hu/irom40/05954/2014zsz_fokotet.pdf (360. old.)

³¹ <http://www.kormany.hu/hu/foldmuvelesugyi-miniszterium/hirek/megjelent-a-zold-civil-szervezeteket-tamogato-zold-forras-palyazat-2016-evi-kiirasa>

³² <http://www.kormany.hu/hu/foldmuvelesugyi-miniszterium/hirek/a-2016-evi-zold-forras-palyazat-eredmenyei>

programok megvalósításával, a korosztály élethelyzetére befolyással bíró szereplők együttműködésének mélyítésével, és a helyi ifjúsági munka, valamint az önkéntes tevékenység megerősítésével kívánja elérni.

2015-ben és 2016-ban is folytatódott az Emberi Erőforrások Minisztérium „**Gyermek és Ifjúsági Alapprogram támogatása**” megnevezésű fejezeti kezelésű előirányzatból a pályázatok kiírása. A 2015. évi pályázatok között szerepelt az „**Ifjúsági közösségek, ifjúsági civil szervezetek közösségépítő programsorozatainak támogatása**”, melyre 60 M Ft állt rendelkezésre. Az „**Alkoss Te is közösséget**” elnevezésű pályázatra pedig 23,4 M Ft keretet biztosítottak. A pályázatok az ifjúsági korosztályok bevonásával és aktív részvételével Magyarország közigazgatási határain belül és/vagy kívül megvalósuló, több alkalomból álló azon programsorozatokat támogatták, amelyek szervesen illeszkedtek az ifjúsági közösségek, szervezetek szakmai tevékenységébe, hozzájárultak az ifjúsági kezdeményezések megvalósulásához, közösségek létrejöttéhez és megerősítéséhez, elősegítették a fiatalok társadalmi részvételét, a haza és a lakóhely szeretetére neveltek, és biztosították a szabadidő hasznos eltöltését.³³ 2016-ban ismét kiírták az „**Alkoss Te is közösséget**” elnevezésű pályázatot, immár a 2015-höz képest megemelt, 60 M Ft-os kerettel.³⁴

T2.8 A nevelési intézmények, civil szervezetek, egyházak családi értékeket közvetítő tevékenységeinek támogatása

A fizikai otthonteremtés mellett szeretetteli, lelki otthon is építenek a családok, annak megteremtésében a civil szervezetek és az egyházak többet segíthetnek, mint az állam.

A NEA forrásainak felhasználása, a pályázati felhívások, a beérkező pályázatok elbírálása, a támogatott célok megvalósulásának szakmai ellenőrzése érdekében a miniszter a Civil tv-ben kapott felhatalmazás útján öt, egyenként 9 tagból álló **kollégiumot**³⁵ hozott létre. A **Társadalmi felelősségvállalás kollégium** által a 2015-2016-ban támogatott civil tevékenységek között szerepelt a családsegítés; az időskorúak gondozása és a hátrányos helyzetű rétegek segítése. Az **Új nemzedékek jövőjéért kollégium** támogatta a gyermek- és ifjúsági érdekképviseletet ellátó civil szervezeteket; valamint a gyermek- és ifjúságvédelmi tevékenységeket.

A NEA pályázati kiírásaira beérkezett pályázati igények számának változása (forrás: EMMI)

Év	Beérkezett pályázatok (db)	Szövetségek által benyújtott pályázatok (db)
2015	16 546	202
2016	15 858	197

A családi értékek erősítése érdekében a Kormány 2015-ben **családbarát üdülést és munkahelyeket**³⁶ is támogatott. Nagycsaládoknak tette lehetővé a szociális üdülési pályázatot a **Magyar Nemzeti Üdülési Alapítvány**. A jelentkezők több mint negyven szálláshely közül

³³ http://www.ncsszi.hu/ifjusag/gyermek-es-ifjusagi-alapprogram/palyazatok/2015_-evi-palyazatok

³⁴ http://www.ncsszi.hu/ifjusag/gyermek-es-ifjusagi-alapprogram/palyazatok/2016_-evi-palyazatok

³⁵ A Közösségi környezet kollégium, a Mobilitás és alkalmazkodás kollégium, a Nemzeti összetartozás kollégium, a Társadalmi felelősségvállalás kollégium, és az Új nemzedékek jövőjéért kollégium

³⁶ 2016-ban már hatodik alkalommal hirdette meg az EMMI „*A Családbarát munkahelyek kialakításának és fejlesztésének támogatása*” című pályázatot: ezzel is azt szeretné elérni, hogy a családbarát szemlélet erősödjön Magyarországon. Lásd bővebben: T1.2

választhatnak; ezek egy része vízparton, strandok közelében, például a Balatonnál, Hévízen vagy Balfon található, de voltak köztük hegyvidéki panziók is.³⁷

A **nevelőszülői** elhelyezés elsőbbségben részesítését szolgálja a Gyvt. azon 2014. január 1-jén hatályba lépett intézkedése, mely szerint valamennyi gyermekvédelmi szakellátásba kerülő 12 év alatt gyermeket nevelőszülőnél – és nem gyermekotthonban vagy más intézményben – kell elhelyezni, kivéve abban az esetben, ha a gyermek tartós betegsége, súlyos fogyatékosága, a nagy létszámú testvérsor együttes elhelyezésének igénye miatt, vagy más okból a gyermek érdekét az intézményes elhelyezés szolgálja jobban. Az újonnan gyermekvédelmi szakellátásba kerülő gyermekek mellett a 2014-ben a 3 év alatti, 2015-ben a 6 év alatti, 2016-ban a 12 év alatti, korábban gyermekotthonokban elhelyezett gyermekek nevelőszülőhöz történő áthelyezése valósult meg. Ennek köszönhetően a gyermekvédelmi szakellátásban részesülő gyermekek közel kétharmada 2015-2016 során már nevelőszülőnél élt. A nevelőszülői elhelyezés elsőbbségét szolgáló intézkedés volt a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszony bevezetése, melyet megelőzően, 2013. december 31-én az 5793 nevelőszülőből mindössze a 293 hivatásos nevelőszülő rendelkezett teljeskörű egészség- és nyugdíjbiztosítási jogosultságot adó jogviszonnyal. A KSH adatai szerint 2015. december 31-én 5460, 2016. december 31-én pedig 5389, teljeskörű egészség- és nyugdíjbiztosítási jogosultságot biztosító **nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyban álló nevelőszülő** volt Magyarországon. Az ágazatirányítás célja, hogy a gyermekek gyermekotthon helyett elsősorban nevelőszülőkhöz, az örökbefogadhatóvá nyilvánított gyermekek pedig minél korábban az örökbefogadó családokhoz kerüljenek. Az örökbefogadás megkönnyítése érdekében szintén átalakult a gyermekvédelmi rendszer és módosultak a jogszabályok: lerövidült a várakozási idő, enyhültek az adminisztratív akadályok, bevezetésre került az örökbefogadói GYES, valamint a területen dolgozó örökbefogadási tanácsadók és pszichológusok a pedagógus életpálya alá kerültek. Az **örökbefogadást** megkönnyítő további intézkedések közül kiemelhető a várandósságát titkoló, válsághelyzetben lévő anyák támogatása és az örökbefogadói alkalmasság érvényességének meghosszabbítása három évre. Mindezek révén sikerült elérni, hogy az örökbefogadások zökkenőmentesebbek legyenek.³⁸

A **gyermekvédelmi szakellátás** színvonalának emelése érdekében a 2014-2020-as programozási időszakban a következő uniós társfinanszírozású konstrukciókat hirdették meg:

- EFOP-2.1.1-16 és VEKOP-6.3.1-16 „Gyermekotthonok kiváltása, gyermekotthonok korszerűsítése, hiányzó gyermekotthoni kapacitások létrehozása” felhívások (az EFOP felhívás kiírásra került 2016. április 28-án, a VEKOP felhívás 2016. július 8-án) 5,85 milliárd Ft keretösszeg bevonásával célja a gyermekotthoni kiváltási, átalakítási folyamat befejezése, a kis férőhelyszámú, településbe integrált lakásotthonok, gyermekotthonok felújítása, korszerűsítése, valamint a speciális és a kettős ellátási szükségletű gyermekeket ellátó kapacitások és a befogadó otthoni férőhelyek fejlesztése a meglévő gyermekotthoni férőhelyek bázisán.
- EFOP-3.8.2-16 és VEKOP-7.5.1-16 „Szociális humán erőforrás fejlesztése” c. 13,68 Mrd Ft keretösszegű kiemelt projekt megvalósítása 2016. október 1-jén megkezdődött. A kiemelt projekt keretében többféle szakmai tevékenység tervezett, közülük a nevelőszülői hálózatok, gyermekotthonok szempontjából jelentős a releváns tematikus szakmai továbbképzések kifejlesztése és térítésmentesen történő biztosítása az országban különböző helyszíneken, mellyel kapcsolatban elvárás, hogy valamennyi felvétele

³⁷<http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/csalad-es-ifjusagugyert-felelos-allamtitkarsag/hirek/nagycsaladoknak-irtak-ki-szocialis-udulesi-palyazatot>

³⁸<http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/csalad-es-ifjusagugyert-felelos-allamtitkarsag/hirek/evek-ota-no-az-orokbefogadott-gyermekek-szama>

megtörténjen a Szociális és Gyermekvédelmi Továbbképzési Jegyzékbe, így biztosítva a kreditpont szerzést. A tervezett képzések közül a gyermekvédelmi szakellátás szempontjából kiemelendő a nevelőszülők Központi Oktatási Program (KOP) szerinti kötelező képzésének biztosítása, a nevelőszülők továbbképzésének, a különleges és speciális nevelőszülők képzésének kifejlesztése és megvalósítása.

- EFOP-2.2.4-16 – VEKOP-16 „Területi gyermekvédelmi szakszolgáltatási feladatok infrastrukturális és szervezeti feltételeinek javítása” c., 1 Mrd Ft keretösszegű kiemelt projekt megjelent 2016. október 3-án. A kiemelt projekt célja a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság által fenntartott területi gyermekvédelmi szakszolgálatok épületeinek, tárgyi feltételeinek korszerűsítése, továbbá szervezetfejlesztés a szakmai feladatellátás hatékonyabbá tétele érdekében.
- EFOP-1.2.7-16 „Gyermekvédelmi szakellátásban, javítóintézetekben elhelyezettek önálló életkezdési feltételeinek javítása” c., 1,05 Mrd Ft keretösszegű, 2016. október 12-én megjelent standard pályázati konstrukció célja a gyermekvédelmi szakellátásban, javítóintézeti nevelésben élő gyermekek, fiatal felnőttek önálló életvitel elérését, az érett személyiség kialakulását és a sikeres társadalmi beilleszkedést elősegítő komplex, egyénre szabott képzési, fejlesztési lehetőségek megteremtése.

2015 szeptemberétől jelentősen, közel 230 ezer fővel nőtt azon bölcsődés és óvodás gyermekek száma, akik **ingyenesen** kapnak napi háromszori (a bölcsődében négyszeri) **étkezést**. Az érintettek körébe tartoznak a nagycsaládosok, a tartósan beteg vagy fogyatékkal élő gyermekek és testvéreik, valamint azon családok is, ahol az egy főre jutó havi nettó jövedelem nem éri el a kötelező legkisebb munkabér 130%-át.³⁹

2015. július 1-jével indult el az új **családi otthonteremtési kedvezmény** (CSOK); a korábbi "szocpol"-t felváltó állami támogatást már az egygyermekes családok is kérhették, továbbá azok is, akik gyermekeket vállalnak, akár örökbefogadással.⁴⁰

T2.10 A kulturális közintézmények forrásainak növelése

A **kulturális közintézmények** forrásaiban fontos szerepe van a központi költségvetés normatív támogatásának, amely miatt a kulturális intézmények működési hatékonysága és térségi jelenléte erősödhet. 2015-től minden település lakosonként 1140 forint normatív támogatást, de legalább 1,2 millió forintot kapott a közösségi művelődési és könyvtári feladatainak ellátására, ezzel is csökkentve a lakosság számát, a területek adta egyenlőtlenségeket.

A **közművelődési háttérintézmények** 2015-ben 19, 2016-ban 20,4 milliárd forintból gazdálkodhattak, fedezhették működésüket és emellett az említett időszakban közel 20 milliárd forintnyi beruházást hajthattak végre.

A **muzeális intézmények, könyvtárak és levéltárak** (összesen 15 költségvetési szerv) fenntartása és fejlesztése a kulturális javak széles körű hozzáférhetőségének biztosításával szolgálja a Kormányprogramban meghatározott feladatok megvalósítását. E közgyűjtemények a nemzet számára meghatározó jelentőségű közintézmények. Az intézményrendszer közfeladat-ellátása a társadalmi szerepvállalás és a kulturális alapellátás igényének előtérbe kerülése mellett kiterjed a kulturális javak megőrzésére, feldolgozására, kiemelt hangsúllyal azok megismertetésére, bemutatására és közreadására.

³⁹ <http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/csalad-es-ifjusagugyert-felelos-allamtitkarsag/hirek/230-ezerrel-tobb-gyermek-etkezhets-ingeny>

⁴⁰ <http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/csalad-es-ifjusagugyert-felelos-allamtitkarsag/hirek/julius-1-jevel-indul-az-uj-otthonteremtes-i-program>

A 2015-2016. évek közötti támogatási, bevételi és kiadási adatokat a következő táblázat tartalmazza. Az adatok alapján látható, hogy közgyűjteményi területen 2015. és 2016. évek között – elsősorban a Liget Budapest projekt miatt – jelentős támogatásbővülésre került sor.

A muzeális intézmények, könyvtárak és levéltárak 2015-2016. évek közötti támogatási, bevételi és kiadási adatai (forrás: EMMI)

Intézmény	2015			2016		
	Támogatás eFt	Bevétel eFt	Kiadás eFt	Támogatás eFt	Bevétel eFt	Kiadás eFt
Iparművészeti Múzeum	459 862	146 900	606 762	459 862	146 900	606 762
Ludwig Múzeum - Kortárs Művészeti Múzeum	225 000	127 000	352 000	289 800	127 000	416 800
Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum	119 000	32 000	151 000	111 502	32 000	143 502
Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum	385 000	125 000	510 000	615 000	45 000	660 000
Magyar Nemzeti Levéltár	2 920 600	100 000	3 020 600	2 940 600	100 000	3 040 600
Magyar Nemzeti Múzeum	1 413 100	2 081 900	3 495 000	1 348 100	681 900	2 030 000
Magyar Természettudományi Múzeum	673 000	270 000	943 000	673 000	270 000	943 000
Néprajzi Múzeum	255 300	112 000	367 300	340 300	112 000	452 300
Országos Idegennyelvű Könyvtár	251 100	16 000	267 100	219 754	15 300	235 054
Országos Széchenyi Könyvtár	1 798 000	268 000	2 066 000	1 518 000	241 200	1 759 200
Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet	130 100	28 500	158 600	110 722	28 500	139 222
Petőfi Irodalmi Múzeum	765 600	217 000	982 600	816 324	219 000	1 035 324
Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár	132 700	11 000	143 700	132 700	11 000	143 700
Szabadtéri Néprajzi Múzeum	412 700	296 000	707 700	425 198	311 000	736 198
Szépművészeti Múzeum	2 424 438	880 000	3 304 438	8 394 438	880 000	9 274 438
Összesen	12 365 500	4 711 300	17 075 800	18 395 300	3 220 800	21 616 100

Közgyűjtemények vonatkozásában a települési önkormányzatok kulturális feladatainak támogatására (pl. megyei hatókörű városi múzeumok és megyei könyvtárak fenntartása, könyvtári és közművelődési normatíva, Könyvtárellátási Szolgáltatási Rendszer, könyvtári érdekeltségnövelő támogatás) 2015-ben és 2016-ban egyaránt 19,4267 M Ft állt rendelkezésre. Kiegészítő támogatásként felhalmozási célokra (közművelődési érdekeltségnövelő támogatás, Kubinyi Ágoston Program, Járásszékhely múzeumok szakmai támogatása, Múzeumok szakmai támogatása) további 806 M Ft állt rendelkezésre mindkét évben. A pályázat a muzeális intézmények szakmai fejlesztését szolgálta.

A megyei hatáskörű városi múzeumok feladatainak támogatása, valamint a megyei könyvtárak feladatainak támogatása jogcímek esetében megváltozott a támogatás szerkezete. A költségvetési törvény a keret-előirányzatokat tartalmazza, de az érintett megyeszékhely megyei jogú városokat, illetve városokat az általuk fenntartott múzeum vagy könyvtár

működtetéséhez megillető támogatás éves összegét már a kultúráért felelős miniszter állapította meg és tette közzé.

Ugyanilyen szerkezeti változás figyelhető meg az előadó-művészeti szervezetek támogatásánál. A költségvetési törvény keretösszegeket tartalmaz, de az érintett önkormányzatokat megillető, jogcímenként – létesítmény-gazdálkodási, működési, illetve művészeti célú – és szervezetenként megállapított támogatás éves összege a kormányzati portálon és a helyi önkormányzatokért felelős miniszter által üzemeltetett elektronikus rendszerben volt elérhető.

A 2016. évtől a kiemelt minősítésű **színházművészeti, táncművészeti és zeneművészeti szervezetek** köre bővült. E szervezetek működésének és művészeti tevékenységének biztosítása érdekében 250 millió forinttal magasabb összeg volt fordítható a feladat ellátására. Így az érintett települési önkormányzatokat összességében mintegy 11,588 Mrd Ft illette meg e célra 2016-ban.

T2.11 Az oktatási intézményrendszer szerepének erősítése az identitás, az értékek és a helyi kötődés kialakításában

A hazai szociális intézmények fenntartása mellett 2012 óta egyre több oktatási-nevelési intézmény fenntartójaként is működnek az egyházak, melyek így az óvodás kortól a felnőtté válás határáig kísérik el a gyermekeket.⁴¹

Az iskolákban, tanulócsoportokban folyó osztálytermi nevelés, oktatás hagyományos formái nem adnak megfelelő lehetőséget a csoportfoglalkozások, a kooperatív módszertanok, a projektalapon működő módszertanok megvalósítására. A **tematikus témahetek** korcsoport specifikusan, szakszerűen (minőségbiztosított oktatási anyagok révén), élményszerűen, játékos feladatok által adnak át olyan mindennapokban használható gyakorlati ismereteket, amelyek a tudatos felnőtté válást, tudatos életvitelt támogatják. Ezzel a pedagógusokat új lehetőségek, módszerek kipróbálására ösztönzik, és ehhez szakmai segítséget is biztosítanak.

Az iskolák önként, saját elhatározásukból vehettek részt programokon. Ezek a pilot programok, a köznevelés jelenlegi struktúrájában új irányokat nyitottak meg – így fontos volt a minél szélesebb körben való kipróbálásuk és a tapasztalatok hasznosítása. Az oktatásért felelős államtitkárság három területet választott a témahetek megtartása kapcsán: pénzügyi-gazdasági, digitális, valamint fenntarthatóságra nevelést, szemléletformálást – ezek a NAT fejlesztési területei, illetve kulcskompetenciái között is megjelennek.

A 2016. évi **Pénz7 pénzügyi témahéthez** 788 általános és középiskola, 1435 pedagógus csatlakozott, a témahét üzenetei 102 ezer diákhöz jutottak el további edukációs célú, a pénzügyi tudatosságot középpontba állító programok támogatása mellett. A tanórai anyagot kifejlesztő szakértői csapat felkészítő továbbképzéseket tartott az arra jelentkező pedagógusoknak.

A **Digitális Témahéten** 2016-ban 1932 digitális oktatási projekt valósult meg 5367 tanár közreműködésével és 78 899 diák részvételével. A csatlakozó iskoláknak lehetőségük nyílt az általuk választott témákat digitális eszközökkel és módszerekkel feldolgozni. A részt vevő pedagógusok szakmai tapasztalatokkal, a tanulók élményekkel, az intézmények pedig értékes eszközökkel gazdagodtak, a digitális kompetenciát alkotó készségek, képességek fejlesztése az informatika tantárgyon túl is megvalósult.

A **Fenntarthatósági Témahéten** a 2015/2016-os tanévben összesen közel 700 iskola 3 ezer osztályából 60 ezer diák vett részt: a letölthető tananyagok 423 iskola 2689 osztályában

⁴¹

<http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/oktatasert-felelos-allamtitkarsag/hirek/kiemelkedoen-fontos-az-egyhaziak-szerepe-a-mai-vilagban>

54 569 diákhoz jutottak el, a rajzpályázatra 274 iskolából 1038 diák küldött be rajzot, a Fenntarthatósági Kupára 233 iskola 959 csapata nevezett be, a bemelegítő kvizeket 868 alkalommal töltötték ki, a Szelektív hulladékgyűjtő verseny 4 héten át tartott. Összesen 500 diák 3179 használt mobiltelefont és 10 741 kg használt elemet gyűjtött össze.

A visszamérések egyik nagy meglepetése volt, hogy a legtöbb tanár számára a motivációt a programokban való részvételre az jelentette, hogy szorosabb, mélyebb kapcsolat alakuljon ki a diákokkal.⁴²

A VEKOP-7.4.1-16 azonosító jelű, **roma szakkollégiumok támogatása** című felhívás célja a már működő roma szakkollégiumok szakmai tevékenységeinek továbbfejlesztése, köztük szakmai együttműködés erősítése és a hátrányos helyzetű, elsősorban roma származású hallgatók tanulmányi sikerének előmozdítása.

T2.12 A honi és a határon túli magyarság között közvetítő kulturális intézmények és programok támogatása

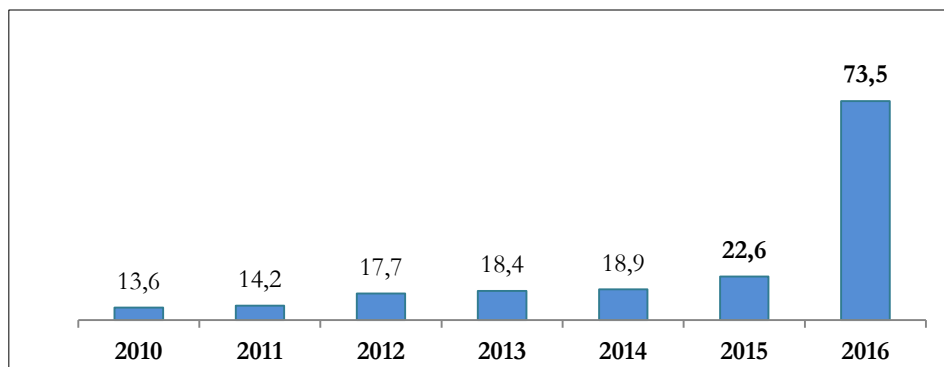
A honi és a határon túli magyarság között közvetítő kulturális intézmények és programok támogatása több forrásból valósult meg: a NEA (1), a ME (2) és az EMMI (3) biztosított rá keretet.

A **NEA** (1) valamennyi kollégiumának pályázataiban megjelenített támogatási cél volt a civil szervezeteket érintő évfordulók, fesztiválok, hazai és határon túli rendezvények támogatása; valamint a nemzetközi civil kapcsolatokban a magyarországi civil szervezetek jelenlétének biztosítása, a hazai és határon túli rendezvényeken, fesztiválokon történő részvétel támogatása, a nemzetközi tagdíjakhoz való támogatás biztosítása, illetve európai integrációt elősegítő programok támogatása.

A 2012-től működő **Civil Információs Centrumok** egy támogató, szolgáltató hálózat részei, aktív segítséget nyújtanak a civil szervezeteknek az egymással, illetve határon túli magyar civil szervezetekkel történő kapcsolatfelvétel előmozdításában. A Civil Információs Centrumok 2016-tól kezdődően a korábbi évekhez képest jelentősen nagyobb szerepet vállalnak a külhoni magyar civil szervezetekkel való kapcsolatfejlesztés területén, amely több szakmai együttműködést, külhoni tanácsadási szolgáltatást, illetve a magyar és külhoni magyar civil szervezetek hatékonyabb partnerségi kapcsolatainak kiépítését jelenti.

A **Miniszterelnökség** (2) Nemzetpolitikai Államtitkárság kiemelt feladata a külhoni magyarok támogatási rendszerének felügyelete, és döntés a hatáskörébe utalt támogatások felhasználásáról. A külhoni magyar szervezetek támogatása a **Bethlen Gábor Alapból** és az Államtitkárság költségvetésben meghatározott támogatási keretéből valósult meg. 2015-ben 27,6 Mrd Ft, 2016-ban pedig már 73,5 Mrd Ft állt rendelkezésre erre a célra.

⁴² <http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/oktatasert-felelos-allamtitkarsag/hirek/a-tudatos-életvitelre-is-nevelnek-a-tematikus-temahetek>

A nemzetpolitikára fordított összegek alakulása 2010-2016
(Nemzetpolitikai Államtitkárság és Bethlen Gábor Alap, milliárd Ft) (forrás: ME)

A Bethlen Gábor Alap elkülönített állami pénzalap, amelynek célja a Magyar Kormány nemzetpolitikai stratégiájához kapcsolódó célok megvalósulásának elősegítése. A Bethlen Gábor Alap pénzeszközeinek kezelését a 2011 áprilisában létrehozott nonprofit gazdasági társaság, a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. végzi. Az Alapból a külföldi magyar egyének és szervezetek támogatása, nyílt és meghívásos pályázatok keretében, valamint egyedi eljárásrendben történik. Az Alapból megítélt támogatások jelentős része oktatási és kulturális programok megvalósítását célozza.

Az **EMMI (3) támogatások** több területet is érintettek. A **művészet** terén (3a) az *előadó-művészeti szervezetek támogatásáról és sajátos foglalkoztatási szabályairól szóló 2008. évi XCIX. törvény* (Emtv.) alapján kiírt **színházi és zenei pályázatok** tematikusan beemelik a külföldi magyar pályázókat, ilyen formán kiküszöbölve az ágazati szegregáció lehetőségét, elősegítve a szakmai együttműködést. 2015-ben 45,545 M Ft támogatásban részesültek a külföldi magyar professzionális **színházi és táncművészeti szervezetek**. A színházak 36,436 millió forintba pályázhattak külföldi magyar produkció más országban történő vendéjátékának megvalósítására; koprodukció létrehozására, koprodukció továbbjátszására; ezzel támogatva, hogy egy külföldi magyar szervezet Magyarországra vagy egy másik, jelentős határon túli magyar kisebbséggel rendelkező országba látogasson. Önálló produkció létrehozására és továbbjátszására is rendelkezésre állt elnyerhető támogatás.

Táncművészeti szervezetek 9,109 M Ft keretösszegre pályázhattak 2015-ben külföldi magyar produkció vendéjátékának megvalósítására, koprodukció létrehozására, koprodukció továbbjátszására és szakmai képzés támogatására.

Az Emtv. alapján pályázati kiírás szerint a kiemelt művészeti célok megvalósításának támogatására professzionális előadó-művészeti szervezetek részére kiírt pályázat 149,2 millió forintos keretösszegére is pályázhattak a külföldi magyar professzionális szervezetek, így a korábbi évek gyakorlatának megfelelően a Katona József produkciós pályázaton és további három altémában.

A 2016-os évben a határon túli magyar színházak és táncgyűttesek számára kiírandó kiemelt művészeti célok megvalósításának támogatására szóló pályázat keretösszege 57,5 M Ft volt. A színházak 46 millió forintba pályázhattak szakmai együttműködések keretében megvalósuló produkciók⁴³ támogatására határon túli és határon túli vagy hazai és határon túli magyar nyelvű színházak között.

43

- határon túli produkció vendéjátékának megvalósítása, koprodukció létrehozása, koprodukció továbbjátszása,
- határon túli magyar nyelvű színház önálló produkciójának létrehozása, illetve továbbjátszása,

Határon túli professzionális magyar táncgyüttesek 11,5 millió forintba pályázhattak szakmai együttműködések támogatására határon túli vagy hazai és határon túli magyar táncgyüttesek között a határon túli produkció vendégszínházának megvalósítása, koprodukció létrehozása, koprodukció továbbjártása, valamint képzés támogatására a határon túli magyar táncgyüttesek számára.

Az EMMI az Emtv. alapján nyílt pályázatot hirdetett **kiemelt művészeti célok** megvalósításának támogatására előadó-művészeti szervezetek számára. Ennek „*határon túli színházak vendégszínházai befogadásának támogatása*” altémája 2016-ben 25 millió forintot keretösszeggel a külföldi magyar színházak fővárosi bemutatkozását szolgálta.

Szintén az Emtv. alapján külföldi professzionális szervezetek további két altémában pályázhattak: a Katona József produkciós pályázaton 18,8 millió, és a Weöres Sándor Kortárs gyermek, ifjúsági és felnőtt bábszínházi bemutatók megszületésének elősegítése altémában 15 M Ft keretösszegben.

A **közművelődés** (3b) szakterületén a külföldi területen zajló közösségi, kulturális programok, rendezvénysorozatok, valamint a külföldi területek, elsődlegesen a közösségfejlesztés módszertanával dolgozó szakemberek képzésének a támogatása valósult meg.

A **közösségi művelődést** elősegítő programok, képzések, rendezvények, fejlesztések és együttműködési programok 2015. évi támogatása a külföldi magyar szervezetek, illetve programok vonatkozásában 37 M Ft volt (pl. Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége támogatása, Ilosvai Selymes Péter Néptáncgyüttes támogatása, Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet támogatása, Palágykomoróci Kultúrház felújítása, Székely Fesztivál megrendezése).

A **Magyar Népfőiskolai Collegium** 2015-ben 2 M Ft támogatásban részesült, melyet a *Kárpát-medencei Konferencia Hét* kiadásaira fordítottak. A programon részt vett a szervezet összes határon túli partnerszervezete.

A **közművelődési háttérintézmények** kapcsolatrendszer, valamint a rájuk épülő szakmai programok (3c) is említést érdemelnek. A **Hagyományok Háza** a népművészeti területen kiépített széles kapcsolatrendszerére alapozva végzett gyűjtő, feldolgozó, megőrző, átörökítő és megújító munkát. A 2015-ös évben összesen 134 előadást tartott a határon túli területeken.

A **Nemzeti Művelődési Intézet** 2014. június 11-én stratégiai megállapodást írt alá a **Kárpát-medencei Közművelődési Kerekasztallal**. Az együttműködés célja a magyar kultúra egészének gazdagítása, a Kárpát-medence helyi értékeinek megőrzése, közvetítése, az itt megvalósuló művelődési folyamatok eredményességének elősegítése volt. Az együttműködés 2015-ben is folyamatos volt: több alkalommal került sor szakmai egyeztetésekre, munkaértekezletre, két alkalommal pedig közös tanulmányutat is szerveztek.

A könyvtárfejlesztési és könyvtáros továbbképzési program (3d) eredményei már Kárpát-medence-szerte megmutatkoznak.

Ugyancsak a kulturális alapellátás témakörébe sorolható az EMMI Kultúráért Felelős Államtitkárság által 2016-ban „*Hétköznapi hősök – Írjunk történelmet!*” címmel elindított **Kárpát-medencei szintű mintaprojekt** (3e). A mintaprojekt általános célja a helyi és közösségi cselekvésre való ösztönzés, egy-egy közösség közel- és távoli múltjának feltérképezése, egykoron élt, esetleg még most is élő – a saját közösségükért felelősséget érző, annak érdekeit szem előtt tartva cselekvő – személyek tetteinek, példamutatásuk hatásainak

-
- határon túli magyar nyelvű színház színházi nevelési programjának létrehozása, illetve továbbjártása (önállóan vagy koprodukcióban),
 - technikai fejlesztések támogatása.

felkutatása, feldolgozása és közkinccsé tétele, a generációk közti együttműködés serkentése 3,9 M Ft forrással.

A határon túli magyar köznevelés megerősítésére 2016-ban összesen mintegy 100 M Ft támogatást kapnak a külföldi pedagógus szakmai szervezetek, egyesületek. Egyrészt a nyári akadémiák támogatására 5 szervezet részesült összesen 40 M Ft támogatásban (ezek a programok a magyar pedagógus szövetségek és a szakmai szervezetek kezdeményezésére a magyar nyelvű továbbképzési rendszer megerősítésére hivatottak). Másrészt a külföldi magyar oktatás szolgáltatásainak, módszertani központjainak, pedagógus egyesületeinek működtetésére 14 szervezet között 60 M Ft került szétosztásra.⁴⁴

T2.15 A kormány- és köztisztviselők, valamint az oktatási intézményekben foglalkoztatottak (nevelők, tanárok, vezetők) fenntarthatósági továbbképzése

A Földművelésügyi Minisztérium 2015-ben és 2016-ban is folytatta „**A környezetvédelmi stratégiai tervezés továbbfejlesztése**” című belső képzését. A képzésre várták mindazokat, akik érdeklődnek a környezetvédelem és a stratégiai tervezés iránt és további munkájuk során hasznosíthatják a képzésen elsajátított ismereteket. A résztvevők többek között az alábbi témákról hallgathattak előadásokat (részben külső szakértők bevonásával): Nemzeti Környezetvédelmi Program, Jövő kutatás, Duna-Stratégia, Magyarország OECD Környezeti Teljesítmény Vizsgálata, Nemzeti Erdőstratégia, Tájstratégia.

A magyar Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE) a modern állam működtetéséhez kapcsolódó tevékenységek teljes skáláját lefedő oktatási intézmény. Oktató- és kutatótevékenysége kiterjed a közigazgatásra, a honvédelemre, a rendészetre és a diplomáciára is. A globális trendeknek a közigazgatásra gyakorolt igen jelentős hatásaira tekintettel az NKE 2015-ben létrehozott egy független kutatóműhelyt, a Fenntartható Fejlődés Tanulmányok Központot, amely a jelen fenntarthatósági kérdéseivel foglalkozik.

Az NKE Fenntartható Fejlődés Tanulmányok Kabinet (a továbbiakban: Kabinet) célja, hogy önálló szakpolitikai központként megjelenítse a fenntartható fejlődés szempontjait a Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE) oktatási, kutatási és kormányzati tanácsadó tevékenységének teljes spektrumán, valamint elősegítse az Egyetem környezetbarát és társadalmilag felelős működtetését. A Kabinet tágabb küldetése, hogy oktatási tevékenységével, kutatási eredményeivel, valamint a társadalmi szemléletformálás elősegítésével hozzájáruljon Magyarország hosszú távú fenntartható fejlődéséhez.

Ennek megfelelően a Kabinet olyan kapcsolatépítő, közvetítő platformként működik, amely fórumot biztosít az állami szervek, a magyar tudományos közvélemény, a fenntarthatóság iránt elkötelezett vállalatok, továbbá a civil szféra közötti informális párbeszédnek, illetve támogatja a szakmai partnerek és a döntéshozók hatékony együttműködését. A Kabinet meglévő oktatási, illetve képzésfejlesztő tevékenysége az állam fenntartható fejlődéssel kapcsolatos feladatainak fő célkitűzéseit fogja össze. A Kabinet erősíteni kívánja részvételét a kormányzati és önkormányzati tisztviselők továbbképzésében.

Folyamatban lévő, illetve előkészítés alatt álló képzések között a következő témák is megtalálhatók: az állam szerepe a fenntartható fejlődésben, globális környezeti változások biztonságpolitikai hatásai, különös tekintettel a migrációra, környezetjog, nemzetközi vízpolitika, éghajlatpolitika, hulladékgazdálkodás, a fenntarthatóság társadalmi vonatkozásai, fenntartható településfejlesztés, stb.

⁴⁴ <http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/oktatasert-felelos-allamtitkarsag/hirek/100-millio-forint-tamogatas-a-kulhoni-oktatas-tamogatasara>

Az Oktatókutató és Fejlesztő Intézetben⁴⁵ a TÁMOP 3.1.1. szakasz kiemelt projekt Ökoiskola Nevelési Oktatási Program Fejlesztés, illetve az SH4/5, Zöld óvoda-, ökoiskola programok kiszélesítése c. projektek keretében kidolgozott és pedagógusok számára akkreditált Felkészítő képzés Zöld Óvoda/Ökoiskola koordinátorok számára, valamint az Ökoiskola nevelési-oktatási program megismertetése („Egész iskolás” fenntarthatóság) c. képzések kerültek kidolgozásra. A koordinátori képzésen 2015-ben és 2016-ban több száz pedagógus vett részt országszerte.

⁴⁵ 2017 januárjától Eszterházy Károly Egyetem Oktatókutató és Fejlesztő Intézet

3. Természeti erőforrások

Teendők:

- T3.1 A környezettudatos magatartás, egyéni felelősségvállalás az egyes környezeti ártalmak csökkentésére, a szűkös erőforrások korlátozott felhasználására; környezettudatos magatartásminták közvetítése a következő generációknak
- T3.2 A környezeti ártalmak csökkentésének támogatása
- T3.3 Környezetkímélő technológiák használatára való áttérés
- T3.4 A környezeti fenntarthatóság céljának befogadása a szervezetek értékrendjébe
- T3.5 Környezettudatosság növelésére irányuló kampányok; a környezeti károk megelőzésére és mérséklésére irányuló tevékenységek; javaslattevés a kormányzati szerveknek
- T3.6 A környezeti fenntarthatósággal kapcsolatos ismeretek átadásának erősítése a közoktatásban – fenntartható életmódra nevelés
- T3.7 Megújuló energiaforrások felhasználásának és előállításának támogatása (pl. kisvállalkozások biomassza-felhasználása)
- T3.8 Kék gazdaság – vállalati kutatás-fejlesztés, innováció, egyetemi alap- és alkalmazott kutatások támogatása a hulladékgazdálkodás, szennyvízgyártás, megújuló energiaforrások tekintetében, ökológiai termelési és fogyasztási rendszerek támogatása
- T3.9 A környezeti fenntarthatóság értékrendjének közvetítése
- T3.10 Zöldgazdasági reformok: a szabályozási, adózási, támogatási rendszereken keresztül az energia- és anyagfelhasználás megfelelő beárazása
- T3.11 A kritikus állapotban lévő erőforrások esetében normatív, korlátozó előírások bevezetése, esetlegesen az erőforrás-felhasználás teljes tilalma
- T3.12 A környezeti hatásvizsgálatok elvi alapjainak megteremtése, a szükséges módszertanok kidolgozása
- T3.13 A környezeti fenntarthatósági szempontokat meg kell jeleníteni Magyarország stratégiai jelentőségű helyi és ágazati tervezési dokumentumában, valamint az ágazati szabályozásában
- T3.14 A környezetvédelmi szabályozás áttekintése, a feleslegesen bonyolult és adminisztrációigényes szabályok deregulációja vagy egyszerűsítése
- T3.15 Ellenálló-képesség növelése az éghajlat-változási hatásokkal szemben

Hazai helyzet áttekintése

Magyarország természeti adottságai, természeti erőforrásai változatosak. Hazánk területének 80-85%-át mező- és erdőgazdasági művelésre alkalmas talajok fedik, ezért a termőtalaj az egyik legfontosabb megújuló természeti erőforrásunk. Az élelmiszerlánc-biztonság alapját a termőtalaj védelme és hasznosítása, illetve a termőtalajon történő minőségi és versenyképes mezőgazdasági ártermelés képezi. 2015 a Talajok Nemzetközi Éve volt, mely kezdeményezéssel a döntéshozók, a földtulajdonosok, a földhasználók és főként a civil társadalom figyelmét kívánták felhívni a talajoknak az élelmezés- és élelmiszerlánc-biztonság megteremtésében betöltött szerepére, a fenntartható talajhasználat fontosságára.

Napjainkban egyre nagyobb figyelem fordul az élővilág sokféleségének megőrzésére és fenntartható hasznosítására. A hagyományokon alapuló mezőgazdasági termelés a helyi környezeti és természeti feltételekhez, valamint fogyasztói igényekhez alkalmazkodott, változatos egyensúlyi populációk (tájfajták) kialakulását és fenntartását eredményezte. A hazai génmegőrzés fő célja a mezőgazdasági, kertészeti, erdészeti termelés hazai növényi biológiai alapjainak, genetikai anyagainak megőrzése, fenntartása és fejlesztése, továbbá az állatlétszám szerint kritikus, vagy súlyosan veszélyeztetett rég honosult haszonállatfajták,

valamint védett őshonos mezőgazdasági állatfajták génmentésének és megőrzésének elősegítése.

A folyamatos erdőtelepítéseknek és a fenntartható erdőgazdálkodásnak köszönhetően az ország erdőgazdálkodással érintett teljes területe 2015-ben 2060 ezer hektár, amely az ország területének 22,2%-a. Hazánkban a folyamatos erdőborítást szolgáló átalakító, száraló és faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódba sorolt erdők területe folyamatosan növekszik, így a 2016. január 1-i állapot szerint meghaladta a 150 ezer hektárt. A hazai erdők természetességi állapotuk szerint több mint 50%-ban magas természetességi kategóriába tartoznak. Az őshonos főfafajú erdőállományok 57,5%-os részarányt képviselnek. A hazai erdőgazdálkodás a leginkább környezetkímélő, a biológiai sokféleség megőrzését szolgáló, ökológiai célú tájhasznosítási gazdálkodási forma felé törekszik. Magyarország zöld hálózata – azaz a természetközeli élőhelyeknek számító területek kiterjedése – még több mint 36%-ot fed le.

A fenntarthatósági törekvések egyik fontos célja a várható vízkrízis elkerülése, a víz jövő generációi számára való megvédése, a vízzel kapcsolatos kockázatok kezelése és a víz, mint természetes erőforrás hatékony felhasználása. A felszín alatti vízkészleteink európai viszonylatban is kiemelkedő jelentőségűek és minőségűek. 2015. december 22-én közzétételre került Magyarország felülvizsgált, 2015. évi vízgyűjtő-gazdálkodási terve, melyet a Kormány 1155/2016. (III.31.) sz. határozatával fogadott el. A vízgyűjtő-gazdálkodási terv legfontosabb fejezete az Intézkedési Program, amely azokat a feladatokat foglalja össze, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a vizek – a tervben megfogalmazott ütemezés szerint – legkésőbb 2027. évre jó állapotba kerülhessenek. Összességében a folyóvizek 7,5%-a, a tó víztestek 11,6%-a, a felszín alatti víztestek 53%-a érte el 2015-ben a jó állapotot. Valamennyi releváns intézkedési program végrehajtásának végső határideje 2027.

Magyarország nyersanyagokban és energiahordozókban – az igényekhez képest – szerény készletekkel rendelkezik. A hazai energiahordozók a szükségletek kevesebb, mint felét elégítik ki, ezért nagy a kőolaj, földgáz és villamosenergia import, elsősorban Oroszországból és az Európai Unió tagországaiból.

Az ember és a természet viszonyát hosszabb távon a társadalmi értékrend és az ebből fakadó viselkedés, termelési-fogyasztási szokások befolyásolják leginkább. A természeti erőforrások megőrzésére, fenntartható használatára törekvés, valamint a környezettudatos viselkedés elterjedéséhez kiemelten fontos, hogy a társadalom megfelelő környezeti ismeretekkel és információval rendelkezzen, változtasson korábbi szokásain, illetve hogy elérhetőek legyenek a fenntartható alternatívák.

Megtett intézkedések

T3.1. A környezettudatos magatartás, egyéni felelősségvállalás az egyes környezeti ártalmak csökkentésére, a szűkös erőforrások korlátozott felhasználására; környezettudatos magatartásminták közvetítése a következő generációknak

T3.6 A környezeti fenntarthatósággal kapcsolatos ismeretek átadásának erősítése a közoktatásban – fenntartható életmódra nevelés

T3.9 A környezeti fenntarthatóság értékrendjének közvetítése

A Nemzeti Energiastratégiáról szóló 77/2011. (X.14.) OGY határozat 4. pont u) alpontjában az Országgyűlés felkéri a Kormányt, hogy „*dolgozzon ki a fogyasztók energia- és környezettudatos szemléletének formálására és fejlesztésére irányuló cselekvési tervet; gondoskodjon a fenntartható fejlődéssel és az energiatudatossággal kapcsolatos ismeretek oktatásáról, illetve a médián keresztüli terjesztéséről; hozzon létre a lakosság széles körét elérő energetikai tanácsadó rendszert*”. Előbbi kötelezettség teljesítése érdekében a **Kormány 2015 augusztusában elfogadta az Energia- és Klímatudatossági és**

Szemléletformálási Cselekvési Tervet (1602/2015. (IX.8.) Korm. határozat), amelynek célja az energia- és klímatudatosság elterjesztése.

A Cselekvési Terv ennek megfelelően azonosítja azokat a rövid távon – többségében 2020-ig – megvalósítandó kormányzati intézkedéseket, amelyek képesek jelentős mértékben hozzájárulni a klímaváltozással és energiafelhasználással kapcsolatos szemléletváltáshoz, a fogyasztói szokások megváltoztatásához, továbbá a hazai szereplők ilyen irányú tevékenységének dinamikus előmozdításához.

A szemléletformálás célcsoportja az egész társadalom (gyermekek, fiatalok, közép- és idősebb korú lakosság): a civil és szakmai szervezetek, a gazdasági szereplők, vállalkozások, önkormányzatok és közintézmények, államigazgatási szervek egyaránt, hiszen az energiafelhasználás és a környezetvédelem megkerülhetetlen része a gazdasági tevékenységeknek is. A Nemzeti Energiastratégia és a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia céljainak megfelelően – a Kormány energiatudatossági és éghajlatpolitikai célok iránti elkötelezettségét alátámasztandó – a Szemléletformálási Cselekvési Terv a különböző célcsoportokra vonatkozóan több intézkedést tartalmaz, elsősorban kommunikációs és tájékoztatási, oktatás-nevelési, valamint tervezést és végrehajtást segítő tartalommal, illetve céllal.

A Cselekvési Terv keretében 2015-ben a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal bevonásával sor került egy energia- és klímatudatossági tájékoztató honlap kialakítására, ahol a tárgybeli aktualitások követhetővé váltak. Emellett megalakult és évente több alkalommal ülésezik egy, a szemléletformálási intézkedések előmozdítását és végrehajtását segítő munkacsoport, amelyben az érintett szaktárcák mellett szakmai és civil szervezetek, valamint szellemi kutatóműhelyek, egyetemek és érdekelt vállalatok képviselői vesznek részt.

A Cselekvési Terv intézkedésként tüzte ki egyúttal a 2016 során felállított Nemzeti Energetikusi Hálózat létrehozását a közintézmények, az önkormányzatok, a lakosság és a helyi vállalkozások közvetlen tájékoztatása érdekében, valamint a szemléletformálási és környezeti nevelési programok 2014–2020-as operatív programok keretében történő támogatását. 2016 folyamán a kampányjellegű intézkedések hatékonysága és a hiánypótló információk azonosítása érdekében egy átfogó primer kutatás is elkészült, amely a későbbiek során hasznos segítséget nyújt majd a kormányzati szemléletformálási gyakorlatokhoz.

A köznevelési szakterület a 2015/2016-os tanévben ismét meghirdette a **Fenntarthatósági Témahétet** 2016. április 18. és 22. között. **A témahét célja környezettudatosságra, fenntarthatóságra nevelés, szemléletformálás, pedagógusok támogatása, érzékenyítése volt.** A Fenntarthatósági Témahéttel a köznevelés keretében, a kerettantervekre épülve, iskolai keretek között, illetve internetes környezetben, egy hetes időtartamban, koncentrált, interaktivitást előtérbe helyező formában, jellemzően projektekkel, aktivitásokkal valósul meg a diákok mozgósítása és a széles körű szemléletformálás. A Fenntarthatósági Témahét központi eleme a www.fenntarthatosagi.temahet.hu honlap.

Az Országos Képzési Jegyzékről és az Országos Képzési Jegyzék módosításának eljárásrendjéről szóló 150/2012. (VII 6.) Korm. rendelet 2016-ban alapvetően módosult, és a vízügyi ágazat szakképzéseinek rendszere is teljesen átalakult. Ennek során a környezetvédelem–vízgazdálkodás ágazat és szakmacsoport is szétbontásra került, az új rendeletben már önállóan jelenik meg a két ágazat. A módosítás eredményeként tizenkét környezetvédelmi szakképzés jött létre, amelyek közül hat tanfolyami keretek között oktatható szakképzés (Hulladéktelep-kezelő, Természetvédelmi munkatárs), illetve részsakképzés (Hulladékfelvásárló és -gazdálkodó, Hulladékgyűjtő és -szállító, Hulladékválogató és -feldolgozó, Környezetvédelmi ügyintéző). Az iskolai rendszerű képzésben is oktatható szakképzések közül egy – szakgimnáziumi – érettségi vizsga

keretében megszerezhető részsakképesítés (Hulladékfelvásárló és -gazdálkodó), egy technikus (Környezetvédelmi technikus) és öt ráépülő szaktechnikus (Hulladékgazdálkodó szaktechnikus, Környezetvédelmi-mérés szaktechnikus, Nukleáris környezetvédelmi szaktechnikus, Települési környezetvédelmi szaktechnikus, Természetvédelmi szaktechnikus).

Az új szabályozás eredményeként a vízügy újra önálló szakmacsoportként és szakközépiskolai (szakgimnáziumi) ágazatként jelenik meg. A képzés szakmai felelőse a Belügyminisztérium, a vízgazdálkodásért felelős belügyminiszter a szakképzés irányítója.

Jelenleg 15 olyan középiskola működik hazánkban, amelyben elérhetőek vízügyi szakképzések. Ezek közül nyolc iskolában sikerült kifejezetten vízügyi szakképzésű évfolyamot indítani a 2016/2017. tanévben. Összesen hat szakgimnázium van, amely határozottan a vízügyi szakképesítésekre összpontosít. A szakgimnáziumokba összesen 158 tanulót iskoláztak be 2016 szeptemberében, 14 diák kezdte tanulmányait szakiskolában.

Az elmúlt esztendőben megrendezésre került a Környezetvédelmi és Vízügyi **Országos Szakmai Tanulmányi Verseny** (OSZTV) a szakképző iskolák végzős tanulóinak részvételével. A fenti változások miatt az OSZTV lebonyolítását 2016-tól a Belügyminisztérium koordinálja.

A felsőoktatásban 8 egyetemen és 1 főiskolán folyik vízgazdálkodáshoz szorosabban köthető képzés. Ezek közül 6 helyen az építőmérnök képzés keretein belül. A felszín alatti vizekkel foglalkozó hidrogeológia oktatása a felsőoktatásban 4 egyetemen folyik.

A Kormány szervezésében (a Külgazdasági és Külügyminisztérium (a továbbiakban: KKM) első helyi felelőssége mellett) 2016. november 28-30. között került megrendezésre a „Budapesti Víz Világtalálkozó 2016”, amely globális viszonylatban is az év legfontosabb vízügyi eseménye volt. A rendezvény a 2013-as Világtalálkozót követően tovább erősítette Magyarország vezető szerepét a vízgazdálkodás témakörében. Legjelentősebb eredményként kiemelhető, hogy a Világtalálkozó sikeresen teljesítette vállalt küldetését, azaz a következő 15 év globális vízpolitikai teendőinek kijelölését és az ezek elérésében kulcsfontosságú szereplők összekapcsolását. A Világtalálkozó társeseményeként megrendezett Fenntartható Vízipari Megoldások Szakkiállításán 58, zömében hazai vízipari szereplő mutatta be innovatív vízügyi megoldásait, amely jelentős érdeklődésre tartott számot a 117 országból érkezett több mint 2200 résztvevő körében.

A Milánói EXPO magyar megjelenésének egyik kiemelt témája szintén a víz volt.

2016 decemberében a Külgazdasági és Külügyminisztérium (KKM), az Emberi Erőforrások Minisztériuma, az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, a HAND Szövetség és más civil szervezetek közös munkájának eredményeként az 1784/2016. (XII.16.) Korm. határozat elfogadta **„A globális felelősségvállalásra nevelésről a formális és nem-formális oktatásban Magyarországon” című koncepciót**. A koncepció célkitűzése, hogy az Agenda 2030 dokumentumban megfogalmazott Fenntartható Fejlődési Célokkal összhangban tegye lehetővé a fenntarthatóságra nevelés terén kialakult jó gyakorlatok tapasztalatainak hasznosítását a formális, nem-formális és – a média közreműködésével – az informális oktatás területén. A koncepció kialakításában részt vevő minisztériumok közös feladata, hogy a globális felelősségvállalásra nevelés témakörében érintett szakmai és civil szervezetekkel együttműködésben a formális oktatás szakmai intézményeit a továbbképzésekhez és a tematikus hetek rendezvényeihez szükséges aktuális szakpolitikai információkkal és segédanyagokkal ellássa. Szintén a KKM támogatta a Fejlesztés Európai Éve (2015) programsorozatát, melynek eseményein több száz iskola vett részt.

T3.2 A környezeti ártalmak csökkentésének támogatása a vizek mennyiségi és minőségi védelme érdekében

A **Kvassay Jenő Terv** előkészítését a KEOP-7.9.0/12-2013-0007 azonosító számú (A Kvassay Jenő Terv elkészítése és a Vízyűjtő-gazdálkodási Terv felülvizsgálata című) projekt támogatásának jóváhagyásáról szóló 1940/2013. (XII.13.) Korm. határozat rendelte el. A Kvassay Jenő Terv a magyar vízgazdálkodás stratégiai kerete 2030-ig és középtávú akcióterve 2020-ig. Fő célja azon intézkedések meghatározása, amelyek a fenyegető vízkrisis elkerülését, a víz jövő generációi számára való megvédését, a vízzel kapcsolatos kockázatok kezelését és a víz, mint természeti erőforrás hatékony felhasználását célozzák. A Stratégia az ország legfőbb prioritásaira koncentrál, figyelembe véve a vízminőségben, a valamennyi szektor általi hatékony vízhasználatban, a vízzel kapcsolatos ökoszisztémák védelmében, a nemzetközi kooperációban és a helyi közösségek részvételében bekövetkezett fejleményeket. Előírja az éghajlati alkalmazkodási felmérés bevezetését és alkalmazását a vízgazdálkodási gyakorlatban a vízyűjtő gazdálkodási és az árvízi kockázatértékelési tervek eredményei alapján.

A Kvassay Jenő Terv a következők szerint határozza meg fókuszterületeit:

- Vízmegtartás és -elosztás vízforrásaink hatékonyabb felhasználásának céljából.
- Vízkár kockázatok kezelése.
- A víztestek állapotának folyamatos javítása a jó állapot eléréséig.
- Minőségi víziközmű szolgáltatás és csapadékvíz gazdálkodás biztosítása a fogyasztóknak elviselhető terhek mellett.
- A társadalom és a víz közötti kapcsolódások fejlesztése (személyes, gazdasági és döntéshozói szinteken).
- A vízgazdálkodással kapcsolatos gazdasági ösztönzők rendszerének átalakítása.
- A tervezés és irányítás megújítása.

Magyarország második, **felülvizsgált Vízyűjtő-gazdálkodási tervét (VGT2)** a Kormány a Magyar Közlöny 2016. évi 44. számában megjelent 1155/2016. (III.31.) Korm. határozatban hirdette ki.

Az első Vízyűjtő-gazdálkodási Terv intézkedéseinek eredményét a felülvizsgált, 2016-os terv tartalmazza. A VGT1 intézkedési programjában tervezett intézkedések előrehaladásának értékelése a következő:

Lényeges előrelépés történt az alapintézkedések végrehajtásában: Nemzeti Települési Szennyvízelvezetési és –tisztítási Megvalósítási Program (továbbiakban Szennyvíz Program), Ivóvízminőség-javító Program, Nitrát Irányelv végrehajtása, Ivóvízbázis-védelmi Program, Országos Környezeti Kármentesítési Program. Az alapintézkedések finanszírozási háttérét lényegében a Környezet és Energia Operatív Program (a továbbiakban: KEOP) és az ÚMVP jelentette. Ugyanakkor a Szennyvíz Program, Ivóvízminőség-javító Program végrehajtásának költségei részben áthúzódnak a VGT2 időszakára, így csökkentik a többi VGT2 intézkedés-finanszírozási lehetőségét. A nitrát-érzékeny területek (alapintézkedés) bővítése megtörtént: az ország területének 70%-a nitrát érzékeny besorolásba került, ami jelentős 23,1%-os területi bővítést jelent.

A VGT1 három területen tervezett 2015-ig megvalósítandó beruházási jellegű kiegészítő intézkedéseket, amelyeknél az alábbi előrehaladásról lehet beszámolni:

Környezeti infrastruktúra rendszerek (Csatornázás vagy szakszerű egyedi, ill. település szintű szennyvíztisztítás és -elhelyezés megoldása 2000 LE alatt, rekultiváció, ivóvízbázis védelem). E területeken a ROP és a KEOP támogatások segítségével valósultak meg beruházások.

A felszín alatti ivóvízbázisok védelme érdekében 2015. és 2016. évben is folytatódott az Ivóvízbázis-védelmi Program megvalósítása.

Jelenleg 1952 közcélú vízbázis van nyilvántartva: 19 felszíni vízbázis és 1933 felszín alatti vízbázis, amelyekből 846 a felszíni eredetű szennyezés szempontjából sérülékeny területen helyezkedik el, mintegy 200-nál bizonytalan a sérülékeny földtani környezet, további vizsgálatok szükségesek. Több mint 70 kedvező vízbeszerzési adottságai révén távlati vízbázisként került nyilvántartásra.

Védőterület, illetve védőidom határozatokkal rendelkező felszíni illetve felszín alatti üzemelő és távlati ivóvízbázisok száma a 2012-2015 ciklusban 668 db volt.

Állami költségvetésből 318 üzemelő sérülékeny ivóvízbázisból 315 biztonságba helyezése történt meg, 3 ivóvízbázis biztonságba helyezése folyamatban volt, 58 sérülékeny távlati vízbázis biztonságba helyezése befejeződött.

71 sérülékeny távlati ivóvízbázis diagnosztikai munkái befejeződtek, ami a távlati ivóvízbázisok megnevezéséről, valamint az egyes távlati ivóvízbázisokkal érintett települések jegyzékének megállapításáról szóló 22/2016. (VI.15.) BM rendelettel került kihirdetésre.

KEOP finanszírozású projektek keretében sor került 64 üzemelő sérülékeny közcélú és 13 távlati ivóvízbázis védőterületeinek meghatározására, biztonságba helyezési terveik elkészítésére.

Magyarországon a 2015. és 2016. évek során tovább **folytatódott a Szennyvíz Program megvalósítása**, amely az ország megfelelő települési szennyvízgyűjtő és -tisztító rendszerek kiépítésére vonatkozó tagállami kötelezettségeinek végrehajtását szolgálja. A Szennyvíz Programnak köszönhetően tovább nőtt a tisztítás céljából közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózaton közüzemi szennyvíztisztító telepre vezetett és szállított, biológiailag vagy III. tisztítási fokozattal is tisztított szennyvíz mennyisége. 2015-ben 485,147 millió m³ volt, ami a 2013-as évhez képest 1,021 millió m³ növekedést jelentett (KSH). A közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózattal rendelkező lakások száma 2015-ben 3 482 371 db lakás, amely 2013-hoz képest további 172 266 db lakással történő növekedést jelent (KSH).

Az emberi fogyasztásra szánt víz minőségéről szóló 98/83/EK számú tanácsi irányelvben foglaltakra figyelemmel – a Csatlakozási Szerződés szerinti időbeli eltérésekkel meghatározott határidős feladatokra alapozva – Országos Ivóvízminőség-javító Program került kidolgozásra. Kiemelt paraméterek: az arzén, a bór, a fluorid és a nitrit, közegészségügyi okokból megállapított sajátos hazai kiemelt paraméter továbbá az ammónium. A hazai Ivóvízminőség-javító Program jogszabálya az ivóvíz minőségi követelményeiről és az ellenőrzés rendjéről szóló 201/2001. (X.25.) Korm. rendelet. A beruházások végrehajtását KEOP és a Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program (a továbbiakban: KEHOP) pályázati konstrukciója segítette, ill. segíti folyamatosan. A beruházások jellemzően társfinanszírozásúak, a kötelező saját forrás mellett EU támogatásokból és központi költségvetési forrásból tevődnek össze. A Ivóvízminőség-javító Programokat a vonatkozó irányelvben foglaltakra figyelemmel és a Csatlakozási Szerződés szerinti határidős előírásokhoz igazított hazai szabályozásoknak megfelelően kell végrehajtani.

A 2007/60/EK irányelv árvízi kockázatkezeléssel kapcsolatos feladatainak végrehajtására a beszámolási időszakban az új mértékadó árvízszint függvényében pontosították a veszély- és kockázati térképeket, továbbá kidolgozták a veszély és kockázatok csökkentését szolgáló intézkedések országos és területi stratégiai terveit. A végrehajtás keretében megtörtént az árvízkezelési intézkedések EU Víz Keretirányelvvel való összehangolása, az árvízkezelési intézkedések VKI szempontok szerinti értékelése. Magyarország Árvízi Országos Kockázatkezelési Tervét a közigazgatási egyeztetést követően a Kormány elfogadta és az 1146/2016. (III.25.) Korm. határozattal hirdette ki. Az irányelv teljesítése egyben a

KEHOP projektek alátámasztását is jelenti, illetve a benne foglalt kockázatkezelési intézkedések [mint mértékadó árvízszint újraszámítás, Nagyvízi Meder Kezelési Terv készítése, a települési vízkártervek és a 2015. évi indítású KEHOP projektek] a fenntarthatóság felé mutatnak.

A vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméhez szükséges cselekvési program részletes szabályairól, valamint az adatszolgáltatás és nyilvántartás rendjéről szóló 59/2008. (IV.29.) FVM rendelet által kötelezően előírt, elektronikus úton teljesítendő ún. „Nitrát adatszolgáltatást” a gazdálkodók a NÉBIH által létrehozott és üzemeltett felületen tudják teljesíteni.

A víziközmű ágazat területén kifizűött fejlesztéspolitikai célok és elért eredmények

Az ágazati stratégiát jelenleg a víziközmű-szolgáltatásról szóló 2011. évi CCIX. törvényben foglaltak megvalósítása (főként a víziközmű integráció) és nyomon követése jelenti, egyben a fenntartható víziközmű-szolgáltatás biztosítása, valamint az uniós beruházások megvalósításának elősegítése és az új beruházások megindítása – ezzel az ivóvízminőség és a szennyvíz-elvezetés és -tisztítás területén meghatározott derogációs határidők teljesítése – képezi.

A KEHOP Kohéziós Alapból származó forrásainak közel fele (46,1%-a) a „Környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása” célkitűzés teljesüléséhez járul hozzá. Ehhez a célkitűzéshez tartozik a 2. prioritási tengely, azaz a települési vízellátás, szennyvízelvezetés és –tisztítás, szennyvízkezelés fejlesztése, amely az operatív programhoz nyújtott összes uniós támogatás 32,86%-os részarányát teszi ki, azaz 1057 millió eurót, amely meghaladja a 300 milliárd forintot.

A 2007-2013 programozási időszakban a Környezet és Energia Operatív Program 1. prioritási tengelye keretében kaptak támogatást a szennyvízelvezetési és -tisztítási, az ivóvízminőség-javító és a hulladékgazdálkodási beruházások is. A 2014-2020 közötti költségvetési ciklus keretében a KEHOP-ban, tekintettel a területek fontosságára, külön prioritási tengelyen jelennek meg a víziközmű-szolgáltatással és a hulladékgazdálkodással összefűgű beruházások. A KEHOP 2. prioritási tengely tartalmazza a szennyvízelvezetés és –tisztítás, ivóvízkezelés kapcsán nyűjtható támogatási forrásokat.

Az ivóvízminőség-javító intézkedésekre (KEHOP 2.1.) az ÉFK-ban 5 db konstrukcióban összesen 124 db ivóvízminőség-javító projekt került nevesítésre 67,5 Mrd Ft támogatási igényvel. A szennyvízelvezetés és –tisztítás prioritás (KEHOP 2.2.) a források 69%-ával rendelkezik az intézkedések megvalósítására, ami 268 Mrd Ft támogatást takar. A szennyvíziszap kezelés fejlesztésére fordított támogatási felhívás keretösszege (KEHOP 2.3) 50 Mrd Ft, ami 13%-a a 2. prioritási tengely támogatási keretének.

A Nemzeti Fejlesztési Minisztérium intézkedései a KEHOP projektek indítására:

A 2014-2020 programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjéről szóló 272/2014. (XI.5.) Korm. rendelet előírásai szerint a szakpolitikai felelős az éves fejlesztési keret készítése során elkészíti a felhívások szakmai koncepcióját az érintett irányító hatósággal és – szükség esetén – más szakpolitikai felelőssel egyeztetve, figyelembe véve az összefűgű fejlesztéseket. A meghirdetendő felhívások szakmai tartalmának meghatározása során biztosítja, hogy a szakmai tartalom illeszkedjen a Kormány ágazati stratégiai céljaihoz.

A 272/2014. (XI.5.) Korm. rendelet értelmében e projektek kiemelt eljárás keretében kerülnek majd elbírálásra, így a projektek az éves fejlesztési keretekben (a továbbiakban: ÉFK) kerültek nevesítésre.

Az irányító hatóság a szakpolitikai felelőssel együttműködve elkészítette a 2015. évi ÉFK tervezetét, melynek elfogadása megtörtént és kihirdetésre került a *Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program 2015. évre szóló éves fejlesztési keretének megállapításáról szóló 1318/2015. (V.21.) Korm. határozat*. Az irányító hatóság a szakpolitikai felelős bevonásával elkészítette az elfogadott ÉFK alapján a felhívásokat, amelynek során vizsgálta a felhívásoknak a programhoz való illeszkedését, az európai uniós és nemzeti elszámolhatósági, továbbá költséghatékonysági adminisztratív terhek, szabályozási kööttségek, végrehajtási költségek csökkentésére, szinergia biztosítására vonatkozó szempontokat.

Az irányító hatóság a szakpolitikai felelőssel együttműködve elkészítette a 2016. évi ÉFK tervezetét is, melynek elfogadása megtörtént és kihirdetésre került a *Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program éves fejlesztési keretének megállapításáról szóló 1084/2016. (II.29.) Korm. határozat*.

A kommunális szennyvizek megfelelő tisztítását alapintézkedésként a települési szennyvíz tisztításáról szóló 91/271/EGK irányelv (a továbbiakban: 91/271/EGK irányelv) írja elő. Az irányelv teljesítésére hozta létre Magyarország a Nemzeti Települési Szennyvízelvezetési és -tisztítási Megvalósítási Programról szóló 25/2002. (II.27.) Korm. rendeletben a Szennyvízelvezetési- és tisztítási programját (Szennyvíz Program), amelyben rendelkezik az agglomerációk kialakításáról és a kiépítési határidőkről. Ennek nyomán a csatlakozással összefüggésben a szennyvíztisztító telepek építése, korszerűsítése és a csatornázási arány növelése tekintetében folyamatosan fejlesztések történtek. A vizek terhelését nézve a települési csatornahálózatok jelentős környezetterhelést szüntetnek meg azáltal, hogy a felszín alatti vizek szennyvízelhelyezésből származó közvetlen vagy közvetett szennyezését megakadályozzák. Ugyanakkor az összegyűjtött szennyvíz szinte minden esetben felszíni vízbe kerül bevezetésre, pontforrásként terhelve a befogadó felszíni vizet. Annak érdekében, hogy mind a felszíni, mind a felszín alatti vizek terhelését minimalizáljuk, az összegyűjtött szennyvizek csak megfelelő tisztítás után vezethetők a befogadóba.

A KEHOP-2.2 konstrukció általános célja a 91/271/EGK irányelvnek, valamint a Csatlakozási Szerződésben vállalt kötelezettségnek megfelelően, a 2000 LE (lakosegyenérték) feletti agglomerációk csatornázási feladatainak, szennyvízkezelésének, korszerű iszapkezelésének és hasznosításának, valamint a nem közművel összegyűjtött háztartási szennyvíz szennyvíztisztító telepi elhelyezésének támogatása.

T3.2 A környezeti ártalmak csökkentésének támogatása a hulladékgazdálkodás terén

A hulladékról szóló 2012. évi CLXXXV. törvény rendelkezése alapján a háztartásokban keletkező üveg-, fém-, műanyag- és papírhulladék vonatkozásában 2015-ig elkülönített hulladékgyűjtési rendszert kellett kialakítani az anyagában hasznosítható hulladékok arányának növelésére és hulladéklerakókba kerülő hulladék csökkentésére.

Az elkülönített hulladékgyűjtés ösztönzésére a hulladékgazdálkodási közszolgáltatásban 2016. január 1-jétől általánosan alkalmazandó 60 és 80 literes gyűjtőedény méretekre vonatkozó kedvező közszolgáltatási díjrendszert vezettek be, amely az elkülönített hulladékgyűjtésben való aktív részvétel útján biztosítja a lakosság számára a rezsiterhek további csökkentésének lehetőségét.

2016-ban átalakításra került a hulladékgazdálkodási közszolgáltatás rendszere, amelynek célja – a fenntartható, hosszú távon működőképes és egységes, magas színvonalú szolgáltatás biztosítása mellett – a költséghatékony működés megteremtése volt.

A hulladékgazdálkodási közszolgáltatás finanszírozási rendszerének átalakításával elérni kívánt további cél a rezsicsökkentés eredményeinek megőrzése, a közszolgáltatók költségeinek megtérítésével működésük fenntartható pályára állítása. Az átalakítás biztosítja az európai uniós kötelezettségek teljesítését, valamint motivál a hasznosításban rejlő

gazdasági lehetőségek kiaknázására. Összességében az átalakítás hozzájárul a közszolgáltatás körébe tartozó hulladék vonatkozásában az EU-s célok teljesítéséhez, azaz a környezeti szempontból is fenntartható hulladékgazdálkodási közszolgáltatási rendszer megteremtéséhez. Az átalakított hulladékgazdálkodási közszolgáltatási rendszer 2016. április 1-től kezdte meg működését. Az átalakítással a hulladékgazdálkodási közfeladat szétvált állami és önkormányzati közfeladatra. Az állami feladatok ellátására az állam koordináló szervezetet hozott létre NHKV Nemzeti Hulladékgazdálkodási Koordináló és Vagyonkezelő Zártkörűen Működő Részvénytársaság (a továbbiakban: NHKV Zrt.) néven. Az NHKV Zrt. biztosítja a hulladékgazdálkodási közszolgáltatás működésének, színvonalának országosan egységes feltételeit, összehangolja az országos fejlesztéseket, beszedi a rezsicsökkentett közszolgáltatási díjat és egységes elvek szerinti elosztásával finanszírozza a közszolgáltatókat, meghatározza a közszolgáltatás keretében ellátandó feladatok jellegét, feltételeit, a kapcsolódó elkülönített hulladékgyűjtési, hasznosítási célokat, irányokat, feladatokat. Az átalakítás főbb célkitűzései:

- a rezsicsökkentés vívmányainak megőrzése,
- a lehető legkevesebb hulladékot ártalmatlanítsák lerakással,
- az unió által előírt hasznosítási célok teljesítése,
- a termikus hasznosítás, mint végpont kiépítése, valamint a házhoz menő szelektív hulladékgyűjtési rendszer teljes körű működtetése, amely biztosítja a területileg optimalizált közszolgáltatás ellátását,
- a lakosság részére közel egységes (helyi sajátosságokat figyelembe vevő) színvonalú szolgáltatás biztosítása, az ellátás biztonságának javítása,
- a rendszerben jelenleg fennálló veszteség kivezetése,
- az önkormányzati önrendelkezési jog biztosítása.

Településhulladék-gazdálkodási rendszerek fejlesztése uniós forrásból

Az uniós szintű hulladékgazdálkodási kötelezettségek, célok teljesítése érdekében a településhulladék-gazdálkodás fejlesztését célzó projektek kerültek és kerülnek megvalósításra mind a KEOP, mind a KEHOP forrásainak terhére. A hulladékgazdálkodási fejlesztések a szelektív hulladékgyűjtési rendszerek kiépítését, az eddig már kiépült szelektív hulladékgyűjtési rendszerek fejlesztését és hatékonyságának javítását, a településhulladék-gazdálkodási rendszerek eszközparkjának, kezelőlétesítményeinek fejlesztését célozták.

Az európai uniós hulladékgazdálkodási kötelezettségek alapvetően a hulladékok újrafeldolgozását irányozzák elő a települési hulladékkezelés vonatkozásában is: 2020-ra a háztartásokból származó papír, műanyag, üveg és fém frakciók újrahasználatra történő előkészítésének és újrafeldolgozásának mértékét minimum 50%-ra kell növelni. A kötelezettség teljesítésére vonatkozóan 2014-ben 40,65%-os értéket jelentett Magyarország.

T3.2 A környezeti ártalmak csökkentésének támogatása a klímavédelmi célkitűzések megvalósítására

Összhangban a Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program klímavédelmi célkitűzéseivel, a Kormány a KEHOP 2015. évi Éves Fejlesztési Keretében nevesítette a „Klímagáz adatbázis kidolgozásához kapcsolódó módszertan- és kapacitásfejlesztés” című kiemelt projektet. A projekt megvalósítása során tervezett tevékenységek a Klímagáz adatbázis (a továbbiakban: Adatbázis) létrehozása, az Adatbázishoz kapcsolódó helyszíni mérésekhez és ellenőrzésekhez szükséges eszközök beszerzése, valamint az Adatbázishoz kapcsolódó szemléletformálás keretében demonstrációs labor kialakítása, mobil

demonstrációs állomás beszerzése, továbbá országos szinten megvalósuló szemléletformáló rendezvények lebonyolítása. A projekt átfogó célja, hogy a **globális klímavédelmi törekvésekkel összhangban csökkenjen hazánk F-ÜHG kibocsátása**, s ezen keresztül mérséklődjenek a klímaváltozás hazánkban tapasztalható kedvezőtlen hatásai. Az uniós elvárásoknak eleget téve **egységes monitoring és nyilvántartási rendszer** felállítása szükséges. A Nemzeti Klímavédelmi Hatóság működéséhez elengedhetetlen az Adatbázis fejlesztése.

A települési környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztések című felhívások célja a települések **belterületének vízvédelme**, különös figyelemmel a vízgazdálkodás szempontjaira, a vizek helyben tartására és csak a helyben nem hasznosítható vizek levezetésének támogatására. (TOP-2.1.3-15 44 Mrd Ft, TOP-6.3.3-15 9,8 Mrd Ft)

T3.3 Környezetkímélő technológiák használatára való áttérés

A Vidékfejlesztési Programból az alábbi 28 felhívás kapcsolódik a T3.3 eszközcélhoz:

- 1) VP2-4.1.1.1-16 Állattartó telepek korszerűsítése
- 2) VP2-4.1.1.2-16 Baromfitartó telepek korszerűsítése
- 3) VP2-4.1.1.3-16 Szarvasmarhatartó telepek korszerűsítése
- 4) VP2-4.1.1.4-16 Juh- és kecsketartó telepek korszerűsítése
- 5) VP2-4.1.1.5-16 Sertéstartó telepek korszerűsítése
- 6) VP2-4.1.3.1-16 Kertészet korszerűsítése – üveg- és fóliaházak létesítése, energiahatékonyságának növelése geotermikus energia felhasználásának lehetőségével
- 7) VP2-4.1.3.2-16 Kertészet korszerűsítése – ültetvénytelepítés támogatására öntözés kialakításának lehetőségével
- 8) VP2-4.1.3.3-16 Kertészet korszerűsítése – gyógy- és fűszernövény termesztés fejlesztése
- 9) VP2-4.1.3.5-16 Kertészet korszerűsítése – kertészeti gépbeszerzés támogatása
- 10) VP5-4.1.3.4-16 Kertészet korszerűsítése – gombaházak-hűtőházak létrehozása, meglévő gombaházak-hűtőházak korszerűsítése
- 11) VP3-4.2.2-16 Borászat termékfejlesztésének és erőforrás-hatékonyságának támogatása
- 12) VP6-7.2.1.2-16 Egyedi szennyvízkezelés
- 13) VP6-7.2.1.4-16 Tanyák háztartási léptékű villamosenergia és vízellátás, valamint szennyvízkezelési fejlesztései
- 14) VP3-4.2.1-15 Mezőgazdasági termékek értéknövelése és erőforrás-hatékonyság elősegítése a feldolgozásban
- 15) VP5-4.1.1.6-15 Trágyatároló építése
- 16) VP4-15.1.1.-16 Erdő környezetvédelmi kifizetések
- 17) VP2-4.1.2-16 Kisméretű terménytároló, -szárító és -tisztító építése, korszerűsítése
- 18) VP6-7.2.1-7.4.1.1-16 Településképet meghatározó épületek külső rekonstrukciója, többfunkciós közösségi tér létrehozása, fejlesztése, energetikai korszerűsítés
- 19) VP3-5.1.1.1-16 Éghajlatváltozáshoz kapcsolódó és időjárási kockázatok megelőzését szolgáló beruházások támogatása
- 20) VP3-5.1.1.2-16 Jégesőkárra megelőzésére szolgáló beruházás
- 21) VP4-10.1.1-15 Agrár-környezetgazdálkodási kifizetések
- 22) VP4-10.1.1-16 Agrár-környezetgazdálkodási kifizetések
- 23) VP4-16.5.1-17 A fenntarthatóságot célzó tájgazdálkodás, terület- és tájhasználat váltás együttműködései
- 24) VP-4-11.1.-11.2.-15 - Ökológiai gazdálkodásra történő áttérés, ökológiai gazdálkodás fenntartása
- 25) VP4-4.4.1-16 Élőhely-fejlesztési célú nem termelő beruházások

- 26) VP4-4.4.2.2-16 Vízvédelmi célú nem termelő beruházások: vízvédelmi és vizes élőhely létrehozása, fejlesztése
- 27) VP4-4.4.2.1-16 Vízvédelmi célú nem termelő beruházások: létesítmények kialakítása, fejlesztése
- 28) VP3-16.1.1-4.1.5-4.2.1-4.2.2-8.1.1-8.2.1-8.3.1-8.5.1-8.5.2-8.6.1-17 Innovációs operatív csoportok létrehozása és az innovatív projekt megvalósításához szükséges beruházás támogatása.

A megjelölt felhívások az EMVA rendelet 5. cikkében megfogalmazott 4. és 5. prioritás céljainak megvalósítására építenek elsősorban. Az 5. prioritás az erőforrás-hatékonyság előmozdítására, valamint a karbonszegény és az éghajlatváltozás hatásaival szemben ellenállóképes gazdaság irányába történő elmozdulásra fordít támogatást a mezőgazdasági, az élelmiszeripari és az erdészeti ágazatban.

Agrár-környezetgazdálkodási hatásmonitoring rendszer

A NÉBIH Növény-, Talaj- és Agrárkörnyezet-védelmi Igazgatóság Agrárkörnyezet-védelmi és Koordinációs Osztálya fogta össze és irányította az **agrár-környezetgazdálkodási** (továbbiakban: AKG) **hatásmonitoring rendszer** felállítását, működtetését és az eredmények kiértékelését. A projektet lezáró értékelő tanulmány 2015. június 22-én készült el.

Az AKG intézkedés környezeti hatásainak, a célprogramok hatékonyságának a mérésére a program előkészítő fázisában számos indikátor került kidolgozásra. Ezek faunisztikai, ökológiai, talajtani és gazdasági szempontból tették lehetővé az AKG támogatásban résztvevő illetve a kontroll területek objektív összehasonlítását. A kiválasztott parcellákon végzett felmérések eredményét egy, külön erre a célra fejlesztett, informatikai adattárban gyűjtik össze.

Az AKG hatásmonitoring rendszer működésének értékelő szakaszában a vizsgált indikátorokról rendelkezésre álló adatok statisztikai elemzése alapján állapítottak meg következtetéseket az agrár-környezetgazdálkodási intézkedés, valamint a célprogramok hatékonyságára, az egyes indikátorok jövőbeni használhatóságára és a monitoring rendszer továbbviteli lehetőségeire vonatkozóan.

Kiemelten fontos a fenntartható élelmiszerlánc és a fenntartható fejlődés kérdése, amely érdekében a NÉBIH Élelmiszerbiztonsági Kockázatértékelési Igazgatósága jelenleg is **ismeretterjesztő és szemléletformáló kampányokat** folytat. Ebből adódóan feltétlenül részt kíván venni nem csak a feladatok ellátásában, hanem a **T1.17 Egészségtudatos magatartás és annak közvetítése a jövő generációk számára; a T1.22 Egészségtudatos magatartásmintákat közvetítő programok támogatása** (pl. az oktatási intézményrendszeren keresztül), valamint a **T1.23 Egészségre káros termékekkel kapcsolatos tájékoztatás, azok tiltása vagy adóztatása** című feladatokra szánt források felhasználásának megtervezésében is.

T3.5 Környezettudatosság növelésére irányuló kampányok; a környezeti károk megelőzésére és mérséklésére irányuló tevékenységek; javaslattétel a kormányzati szervezeteknek

Az infrastrukturális fejlesztések mellett az eszközbeszerzést és a fenntartási tervek készítését is támogatta az Élőhelyek és fajok természetvédelmi helyzetének javítása, a természetvédelmi bemutatás infrastruktúrájának fejlesztése című, VEKOP-4.2.1-15 azonosító jelű pályázat (3,02 Mrd Ft).

A beszámolási időszakban az alábbi kampányokra került sor:

TeSzedd! – Önkéntesen a tiszta Magyarországért országos szemétygyűjtő akció, amelyet az OKTF Nemzeti Hulladékgazdálkodási Igazgatóság (továbbiakban: OKTF NHI) szervezett meg 2015. és 2016. évben is. A 2011. évben indult kezdeményezés célja a kampány ideje alatt az országban minél több helyszín megtisztítása, a lakosságban a környezet iránti érzékenység erősítése, valamint az önkéntes tevékenység népszerűsítése. A TeSzedd! kampány népszerűsége évről évre növekszik, a 2016. évi akció minden szempontból rekordot döntött: a résztvevők és a megtisztított területek száma, valamint az összegyűjtött szemét mennyisége alapján is a legsikeresebb TeSzedd! akciónak mondható. Az országos szemétygyűjtés keretében a becsült adatok szerint 190 ezer önkéntes vett részt 2240 helyszín megtisztításában. Az önkéntesek a négy nap alatt összesen 2857 tonna szemetet gyűjtöttek össze, ami meghaladja a Budapest lakossága által másfél nap alatt megtermelt szemét mennyiségét. A résztvevők több mint 1,7 Mrd Ft értékű munkát végeztek el az esemény keretében.

Európai Hulladékcsökkentési Hét – az Európai Bizottság kezdeményezésére – minden év novemberének utolsó hetében kerül megrendezésre. A kampány keretében lelkes önkéntesek saját akcióötleteiket megvalósítva hívják fel a figyelmet a hulladékok keletkezése megelőzésének, a keletkezett mennyiség csökkentésének, a termékek újrahasználatának, valamint az anyagok újrahasznosításának fontosságára. A különböző akcióötletek megvalósítását a programban résztvevő országok mindegyikében egy, a hulladékok keletkezésének megelőzését segítő szervezet koordinálja. Magyarországon az OKTF NHI látja el ezt a feladatot. A kezdeményezés keretében 2015. évben 150-180 ezer embert sikerült elérni, főként diákokat és civil szervezetek tagjait, képviselőit.

KUKAkulTÚRA – Hulladékkezelők Nyílt Napja – a program keretében országszerte megnyitották kapuikat a hulladékkezelő- és hasznosító üzemek. Az izgalmas és látványos üzemlátogatások során a résztvevő látogatók (iskolai, munkahelyi csoportok, családok) hiteles információkat kaphattak a hulladékkeletkezés megelőzésének fontosságáról, a feleslegessé vált anyagok szelektív gyűjtésének módjáról, hasznosságáról, és a hulladékkezelés módjairól. A résztvevő fiatalok ezen kívül a továbbtanulást, pályaválasztást segítő információkhoz is juthattak. A KUKAkulTÚRA rendezvény évről évre 10-12 ezer embert mozgat meg, amelyet 2016. évben is megszervezett az OKTF NHI.

Hulladékgazdálkodási konferencia – az OKTF NHI 2015. és 2016. évben is megrendezte ezt az – alapvetően szakmai – fórumot. Az eseményen az előadások során bemutatták az OKTF NHI társadalmi szemléletformáló tevékenységét, amelynek kapcsán lehetőség nyílt az együttműködés további szélesítésére mind a hulladékgazdálkodási szakmai szervezetekkel, mind a témával foglalkozó cégekkel, pl. közszolgáltatókkal.

Zöldlista Vásárló Program – a tudatos vásárlás, környezettudatos fogyasztás népszerűsítése érdekében került megszervezésre. A kampány üzenete 2012-es elindulása óta változatlan: arra biztatja a lakosokat, hogy döntsenek környezettudatosan és kevesebb hulladékot vigyenek haza a nagybevásárlások alkalmával. A 2016. évben megvalósított kampány keretében az OKTF NHI különböző áruházláncokkal együttműködve kínált lehetőséget a vásárlóknak a környezettudatos bevásárlással kapcsolatos tudnivalók megismerésére, elsajátítására, és segítette hat ajánlott vásárlási szemponttal az érdeklődőket abban, hogy gazdaságosabban és

nem utolsósorban környezettudatosan vásároljanak. A kampány során – a becslés szerint – 2016-ban közel 17 ezer lakost sikerült elérni, megszólítani.

Föld Napja – Az eseménysorozat célja, hogy felhívja a figyelmet a Föld állapotára, a környezettudatos magatartás gyakorlására, az élővilág sokszínűségére és annak fenntartására, a természeti kincsek és a nyersanyagok takarékos felhasználásra, valamint a hulladékokból kinyerhető másodnyersanyagok hasznosítására. A környezetvédelmi jeles naphoz kapcsolódóan az FM által összefogott központi rendezvényen az OKTF NHI évről évre részt vesz és kitelepül különböző, a hulladékos szemléletformálást elősegítő játékokkal, ismeretterjesztő anyagokkal. A program célcsoportját minden évben alapvetően a fővárosi általános és középiskolás diákok adták. Ugyanezen rendezvényen az OMSZ is részt vett kiállítóként 2016-ban. Érdekes meteorológiai kérdőívvel, előrejelző állomással, meteorológiai műszerekkel ismerkedhettek meg az érdeklődők. A Magyar Nemzeti Múzeum kertjében 2016. április 21-22-én megrendezett eseményen az FM háttérintézményei és a minisztérium irányítása alatt álló szervek (nemzeti park igazgatóságok, állami erdőgazdaságok, Herman Ottó Intézet, Országos Meteorológiai Szolgálat, szakképző intézetek, Duna Múzeum) több ezer általános- és középiskolás számára nyújtottak hasznos és érdekes ismereteket.

Filmpályázat – az OKTF NHI 2016-ban is meghirdette filmpályázatát, amelyre fiatal, amatőr filmesek szintén a fiataloknak szóló környezeti szemléletformáló kisfilmjeit várták. A filmpályázat központi témája alapvetően a szelektív hulladékgyűjtés és a hulladékokkal való felelős bánásmód volt, ill. 2016. évben azt kérték az indulóktól, fogalmazzák meg képekben, egy kisfilmben, mit takar a környezettudatosság fogalma. A megmérettetés szintén évről évre népszerűbb: míg a 2013-ban meghirdetett pályázatra 18, addig 2016-ban már 81 kisfilmet küldtek be a pályázók.

Áruházi üvegvűjtés – az OKTF NHI 2016-ban első alkalommal indított az üveghulladék gyűjtését népszerűsítő kampányt azzal a céllal, hogy felhívja a lakosság figyelmét az üveghulladékok elkülönített gyűjtésének lehetőségére a nagyobb áruházakban. A figyelemfelhívó médiakampány fő célja, hogy bekerüljön a köztudatba az üveghulladék szelektív gyűjtésének fontossága és lehetősége. A médiakampány a következő üzenetet közvetítette: „Kösd össze a vásárlást a szelektív gyűjtéssel, vidd magaddal az üres üvegeket!”. Így megspórolható egy út a gyűjtőszigetre vagy a hulladékudvarba, amivel pedig rengeteg idő, üzemanyag és fáradság takarítható meg. A kampány alapvetően a háztartást vezető nőket és férfiakat, a családokat célozta.

KukaLand – egy ismeretterjesztő és attitűdformáló multiplatform játék, amely a fiatal célcsoport digitális játékok iránti elköteleződésére alapozva, mind megjelenésében, kivitelezésében, mind pedig a különböző platformokra optimalizált játékok kifejlesztésével a kor elvárásaihoz igazodva igyekszik megragadni a felhasználók figyelmét. Az OKTF NHI saját fejlesztésű játéka keretében a játékosok négy különböző – papír, műanyag, fém és üveg – világban barangolva az adott hulladéktípushoz és annak szelektív gyűjtéséhez kapcsolódó információkat sajátíthatnak el szórakoztató módon, miközben próbára tehetik ügyességüket, gyorsaságukat és kreativitásukat. A játék alapvetően nem arra fókuszál, hogy melyik kukába milyen hulladékot kell dobni, hanem a szelektív hulladékgyűjtés helyes módját (kiürítés, lapítás, válogatás) segít rögzíteni a gyermekekben. A 2016. évben bemutatott KukaLand játék elérhető a szelektalok.hu weboldalán és Facebook oldalán, valamint letölthető iOS és

Android alkalmazásként (App Store-ból, illetve Google Play áruházból) mobiltelefonokra és táblagépekre egyaránt.

Ötkukás Játékok – szintén első alkalommal szervezte meg és bonyolította le 2016-ban ezen kampányát az OKTF NHI. Az egyelőre tesztprojekt két helyszínen, Budapesten és Szolnokon valósult meg. A kampány keretében a résztvevő diákok az OKTF NHI egyedi, oktatási céllal külön erre a projektre kifejlesztett játékaival segítségével sajátíthatták el a szelektív hulladékgyűjtés „fortélyait”, az azzal kapcsolatos – ebben a korban – legfontosabb tudnivalókat. Az Ökotwister, a Szelektív csúszka és a hulladékos témában átdolgozott népszerű „Ki nevet a végén?!” játékok keretében megismerhették az egyes hulladéktípusokat, és megtanulhatták, melyik hulladék milyen színű gyűjtőedénybe való. A kampány fő üzenete, hogy a sport, az egészségvédelem és környezetünk védelme "kéz a kézben jár" egymással. Amennyiben odafigyelünk az egészségünkre, az a környezetünknek is jót tesz, és a tisztább, kevésbé szennyezett környezet a mi egészségünket is óvja.

Felmérés a hulladékgyűjtési szokásokról, a szelektív hulladékgyűjtésről – az OKTF NHI 2016-ban első alkalommal készített saját felmérést a lakosság hulladékgyűjtéssel és kifejezetten a szelektív hulladékgyűjtéssel kapcsolatos szokásairól. A hazai felnőtt lakosságra nézve reprezentatív mintán, 1000 fő megkérdezésével zajlott kvantitatív kutatásban többek között arra voltak kíváncsiak, hányan gyűjtik szelektíven a különböző hulladékokat, és hányan állítják azt, hogy így tesznek. Emellett az érintettek médiafogyasztási szokásait is felmérték, annak érdekében, hogy a jövőben a szemléletformáló kampányaikkal még szélesebb körben tudják elérni az érintett célcsoportokat. A kvalitatív kutatásban pedig arra a kérdésre keresték a választ, hogy a lakosok miért nem gyűjtik szelektíven a különböző típusú hulladékokat. A közvélemény-kutatás adatainak feldolgozása után a kutatás eredményeit publikálni fogják.

A szelektív hulladékgyűjtést népszerűsítette az OKTF NHI támogatásával megvalósult, szórakoztató-ismeretterjesztő esemény, a PET-Kupa, valamint a Gödöllői Nemzetközi Természetfilm Fesztivál is.

"Múltunk és jövőnk a víz" környezetvédelmi szemléletformálási kampány, amelynek célja a fenntartható életmód és az ehhez kapcsolódó viselkedésminták elterjesztése a magyar lakosság széles körében. A kampány központi felülete a vizkviz.eu honlap, melyen a Duna Múzeum által kifejlesztett e-tananyagok, online játékok és ismeretterjesztő filmek várják a 14-20 éves korosztályt és minden érdeklődőt. A kampány a fiatalok vízzel kapcsolatos tudásának, tudatos fogyasztásának, viselkedésének fejlesztésére fókuszál, érintve a mindennapi élet területét (háztartás, bevásárlás, fogyasztási szokások), a víz útját az otthonunkig. A kampány további célja a hazai természeti és felhasználói vízbázisok értékeinek bemutatása, megszerettetése, a megóvásukhoz szükséges társadalmi attitűd bemutatása, erősítése.

Az Új Széchenyi Terv keretében EU és kormányzati források felhasználásával valósultak meg a KEOP 6.1.0 és a 6.2.0 Fenntartható Életmód és Fogyasztás konstrukciók, melyek célja megfelelő tájékoztatás nyújtása, ismeretek átadása, környezettudatosság, környezetkultúra fejlesztése (szemléletformálás), fenntartható viselkedésminták elterjesztése volt.

Magyar Nemzeti Parkok Hete – az Európai Nemzeti Parkok Napja mintájára kerül megszervezésre, 2016-ban immáron 10. alkalommal. Nemzeti parkjaink május 28-június 5. között az ország több pontján változatos programokkal, túrákkal várták a természeti élmények iránt érdeklődőket. A rendezvény központi nyitóhétvégéjén, május 28-29-én a debreceni Nagyerdőben a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság természetismereti játékokkal,

családbarát programokkal, nemzeti parki védjegyes termékekkel és mind a 10 nemzeti park igazgatóság ökoturisztikai kínálatának bemutatásával várta a látogatókat.

„Bringázz a munkába”, „Bringázz a suliba”, Kerékpárosbarát Munkahely és a Kerékpárosbarát Település. A Magyar Kerékpáros klub szervezésében, a Nemzeti Környezetügyi Intézet közreműködésével és a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium, mint a kampány kezdeményezője és a védjegyoltalom jogosultja hozzájárulásával valósult meg a Kerékpáros Magyarország Program keretén belül, célja a nem motorizált közlekedés, elsősorban a kerékpáros közlekedési mód népszerűsítése volt.

Víz Világnapi rendezvények – Minden évben országos és regionális programok szervezésével hívják fel a társadalom figyelmét a vízre, a vízüggyel kapcsolatos kérdésekre a vízgazdálkodásért felelős igazgatási szervek. A programokat, mint vetélkedők, alkotópályázat, kiállítások, konferenciák stb. az adott évben meghatározott tematikának megfelelően határozzák meg. A Duna Múzeum (Magyar Környezetvédelmi és Vízügyi Múzeum) a Víz Világnapja alkalmából több napon keresztül külön szervezeten is fogadja az óvodásokat, kisiskolás diákokat, családokat egész napos rendezvényein. Naponta mintegy 300-500 fő vesz részt a Duna Múzeum Víz Világnapi programján. A Duna Múzeum ilyenkor országos gyermekpályázatokat is szervez. Az egy hónapon át tartó, diákokkal közös munka a saját szerkesztésű honlapon keresztül zajlik (www.vizvilagnap.hu). A többfordulós, két korosztálynak meghirdetett internetes vetélkedő mellett 3 országos alkotópályázaton is indulhatnak a diákok, kapcsolódva az adott év témájához, szlogenjéhez. A programsorozatot az országos díjkiosztó zárja. A *Víz Világnapi rendezvények* keretében az OMSZ 2015. és 2016. évben is részt vett a Szigetmonostor Klíma Központban, az Önkormányzat koordinálásában megrendezésre kerülő rendezvényen, amelyen évente közel 1000 általános iskolás diák vett részt.

Nemzetközi Duna Nap – 2016-ban A BM, a KKM és az FM szervezésében szakmai konferenciára került sor, amelynek kiegészítő része volt a Dunába történő őshonos fajok, mint a kecsge és a kárász telepítése, illetve a Zöld Sziget meglátogatása, amely a Dunán közlekedő hajókat szolgálja ki üzemanyaggal és lehetőséget ad a hajókon keletkező hulladékok és szennyvizek elhelyezésre, környezetkímélő módon.

A Belügyminisztérium, valamint az Országos Vízügyi Főigazgatóság 2016 júniusában ismét az óbudai Gyerekszigeten fogadta a kilátogató gyermekeket, akik játékos formában 7 állomáson keresztül ismerkedhettek meg a Duna vízgyűjtőjének kincseivel. A rendezvényen a Duna Múzeum, a WWF, a Duna-Ipoly Nemzeti Park, az FM, a Fővárosi Vízművek és az MTA Duna-kutató Intézete is részt vett.

Magyar Tájdíj A magyar táj védelme, kezelése és tervezése érdekében kiemelkedő tevékenységet folytató helyi önkormányzatok, önkormányzati társulások és társadalmi szervezetek részére létrehozott díj. A díjat az a szervezet nyerheti el, amely táji örökség megőrzése, fejlesztése, valamint az ehhez kapcsolódó oktatás, szemléletformálás szakterületen kiemelkedő programot valósított meg, mint pl. a *Komplex táj- és természetgazdálkodási program megvalósítása a Zámolyi-medencében; a Bükkalja kiemelkedő természeti és kultúrtörténeti értékeinek védelme; a Tájvédelem és tájgazdálkodás a Gerecse Natúrparkban és az Által-ér völgyében; a Mesés Hetés Zöldút – Mintaprogram az egyedi tájértékek katasztrozálására és tényleges védelmére, egy határon átívelő térségi zöldút létrehozásának keretében.* Az Európai Táj Egyezmény 17. nemzetközi műhelykonferenciája

2016. június 9-10-én került megrendezésre Budapesten. Vendégek 35 országból érkeztek, Európán kívülről is. Az Európa Tanács számára az egyezmény végrehajtásának nagyon fontos aspektusa a demokráciához és az emberi jogokhoz való hozzájárulás. A műhelykonferencia az Európa Tanács Táj Díjának elnyerésére benyújtott 12 ország pályázatát, köztük a magyar pályaművet, mutatta be, ismertetve ezzel a tagországokban jógyakorlatként elismert tájvédelmi tevékenységeket. A magyar pályázat, a Hetési mintaprogram 2015-ben elnyerte az Európa Tanács Táj Díját. A díj két évente kerül meghirdetésre.

Táji örökségünk megőrzéséért vándorkiállítás: Az FM koordinációjával az Európai Táj Egyezmény Nemzeti Koordinációs Munkacsoport (tagjai: FM, ME, NFM) 22 tablóból álló, kétnyelvű (magyar és angol) vándorkiállítást állított össze. A kiállítás 2015 februárjától tekinthető meg. A tematikus tablók bemutatják az Európai Táj Egyezményt, az Európa Tanács Táj Díját, a Magyar Tájdíjat. Szakmai tematikus tablók készültek a tájvédelem, a kulturális örökségvédelem, a területrendezés és a területfejlesztés szakterületeknek az egyezmény végrehajtása érdekében tett tevékenységéről, továbbá két-két tábló az Európa Tanács Táj Díjára felterjesztett magyar pályaműveket ismerteti. A kiállítási táblókon szereplő programok példaként állíthatók a hazai önkormányzatok és társadalmi szervezetek elé, és több program európai szinten is követendő példát mutat. A kiállítás létrehozásának célja a példamutatás, a kitűnő pályázati programok megismertetése, ezért a kiállítás díjmentesen kölcsönözhető. A Magyar Tájdíj pályázaton résztvevő településeken túlmenően az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, több országos rendezvény és nem utolsósorban az Európa Tanács Európai Táj Egyezmény 17. tematikus műhelykonferenciája is bemutatta. A két évente megújuló kiállításához kiadvány is kapcsolódik.

A ZÖLDklaviaTÚRA az OKTF NHI által 2016. évben első alkalommal szervezett kifejezetten az újságírókra, a média képviselőire fókuszáló kampány, amelynek keretében a média képviselőit igyekeztek bevezetni a hulladékok, hulladékká vált anyagok kezelésének és hasznosításának kulisszái mögé. A kétnapos program során exkluzív tájékoztatói lehetőséget biztosítottak az újságírók számára a Pusztazámori Regionális Hulladékkezelő Központban, a dunaújvárosi papírgyárban, a zalaegerszegi üveghulladék hasznosító üzemben, valamint a fehérvárcsurgói roncsautó és elektronikai hulladék hasznosító telepen. A program két napján összesen 11 újságíró vett részt, akiktől kivétel nélkül kifejezetten pozitív visszajelzést kaptak a szervezők a projektről. A program célja az újságírók érdeklődésének felkeltése, a témában a meglévő tudásuk elmélyítése volt, valamint annak elérése, hogy munkájuk során helyezzenek nagyobb hangsúlyt erre a témakörre, illetve foglalkozzanak vele rendszeresen és tudatosabban, átérezve felelősségüket a lakosság környezeti szemléletformálásában.

ISMERET-TÁR az OMSZ a honlapján (és a Facebook oldalán) bevezetést nyújt a meteorológiai alapismeretekbe. Emellett friss tanulmányok, ismeretterjesztő cikkek is olvashatók és tudományos kisfilmek is láthatók az oldalon, valamint online megismerkedhetnek az OMSZ múzeumával. Ezen túlmenően a szolgálat minden évben számos sajtótájékoztatót tartott a veszélyes időjárásról és levegőkörnyezeti jelenségekről, az éghajlatváltozással kapcsolatos legfrissebb hazai és nemzetközi kutatási eredményekről, a meteorológiai tevékenység fejlődéséről, a jelentősebb hazai fejlesztésekről. Évente május elején UV sajtótájékoztató kerül megrendezésre az OMSZ-ban, felhívva a figyelmet a napsugárzás veszélyeire. A tavi viharjelzési szolgáltatás elindulását megelőzően, és lezárulta után is, nyilvános sajtóeseményen adnak részletes tájékoztatást a tevékenységről, annak fontosságáról.

Növényvédő szerek adatbázisa A NÉBIH a hatósági munka mellett kiemelten fontosnak tartja a gazdálkodók megfelelő tájékoztatását, munkájuk segítségét, amelynek érdekében kifejlesztette a Magyarországon engedélyezett növényvédő szerek hivatalos, interneten elérhető listáját. A program népszerűsége folyamatosan nő, 2014-ben még csak 177 708, de 2015-ben már 533 350 műveletet hajtottak végre benne a felhasználók. A program iránti érdeklődésre való tekintettel 2015-ben megkezdődött a kereső telefonos alkalmazás kifejlesztése is.

A NÉBIH kommunikációs stratégiája külön figyelmet szentel az iskoláskorúak ismeretterjesztésére, de természetesen kiterjed az élelmiszerlánc összes szereplőjére (vállalkozók, hatóság, vásárló, politika, média). Az eredményesség szempontjából fontos az említett élelmiszerlánc szereplők tudásszintjét egységesíteni, amely elsősorban megfelelő információátadással és hatékony tudásmegosztással, partnerségi viszonytal lehetséges.

Az élénk közkapcsolati rendszer kialakítását, amelyet az Élelmiszerbiztonsági Stratégia szintén célul tűzött ki, segíti az a vásárlói igény, amely révén a médiában egyre többet foglalkoznak a helyes táplálkozással, egészséges életmóddal, élelmiszerpazarlással, tudatos vásárlással és a gasztronómiával.

Szupermenta a NÉBIH Élelmiszerminőség programjához 2016-ban bevezetett komplex termékteszt, amely komoly segítséget jelent a vásárlási döntés meghozatalában. Népszerűségét valószínűleg annak köszönheti, hogy közérthető módon, mégis a hivatal hiteles szakmai háttérével juttatja olyan információhoz a vásárlót, amelyen keresztül jobb döntést tud hozni. Így például a Szupermenta nagyon jól kiegészíti a hivatal klasszikus ellenőrzési feladatát, hiszen manapság egy államigazgatási hivatalnak nem elegendő professzionális szaktudással elemeznie egy-egy termékkört, hanem azt megfelelően, közérthető módon kell kommunikálnia, az adófizetők igényeit szem előtt tartva. A termékteszt új honlapja a www.szupermenta.hu linken érhető el. A termékteszt eredményein túl, számos hasznos és érdekes információ található itt, interaktív módon megszólítva a látogatókat. Ezzel egy időben bevezették a szupermenta emblémát is, amelyet a nyertes termékek gyártói/forgalmazói jogosultak használni.

„Az Élelmiszer Érték!” A fenntartható életmód folytatását segíti elő az élelmiszerpazarlás csökkentése is. Az elmúlt években hazánkban egy példaértékű, a megelőzést prioritásként kezelő modell indult el, amelynek középpontjában az önkéntesség, valamint a kormányzati, civil és üzleti szereplők együttműködése áll. Ezt az együttműködést a Magyar Élelmiszerbank Egyesület és a Földművelésügyi Minisztérium által 2014 októberében életre hívott, „Az Élelmiszer Érték!” elnevezésű fórum segíti elő. A Fórum munkájában részt vesznek gazdasági társaságok, non-profit szervezetek, államigazgatási szervek, a termelési lánc szereplői, ágazati/szakmai szervezetek, illetve a kutatás-fejlesztési és oktatási szféra szereplői. Ez a széles körű részvétel biztosítja, hogy a komplex téma problémái a teljes terméklánc mentén azonosíthatóak legyenek, és azok orvoslására hazai szinten a megfelelő ösztönzők kialakításra kerülhessenek.

„Maradék nélkül” című programját a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal 2016. július 1-én indította el, melynek elsődleges célja, hogy egy szemléletformáló kampány keretében felhívja a figyelmet az élelmiszerpazarlás problémakörére és hosszú távon elősegítse a fogyasztók magatartásának pozitív irányú megváltoztatását a fenntarthatóság jegyében. A felnőtt lakosság mellett a programnak kiemelt célcsoportjai az általános iskolások és az agrár-élelmiszeripari területen képzést nyújtó szakiskolákban tanulók. A projekt további kiemelt feladata, hogy az élelmiszeriparban, kiskereskedelemben és vendéglátásban az élelmiszerpazarláshoz vezető problémákat azonosítsa, megoldásokat találjon az

élelmiszerláncban szükségtelenül keletkező élelmiszerhulladékok megelőzésére és közreműködjön a releváns jó gyakorlatok közreadásában.

„Az Élelmiszer Érték!” és a „Maradék nélkül” kezdeményezések egymást kiegészítve és segítve hivatottak a hazai élelmiszerpazarlás megelőzését segíteni. Az elkezdett munka sikerességét bizonyítja a legnagyobb élelmiszer-kiskereskedelmi láncok évi több ezer tonnás élelmiszermentő, karitatív alapú tevékenysége, melynek köszönhetően a Magyar Élelmiszerbank Egyesület 2015-ben 2200 tonna, 2016-ban pedig ennek dupláját, 4500 tonna élelmiszert mentett meg a kidobástól.

A NÉBIH 2015-ben is folytatta a vásárlók élelmiszer-biztonsági ismereteinek bővítését célzó kampányait: az **Ételt csak okosan program** részeként a *Konyhasziget Magazin*nak 7 lapszáma jelent meg.

A *Konyhasziget magazinban* meghirdetett – mézes reggeli az iskolákban – programhoz kapcsolódóan mézeskalács készítését célzó kreatív pályázat keretében 59 egyéni induló, 1 óvodás és 3 iskolás csoport munkáját értékelte a NÉBIH, majd a verseny után a mézeskalács-alkotások fotóit, receptjeit az „Ételt csak okosan!” honlapján megjelentette. A magazinon keresztül élelmiszer-biztonsági játékokkal és ehhez kapcsolódó szakmai anyagokkal is fokozta a gyermekek érdeklődését és ezzel az ismeretek bővítését.

A **NÉBIH Navigátor mobil applikáció** egy 2015-ös fejlesztés eredményeképpen már elérhető IOS felületeken is. A korábban csak androidra kifejlesztett, ingyenes applikáció segítségével a fogyasztók azonnal jelezhetik az általuk felfedezett szabálytalanságokat a hatóságnak (például lejárt minőség-megőrzési idejű vagy jelöletlen élelmiszert, eladáshelyi higiéniai problémát, helytelen tárolást vagy bármilyen szokatlan, gyanús körülményt), ezzel hatékonyan hozzájárulva az élelmiszerbiztonsági problémák felderítéséhez. A fejlesztések eredményeképpen a bejelentésen túl már egyes adatbázisok is elérhetők a Navigátoron keresztül.

A felelős állattartást népszerűsítő **Szabad a Gazdi program** 2015-ben a Látótárs projekttel bővült. A projekt kapcsán indított blog egy vakvezető kutya életén keresztül hívja fel a figyelmet a fogyatékossgal élők problémáira és a kutyatartás felelősségére.

A **Helyi Termék éve 2015** kezdeményezés eredményeképpen a www.helyboljobb.hu oldalon működő piackereső alkalmazás is segíti a vásárlókat. Emellett a 2015-ös Országos Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Kiállítás és Vásár (OMÉK) a „helyi termék” jegyében telt. Hazánk legfontosabb agráreseményén az FM támogatásával több mint 100 helyi termelő mutathatta be portékáját a közönségnek.

A WHO 2015-öt a **talajok nemzetközi évének** nyilvánította. Az **„Érték a talpad alatt”** című program a szakmai rendezvényeken túl a lakossági kommunikációt is magában foglalta. A Mezőgazdasági Múzeumban novembertől volt látható a talajok nemzetközi éve kiállítás, amelyet a NÉBIH szakmai és anyagi segítségével keltettek életre. A kiállításon számos interaktív elem segített felkelteni a legkisebbek figyelmét a téma iránt.

A NÉBIH célja, hogy a gyermekeket már kiskorban, közvetlenül is megszólítsa, mivel az így megszerzett ismeretek és attitűdök a későbbi fogyasztói magatartás és fogyasztói szokások kialakításában kiemelt szerepet töltenek be.

2015. évben kifejezetten a gyermekeknek szóló programokra, foglalkozásokra többször is sor került. Az **Erdők Hete** programjában erdőtűz-megelőzést célzó kalandos vetélkedőn több mint ezren ismerhették meg a magyar erdők védelmét, az erdők megújulását. Az Országos Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Kiállításon és Vásáron (OMÉK) – a Mezőgazdasági

Múzeummal közösen üzemeltetett – gyermeksziget várta az érdeklődőket, ahol kézműves foglalkozásoké és edukatív játékoké volt a főszerep.

Erdővarázs családi napot tartottak az állami erdészetek – az Országos Erdészeti Egyesület vezetésével – Budapesten a Szabadság téren. A 2016. szeptember 9-én megrendezett kétnapos eseményen az erdész szakemberek 11 sátorban interaktív foglalkozásokon mutatták be az erdő varázslatos világát az érdeklődő gyermekek és családok számára. Minden tematikus sátorban két-két erdőgazdaság várta vendégeit az erdészeti erdei iskolák pedagógiai programján alapuló, és az erdészeti tevékenységek egy-egy fontos területéhez kötődő foglalkozásokkal és bemutatókkal.

T3.6 A környezeti fenntarthatósággal kapcsolatos ismeretek átadásának erősítése a közoktatásban – fenntartható életmódra nevelés

Környezeti nevelési hálózatok, programok (alap- és középfokú oktatás)

A Zöld Óvoda Hálózat kialakításával az iskola-előkészítő nevelés és oktatás szintjén tervezetten és szervezeten elkezdődik a környezeti nevelés. Az óvodai nevelésben a környezettudatos szemlélet hosszú ideje az érdeklődés középpontjában van. Kialakultak azok az óvodapedagógusi alkotóműhelyek, ahol példamutató eredmények születtek a pedagógiai módszertan vonatkozásában, valamint kialakult az óvodai környezeti nevelés tárgyi eszközrendszere. A Magyarországi Zöld Óvoda programot a környezetügyért felelős tárca háttérintézménye (a Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár) bevonásával működteti. A környezetvédelemért és az oktatásért felelős tárcák 2006-tól 2011-ig évente, 2012-től visszavonásig érvényes nyílt pályázatot hirdettek a „Zöld Óvoda” cím elnyerésére, valamint 2012 decemberétől lehetőség van az Örökös Zöld Óvoda cím elnyerésére is. 2016 decemberében 931 Zöld Óvoda, ebből 75 Örökös Zöld Óvoda és 20 bázisóvoda működött az országban. Összesen tehát nagyságrendileg ezer óvodai feladat-ellátási hely rendelkezett a minősítő címmel.

Az Ökoiskola Magyarországi Hálózat egy nemzetközi hálózat részeként 2000 márciusa óta működik, az OECD – CERi (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezete – Oktatási Innovációs és Kutatási Központ) ENSI (Iskolai Környezeti Nevelési Kezdeményezések) projekt keretében. A hálózat összefogja, információkkal, továbbképzésekkel, rendezvényekkel segíti azokat az iskolákat, amelyek súlyt fektetnek a fenntartható fejlődés és különösen ennek környezeti aspektusai oktatására. Az Ökoiskola program Magyarországon 2000 márciusa óta működik az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet (korábban: Országos Közoktatási Intézet, a továbbiakban: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, 2017 januárjától Eszterházy Károly Egyetem Oktatókutató és Fejlesztő Intézete koordinálásában, az Emberi Erőforrások Minisztériuma irányítása mellett. Az oktatásért és a környezetvédelemért felelős minisztériumok támogatásával és együttműködése alapján 2004 óta évente írt ki pályázatot az OFI az „Ökoiskola” cím elnyerésére, amely minden magyar közoktatási intézmény számára nyitott. 2012-ben lehetőség nyílt az Örökös Ökoiskola cím elnyerésére is. 2015-ben 511 Ökoiskola és 274 Örökös Ökoiskola működött az országban; 2016-ban 119 ökoiskolával és 51 örökös ökoiskolával bővült az ökoiskola hálózat, így 2016-ra több mint 900, minden negyedik hazai közoktatási intézmény rendelkezett ökoiskola címmel. Az FM által fenntartott agrárszakképző iskolák közül 2015-ben 28 intézmény Ökoiskolai és 12 intézmény Örökös Ökoiskolai címmel rendelkezett. 2016-ban már 41 intézmény rendelkezett Ökoiskolai és 14 intézmény Örökös Ökoiskolai címmel.

A két hálózat bővítését célozta a 2012-2016 közt svájci támogatással lezajlott SH4/5 Zöld óvoda, ökoiskola programok kiszélesítése című projekt. Az ökoiskolák szakmai fejlesztését segítette az Ökoiskola Nevelési-Oktatási Program kidolgozása a TÁMOP 3.1.1.-11/1-2012-

0001 XXI. századi közoktatás (fejlesztés, koordináció) II. szakasz kiemelt projekt keretében. Mindkét projekt gazdája az Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet volt.

Az Erdei Iskola Program A köznevelési intézményeknek lehetőségük van arra, hogy a nevelési évben/tanévben erdei óvodába vagy erdei iskolába vigyék a gyermekeket. Az erdei óvoda, erdei iskola az adott környezet megismerését célzó többnapos nevelési, tanulási lehetőség, komplex tanulásszervezési forma, amely a lakóhelyen kívüli helyszín komplex környezeti, társadalmi, gazdasági szempontú megismerését célozza, s egyben a gyermekek szociális kompetenciáit fejleszti. Az erdei óvoda- és iskolaszolgáltatók az ország egész területén biztosítanak megfelelő helyszínt az erdei óvodai, iskolai programok megvalósítására. A tanítás tartalmilag és módszereiben egyaránt szorosan kapcsolódik a választott helyszín természeti környezetéhez. 2016-ban 104 minősített erdei iskolát és óvodát tartott nyilván a Környezet- és Természetvédelmi Oktatóközpontok Országos Szövetsége (harkályos és mókusos minősítés). A 10 nemzeti park igazgatóság 15 helyszínen működtet erdei iskolai bázishelyet. Erdei iskolát helyi önkormányzatok, erdészetek, civil szervezetek és vállalkozások is működtetnek.

Szintén a program részeként működnek az erdészeti erdei iskolák, vagyis az erdőgazdálkodók által fenntartott ún. erdőpedagógiai foglalkozásokat biztosító szolgáltató helyek. Az erdészeti erdei iskolákban folyó környezeti nevelési jellegű foglalkozásokon elsődlegesen az erdő és az erdőgazdálkodás objektivitásra törekvő, több nézőpontból történő bemutatása történik. A foglalkozásokon az erdőt és az erdőgazdálkodást a saját üzemi területén és tevékenységén keresztül maga az erdőgazdálkodó mutatja be. Jelenleg közel ötven ilyen szolgáltatási egység működik az ország területén. Az erdőpedagógiai jellegű szolgáltatás hangsúlyozására, valamint a szolgáltatás minőségi garanciáinak jelzésére az Országos Erdészeti Egyesület az FM szakmai védnöksége alatt saját minősítési rendszert működtet (tölgymagonc minősítés).

A GLOBE Környezeti Nevelési Programhoz Magyarország 1999-ben csatlakozott. Jelenleg 29 középiskola vesz részt a folyamatos nemzetközi munkában. A világ 110 országának 18 ezer GLOBE iskolája közül, a nemzetközi lista első 12 helyezettje között hat magyar középiskola is szerepel. A program fenntartására az oktatásért felelős minisztérium anyagi és a környezetvédelemért felelős minisztérium szakmai támogatásával évente pályázati úton támogatást kapnak a programban résztvevő iskolák. A pályázat lebonyolítója a GLOBE program Országos Bázisiskolája. A program megvalósulását az oktatásért felelős ágazat anyagi támogatásával a GLOBE program országos koordinátora segíti.

A BISEL program ökológiai állapotfelmérésen alapuló vízminősítési módszer, amely egyszerűsége és kevés anyagi szükséglete miatt kiválóan alkalmas iskolai oktatási módszernek. A programban részt vevő iskolák megosztják egymással a sztenderdizált mérésekből származó eredményeiket, így egy közös adatbázis épülhet ki a magyarországi vízfolyások szennyezettségéről. 2015 decemberében a program újraindítása, fenntartása, fejlesztése érdekében új partnerek között – FM, Herman Ottó Intézet, Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár, Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság – jött létre az együttműködési megállapodás. Megújult a program honlapja, melyen keresztül bármelyik hazai középiskola csatlakozhat a programhoz. A mérések ösztönzésén túl szakmai segítségnyújtást, internetes versenyek szervezését, oktatási anyagok közzétételét is vállalják a program működtetői.

Tanulmányi versenyek A környezetvédelemért felelős tárca célkitűzése továbbá a környezeti és természeti irányú tehetséggondozás, tanulmányi versenyek, vetélkedők szakmai tartalmának fejlesztése, szakmai szempontok érvényesítése, a versenyek tematikájának, feladatsorainak összeállítása, a tárcaképviselő biztosítása. Az országosan meghirdetett tanulmányi versenyeken, mint pl.: Kaán Károly Természet- és Környezetismereti Versenyen, Bugát Pál Országos Középiskolai Természetismereti Vetélkedőn, Kitaibel Pál Országos Biológiai és Környezetvédelmi Tanulmányi Versenyen, Magyar Természettudományi

Társulat versenyein több ezer diák, 1000 tanár vett részt. A Sajó Károly Kárpát-medencei Környezetvédelmi Csapatverseny a magyar nyelvű iskolák versenye.

Minden évben a szakképző intézmények vezetői és munkatársai számára környezetvédelmi továbbképzési konferencia megszervezésére kerül sor a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat által.

Az Országos Vízügyi Főigazgatóság által fenntartott Magyar Környezetvédelmi és Vízügyi Múzeum (Duna Múzeum – Esztergom) a tanév ideje alatt folyamatosan fogadja a múzeumba érkező óvodás és iskolás csoportokat, számukra tárlatvezetéseket és közel 50 féle különböző múzeumpedagógiai, környezeti nevelési programot kínál. A múzeum több olyan iskolával együttműködési megállapodást is kötött, amelynek diákjai rendszeresen járnak a múzeumi foglalkozásokra. A nyári szünetben 2x1 hetes Természetjáró táborot szerveztek. A múzeum munkatársai a „Múltunk és jövőnk a víz” kampány keretében 6 e-learning tananyagot és 3 oktató célú online játékot dolgoztak ki.

A Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár a környezeti nevelést hagyományosan kiemelten támogatja. A mezőgazdaságot, erdészetet, természeti értékeinket, növényeinket, halászatot, vadászatot bemutató kiállításaiiban mind megjelennek a környezeti nevelési ismeretek. A múzeum több országos környezeti nevelési program (pl. Zöld Óvoda Hálózat és BISEL program) koordinációjában is tevékeny szerepet vállal.

T3.6 A környezeti információk terjesztése

A Víz Keretirányelv (továbbiakban: VKI) végrehajtásához kapcsolódó információs rendszerek fejlesztését a KEOP uniós forrásokkal támogatta. Az Országos Környezetvédelmi Információs Rendszer (továbbiakban: OKIR) fejlesztésének eredményeképpen a környezetvédelemmel kapcsolatos adatszolgáltatási kötelezettségek teljesítése elektronikussá vált szinte a teljes ágazatban. Az OKIR honlapja biztosítja a környezeti adatokhoz való hozzáférés lehetőségét. A vízgazdálkodási információs rendszerrel is történtek fejlesztések, az EU VKI honlap is megújult, de a VKI végrehajtásához szükséges, megfelelő adatbázis rendszer kialakítása még várat magára.

Az élelmiszerlánc-biztonság alapját a termőtalaj védelme és hasznosítása, illetve a termőtalajon történő minőségi- és versenyképes mezőgazdasági áruterelés képezi.

2015-ben a **Talajvédelmi Információs és Monitoring (TIM) rendszer** keretében 4162 db talajmintából 20 560 paramétert vizsgáltak a laboratóriumok. A talajvédelmi kötelezettség betartásának ellenőrzése során a 839 vizsgálatból 255 esetben talált nem megfelelést a hatóság. A kiszabott bírságok összege 30 M Ft volt, beleértve a terménynövelő anyagokkal kapcsolatos bírságokat is. A 2014. évi adathoz képest a kiszabott bírságok összege csökkent, és összetételük is változott.

T3.7 Megújuló energiaforrások felhasználásának és előállításának támogatása (pl. kisvállalkozások biomassza-felhasználása)

A **LIFE program** az Európai Unió pénzügyi finanszírozási eszköze, mely 1992 óta mintegy 4300 sikeres projektet támogatott annak érdekében, hogy a tagállamok által közösen kitűzött környezetvédelmi célok a köz- és magánszféra aktív együttműködésével valósulhassanak meg.

Az Európai Bizottság a LIFE program eddigi eredményességére tekintettel a 2014-2020-as költségvetési időszakra mintegy 3,4 Mrd euró pályázati összeget különített el olyan új, innovatív megoldások, kutatások és bevált gyakorlatok támogatására, melyek az EU

környezet-, természet- és éghajlatvédelmi politikájának megvalósításában példamutatóak és EU-s szinten hozzáadott értéket képviselnek. A program célja, hogy egyszerre ötvözze a környezet- és éghajlatvédelmet a gazdasági növekedéssel és fenntarthatósággal. A 2016-os évben a program teljes költségvetése 337,5 millió euró, melyből 273,9 millió euró a Környezetvédelem Alprogram keretén belül, 63,6 millió euró az Éghajlat-politika Alprogram keretén belül kerül megítélésre a pályázók között. Magyarország 2004-es uniós csatlakozása óta több – elsősorban környezet- és természetvédelmi területen – sikeres projektet adott be, amelyek között „best of the best” nyertes projekt is található. Magyarország növekvő elköteleződését a program mellett az is mutatja, hogy 2014-ben Kapacitásépítési Pályázatot nyert, így a Földművelésügyi Minisztérium, a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium és a Magyar Fejlesztési Központ által alkotott konzorciummal egy olyan csapat állt fel, aminek elsődleges feladata, hogy népszerűsítse a programot az országban, és minél több sikeres pályázathoz segítse hozzá az országot.

A NÉBIH a 2009/28/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvben (továbbiakban: Megújuló Energia Irányelv) foglaltak hazai jogrendbe történő átültetését követően, a fenntartható **bioüzemanyag-termelési lánc** tagjainak ellenőrzését is végzi. A bioüzemanyag-termelési láncot a biomassza termelők, kereskedők, feldolgozók és üzemanyag-forgalmazók alkotják. A NÉBIH az általuk termelt, illetve forgalmazott bioüzemanyagok vagy bioüzemanyag alapanyagok (továbbiakban: fenntartható termékek) Megújuló Energia Irányelv által támasztott követelményeknek való megfelelését vizsgálja. A Hivatal vezeti továbbá a bioüzemanyag üvegházhatású gáz kibocsátási nyilvántartást (BÜHG nyilvántartás). Ennek jelentősége, hogy kizárólag a nyilvántartásban regisztrált ügyfelek jogosultak a hazai fenntarthatósági rendszer keretei között fenntartható kereskedelmi, feldolgozó és üzemanyag-forgalmazói tevékenységet végezni. A nyilvántartásban szereplő ügyfelek kötelesek félévente az általuk előállított, illetve forgalmazott fenntartható termékek vonatkozásában adatot szolgáltatni a NÉBIH részére. A féléves adatszolgáltatásokban foglalt adatok a nyomonkövethetőséget szolgálják. Ezen adatok alapján készíti el a NÉBIH a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium részére, az Európai Uniónak két évenként megküldendő megújuló energiaforrás-hasznosítás előrehaladásáról szóló jelentéshez kapcsolódó részjelentését.

A 2015. évben a 2014. évi II. féléves adatszolgáltatási kötelezettséggel érintett 891 ügyfelet és a 2015. évi I. féléves adatszolgáltatási kötelezettséggel érintett 874 ügyfelet ellenőrizték abban a tekintetben, hogy a féléves adatszolgáltatást a vonatkozó jogszabály által meghatározott határidőben megküldték-e a NÉBIH részére. 2015-ben összesen 1992 ellenőrzés történt. Ebből 1765 ellenőrzés az adatszolgáltatási kötelezettség teljesítésével összefüggő ellenőrzés volt. 891 ellenőrzés a 2014. évi II. féléves adatszolgáltatások, 874 ellenőrzés a 2015. évi I. féléves adatszolgáltatások határidőben történő beérkezésének vizsgálatára irányult, melynek során megállapításra került, hogy 133 esetben határidőn túl vagy egyáltalán nem került megküldésre az adatszolgáltatás a NÉBIH részére. További 227 ellenőrzés a már beérkezett adatszolgáltatásokban és az érintett ügyfelek által kiállított igazolásokban foglaltak valóságtartalmának szűrőpróba szerinti vizsgálatára irányult (ami az adatszolgáltatási kötelezettséggel érintett átlagos ügyfélszám tekintetében 25,7%-os ellenőrzési arányt jelent), ebből 25 esetben került megállapításra jogsértés.

TOP támogatás keretében került sor az **önkormányzati épületek energetikai korszerűsítésére** (141 137 Mrd Ft). A felhívások célja a megyei, települési, illetve nemzetiségi önkormányzatok épületállományának energetikai szempontú fejlesztése (épületek hőszigetelésének korszerűsítése, épületgépészetének fejlesztése, valamint a megújuló energiaforrások fokozottabb kihasználása) és a megújuló energiaforrások használatának elterjesztése ebben a szektorban. Szintén TOP támogatásban részesültek az **önkormányzatok**

által vezérelt, a helyi adottságokhoz illeszkedő, **megújuló energiaforrások kiaknázására irányuló energiaellátás megvalósításával** kapcsolatos fejlesztések (45,848 Mrd Ft).

A felhívás célja a megyei, települési, nemzetiségi önkormányzatok tulajdonában lévő intézmények, épületek, illetve infrastrukturális létesítmények közcélú energiaigényének kielégítése megújuló energiaforrásokból nyert energiával, amennyiben a fejlesztések eredményeképpen helyi termelési folyamatok indulhatnak be és így közvetten új munkahelyek jönnek létre. A közcélú fűtési, hűtési, villamosenergia igény kielégítése történhet biomassza alapú megújuló energiával, geotermális energiával, valamint napelemek létesítésével. VEKOP forrás (11,76 Mrd Ft) és GINOP forrás (30 Mrd Ft) támogatta a vállalkozások megújuló energia használatával megvalósuló épületenergetikai fejlesztéseit. A támogatás egyaránt szolgálja a megújuló energiaforrások felhasználásának növelését és a felhasznált primer energia mennyiségének csökkentését, ezáltal elősegítve a vállalkozások energia költségeikkel kapcsolatos kiadásainak enyhítését. Szintén VEKOP keretében került sor a lakóépületek energiahatékonyságának és a megújuló energia felhasználásának növelését célzó hitelprogram megvalósítására, mely a lakosság épületenergetikai beruházásaihoz biztosít forrást a lakóépületek energiahatékonyságának, valamint a lakóépületekhez kapcsolódó megújuló energiaforrás alkalmazásának növelése érdekében (9,41 Mrd Ft), ezen felül GINOP forrás (105,2 Mrd Ft) is rendelkezésre állt.

A Vidékfejlesztési Programból az alábbi 19 felhívás kapcsolódik a T3.7 eszközcélhoz:

- 1) VP2-4.1.1.1-16 Állattartó telepek korszerűsítése
- 2) VP2-4.1.1.2-16 Baromfitartó telepek korszerűsítése
- 3) VP2-4.1.1.3-16 Szarvasmarhatartó telepek korszerűsítése
- 4) VP2-4.1.1.4-16 Juh- és kecsketartó telepek korszerűsítése
- 5) VP2-4.1.1.5-16 Sertéstartó telepek korszerűsítése
- 6) VP2-4.1.3.1-16 Kertészet korszerűsítése – üveg- és fóliaházak létesítése, energiahatékonyságának növelése geotermikus energia felhasználásának lehetőségével
- 7) VP2-4.1.3.2-16 Kertészet korszerűsítése – ültetvénytelepítés támogatására öntözés kialakításának lehetőségével
- 8) VP2-4.1.3.3-16 Kertészet korszerűsítése – gyógy- és fűszernövény termesztés fejlesztése
- 9) VP2-4.1.3.5-16 Kertészet korszerűsítése – kertészeti gépbeszerzés támogatása
- 10) VP5-4.1.3.4-16 Kertészet korszerűsítése – gombaházak-hűtőházak létrehozására, meglévő gombaházak-hűtőházak korszerűsítése
- 11) VP3-4.2.2-16 Borászat termékfejlesztésének és erőforrás-hatékonyságának támogatása
- 12) VP2-4.1.2-16 Kisméretű terménytároló, -szárító és -tisztító építése, korszerűsítése
- 13) VP6-7.2.1.4-16 Tanyák háztartási léptékű villamosenergia és vízellátás, valamint szennyvízkezelési fejlesztései
- 14) VP3-4.2.1-15 Mezőgazdasági termékek értéknövelése és erőforrás-hatékonyság elősegítése
- 15) VP6-6.4.1-16 Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására és fejlesztésére irányuló beruházások támogatása
- 16) VP6-7.2.1-7.4.1.1-16 Településképet meghatározó épületek külső rekonstrukciója, többfunkciós közösségi tér létrehozása, fejlesztése, energetikai korszerűsítése
- 17) VP3-5.1.1.1-16 Éghajlatváltozáshoz kapcsolódó és időjárás kockázatok megelőzését szolgáló beruházások támogatása
- 18) VP6-7.2.1-7.4.1.3-16 Helyi termékértékesítést szolgáló piacok infrastrukturális fejlesztése, közétkeztetés fejlesztése
- 19) VP3-4.2.1-4.2.2-16 A Rövid Ellátási Láncokhoz kapcsolódó beruházások támogatása az élelmiszeripar és a borászat területén

Magyarországon a mezőgazdasági épületek jó része elavult, felújításra szorul. A gazdaságok/vállalkozások termelési költségeinek jelentős részét az energiaköltségek teszik ki. Szükségessé vált tehát a mezőgazdasági épületek és a beépített technológiák energiahatékonyságának javítása a termelési költségek, valamint a szén-dioxid kibocsátás csökkentése érdekében. Az energiahatékonyság javítása egyrészt javítja az üzemek versenyképességét és hatékonyságát, másrészt hozzájárul az éghajlatvédelem céljainak teljesüléséhez. Fontos szempont az energiakorszerűsítésnél, hogy az úgy csökkenti a termelési költségeket, hogy közben nem teszi szükségessé a foglalkoztatás csökkentését, tehát nem váltja ki a kézimunkát. Az épületenergetikai és technológiai korszerűsítésnek, valamint a megújuló energiaforrások használatának nemcsak gazdaságossági előnyei vannak, hanem az éghajlatváltozás mérséklése szempontjából is fontos hazai fejlesztési prioritás.

T3.8 Kék gazdaság – vállalati kutatás-fejlesztés, innováció, egyetemi alap- és alkalmazott kutatások támogatása a hulladékgazdálkodás, szennyvízgyártás, megújuló energiaforrások tekintetében, ökológiai termelési és fogyasztási rendszerek támogatása

A környezettudatos termelés és fogyasztás ösztönzése

Folytatódott a közösségi környezetvédelmi vezetési és hitelesítési rendszer (EMAS), valamint a nemzeti és az EU öko-címke minősítő rendszer működtetése, népszerűsítése. 2016-ban már harmadik alkalommal került megrendezésre a Környezetbarát Nap, ahol a nemzeti környezetbarát termék és az EU ökocímke védjegyhasználók találkoztak, tapasztalatot cseréltek és egy kiállítás keretében bemutatkoztak a szélesebb közönség előtt. 2016-ban mindkét pályázati útmutató felülvizsgálata megtörtént, amelynek eredményeként a párhuzamos eljárások (nemzeti és uniós) egyszerűsödtek, valamint harmonizálták a nemzeti és az uniós regisztrációs számok kiadásának rendszerét.

2015 szeptemberében a FM, a Környezetbarát Termék Nonprofit Kft. és a COOP Hungary Zrt. **partnerségi megállapodást** írt alá, amelynek célja egy környezetvédelmi mintaprojekt megvalósítása, s ennek részeként a környezetbarát kereskedelmi szolgáltatás minősítési feltételeinek kidolgozásához szükséges tapasztalatgyűjtés. 2016-ban elkészült egy Útmutató, amely összefoglalja az étel- és ital-kereskedelmre vonatkozó környezetvédelmi követelményeket és tartalmazza a cselekvési tervet. 2016 tavaszán részletes helyzetfelmérés és adatgyűjtés történt a majdani feltételrendszer kidolgozása céljából az üzletek műszaki felszereltségéről, energiafogyasztásáról, a forgalom szerkezetéről, a környezetvédelmi intézkedésekről és a marketing tevékenység gyakorlatáról. Várhatóan 2017-ben készül el az étel- és ital-kereskedelmre vonatkozó nemzeti környezetbarát feltételrendszer.

Jelenleg **22 védjegyhasználó cég 58 terméke** (mosószer, tisztítószer és TV termék kategóriában) jogosult az **ökocímke** használatára. A nemzeti **környezetbarát termék** minősítést összesen **15 cég mintegy 400 terméke** nyerte el pályázat útján.

Az EU előírásokkal összhangban **megújult** a környezetbarát, környezetkímélő megkülönböztető jelzés használatának feltételrendszeréről, illetve a környezetvédelmi vezetési és hitelesítési (EMAS) rendszerben résztvevő szervezetek nyilvántartásáról szóló **szabályozás**.

2016 novemberében hetedik alkalommal került megrendezésre az EMAS szervezetek, a hatóságok és érdekeltek egyeztető fóruma, az **EMAS Kerekasztal**. Ennek a fórumnak a fő témája az új ISO 14001 követelményeinek és az EMAS rendszernek a kapcsolata volt. A szervezetek környezetvédelmi vezetési és hitelesítési rendszerében jelenleg 27 szervezet 28 telephelye viselheti az EMAS logót.

A **környezettudatos termelés** gyakorlatának elterjedését, a gazdálkodói tevékenységekbe való beépülését segíti elő az EU Közös Agrárpolitika megreformálása során, 2015-ben bevezetett, az egységes területalapú támogatáshoz kötött, az éghajlat és környezet

szempontjából előnyös mezőgazdasági gyakorlatok – ún. „zöldítési” előírások – kötelező alkalmazása is. Az előírások célja, hogy a mezőgazdasági tevékenységet végzők járuljanak hozzá a környezet és a természeti erőforrások megőrzéséhez. A zöldítés rendszere három fő elemből áll, különböző kedvező környezeti hatásokkal. A zöldítés rendszere három fő elemből áll, különböző kedvező környezeti hatásokkal. A terménydiverzifikáció, azaz a növénytermesztés diverzifikálása hozzájárul a talajminőség javításához, míg az állandó gyepterületek megőrzése a szén-dioxid megkötésében és a környezetileg érzékeny gyepterületek védelmében tölt be fontos szerepet. Az ökológiai fókuszterületek kötelező fenntartása szintén fontos tényező a talaj termékenységének megőrzésében, a szén-dioxid megkötésében és a biodiverzitás megőrzésében. Hazánkban a 2016. évben 71 978 termelő teljesített legalább egy zöldítési gyakorlatot összesen 4 349 962 hektár nagyságú szántó- és gyepterületen.

Natura 2000 területeken történő gazdálkodás támogatása

A Magyarországon külön jogszabállyal védett területeken túl további **1,2 millió ha** a **Natura 2000** terület, így a teljes **Natura 2000 hálózat kiterjedése 1,99 millió ha**. A Natura 2000 hálózat működtetését és fenntartását nagymértékben segítik a gazdálkodás szabályait meghatározó, illetve a korlátozások ellentételezéseként járó kompenzációkról szóló jogszabályok. A már meglévő Natura 2000 gyepterületek támogatása után a beszámolási időszakban megvalósult a Natura 2000 erdőterületek támogatási rendszere is. Az EMVA forrásból 2015 júniusáig elkészült 242 tervvel és 43 egyéb forrásból készült tervvel jelentősen növekedett a Natura 2000 fenntartási tervvel rendelkező területek aránya, és az egyéb forrásokból készült tervekkel együtt 2016-ban összesen 285 Natura 2000 terület rendelkezett elfogadott fenntartási tervvel.

Állami génmegőrzési feladatok támogatása

Az élelmezési célú növényi genetikai erőforrások megőrzése érdekében a génmegőrzési feladatok ellátására az „állami génmegőrzési feladatok támogatása” fejezeti kezelésű előirányzat biztosít anyagi hozzájárulást. A hazai génmegőrzés sikeressége érdekében az állami génmegőrzési feladatokat ellátó szervezetek támogatására az FM évente pályázatot ír ki. A támogatás fő célja a mezőgazdasági, kertészeti, erdészeti termelés hazai növényi biológiai alapjainak, genetikai anyagainak megőrzése, fenntartása és fejlesztése, továbbá az állatlétszám szerint kritikus, vagy súlyosan veszélyeztetett rég honosult haszonállatfajták, valamint védett őshonos mezőgazdasági állatfajták génmentésének és megőrzésének elősegítése.

Fenntartható erdőgazdálkodás

A NÉBIH Erdészeti Igazgatósága szerint a fenntartható erdőgazdálkodás szabályozásának legfontosabb garanciája hazánkban az állami feladatként elvégzett **körzeti erdőtervezés** és az annak során meghatározott erdőgazdálkodási haszonvételek megvalósításának hatósági felügyelete. Az erdők ökológiai és ökonómiai szolgáltatásainak kiegyenlített biztosítását, a környezetvédelmi, természetvédelmi és közjóléti célkitűzések teljesülését a folyamatos erdőborítást biztosító üzemmódok valósítják meg. Az ország erdőgazdálkodással érintett teljes területe 2015-ben 2060 ezer hektár volt, amely az ország területének 22,2%-a. Az erdők összetett funkcióinak való megfelelés elősegítését szolgálja a Nemzeti Erdőprogram (NEP) (2006-2015), 2016-tól a Nemzeti Erdőstratégia (2016-2030), valamint a Nemzeti Erdőtelepítés Program (NÉtP). Az utóbbi hosszú távú célként tűzte ki a következő 35-50 évben 686 ezer hektár új erdő telepítésével a jelenleg optimálisnak tartott 27%-os erdősültség elérését. Hazánkban a folyamatos erdőborítást szolgáló átalakító, szálaló és faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódba sorolt erdők területe folyamatosan növekszik, így a 2016. január 1-i állapot szerint meghaladta a 150 ezer hektárt. A hazai erdők természetességi állapotuk szerint

több mint 50%-ban magas természetességi kategóriába tartoznak. Az őshonos főfafajú erdőállományok 57,5%-os részarányt képviselnek.

Az erdőgazdálkodás fenntarthatóságát az állami feladatként működtetett körzeti erdőtervezési rendszer biztosítja. A legalább 10 évre szóló körzeti erdőtervekben, az erdészeti hatóság az erdőgazdálkodás során gyakorolható haszonvételi lehetőségeket határozza meg az erdőgazdálkodók részére, kifejezetten a fenntarthatóság szempontjait szem előtt tartva.

Hazánkban minden évben az erdők egy tizedén történik meg a körzeti erdőtervezés, a tervezés átláthatósági feltételeit miniszteri rendelet rögzíti.

T3.9 A környezeti fenntarthatóság értékrendjének közvetítése

A kormányzat a 2015-2016-os időszakban számos területen segítette a fenntarthatósági szemlélet terjedését, a környezettudatosság erősödését:

A levegő tisztaság érdekében:

Magyarországon 6-8 ezer ember érintett a légszennyezés következtében kialakult betegségekben, az ezekből következő korai elhalálozásban.

A kormányzat jogalkotási, valamint a környezetvédelmi hatóságok ellenőrző tevékenysége mellett, feladat a tájékoztatás, a szemléletformálás is.

A FM, az OKTF NHI és a Herman Ottó Intézet ezért 2015-2016-ban folytatta a korábbi években megkezdett és mára kiszélesített komplex tájékoztató, szemléletformáló kampányát, Fűts okosan! címmel. (Kapcsolódik a T1.23 intézkedéshez.)

A kampány változatos kommunikációs csatornákat felhasználva igyekszik felhívni a figyelmet a problémára, az ezzel kapcsolatos fontos információkat megosztani. Fő eleme a tudásbázisul szolgáló www.futsokosankampany.hu honlap, amely minden érdeklődő számára hasznos tájékoztató anyagokat tartalmaz (kb. 30 oldalnyi, közérthetőségre törekedő ismeretterjesztő anyagot), valamint a kampány valamennyi eleme – kisfilmek, plakátok, kiadványok – kinyomtatható formában letölthetőek.

A kampány keretében több televíziós műsorban – esti főműsoridőben híradóban, riportműsorokban, magazinműsorokban, szakértői interjúkban –, illetve rádióban került sor a probléma iránti figyelemfelkeltésre, tájékoztatásra, a kisfilmek országos TV csatornáin történő levetítésére, rádió-szpotok sugárzására. A nyomtatott és elektronikus sajtóban hetente több cikk, illetve hirdetés jelent meg.

A vízügy területén:

2015-ben és 2016-ban ismételten megrendezték a Nemzetközi Duna napot. 2016-ban a BM a KKM és az FM szervezésében szakmai konferenciát rendezett, amelynek kiegészítő része volt a Dunába történő őshonos fajok visszatelepítése, valamint a Zöld Sziget meglátogatása.

Nemzetközi szinten is kiemelt esemény volt köztársasági elnök úr fővédnöksége alatt, a KKM első helyi felelőssége mellett 2016. november 28-30 között megrendezett **Budapesti Víz Világtalálkozó 2016 (BWS)**. A találkozót több mint 2000-en látogatták meg, 117 ország képviselőjében. Az eseményen nagy számban vettek részt állam- és kormányfők, miniszterek, a tudományos és az üzleti élet vezetői. Mottója „A víz összeköt” volt, amely azt az integrált szemléletet tükrözte, hogy a víz nemcsak generációkat, kultúrákat, régiókat vagy országokat, hanem egymásra ható szektorokat is összeköt, mint pl. az élelmiszertermelés, az ökoszisztéma megőrzése, valamint a városok fenntartható fejlesztése. A Világtalálkozó záródokumentuma (Budapest Water Summit 2016 Messages) a globális vízbiztonság hosszú távú megőrzése érdekében konkrét akciókat fogalmazott meg, többek között a Magyarország számára is kiemelten fontos olyan területeken, mint a határon átnyúló vízügyi együttműködés erősítése, valamint a nemzetközi vízügyi intézményrendszer reformja. A konferencia keretében a **Vízügyi Elnöki Testület** is ülésezett, amelynek Áder János köztársasági elnök úr is tagja.

Mindezek mellett a Budapesti Víz Világtalálkozón öt országgal és egy nemzetközi szervezettel (Global Green Growth Institute) vízügyi tárgyú együttműködési szándéknyilatkozat aláírása történt meg, ezen felül további kilenc országgal, illetve számos nemzetközi szervezettel folyt vízügyi tárgyú, kétoldalú megbeszélés.

Az **ENSZ EGB Vízügyi Egyezmény**, amelynek elnöki tisztét három évig Magyarország látja el, a BWS-en „kísérő rendezvény” keretében emlékezett meg az Egyezmény hatálybalépésének 20. évfordulójáról. Hazánk 2015 óta, három éves ciklusban elnöke a globálisan is nyitottá vált Egyezménynek, segítve a határvizek védelmét és az országok közti, határvízi együttműködést.

A 14 országos makro-regionális fejlesztéspolitikai keretrendszer, a Duna Régió Stratégia 4. (vízminőség – PA4) és 5. (környezeti kockázatkezelés – PA5) prioritási területeinek vezetését a KKM koordinációjában az Országos Vízügyi Főigazgatóság által delegált magyar szakemberek látják el. A PA4 és PA5 területek eredményei között kiemelkedőek azok a magyar vezetésű, vízügyi témájú nemzetközi együttműködési projektek, amelyek a Duna-medence 14 országában – az EU-n kívüli államok aktív bevonásával – segítik az EU Víz Keretirányelv és az Árvízi Irányelv vízgyűjtő-szintű megvalósulását a fenntartható fejlődés általános céljaival összhangban.

A természetvédelem területén:

A „LIFE Kapacitásépítés Magyarországon” (LIFE14 CAP/HU/000010) című projekt keretében egy honlapot üzemeltet az egyik pályázati partner, amely az aktuális természetvédelmi LIFE pályázatok tudnivalói összesíti.

Az FM stratégiai partnerségi megállapodást kötött a Magyar Természettudományi Múzeummal az állami természetvédelem céljainak elérését támogató adatbázisok megosztására, közös tudományos és környezeti nevelési programok végrehajtására, valamint a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesülettel, amelynek fő témája a madárállományok és azok veszélyeztető tényezőinek közös felmérése, az adatok megosztása és közös felhasználása.

A Földművelésügyi Minisztérium által fenntartott Vadonleső Program, a támogató szakmai szervezetekkel egyeztetve, 2015-ben másod ízben hirdette meg az „év emlőse” rendezvénysorozatot, mely minden évben más és más őshonos, védett emlősfajunkra irányítja a figyelmet, elősegítve azok jobb megismerését és hatékonyabb védelmét. Az „év emlőse” program második faja az ürge (*Spermophilus citellus*) volt. Az ürge világállománya, elsősorban élőhelyeinek pusztulása miatt, ijesztő mértékben fogy. A teljes elterjedési területét tekintve Magyarországon él a legjelentősebb ürgeállomány. 2015 során több népszerűsítő, szemléletformáló, ismeretterjesztő rendezvény került megrendezésre a programsorozat keretében. Többek között 10 kortárs költő Petőfi nyomán járva új, ürgevel foglalkozó verset írt, és a Magyar Természettudományi Múzeumban egy verses, zenés „Tavaszi ürge-költő” ünnepség indította a programsorozatot. 2015. április elejétől országos ürgevers illusztrációs és esszéíró, valamint a versek ihlette video klip pályázat indult „Ürgefüttyök” címmel két korosztályban gyermekek számára a nemzeti park-igazgatóságok gondozásában.

A Föld Napja (április 22.) hetén a tihanyi Levendula Ház Látogatóközpontban országos terepi ürgefelmérő program, a Magyar Tudomány Napja (2015. november 3.) keretében pedig tudományos ürge-konferencia várta a szakembereket és az érdeklődőket a faj megőrzési lehetőségeiről, ökológiai szerepéről a Fővárosi Állat- és Növénykertben. A programsorozatot ünnepélyes „Ürge gála” zárta a Magyar Természettudományi Múzeumban, ahol „Ürge-néző-pontok” címen természetfotósok képeiből kiállítás készült. A programsorozat záró rendezvényén új, hagyományteremtő kezdeményezésként a földművelésügyi miniszter a Természetvédelem Nagykövete címet adományozta azoknak az előadókknak, íróknak, költőknek, képzőművészeknek, akik munkásságukkal, műveikkel, természetszerető és

természetvédő magatartásukkal a társadalom széles rétegét fordítják élő örökségünk megismerése és megóvása felé. 2015-ben a címet 18 művész kapta meg.

A „2016. év emlőse a denevér” rendezvénysorozat kapcsán, a Vadonleső Programjában dolgozó munkatársak az egész országot bejárva 26 rendezvényen vettek részt a rendkívül veszélyeztetett állatcsoport népszerűsítése érdekében, így több mint huszonegyezer érdeklődőhöz juthatott el személyesen az üzenet. Az elektronikus, nyomtatott sajtón, valamint a számos televíziós és rádiós megjelenésen keresztül a szemléletformáló üzenetet sok százezer, vagy akár millió honfitársunk is hallhatta.

A 2016-os évben a könnyűzenészek természetvédelmi erőfeszítésének elismerésére a 30Y zenekar, valamint Varga Livius (zenész) vehette át a Természetvédelem Nagykövete megtisztelő címet jelentő oklevelet a Magyar Természettudományi Múzeum kupolacsarnokában 2016. november 18-án megrendezett nagyszabású „Denevér Gálán”. Az életútjukkal, cselekedeteikkel, művészetükkel az ifjúság számára példaként szolgáló Nagykövek száma így elérte a 19-et.

Természeti értékeink megóvása érdekében új poszterek készültek: Védett növényeink és Zuzmóink az Európai Unióban, Védett lepkéink az Európai Unióban, Emlősök.

Az élelmiszerbiztonság érdekében:

Az ENSZ 68. közgyűlése 2015-öt a Talajok Nemzetközi Évének nyilvánította. A Nemzetközi Év célja az volt, hogy felhívja a döntéshozók, a földtulajdonosok, a földhasználók és főként a civil társadalom figyelmét a talajoknak az élelmezés- és élelmiszerlánc-biztonság megteremtésében betöltött szerepére, a fenntartható talajhasználat fontosságára.

Az FM és a NÉBIH az év során tartott több, különböző rendezvénnyel csatlakozott a kezdeményezéshez.

Az FM a 2015. március 9-én tartott sikeres konferenciával nyitotta az eseménysorozatot. A konferencia az „Egészséges talajok az egészséges életért” mottót választotta, és ennek jegyében több terület szakemberei világítottak rá az egészséges talajok emberi életben betöltött kiemelkedő szerepére.

A NÉBIH talajvédelmi szakemberei a NAK megyei rendezvényein tartott előadások keretében a talajvédelemmel kapcsolatos problémák megoldási lehetőségeire hívták fel a figyelmet. Különösen a termőföldet károsító belvízhelyzet, eróziós folyamatok, az okozott károk megelőzésére tervezhető intézkedések és a helyreállítási feladatok kerültek ismertetésre. Az előadásokon elhangzottak hatékony segítséget nyújtanak a gazdálkodóknak a természetvédelmi szempontok termelésben történő figyelembevételére.

Az agrár-szakközépiskolákban tartott előadások, filmbemutatók, helyszíni talajvizsgálatok megismertették a diákokat a talaj védelmének szükségességével és sokoldalú lehetőségeivel.

A Magyar Mezőgazdasági Múzeumban, a magyar talajokat bemutató időszak kiállítás rendeztek, amellyel a talajok és a talajvédelem fontosságára hívták fel a látogatók figyelmét. A kiállítás interaktív része a jövő nemzedék, a gyermekek számára adott át – játékos formában – a talajokkal kapcsolatos hasznos ismereteket.

A Múzeumok Majálisán (2015. május 16-17) a NÉBIH a Magyar Mezőgazdasági Múzeummal közös sátorban a gyermekek számára kidolgozott játékos, a talajok szerepével foglalkozó ismeretterjesztő programmal vett részt.

Az OMÉK keretében az eseménysorozat folytatásaként az FM konferenciát szervezett, melynek témája a tápanyag-gazdálkodás, az integrált talaj- és növényvédelem és a mikrobiális készítmények felhasználása volt.

Az előadások és rendezvények mellett a NÉBIH honlapján talajvédelmi témájú cikksorozat készült, illetve a NÉBIH Facebook oldalán az érdeklődők egy három hónapon át tartó

nyereményjáték-sorozaton is részt vehettek, melynek lezárása a Talaj Világnapján, 2015. december 5-én volt.

Minden kiállításon és rendezvényen a következő ismeretterjesztő kiadványok álltak az érdeklődők rendelkezésére: „Érték a talpad alatt” Talajok Nemzetközi Éve; Magyarország talajtípusai; A talajvédelem több mint humuszmentés; Síkvidéki területeink sajátos problémája, a belvíz; A víz romboló ereje: erózió Magyarországon; Beruházás termőföldön – tanácsok gazdálkodóknak; „Én kis kertem kerteltem...” A termésművelő anyagokról.

A klímaváltozással kapcsolatosan:

A Nemzeti Fejlesztési Minisztérium internetes médiumokon (honlap, szociális média) keresztül igyekszik a **környezeti fenntarthatóság értékrendjét és a klímaváltozás hatásai elleni fellépés fontosságát** a lakosság és a civil szféra felé **közvetíteni**. Ezen tevékenységet rendszeresen tartott szakmai és ismeretterjesztő előadások egészítik ki a klímaváltozással kapcsolatban alap-, közép- és felsőfokú képzést nyújtó oktatási intézményekben, civil fórumokon, szakmai rendezvényeken.

Az egyházakkal való kapcsolattartáson keresztül:

A „Laudato si’ (Áldott légy) - a közös otthonunkra való figyelemről” című – a Vatikánban 2015. június 18-án bemutatott – pápai enciklika kapcsán több egyház és felekezet részvételével a Földművelésügyi Minisztérium 2015. november 25-én **konferenciát szervezett az egyházak környezetvédelmi tevékenységeiről**. Az enciklikával Ferenc pápa a mai világot élénken foglalkoztató ökológiai kérdéseket az egyházi tanítás első vonalába emeli, mindemellett felszólítja az emberiséget, hogy indítson párbeszédet arról, hogy hogyan alakítja a bolygó jövőjét. Az egész napos rendezvény programjai között szerepelt a pápai enciklika elemzése, annak környezeti aktualitása, valamint az ENSZ Fenntarthatósági Fejlődési Célokkal való kapcsolata. A program részeként katolikus, református, evangélikus, zsidó, hindu és buddhista közösségek mutatták be környezetvédelmi tevékenységüket, követendő jó példáikat.

2016-ban Tihanyban az EMMI és az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottsága közös szervezésében rendeztek vallásközi konferenciát, amely a „**Közös gondolkodás a jövőnkéről**” címet viselte, és az ENSZ 2015. szeptember 25-én elfogadott a „Világunk átalakítása: a fenntartható fejlődés 2030-ig szóló programja” című dokumentum és annak célkitűzései szolgáltak alapul az előadásokhoz és kerekasztal-beszélgetésekhez. A program önmagát úgy határozza meg, mint „az emberiséget, a Földet és a jólétet szolgáló cselekvési terv”, amelynek célja, „hogy nagyobb szabadságban erősítse meg az egyetemes békét”, hogy az emberiség felszabaduljon a szegénység és a nélkülözés zsarnoksága alól, hogy meggyógyítsuk, megóvjuk a Földet”. Ezen célkitűzések segítették elmélyíteni a több mint 100 fő résztvevőben a környezettudatos magatartást, az egyéni és közösségi felelősségvállalást.

A fenntartható fogyasztás, a fogyasztási igények mérséklése érdekében tett erőfeszítésekhez több egyház is számos kezdeményezéssel csatlakozott (pl. öko mozgalmak és konferenciák létrehívásával; fenntarthatósággal kapcsolatos díjak, pályázatok kiírásával; illetve intézményeik környezettudatos példamutatásával stb.).

A Vidékfejlesztési Programból az alábbi 6 felhívás kapcsolódik a T3.9 eszközcélhoz:

- 1) VP4-10.2.1.1.-15 A védett őshonos és veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajták genetikai állományának in situ megőrzése
- 2) VP4-10.2.1.2.-17 Védett őshonos és veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajták genetikai állományának ex situ vagy in vitro megőrzése, továbbá a genetikai beszükülést megelőző tanácsadói tevékenységek támogatása
- 3) VP4-10.2.2.-15 Ritka és veszélyeztetett növényfajták genetikai erőforrásainak és mikroorganizmusok ex situ megőrzése
- 4) VP3-14.1.1.-16 A tejágazat szerkezetátalakítását kísérő állatjóléti támogatás
- 5) VP4-15.1.1.-16 Erdő-környezetvédelmi kifizetések
- 6) VP5-8.2.1-16 Agrár-erdészeti rendszerek létrehozása

Az 1.) és 2.) pontban megjelölt felhívások célja a mezőgazdasági genetikai erőforrások megőrzése, fő prioritás a védett őshonos és a veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajták megőrzése.

A 3.) pontban megjelölt felhívás támogatást biztosít a mezőgazdasági és élelmezési célú növényfajok tájfajtáinak, természetből kiszorult fajtáinak, régi fajtáinak, illetve az egyéb haszonnövények ökotípusainak, továbbá ezek vad- és rokonfajainak, valamint a mikroorganizmusoknak a megőrzéséhez, amelyek kivétel nélkül veszélyeztetett kategóriába sorolandók, mivel fenntartás és megőrzés nélkül eltűnnek. Megőrzésük egyik leghatékonyabb módszere az ex situ – termőhelyen kívüli – megőrzés, amelynek módszereit és technikáit a Nemzetközi Génbank szabvány részletezi.

A 4.) pontban megjelölt felhívás az állattartás fejlesztését célozza meg azáltal, hogy az állatok javát szolgáló szigorú higiéniai és takarmányozási előírásokat teljesítsék a gazdálkodók.

Az 5.) pontban megjelölt felhívás támogatást biztosít az ökoszisztémák megőrzéséhez és fejlesztéséhez. Ezekhez a fejlesztésekhez elengedhetetlen a tudatos, a törvényi kötelezettségeken túlmenő vállalásokra épülő erdő-környezetvédelmi gazdálkodási módok elterjesztése, valamint a fajok adaptációs képességének növelése, egyes területeken az erdőtípus, fajösszetétel, illetve gazdálkodási mód megváltoztatása.

A 6.) pontban nevesített felhívás az említett agrár-erdészeti rendszerek kialakításához biztosít támogatást. Ezek a rendszerek jelentős szerepet töltenek be a mikroklíma megőrzésében, a deflációs hatások csökkentésében, így a talajvédelemben. Fontos élőhelyek, amelyek hozzájárulnak a biológiai növényvédelemhez. A mezővédő fásítások ökológiai folyosóként a felaprózódott élőhelyek összeköttetéseit biztosítják.

T3.10 Zöldgazdasági reformok: a szabályozási, adózási, támogatási rendszereken keresztül az energia- és anyagfelhasználás megfelelő beárazása

A klímaváltozás kezelésével szorosan összefügg a zöld-energia fejlesztése, mely a kormányzat munkájában is erőteljesen jelen van. Megtalálható a Nemzeti Energiastratégiában, a 2015-ös Nemzeti Reform Programban és Magyarország Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Tervében (NCsT). Hazánkban a megújuló energiaforrásokból előállított energia teljes bruttó energiafogyasztásban képviselt 2020. évi kötelező részaránya 13%, amely értéket az NCsT-ben önként 14,65%-ra emeltük. Az EUROSTAT adatbázisa alapján a 2015-ös megújuló energia részaránya a bruttó végső energiafogyasztáson belül jelentősen meghaladta az eredetileg erre az évre kitűzött 8,0%-os értéket, 14,5%-ot teljesített. Ezzel az eredménnyel már 2015-ben teljesítettük a 13%-os célt. Hazánk megújuló energia felhasználási lehetőségei elsősorban a **fűtési szektorban** kihasználtak (2015: 83%-os részarány).

A zöldáram szektor növekedését támasztja alá a „Beszámoló a kötelező átvételi rendszer 2015. évi alakulásáról” című kiadvány. A termelők által a kötelező átvételi rendszer (KÁT) keretében értékesített villamos energia mennyisége 2015-ben 2438,24 GWh volt, ebből 2402,31 GWh volt megújuló alapú. A KÁT értékesítés ezzel az előző évhez képest enyhén

növekedett (1,1% növekedés). 2015 év végén a KÁT rendszerbe értékesítő erőművek összesített beépített kapacitása elérte a 854,3 MW-ot, ezzel enyhén (4,5%-kal) emelkedett az előző évhez képest, főként a napenergiát felhasználó, illetve vegyes tüzelésű erőművek révén. Fontos megjegyezni, hogy a KÁT támogatásra irányuló kérelmeket 2016. december 31-ig lehetett benyújtani. 2016 év végéig mintegy 2428 db kérelmet nyújtottak be a kérelmezők, több mint 2000 MW összkapacitással. A kérelmek nagy része 0,5 MW alatti napelemes erőmű támogatására irányul, de jelentős a 0,5 MW feletti napelemes erőművek szerepe is. Mindez azt jelenti, hogy Magyarországon 2017-ben jelentősen növekedhet a naperőművek száma, ezáltal a megújuló erőforrásból származó villamosenergia-termelés.

A magyarországi beruházási ösztönzők tekintetében a megújuló energiaforrások felhasználása a 2014-2020 közötti időszak programjainak egyik fontos célterülete. Több operatív program (Környezetvédelmi és Energiahatékonysági OP, Terület- és Településfejlesztési OP, Versenyképes Közép-Magyarország OP és Gazdaságfejlesztési és Innovációs OP) támogatja a megújuló energiaforrások alkalmazását. A 2014-2020-as évekre vonatkozóan az operatív programokban az energetikát érintő fejlesztésekre összesen több mint 768,4 Mrd Ft visszatérítendő és nem visszatérítendő támogatás jut.

A kiotói egységekhez kapcsolódó ÜHG kvóta kereskedelem mellett Magyarország az Európai Unió kvótakereskedelmi rendszerében (EU ETS) is részt vesz. Az emisszió-kereskedelemből származó állami bevételek felhasználásáról a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium és a Nemzetgazdasági Minisztérium rendelkeznek döntési jogkörrel. 2008 és 2013 között az ország kiotói egységeinek értékesítéséből származó bevételei a Zöld Beruházási Rendszer (a továbbiakban: ZBR), míg a 2013-tól az Európai Unió kvótakereskedelmi rendszeréből (EU ETS) származó bevételek egy része a **Zöldgazdaság Finanszírozási Rendszer (a továbbiakban: ZFR)** fejezeti kezelésű előirányzaton belül kerül felhasználásra. Ezen előirányzatok forrásai állnak rendelkezésre vissza nem térítendő támogatásokkal épületek energiahatékonyság javítására, energia-megtakarítás elérésére, ÜHG kibocsátás csökkentésére és energiafüggettség csökkentésére. Emellett fontos, hogy a károsanyag-kibocsátás csökkentése közvetlen előnyös környezeti hatásokkal jár, a fejlesztések hő-, energia- és költségmegtakarítást eredményeznek az épületek, távfűtési rendszerek vagy vállalkozások esetében, növelik a megújuló hő- és energiatermelést, ami csökkenti a por és PM₁₀ szennyezést. A ZFR biztosítja az **Otthon Melege Program** keretében meghirdetett alprogramok forrásainak nagy részét. Az Otthon Melege Program arra összpontosít, hogy létrehozson olyan komplex rövid- és hosszú távú intézkedéscsomagot, amely növeli az energiahatékonyságot és az energiával kapcsolatos megtakarítások mértékét a lakosságnál, ezzel hozzájárulva az energiaköltségek csökkenéséhez. A 2014 őszén útjára indított, közel 29 Mrd Ft keretösszegű Otthon Melege Program keretében meghirdetett pályázati alprogramok több mint 130 ezer háztartás energetikai korszerűsítését tették lehetővé. Az alprogramok meghirdetése folyamatos, további új alprogramok meghirdetése várható.

A Nemzetgazdasági Minisztérium a kvótabevételekből a geotermikus energia felhasználásának elterjesztése érdekében egy geotermikus fűtőmű létesítésére, fenntartására és működtetésére nyújt anyagi támogatást, ezen felül más európai uniós forrásból egy megnövelt hatékonyságú geotermikus rendszer (EGS) demonstrációs projektet is gondoz. A kvótabevételek túlnyomó részét a Nemzetgazdasági Minisztérium azonban az elektromobilitás elterjesztésére fordítja. A Jedlik Ányos Tervben foglalt elektromos töltőinfrastruktúra kialakítása érdekében pályázati kiírások jelentek meg helyi önkormányzatok részére töltő telepítésre. Pályázati kiírás jelent meg az elektromos gépjárművek beszerzésének támogatása érdekében is, továbbá számos más projekt és terv van az elektromobilitás elterjesztésére. A Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatala adatai szerint az elektromos járművek állománya 2015-ben 476 db volt, amely 2016 végére 1473-ra nőtt. Az elektromos járművek fele tisztán akkumulátoros

elektromos gépkocsi. 2020-ig az elektromos gépkocsiállomány jelentős mértékű emelkedését prognosztizálják. Az elektromos és hibrid járművek térnyerése révén 2015-ben elért energia megtakarítás szerint az elektromos gépkocsik révén elért megtakarítás 0,01569 PJ, míg a hibrid gépkocsik révén elért megtakarítás 0,09432 PJ volt.

A 1601/2015. (IX.8.) Korm. határozattal jóváhagyott **III. Nemzeti Energiahatékonysági Cselekvési Terv** rögzíti a nemzeti energiahatékonysági célkitűzéseket: primerenergia-megtakarításokat; a végső energia megtakarításokat 2020-ra ágazati bontásban. **Magyarország energia megtakarítási célja 92 PJ primerenergiában kifejezve (73 PJ végső energia).**

2015 decemberétől minden hazánkban működő **nagyvállalat köteles négyévente energetikai auditálást végeztetni**. Az energiahatékonyságról szóló 2015. évi LVII. törvény és az energiahatékonyságról szóló törvény végrehajtásáról szóló 122/2015. (V.26.) Korm. rendelet írja elő a nagyvállalatok részére az energetikai audit készítésének kötelezettségét. Szintén az energiahatékonyságról szóló 2015. évi LVII. törvény 2016. december 21-én hatályba lépett módosítása vezette be az **energetikai szakreferens** alkalmazásának kötelezettségét. Az új szakpolitikai intézkedés célja az, hogy a nagy energiafogyasztású gazdálkodó szervezetek intézkedéseiben folyamatosan vegyék figyelembe az energiahatékonyságot és az energiatakarékosságot, továbbá a hatékony működést energetikus szakember segítse elő. Az érintett vállalkozások körét kormányrendelet határozza meg.

A vállalkozások energiahatékonyságának javítása a célja a 2016-ban bevezetett, az **energiahatékonysági beruházások után járó társaságiadó-kedvezménynek** is⁴⁶. Ez alapján a gazdasági társaság, ha energiahatékonyságot javító beruházást végez, akkor a beruházás üzembe helyezését követő adóévben – vagy döntése szerint még további öt évig – adókedvezményt vehet igénybe társasági adójából. Az adókedvezmény a beruházás elszámolható költségeinek 30%-a lehet összesen, de legfeljebb 15 millió eurónak megfelelő összeg.

A kis- és középvállalkozások, valamint egyes önkormányzatok gyakran nem tudnak energetikában jártas szakembert foglalkoztatni, és fejlesztési döntéseikben, illetve beruházásaik lebonyolítása során nem mindig a leggazdaságosabb és a legjobban megtérülő megoldásokat választják. Ehhez energetikus szakember segítségét kell igénybe venni, lehetőleg helyben. Így az egyik legjelentősebb hatású intézkedés a **Nemzeti Energetikusi Hálózat** kialakítása, amely egy tanácsadó hálózat 19 kormányhivatalban és azok 57 járási (fővárosi kerületi) hivatalában. A tanácsadók feladata a közintézmények – köztük az önkormányzatok –, valamint a vállalkozások energiahatékony működésének, továbbá a lakosság energiafogyasztás-csökkentésének szakmai tanácsadással történő elősegítése.

T3.11 A kritikus állapotban lévő erőforrások esetében normatív, korlátozó előírások bevezetése, esetlegesen az erőforrás-felhasználás teljes tilalma

A felszín alatti vizek állapotának minősítését a Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv felülvizsgálata (2015.) során is a felszín alatti vizek vizsgálatának egyes szabályairól szóló 30/2004. (XII.30.) KvVM rendelet szerint kellett végrehajtani. Az állapotértékelés minden egyes víztestre elkészült. A vizsgálatok módszere a VGT1-hez képest nem változott. Egy adott víztestnél, ha az elvégzett tesztek valamelyike azt mutatja, hogy a víztest gyenge állapotú, akkor az adott víztest összességében a gyenge minősítést kapja. Ez esetben intézkedni kell a víztest ismét jó állapotba kerülése érdekében. Az összesített mennyiségi minősítés alapján, a 185 felszín alatti víztest közül 37 állapota gyenge (20%).

⁴⁶ A társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény módosításával került bevezetésre az energiahatékonysági célokat szolgáló beruházás adókedvezménye.

A gyenge állapotú víztestek védelme és állapotának helyreállítása (javítása) érdekében a vízkészletjárulék kiszámításáról szóló 43/1999. (XII.26.) KHVM rendelet módosítása tartalmazza a víztestek túlterhelési szorzóját, amely a gyenge állapotú, felszín alatti víztestek esetében fizetendő vízkészletjárulék mértékét növeli 20%-kal.

T3.13 A környezeti fenntarthatósági szempontokat meg kell jeleníteni Magyarország stratégiai jelentőségű helyi és ágazati tervezési dokumentumában, valamint az ágazati szabályozásában

Az európai normáknak megfelelő és az Európai Unió által megkövetelt környezetvédelmi engedélyezési rendszernek köszönhetően a tervek/programok mind nagyobb hányada kerül már a tervezési fázisban környezetvédelmi értékelésre. A tervek, programok megfogalmazásakor, valamint a területi tervezésben gyakorlattá vált a stratégiai környezeti vizsgálatok végzése, melynek segítségével magasabb, stratégiai szinten valósítható meg a fejlesztési tervek és a környezetvédelmi célok összehangolása.

A stratégiai környezeti vizsgálat igen összetett folyamat, amely során a jelentős környezeti hatások vizsgálata a környezeti hatásvizsgálati eljáráshoz hasonlóan kiterjed az emberek, az állat- és növényvilág, a talaj, a víz, a levegő, az éghajlat, a táj, valamint az anyagi javak és kulturális örökség, továbbá mindezen tényezők kölcsönhatásának vizsgálatára, és ezen kívül kiegészül a jelentős egészségi hatások vizsgálatával is.

A stratégiai környezeti vizsgálati eljárásokat meghatározó jogszabályok a tervek/programok elfogadása előtt előírják előre rögzített szempontrendszer szerint **a jelentős környezeti és egészségre gyakorolt hatások vizsgálatát hazai** és – az országhatáron áterjedő hatások tekintetében – **nemzetközi viszonylatban** egyaránt. Mindemellett **aktív részvételi és véleményezési lehetőséget biztosítanak** a hazai és nemzetközi nyilvánosság számára a döntési folyamatban. Az SKV irányelv egyrészt taxatív felsorolja a hatálya alá tartozó tervek/programok körét, valamint meghatározza, hogy minden olyan helyi, regionális, országos terv/program, amely keretét szab későbbi projektszintű környezetvédelmi hatósági engedélyezés számára az irányelv hatálya alá tartozik. Mindemellett a jelentős környezeti hatás fogalmat tágan értelmezi, azaz nem szűkíti le a jelentős környezeti hatásokat csak a káros hatásokra, nem tesz különbséget jelentős káros vagy előnyös hatás között, így az **irányelv hatálya alá tartozó tervek/programok környezeti vizsgálata elkerülhetetlen.**

Az Európai Unió Bizottsága **kiemelten kezeli a stratégiai környezeti vizsgálati eljárások szakszerű lefolytatását** a tagállamokban. A stratégiai környezeti vizsgálat lefolytatása – a jogszabályi kötelezettségen túl – **a terv által meghatározott projektelemeknek az európai uniós források felhasználhatóságának biztosítása szempontjából is jelentős.** A Bizottság speciális feltételeket szabott 2013-ban Magyarország számára a stratégiai környezeti vizsgálati eljárásokkal kapcsolatban (*ex ante kondicionalitások*), amelyek betartása, jogszabály szerinti kivitelezése nemcsak a terv/program kidolgozójának, hanem az országnak is célja. Az uniós források felhasználásával megvalósuló projektek esetében ugyanis az Európai Bizottság minden esetben kiemelten vizsgálja az adott projektet tartalmazó terv/program környezeti hatásainak vizsgálatát az SKV irányelvnek megfelelően, és egy esetleges eljárási hiba akár a **projektem megvalósítására allokált források megvonását** is eredményezheti **a feltételek teljesítéséig.**

4. Nemzeti Környezetvédelmi Program (2015-2020)

Magyarország környezetpolitikai céljainak és intézkedéseinek átfogó keretét 1997 óta a Nemzeti Környezetvédelmi Programok (továbbiakban: NKP) jelentik. Az NKP kidolgozásáról, céljáról, tartalmáról és megvalósításáról a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény rendelkezik. A 27/2015. (VI.17.) OGY határozattal elfogadott 4. NKP feladata, hogy az ország adottságait, a társadalom hosszú távú érdekeit és

jövőbeni fejlődési céljait, valamint a globális felelősségből és a nemzetközi együttműködésből, EU-tagságból adódó kötelezettségeket figyelembe véve meghatározza az ország környezeti céljait és az elérésükhöz szükséges feladatokat és eszközöket. Az NKP összhangban van az Európai Unió 2020-ig tartó időszakra szóló 7. Környezetvédelmi Cselekvési Programjával és az Országgyűlés által elfogadott Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégiával.

Az NKP átfogó célkitűzése, hogy hozzájáruljon a fenntartható fejlődés környezeti feltételeinek biztosításához. A környezetügy átfogó felelőssége, hogy feladatai magas színvonalú ellátásával segítse elő az ország társadalmi-gazdasági fejlődését, ugyanakkor tudatosan lépjen fel a társadalmi és környezeti értékek rombolása ellen, továbbá hatékonyan közreműködjön a környezeti szemléletformálásban. Ez átfogó, rendszerszemléletű megközelítést és a környezeti szempontoknak az élet minden területén való figyelembevételét teszi szükségessé.

Nemzeti Természetvédelmi Alapterv (2015-2020) (továbbiakban: NTA) Magyarország természetvédelmi stratégiai tervdokumentuma, egy szakpolitikai stratégia, amely az NKP önálló, ámde integráns részeként meghatározza az állam természetvédelmi feladatai kapcsán követendő kiemelt célokat, kijelöli a cselekvési irányokat, nemcsak a természetvédelmi igazgatási szervek, hanem minden állami szerv számára. Az NTA bemutatja a megelőző tervidőszak végrehajtási időszaka alatt a természetvédelmi ágazat legfontosabb részterületein bekövetkezett változásokat, az aktuális helyzetképet, és ezek alapján kijelöli a 2015-2020 között követendő és megvalósítandó szakmai célokat. Az NTA kidolgozása során az egyes fejezeteknél, vagy azokon belül az érintett témaköröknél olyan jellemző indikátorok kerültek megjelölésre, amelyek alapján a kitűzött célok megvalósulása mérhetővé, értékelhetővé válik. Az NTA végrehajtása során az egyes feladatok kapcsán elért eredmények folyamatosan nyomon követhetőek a magyar állami természetvédelem hivatalos honlapján, a www.termeszetvedelem.hu oldalon.

A biológiai sokféleség megőrzésének 2015-2020 közötti időszakra szóló nemzeti stratégiája

A stratégia azt kívánja elérni, hogy a biológiai sokféleség csökkenése, a természeti erőforrások és az ökoszisztéma-szolgáltatások további hanyatlása megálljon Magyarországon 2020-ig, valamint állapotuk lehetőség szerinti javuljon. Olyan célkitűzéseket és feladatokat fogalmaz meg, amelyek elérésével, elvégzésével a hazai biológiai sokféleség és a természeti erőforrások hosszú távú fennmaradása és hanyatlásuk megállítása biztosítható. Ehhez a biológiai sokféleség megőrzési szempontjainak be kell épülniük a szektorokat áthidaló szakpolitikába, stratégiákba és programokba, valamint azok megvalósításába. Az Országgyűlés a 28/2015. (VI.17.) OGY határozattal elfogadta „A biológiai sokféleség megőrzésének 2015-2020 közötti időszakra szóló nemzeti stratégiáját”.

A stratégia megvalósítása érdekében – összhangban az EU Biológiai Sokféleség Stratégiában, és a Nemzeti Természeti Alaptervben meghatározott célkitűzésekkel – 2016-ban stratégiai projekt indult a KEHOP keretében. „A közösségi jelentőségű természeti értékek hosszú távú megőrzését és fejlesztését, valamint az EU Biológiai Sokféleség Stratégia 2020 célkitűzéseinek hazai szintű megvalósítását megalapozó stratégiai vizsgálatok” című, 1,07 Mrd Ft költségvetésből 2020 decemberéig megvalósuló projekt keretében megtörténik:

- a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek megőrzését szolgáló tudásbázis fejlesztése, a kevésbé ismert, vagy a rossz természetvédelmi helyzetű értékekre összpontosítva;
- a természetes és természetközeli ökoszisztémák és szolgáltatásaik országos felmérése, térképezése és értékelése;

- az ökoszisztémák és a hozzájuk kapcsolódó természeti és táji értékek táji léptékű megőrzésének stratégiai megalapozásaként a hazai tájak tájkarakter alapú rendszerezésének módszertani megalapozása, országos tájkarakter-egységek lehatárolása és leírása, a tájkarakter-rendszer lehetséges alkalmazási területeinek azonosítása;
- a hazai zöldinfrastruktúra-hálózat elemeinek meghatározása, országos és térségi léptékű azonosítása, állapotértékelése, a zöldinfrastruktúra megőrzését és fejlesztését megalapozó stratégiai keretek, fejlesztési célok és prioritások meghatározása.

A fejlesztés megvalósítása a Földművelésügyi Minisztérium, az MTA Ökológiai Kutató Központ, a Budapest Főváros Kormányhivatala Földmérési, Távérzékelési és Földhivatali Főosztálya, a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság és a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság együttműködésében valósul meg.

A második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiáról a 2017-2030 közötti időszakra, kitekintéssel 2050-re (NÉS-2)

Magyarország középtávú klímapolitikájának irányait az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezménye és annak Kiotói Jegyzőkönyve végrehajtási keretrendszeréről szóló 2007. évi LX. törvény alapján a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia jelöli ki. Az Országgyűlés az első Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiát (a továbbiakban: NÉS-1) a 29/2008. (III.20.) OGY határozatával fogadta el. A NÉS-1 jogszabályban meghatározott felülvizsgálatának eredményeképpen a második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia (a továbbiakban: NÉS-2) tervezete 2013-ban elkészült és az Országgyűlés részére benyújtásra került, parlamenti tárgyalására azonban nem került sor. Tekintettel azonban arra, hogy az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezménye Részes Feleinek 21. konferenciája keretében 2015-ben elfogadták az új globális, úgynevezett „Párizsi Megállapodást”, illetve az azt támogató döntéseket tartalmazó „Párizsi Csomagot”, szükségessé vált a NÉS-1 Párizsi Megállapodásban foglaltaknak megfelelő felülvizsgálata, illetve a NÉS-2 tervezetének átdolgozása. 2016 tavaszán Magyarország az Európai Unión belül elsőként, egyhangú Parlamenti döntéssel ratifikálta a Párizsi Megállapodást, így 2016 nyarán megkezdődött a NÉS-2 tervezetének átdolgozása. A NÉS-2 magában foglalja az üvegházhatású gázok 2050-ig tartó kibocsátás-csökkentésének céljait, prioritásait és cselekvési irányait tartalmazó Hazai Dekarbonizációs Útitervet. Továbbá a részét képezi a Nemzeti Alkalmazkodási Stratégia, amely az éghajlatváltozás várható hatásainak, társadalmi-gazdasági-környezeti következményeinek, valamint az ökoszisztémák és az ágazatok éghajlati sérülékenységének értékelése. Tartalmazza továbbá a Partnerség az Éghajlatért Szemléletformálási Tervet, amelynek célja a klímatudatosság és a fenntarthatóság szempontjainak integrálása a tervezésbe, a döntéshozatalba és a cselekvésekbe a társadalom minden szintjén. A Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia közvetlenül kapcsolódik több hazai stratégiai dokumentumhoz (pl. Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia, Nemzeti Reform Program, Nemzeti Energiastratégia, Nemzeti Vidékstratégia, Nemzeti Környezetvédelmi Program). A stratégia Országgyűlés általi elfogadását követően az abban foglalt célok elérése érdekében Éghajlatváltozási Cselekvési Terv készül.

Nemzeti Erdőstratégia 2016-2030

Az 1537/2016. (X.13.) Korm. határozattal elfogadott Nemzeti Erdőstratégia 2016-2030 (továbbiakban: Erdőstratégia) átfogóan tárgyalja az erdészeti ágazatot érintő legfontosabb kihívásokat, fókuszálva az elkövetkezendő 15 évben elvégzendő stratégiai feladatokra. Az Erdőstratégia bemutatja az adott szakpolitikai területen elérendő rövid- vagy középtávú célkitűzéseket, egyúttal az erdővédelemmel és az erdőgazdálkodással kapcsolatos kérdésekre keresi és adja meg a lehetséges válaszokat.

Az Erdőstratégia kiemelt célja az erdő sokrétű funkciói közötti megfelelő egyensúly megteremtése, de keretet biztosít az aktuális kérdések, így például a klímaváltozás, birtokpolitika, energiafüggőség, természetvédelmi területek kezelése, közjóléti fejlesztés irányainak megválaszolására is. További kiemelt helyet foglal el a gazdálkodás és az erdei ökoszisztémák folyamatainak összehangolása, illetve az erdei ökoszisztéma-szolgáltatások értékelése.

Az Erdőstratégia kiterjed az állami és magánerdők hasznosítására, a közjóléti, gazdasági és természetvédelmi célokra egyaránt. Lényeges a termékhasznosítás kapcsán a fafeldolgozó ipar működésének optimalizálása. Az erdők egyéb funkcióinak sérülése nélkül növelni kell az erdőgazdálkodás és az elsődleges faipar gazdasági versenyképességét. Az Erdőstratégia foglalkozik a fa ipari célú felhasználásával, szem előtt tartva a globális környezetvédelmi és iparfejlesztési, energetikai feladatokat is, mint pl. légköri szénmegkötés és tárolás elősegítése. További fontos feladatot jelent a nem-fa termékek fenntartható hasznosítási lehetőségeinek feltárása, illetve az eddig alacsony szinten hasznosított ún. erdei melléktermékek fenntartható hasznosításának fejlesztése.

Kvassay Jenő Terv

A vízügyi ágazat a Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv felülvizsgálatával párhuzamosan elkészítette a Kvassay Jenő Tervet (továbbiakban: KJT) – Nemzeti Vízstratégiát –, amely a magyar vízgazdálkodás 2030-ig terjedő keretstratégiája és 2020-ig terjedő középtávú intézkedési terve, vízügyi szakpolitikai stratégia. A KJT célja a társadalom és a víz viszonyának a feltárására támaszkodva intézkedések megfogalmazása, annak érdekében, hogy

- a világot fenyegető vízválságot hazánk elkerülhesse, annak már mutatkozó jelei ellen időben megtehesse a szükséges intézkedéseket;
- őrizzük meg a vizet a jövő nemzedékek számára, mert az az élet mással nem pótolható feltétele, és a gazdaság erőforrása;
- hatékonyan, a gazdaságot támogatóan éljünk a kínálkozó előnyeivel;
- kellő biztonságban legyünk fenyegető káraitól.

Országos Hulladékgazdálkodási Közszolgáltatási Terv (OHKT)

A hulladékgazdálkodási közszolgáltatási rendszer alapját az Országos Hulladékgazdálkodási Közszolgáltatási Terv (OHKT) jelenti. A stratégiai dokumentum keretén belül valósul meg a hulladékgazdálkodási közszolgáltatási tevékenység országos tervezése, a célok, követelmények meghatározása. Az OHKT kijelöli a közszolgáltatásra vonatkozó cselekvési irányokat, célkitűzéseket, intézkedéseket, a közszolgáltatási tevékenységre vonatkozó követelményeket. A 2016. évre vonatkozó OHKT-t a Kormány fogadta el.

Energiahatékonyság

Az energiahatékonyság javításának legfontosabb feladatait és a megvalósítás kereteit **az energiahatékonyságról szóló 2015. évi LVII. törvény** és az annak végrehajtásáról szóló 122/2015. (V.26.) Korm. rendelet tartalmazza.

A törvény **rögzíti a legfontosabb fogalmakat**, valamint **meghatározza az energiahatékonysággal kapcsolatos főbb feladatokat**, illetve megjelöli az állam és más szervezetek feladatait a végrehajtás során. A törvény a Kormány feladatákként nevesíti egy **hosszú távú stratégia** készítését a magán és köztulajdonban álló, lakó- és kereskedelmi célú épületek nemzeti állományának felújításába történő beruházások ösztönzésére (**Nemzeti Épületenergetikai Stratégia**). Ugyanígy a törvény a Kormány feladatákként nevesíti a **Nemzeti Energiahatékonysági Cselekvési Terv** készítését és háromévente történő felülvizsgálatát. A terveknek ki kell térniük a jelentősebb energiahatékonyság-javító intézkedésekre és a várható vagy elért energiamegtakarításra, beleértve az energiaellátás, -

továbbítás és -elosztás, valamint az energia végfelhasználása terén elért azon megtakarításokat is, amelyek hozzájárulnak a nemzeti energiahatékonysági célkitűzések teljesítéséhez.

A törvény szól a **központi kormányzat tulajdonában és használatában lévő fűtött vagy hűtött épületek** összes hasznos alapterületének 3%-át érintő, évenkénti, a hatályos épületenergetikai minimumkövetelményeknek megfelelő korszerűsítésről, továbbá a kapcsolódó nyilvántartási és közzétételi kötelezettségről. A törvény előírja, hogy **a minisztériumok, kormányhivatalok és központi hivatalok csak magas energiahatékonysági teljesítményű termékeket, szolgáltatásokat és épületeket szerezzenek be.** A kötelezettség a közbeszerzésekről szóló törvényben meghatározott uniós értékhatárok feletti értékű beszerzésekre vonatkozik. Törvényi kötelezettség a végfelhasználási energiamegtakarítási kötelezettség, melynek teljesüléséért a Kormány felelős. A törvény alapján a Kormány az egyes szakpolitikai intézkedésekhez kapcsolódóan a szakpolitikai intézkedés megvalósítása és nyomon követése érdekében végrehajtó hatóságokat jelöl ki. A végrehajtó hatóságok kötelesek évente adatot szolgáltatni a Hivatal részére a felügyeletük alatt működő szakpolitikai intézkedésekből származó energiamegtakarítás nagyságáról, valamint a szükséges tájékoztatást megadni. Az egyes szakpolitikai intézkedések révén elért energiamegtakarítási adatokat a Hivatal köteles közzétenni. Az energiamegtakarítási adatokról a nemzeti fejlesztési miniszter által készítendő éves jelentésben kell az Európai Bizottság felé beszámolni.

A törvény nagy hatásfokú kapcsolt energiatermelés és a hatékony távfűtés/távhűtés elterjesztése érdekében intézményi szintű költség-haszon elemzést ír elő:

- új hő alapú villamosenergia-termelő létesítmény építése esetén;
- jelentős felújításon áteső létesítménynek nagy hatásfokú kapcsolt energiatermelő létesítménnyé történő átalakítása esetén;
- hasznosítható hőmérsékletű hulladékhőt termelő ipari létesítmény tervezése, vagy jelentős felújítása esetén;
- 20 MW-ot meghaladó hőteljesítményű új energiatermelő létesítmény tervezésekor.

A tájékoztatási és szemléletformálási kötelezettség a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal által működtetett energiahatékonysági tájékoztató honlap segítségével valósul meg. Igen jelentős energiamegtakarítás lehetséges az iparban, ezért a törvény előírja, hogy a nagyvállalatoknak négyévente energia auditot kell készíteniük.

Az elvégzett energetikai auditokból származó, a potenciális energiamegtakarítás mértékére vonatkozó adatok lehetővé teszik támogatási, illetve ösztönző programok célcsoportjainak meghatározását, valamint az elért eredmények összekapcsolását.

Az alternatív üzemanyagok infrastruktúrájának kiépítése

Az 1783/2016. (XII.16.) Korm. határozattal elfogadott „Az alternatív üzemanyagok infrastruktúrájának kiépítéséről szóló nemzeti szakpolitikai keret” c. dokumentum (a továbbiakban: Szakpolitikai Keret) az alternatív üzemanyagok infrastruktúrájának kiépítéséről szóló 2014/94/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv (a továbbiakban: Irányelv) 3. cikkében foglaltaknak megfelelően került elfogadásra. A Szakpolitikai Keret **a közlekedés kőolajfüggésének, valamint szén-dioxid kibocsátásának csökkentése érdekében** az alábbi hat üzemanyag típust érinti: 1) villamos energia; 2) hidrogén; 3) bio-üzemanyagok; 4) szintetikus és paraffinos üzemanyagok; 5) földgáz (sűrített – CNG, és cseppfolyósított – LNG); 6) cseppfolyósított propán-bután gáz (LPG).

A Szakpolitikai Keret tartalmát tekintve az egyes alternatív üzemanyaggal meghajtott gépjárművek elterjedéséhez 2020, 2025 és 2030-as dátumokra 3 forgatókönyv szerint (alacsony, reális és magas elterjedést feltételezve) tartalmaz előrejelzéseket, és az Irányelv előírásainak megfelelően elsősorban az elektromobilitásra, valamint a CNG és LNG

üzemanyagokra helyezi a hangsúlyt, ugyanakkor LPG-re és hidrogénre is tartalmaz célokat. Előbbiek felül összegzi a már meglévő ösztönzőket, illetve beruházásokat, amelyekkel az alacsony elterjedési forgatókönyv céljai 2020-ig várhatóan megvalósulnak, valamint az Irányelv által előírt követelményeknek is eleget tesz hazánk.

A Szakpolitikai Keret emellett a töltő-infrastruktúra kiépítésének területi ellátottságára is tartalmaz előirányzatokat a hazai sűrűn lakott területek, illetve agglomerációk szerint, valamint a TEN-T törzshálózatokra telepítendő töltő-infrastruktúra is megjelenik. A közösségi közlekedésben is cél az alternatív meghajtás elterjesztése, amelyre vonatkozóan ugyancsak 3 forgatókönyv szerint készültek előrejelzések. A közúti közlekedésben felül a belvízi kikötők alternatív üzemanyaggal való ellátottságának a kiépítésére vonatkozó célokat, valamint az álló repülőgépekben való felhasználásra szolgáló villamosenergia-ellátás biztosítása iránti igény felmérését tartalmazza a Szakpolitikai Keret.

T3.14 A környezetvédelmi szabályozás áttekintése, a feleslegesen bonyolult és adminisztrációigényes szabályok deregulációja vagy egyszerűsítése

A környezet és természetvédelmi szervezetrendszer átalakulása

A Kormány programjában kiemelt fontossággal kezelt bürokráciacsökkentés és az azzal együtt járó központi és területi szintű átalakítások a környezetvédelmet is érintették.

A közigazgatás rendszerének átalakítását, az egyes szakterületek átláthatóbb, hatékonyabb működését, a feladatok szakszerűbb ellátását célzó átalakulási folyamat három nagyobb lépésben következett be.

1) Az Országgyűlés által még 2010-ben elfogadott kormányprogram alapján létrejött kormányhivatalokba számos területi államigazgatási szerv szakigazgatási szervként integrálódott. A környezetvédelmi és természetvédelmi hatóságok integrációjára, figyelemmel az általuk ellátott feladatok speciális jellegére 2015. április 01-től került sor. Ekkor az addig önálló környezetvédelmi és természetvédelmi felügyelőségek megszűntek, feladataikat speciális illetékességgel rendelkező megyei kormányhivatalok környezetvédelmi és természetvédelmi főosztályai vették át.⁴⁷

2) 2015-ben a Kormány a központi hivatalok rendszerének áttekinthetőbbé tétele érdekében határozatban⁴⁸ döntött az országos illetékességgel vagy feladatkörrel működő központi hivatalok és költségvetési szerv formában működő központi minisztériumi háttérintézmények racionalizálásáról.

A kormányhatározatban foglaltak az FM felügyelete alá tartozó Országos Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főfelügyelőséget (továbbiakban: OKTF), továbbá a 2015. január 01. napjától az OKTF-hez tartozó Nemzeti Hulladékgazdálkodási Igazgatóságot érintették. A kormányhatározatban érintett minisztériumok által elvégzett felülvizsgálat alapján az új szervezeti rendszerről a Kormány újabb határozatban⁴⁹ döntött, amelyet kormányrendeletben⁵⁰ hirdettek ki.

A kormányrendelet alapján az OKTF 2017. január 01. napjával, jogutódlással a Pest Megyei Kormányhivatalba történő beolvadással megszűnt, jogutódja a Pest Megyei Kormányhivatal Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főosztálya lett. Az OKTF emisszió-

⁴⁷ A fővárosi és megyei kormányhivatalokról, valamint a fővárosi és megyei kormányhivatalok kialakításával és a területi integrációval összefüggő törvénymódosításokról szóló 2010. évi CXXVI. törvény

⁴⁸ A központi hivatalok és a költségvetési szerv formában működő központi minisztériumi háttérintézmények felülvizsgálatáról szóló 1958/2015. (XII. 23.) Korm. határozat

⁴⁹ a központi hivatalok és a költségvetési szervi formában működő minisztériumi háttérintézmények felülvizsgálatával kapcsolatos intézkedésekről szóló 1312/2016. (VI.13.) Korm. határozat

⁵⁰ az egyes központi hivatalok és költségvetési szervi formában működő minisztériumi háttérintézmények felülvizsgálatával összefüggő jogutódlásáról, valamint egyes közfeladatok átvételéről szóló 378/2016. (XII.2.) Korm. rendelet

kereskedelemben kapcsolatban korábban ellátott feladatai pedig a Nemzeti Fejlesztési Minisztériumhoz kerültek. Az NHI feladatait pedig az FM-en belül a környezetvédelemért, agrárfejlesztésért és hungarikumokért felelős államtitkárságon létrejött új helyettes államtitkárság látja el.

3) A közigazgatás folytatódó átszervezése az OKTF mellett érintette a megyei kormányhivatalokba már integrált környezetvédelmi és természetvédelmi felügyelősegeket is. A környezet- és természetvédelemmel kapcsolatos hatósági struktúra 2017. január 01. napjával a közel huszonöt éve kizárólag szakmai alapokon nyugvó illetékességi területe (egy-egy speciális feladattól eltekintve) megváltozott és alkalmazkodva Magyarország klasszikus területi tagozódáshoz megyei szintre csökkent. A környezetvédelmi és természetvédelmi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 71/2015. (III.30.) Korm. rendelet 8/A. §-a alapján területi környezetvédelmi és természetvédelmi hatóságként megyei illetékességgel a megyei kormányhivatal megyeszékhely szerinti járási hivatala jár el (Budapest főváros és Pest megye területére kiterjedő illetékességgel a Pest Megyei Kormányhivatal környezetvédelmi és természetvédelmi hatáskörben eljáró Érdi Járási Hivatala).

A környezetvédelmi szakterület vonatkozásában a szakmai felügyeletet, továbbá a Pest Megyei Kormányhivatal Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főosztálya feletti felügyeleti jogkört továbbra is az FM látja el.

Az új szervezeti rendszer alapvető vonásai az alábbiak szerint foglalhatók össze:

- az alapvető garanciákat az – egyébként változatlan tartalmú – anyagi jogi jogszabályi rendelkezések, vagyis a törvényi keretek, illetve a rendeleti szintű részletszabályok jelentik;
- az integrált feladat- és hatáskörében eljáró kormány megbízott – aki egyebekben más törvényi előírás és a Kormány kijelölése alapján a megyében megvalósuló, nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű ügyé nyilvánított projektek koordinációs feladatait is ellátja – kötelessége és felelőssége a döntések jogszerűségének biztosítása, illetve az adott eljárásban valamennyi ágazati szakmai érdek érvényre juttatása a jogszabályok által kijelölt keretek között;
- a különböző engedélyezési eljárásokban korábban szakhatóságként közreműködő környezet-, illetve természetvédelmi hatóság szakértőként történő jogszabályi kijelölésére és bevonására – kormányrendeletben meghatározott esetekben – kizárólag a rendes jogorvoslati szakban kerül sor: a fellebbezés elbírálására jogosult hatóság az elsőfokú döntés felülvizsgálata során az országos környezetvédelmi hatóságként illetve országos természetvédelmi hatóságként eljáró Pest megyei Kormányhivatal szakértői véleményének beszerzésével tesz eleget a tényállás-tisztázási kötelezettségének;
- a felügyeleti szerv a döntéseket hivatalból felülvizsgálhatja és az esetleges jogsértéseket – felügyeleti jogkörében eljárva – orvosolhatja;
- a szakmai irányító átfogó-, téma- és célvizsgálatok keretében ellenőrizheti az ágazati szakmai érdekek megfelelő érvényre juttatását és szükség szerint intézkedést tehet;

Az Európai Unió a genetikailag módosított növények köztermesztésének tagállami tiltását lehetővé tevő (2015/412/EU) irányelv tekintetében módosult a géntechnológiai tevékenységről szóló 1998. évi XXVII. törvény, amelynek értelmében Magyarország az ország területén már nem csak környezeti és egészségügyi kockázatokra, hanem társadalmi és gazdasági hatásokra hivatkozva is megtilthatja – az egyébként az Unió területén engedélyezett – GMO-s növények köztermesztését.

2016. szeptember 20-án hatályba lépett a GMO-mentességre utaló jelölésről szóló 61/2016. (IX.15.) FM rendelet. A rendelet Magyarország GMO-mentes mezőgazdasági politikájának fontos eleme, a szabályozás célja a fogyasztók megfelelő tájékoztatása és garantáltan GMO-mentes élelmiszerhez való hozzáférések biztosítása. Az új rendelet lehetővé teszi, hogy külön jelölést kapjon a GMO-mentes élelmiszer; a GMO-mentes takarmánnyal etetett állatoktól származó hús, hal, tojás, tej; valamint a GMO-mentes termelésből származó méz és méhészeti termékek.

A földművelésügyi miniszter által 2015 januárjában meghirdetett „Szövetség a GMO-mentes Európáért” kezdeményezést eddig összesen 18 ország támogatta. A kezdeményezés tovább él, minden bilaterális és nemzetközi kapcsolatban hangot adunk elkötelezettségünknek.

A génmegőrzési tevékenység további fejlesztése kifejezett kormányzati szándék és prioritás. A tápiószelvi Növényi Diverzitás Központ (NöDiK) és a gödöllői Haszonállat-génmegőrzési Központ (HáGK), valamint más, az FM **génmegőrzési feladatokat ellátó háttérintézményeinek fejlesztésére kormányelőterjesztés-tervezet készült**, melynek célja a meglévő állományok fejlesztése és egy olyan állami génbanki hálózat kialakítása, ami az értékek leltáraként, elkülönített állami duplikátumként, a fajtát érő bármi betegség, természeti katasztrófa, vagy egyszerűen a fajta feljavítására szolgáló génállomány őrzőjeként mindig rendelkezésre áll. A téma fontosságára való tekintettel a Földművelésügyi Miniszter 2016. november 1. napjától 2017. április 30. napjáig terjedő időtartamra **kiemelt génmegőrzési feladatokért felelős miniszteri biztost** nevezett ki.

2016-ban a HáGK megkezdte nemzeti kutyafajtáink állami génbanki feladatai koordinációjának ellátását, és valamennyi, őshonosként védett vagy védelemre szoruló magyar haszonállatfajta állami génbanki feladatainak koordinációját, valamint a „Muraközi ló – kutatási program” koordinációs feladatainak ellátását.

A **”Nemzeti kutyafajtáink állami génbanki fenntartási programja”** elindult, amelynek keretében a 9 magyar kutyafajta (komondor, kuvasz, puli, pumi, mudi, a rövidszőrű és a drótszőrű magyar vizsla, magyar agár, erdélyi kopó) esetében olyan állami tenyészetek létrehozása (a nemzeti park igazgatóságok, egyes állami erdőgazdaságok és a HáGK együttműködésében) a cél, amelyek lehetővé teszik a fajták egykori hasznosításának megfelelő, pásztor-, terelő- és vadászkutya tulajdonságaik megőrzését, fejlesztését és hosszú távú, funkcionális tenyésztését.

A halgazdálkodásról és a hal védelméről szóló 2013. évi CII. törvény és a halgazdálkodási vízterület különleges rendeltetésűvé nyilvánításának szabályairól szóló 44/2015. (VII.28.) FM rendeletet alapján a nemzeti park igazgatóságok bevonásával felmérték a természetvédelmi és génmegőrzési szempontból értékes vízterületeket és kezdeményezték különleges rendeltetésűvé nyilvánításukat. **2016-ban 23 halgazdálkodási vízterületet különleges rendeltetésűvé nyilvánítása történt meg. További 181 halgazdálkodási vízterület természetvédelmi és génmegőrzési szempontú különleges rendeltetésűvé nyilvánítási eljárása van folyamatban.**

2015-2016-ban **folytatódott a levegő védelméről szóló hazai jogszabályok felülvizsgálata és módosítása.** Az EU előírásaival való teljes harmonizáció, az egyes szabályozási elemek között fennálló kisebb ellentmondások feloldása és a kötelezettségek érvényesítésének javítása érdekében módosult a keretszabályozást biztosító a levegő védelméről szóló 306/2010. (XII. 23.) Korm. rendelet, a levegőterheltségi szint és a helyhez kötött légszennyező források kibocsátásának vizsgálatával, ellenőrzésével, értékelésével kapcsolatos szabályokról szóló 6/2011. (I. 14.) VM rendelet, és a levegőterheltségi szint határértékeiről és a helyhez kötött légszennyező pontforrások kibocsátási határértékeiről szóló 4/2011. (I. 14.)

VM rendelet. Az egészségügyi hatásait tekintve legveszélyesebb légszennyezőanyag (PM₁₀ és PM_{2,5}) fő forrása a lakossági fűtés, ezért első lépésként megtörtént a lakossági tüzelőberendezésekben használható szilárd tüzelőanyagok minőségi követelményeiről szóló jogszabály kidolgozása, amelynek közigazgatási egyeztetése folyamatban van. Az Európai Unióban hazánk részvételével készült el a 2016. december 31-én hatályba lépett új irányelv a légszennyezőanyagok nemzeti kibocsátásának kötelező csökkentéséről, amely 2020-ra és 2030-ra határozza meg az elérendő számszerű célokat. A jogszabály legfőbb célja, hogy a hatálya alá tartozó légszennyező anyagok kibocsátásainak korlátozásával uniós szinten a levegőszennyezéshez köthető megbetegedések és halálos esetek száma közel 50%-kal csökkenjen 2030-ra a 2005-ös állapothoz képest.

T3.15 Ellenálló-képesség növelése az éghajlat-változási hatásokkal szemben

A **Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer (NATÉR)** létrehozásának törvényi alapját az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezménye és annak Kiotói Jegyzőkönyve végrehajtási keretrendszeréről szóló 2007. évi LX. törvény 3. §-a teremtette meg, amelynek értelmében a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia részét képező alkalmazkodási stratégiai keretrendszer támogatásul a Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer (NATÉR) és az arra épülő területi és ágazati éghajlati sérülékenység-vizsgálatok eredményei szolgálnak. A Magyar Földtani és Geofizikai Intézet 2013-ban nyert támogatást a rendszer létrehozására az Európai Gazdasági Térség (EGT) Támogatási Alapból. A NATÉR projekt az EGT Támogatási Alap által finanszírozott Alkalmazkodás az Éghajlatváltozáshoz Program egyik fő eleme.

A NATÉR a Nemzeti Alkalmazkodási Rendszer működésének részletes szabályairól szóló 94/2014. (III.21.) Korm. rendeletben meghatározott keretek között, az adatok felhasználásával készült származtatott mutatók, elemzések és hatástanulmányok alapján **információt biztosít az ország éghajlati állapotáról, az éghajlatváltozás és egyéb hosszú távú természeti erőforrás-gazdálkodással kapcsolatos stratégiai kockázatok hatásairól, valamint az ezekhez való alkalmazkodási lehetőségekről.** A NATÉR – kutató, elemző tevékenysége révén rendelkezésre álló eredmények alapján – információt szolgáltat a központi, területi és helyi államigazgatási szervek, valamint önkormányzatok számára az ágazati és területi éghajlatpolitikai, energiapolitikai, közlekedési és infrastrukturális, fejlesztéspolitikai, mezőgazdaságot, vidékfejlesztést, erdőgazdálkodást érintő, területi, települési, térségi, közszolgáltatás-szervezési, turisztikai, az egészséggel és életminőséggel, valamint katasztrófavédelemmel kapcsolatos tervezéshez.

A NATÉR egy olyan többcélú felhasználásra alkalmas adatrendszer, amely **objektív információkkal segíti a változó körülményekhez igazodó, rugalmas települési és ágazati döntéshozást, döntéshozást és tervezést.** A NATÉR közvetlenül támogathatja a második Nemzeti Éghajlatváltozás Stratégia megvalósulását, felülvizsgálatát és értékelését.

A természeti erőforrásokban bekövetkező változások társadalmi-gazdasági következményekkel járhatnak. Súlyos következményekkel járhat a vízkészletek jelentős csökkenése és a kóros víztöbblet egyaránt. Az éghajlatváltozás kedvezőtlen következményei jelentkehetnek az ivóvízellátás területén is, ezért 2015-2016-ban folytatódott az **Ivóvízbázis-védelmi Program megvalósítása.** Hazánk különösen kedvezőtlen helyzetben van a természetes élővilág alkalmazkodási lehetőségeinek szempontjából.

A **termelői kockázat csökkentéséhez** elengedhetetlen a mindenkori károsító helyzet alapos ismerete. A globális éghajlatváltozással összefüggésben nagy figyelmet kap az új vagy a honos, de korábbiaktól eltérően fontossá váló károsítók felderítése, megfigyelése, az előrejelzés alapján végzett **növényvédelmi beavatkozás.** A növényvédelmi hálózat, a NÉBIH hangsúlyt helyez a megfigyelésbe vont károsítók fellépésének nyomon követésére, a járványhelyzet megítélésére alátámasztó, a hatósági tevékenységet és döntéseket megalapozó

szakmai munkát. Néhány jelentős károsítóra vonatkozó monitoring vizsgálati eredmény a NÉBIH honlapján az alábbi linken érhető el: <https://karositoronitoring.nebih.gov.hu>

A Vidékfejlesztési Programból az alábbi felhívások kapcsolódnak a T3.15 eszközcélhoz:

- 1) VP2-4.1.1.1-16 Állattartó telepek korszerűsítése
- 2) VP2-4.1.1.2-16 Baromfitartó telepek korszerűsítése
- 3) VP2-4.1.1.3-16 Szarvasmarhatartó telepek korszerűsítése
- 4) VP2-4.1.1.4-16 Juh- és kecsketartó telepek korszerűsítése
- 5) VP2-4.1.1.5-16 Sertéstartó telepek korszerűsítése
- 6) VP2-4.1.3.1-16 Kertészet korszerűsítése – üveg- és fóliaházak létesítése, energiahatékonyságának növelése geotermikus energia felhasználásának lehetőségével
- 7) VP2-4.1.3.2-16 Kertészet korszerűsítése – ültetvénytelepítés támogatására öntözés kialakításának lehetőségével
- 8) VP2-4.1.3.3-16 Kertészet korszerűsítése – gyógy- és fűszernövény termesztés fejlesztése
- 9) VP2-4.1.3.5-16 Kertészet korszerűsítése – kertészeti gépbszerzés támogatása
- 10) VP3-4.2.2-16 Borászat termékfejlesztésének és erőforrás-hatékonyságának támogatása
- 11) VP4-4.4.1-16. Élőhelyfejlesztési célú nem termelő beruházások
- 12) VP6-7.2.1.4-16 Tanyák háztartási léptékű villamos energia és vízellátás, valamint szennyvízkezelési fejlesztései
- 13) VP3-4.2.1-15 Mezőgazdasági termékek értéknövelése és erőforrás-hatékonyság elősegítése a feldolgozásban
- 14) VP-4-8.5.1-16 Erdei ökoszisztémák ellenállóképességének és környezeti értéknek növelését célzó beruházások
- 15) VP3-5.1.1.1-16 Éghajlatváltozáshoz kapcsolódó és időjárási kockázatok megelőzését szolgáló beruházások támogatása
- 16) VP3-5.1.1.2-16 Jégesőkár megelőzésére szolgáló beruházás
- 17) VP4-10.1.1-15 Agrár-környezetgazdálkodási kifizetések
- 18) VP4-10.1.1-16 Agrár-környezetgazdálkodási kifizetések
- 19) VP-4-11.1.-11.2.-15 - Ökológiai gazdálkodásra történő áttérés, ökológiai gazdálkodás fenntartása
- 20) VP4-4.4.1-16 Élőhelyfejlesztési célú nem termelő beruházások
- 21) VP4-4.4.2.2-16 Vízvédelmi célú nem termelő beruházások: vízvédelmi és vizes élőhely létrehozása, fejlesztése
- 22) VP4-4.4.2.1-16 Vízvédelmi célú nem termelő beruházások: létesítmények kialakítása, fejlesztése
- 23) VP4-12.1.1-16 - Natura 2000 mezőgazdasági területeknek nyújtott kompenzációs kifizetések
- 24) VP4-12.2.1-16 - Natura 2000 erdőterületeknek nyújtott kompenzációs kifizetések

A megjelölt felhívások az EMVA rendelet 5. cikkében megfogalmazott 5. prioritás céljainak megvalósítására építenek elsősorban. Az említett prioritás az erőforrás-hatékonyság előmozdítására, valamint a karbonszegény és az éghajlatváltozás hatásaival szemben ellenállóképes gazdaság irányába történő elmozdulásra fordít támogatást a mezőgazdasági, az élelmiszeripari és az erdészeti ágazatban.

4. Gazdasági erőforrások

4.I. Vállalkozói tőke, innováció, foglalkoztatás

Teendők:

- T4.1 Pénzügyi tudatosság, a takarékos és előrettekintő gazdálkodás értékeinek közvetítése
- T4.2 A vállalkozói értékrend továbbadása
- T4.3 Lokális termelési rendszerek előnyben részesítése, helyi, térségi gazdasági kapcsolatok erősítése
- T4.4 Vállalkozók társadalmi megbecsülésének erősítése
- T4.5 Vállalkozásoknak kedvező üzleti környezet kialakítása
- T4.6 A helyi gazdasági kapcsolatok erősítésére eszközök bevezetése, a lokális ellátási láncok fejlesztése
- T4.7 A vállalatok társadalmi felelősségvállalásának támogatása
- T4.8 A tudás előállításának biztosítása, a kutatás-fejlesztés, innováció támogatása a vállalati szférában
- T4.9 Járadékvadász magatartás csökkentése
- T4.10 A lakosság pénzügyi tudatosságának erősítése

Hazai helyzet áttekintése

A bruttó hazai össztermék 2015-ben 3,1%-kal, 2016-ban 2,0%-kal bővült. A foglalkoztatottak száma is jelentősen, 2015-ben 2,7%-kal, 2016-ban 3,4%-kal növekedett az előző évhez képest. A kormányzati intézkedések (nyugdíjazási feltételek módosítása, munkanélküliségi juttatások feltételrendszerének szigorítása, rugalmas gyes) elősegítették a foglalkoztatás és az aktivitás javulását, amelynek eredményeként a 15-64 év közötti népesség körében a foglalkoztatási ráta a 2014. évi 61,8%-ról 2015-ben 63,9%-ra, 2016-ban 66,5%-ra emelkedett. A hazai kutató-fejlesztő helyek száma a 2014. évi 2994-ről 2015. évre 2801-re változott, a K+F létszám 57 ezer főről 56 ezer főre módosult, a K+F ráfordítások az előző évi sinthez képest több mint a 6%-kal emelkedtek 2015-ben az adott időszakban (468 milliárd forint), a K+F ráfordítások a GDP 1,39%-ára nőttek.

Megtett intézkedések

T4.1 Pénzügyi tudatosság, a takarékos és előrettekintő gazdálkodás értékeinek közvetítése

Az intézkedés szervesen kapcsolódik a T4.10 „A lakosság pénzügyi tudatosságának erősítése” és a T4.16 „A pénzügyi tudatosság közvetítése a lakosság irányába” intézkedésekhez. ezért az itt leírtak érvényesek ezen utóbbi két esetben is.

A Kormány 2016-ban döntött a pénzügyi oktatás kiterjesztéséről és fejlesztéséről (a lakosság pénzügyi tudatosságának fejlesztéséről szóló 2045/2016. Korm. határozat), amely alapján folyamatban van egy, az egész társadalomra kiterjedő, egységes szemléletű rendszer koncepciójának kialakítása a pénzügyi tudatosság fejlesztésére.

Ez a munka nem előzmény nélküli: a 2014/2015-ös tanévben indult el a „Pénz7” témahét, a pénzügyi tudatosság hete, amely a 2016/2017-es tanévben már a pénzügyi téma mellett vállalkozói témával is kibővült.

A témahét központi eleme a www.penz7.hu honlap. A program gerincét a témahét keretében megvalósuló tematikus tanórák jelentik. A tematikus tanórák mellett, azok témájához illeszkedően a korosztályoknak megfelelő országos kísérőprogramok kerülnek megrendezésre.

Az iskolai programok, tanórák részeként elkötelezett hiteles szakértők (önkéntesek) a saját példájukkal, gondolataikkal erősítik a témahét üzenetét. Cél a mindennapi életben használható hasznos és gyakorlatorientált pénzügyi ismeretek közvetítése.

2015-ben összesen 660 iskola, 1000 pedagógus, 200 önkéntes, 90 000 diák vett részt a témahéten, a fókuszban a családi költségvetés témája volt.

2016-ban emelkedett a résztvevők száma: 788 iskola, 1435 pedagógus, 250 önkéntes, 102 000 diák vett részt a témahéten, a fókuszban a megtakarítás és pénzügyi tervezés állt.

A 2015/2016-os tanévben elkészült az „Iránytű a pénzügyekhez” című középiskolai tankönyv, és a 2016/2017-es tanévben pedig a „Küldetések a pénz világában” című általános iskolai tankönyv.

A Nemzeti Ifjúsági Stratégia Cselekvési Terv egyik intézkedéseként az Ifjúság Szakmai Egyeztető Fórum keretében az egységes pénzügyi és vállalkozói ismeretek közoktatásba való illesztését lehetővé tevő ajánlás és a szükséges oktatási anyagok kerültek kidolgozásra.

A „Számoljunk a jövővel!” országjáró akció 2015 tavaszán valósult meg négy helyszínen, az NGM és az EMMI közös közreműködéssel. Az országjárás eredményeként több mint 250 résztvevő tanár javaslataiból a fejlesztési irányokra vonatkozó javaslatcsomag került megfogalmazásra, valamint elindult a szamoljunkajovovel.kormany.hu weboldal.

T4.2 A vállalkozói értékrend továbbadása

A 2016. évben létrehozott mentorálási, illetve a kis- és középvállalkozásokat (továbbiakban: kkv) segítő ún. inkubációs programokat a GINOP 1-es prioritás finanszírozza. Ezek támogatják a vállalkozói kultúra erősítését és a vállalkozóvá válást, valamint segítséget nyújtanak a vállalkozói lét korai szakaszában. A GINOP 1. prioritástengelyén belül a hatályos Éves Fejlesztési Keret szerinti tervezett inkubációs konstrukciók (GINOP- 1.1.1, GINOP- 1.1.5, GINOP- 1.1.6) egyelőre nem kerültek megjelentetésre.

A vállalkozói kultúra erősítésének szerves része a fiatalok vállalkozóvá válásának támogatása. A Magyarország területén új egyéni vagy társas vállalkozás indítását tervező fiatalok saját vállalkozásuk indítására az Ifjúsági Garancia Rendszerből kaphatnak pénzügyi támogatást vállalkozásuk induló költségeinek fedezéséhez. A GINOP 5.2.2-14 konstrukció biztosítja a fiatalok toborzását és felkészítését az üzleti vállalkozás megalapítására. Megtörtént a felkészítést végző vállalkozásfejlesztéssel foglalkozó szervezetek kiválasztása, a program részeként zajlik a képzések lebonyolítása, az üzleti tervek bírálata, valamint a fiatalok által alapított vállalkozások mentorálása is.

A vállalkozások induló költségeinek biztosításához, cég- és önfejlesztéshez, valamint eszközök beszerzéséhez a kevésbé fejlett régiókban a GINOP-5.2.3-16, a KMR régióban a VEKOP 8.3.1-16 konstrukció járul hozzá maximum 3 M Ft tőketámogatással.

A Nemzeti Foglalkoztatási Alapból került megvalósításra a „Lépj a piacra!” program, amelynek célja, hogy segítséget nyújtson a fiatalok számára új vállalkozásuk elindításához. A program részét alkotja egy általános vállalkozási alapismeretekből, gazdasági és piaci ismeretekből, adózási, számviteli, pénzügy, marketing és értékesítési ismeretekből álló képzés. A képzést sikeresen teljesítők nyújthatnak be támogatási kérelmet legfeljebb 2 M Ft vissza nem térítendő támogatásra vállalkozás létrehozására, annak működtetésére.

A magyar nemzetgazdaság digitális fejlesztését célzó Digitális Jólét Program részeként 2016-ban a Kormány döntött a hazai innovatív vállalkozói környezet fejlesztéséről, a feltörekvő digitális vállalkozások versenyképességének javításáról és Magyarország Digitális Startup

Stratégiájáról (az 1858/2016. (XII.27.) Korm. határozatban), amelynek átfogó célja, hogy a vállalkozó szellem erősítése érdekében javítsa a vállalkozói lét társadalmi megítélését, könnyítse a vállalkozói lét szempontjából hátrányos helyzetű közösségek vállalkozóvá válását, és az oktatás minden szintjén erősítse a vállalkozói szemléletet, növelje a vállalkozói lét és az önfoglalkoztatás ismertségét, reális alternatívaként való bemutatását.

A Keretstratégia célkitűzéseinek megvalósításához a Magyarország Digitális Startup Stratégiája a következő intézkedései révén is hozzájárul: „az illetékes minisztériumok a köznevelés, a szakképzés, a felsőfokú oktatás, illetve a felnőttképzés rendszerében egyaránt dolgozzák ki a vállalkozói életforma és az önfoglalkoztatás bemutatására irányuló programokat, valamint gondoskodjanak a nők, illetve az újrakezdő vállalkozók sikeres vállalkozóvá válását támogató kompetencia-fejlesztő programok elindításáról.”

T4.3 Lokális termelési rendszerek előnyben részesítése, helyi, térségi gazdasági kapcsolatok erősítése

Az intézkedés szervesen kapcsolódik a T4.6 „A helyi gazdasági kapcsolatok erősítésére eszközök bevezetése, a lokális ellátási láncok fejlesztése” intézkedésekhez.

Az intézkedés megvalósításának bemutatásakor két program érdemel különös kiemelés: a Tanyafejlesztési program és a helyi termékek piacra jutását támogató „Helyből jobb” program.

A 2011-ben elindított ***Tanyafejlesztési Program*** célja a tanyán élők életszínvonalának javítása a tanyai életmód hátrányainak csökkentésével, valamint a tanyai gazdálkodás megmentése, megújítása, a tőkeszegény gazdálkodók támogatása. A Tanyafejlesztési Program hazai finanszírozású, és a keretében nyílt pályázati rendszerben, az egész Alföld területéről, 724 településről lehet pályázatot benyújtani. A pályázók a célterülettől és a pályázó korától függően 75%-os, 90%-os, illetve 100%-os vissza nem térítendő támogatásban részesülhetnek. Az eddigi hat év során közel 1700 pályázat mintegy 8,1 Mrd Ft vissza nem térítendő támogatásban részesült.

A közösségi típusú (önkormányzatok, civil szervezetek részére kiírt) konstrukció keretében a hat év alatt – többek között – tanyagondnoki szolgálatok fejlesztése, vízminőség vizsgálatok elvégzése, külterületi földutak karbantartását biztosító vontatott munkagépek, eszközök beszerzése, szűrővizsgálatok végzése, tanyafelmérések elvégzése volt támogatható.

Az egyéni típusú (anyagazdák, illetve tanyai lakosok számára kiírt) konstrukción belül az elmúlt hat évben a Tanyafejlesztési Program támogatást nyújtott egyrészt az induló tanyagazdaságok számára, valamint már meglévő tanyagazdaságok részére többek között lakó- és gazdasági épület felújításra, szaporítóanyag beszerzésre, feldolgozó kapacitások kiépítésére, illetve energetikai fejlesztésekre, másrészt villany nélküli tanyán lakók számára a lakóépület alapvető villamosenergia-ellátását biztosító egyéni fejlesztésekre.

A 2015. évi Tanyafejlesztési Program keretében a korábbi évekhez képest jelentősen több (1735 db pályázatból 360) pályázat nyert közel 1,22 Mrd Ft támogatást.

A 2016. évi Tanyafejlesztési Program (1225 M Ft támogatási keretösszeg) célterületeit a párhuzamos finanszírozás elkerülése és a hatékony forrásfelhasználások biztosítása érdekében össze kellett hangolni a 2014-20-as időszakra tervezett Vidékfejlesztési Program prioritásaival és intézkedéseivel. A Vidékfejlesztési Programból is támogatható célterületek a 2016. évi Tanyafejlesztési Program kiírásában már nem szerepelnek: víz, szennyvíz, tanyavillamosítás, a földutak karbantartását és felújítását biztosító gépek, eszközök beszerzésének támogatása stb.; azonban a pályázói igények alapján bekerült egy új célterület, a tanyai lakóépület megóvásának, korszerűsítésének támogatása.

Az utófinanszírozású Tanyafejlesztési Program hozzáférhetőségének javítása érdekében nagyobb összegű, (a korábbi évek 25%-os, illetve 50%-os előlege helyett) 2016-tól 75%-os előleg igénylésére nyílt lehetőség.

Termelő Falu Program

A hegy- és dombvidékeinken található gyümölcsösök, zártkerti ültetvények, a szőlőhegyek és a hozzájuk kapcsolódó pincesorok az évszázadok során mindig is a magyar vidék, a táj és a természeti értékek elengedhetetlen részét képezték. Tájértéki, kultúrtörténeti és génmegőrzési jelentőségük mellett a települések számára kiemelt gazdasági, hagyományörző és közösségi szerepet is jelentenek mind a mai napig.

Magyarországon jelenleg hozzávetőlegesen 200 000 ha zártkerti ingatlan található, amelynek nagy része elhanyagolt, művelés alól kivett terület. Az egykori zártkertek jellemzően a települések határában lévő, főként kézimunkával művelhető, apróparcellás szőlő- és gyümölcssterületek.

Az ezekben a területekben rejlő potenciál kihasználása, az **egykori zártkerti, elhanyagolt területek újjáélesztése, a vidéki emberek értékmegőrző, jövedelemteremtő képességének segítése** érdekében indította el a Földművelésügyi Minisztérium 2015-ben első alkalommal a Tanyafejlesztési Programon belül V. célterületként a „**Termelő Falu Program**”-ot, melyre 2015-ben a tárca részéről 187,8 M Ft állt rendelkezésre. A zártkerti revitalizációs program célja a falvak, kistelepülések határában lévő zártkertek, szőlőhegyek eredeti funkcióinak megőrzése, ahol a gazdálkodás újraindítható, hiszen az önkormányzat koordinálásában a településen élő lakosság egy része zöldség- és gyümölcsstermesztésbe még bevonható, mely megoldást jelenthet a tömegtermelés hatásával szemben a **helyi termékek felértékelésében, az öngondoskodás, a falvak lakossága életfeltételeinek javításán túl a helyi kulturális élet fellendítésében** is. A támogatási döntésnek megfelelően az első alkalommal meghirdetett Termelő Falu Program során 2015-ben 20 település önkormányzatának mintaprogramja valósulhatott meg, mintegy 178,4 M Ft támogatási összeggel.

A zártkerti, szőlőhegyi területek revitalizációja iránti igény, az önkormányzatoktól érkező folyamatos érdeklődés és a szakmai célok indokoltá tették, hogy 2016-ban is folytatódjon a program 300 M Ft-os keretösszeggel. A pályázati feltételek az első évhez hasonlóak voltak: egyedi támogatási kérelem benyújtásával, 100%-os támogatási intenzitás mellett, előleg igénybevételeivel valósíthatják meg a nyertes pályázók a vállalt fejlesztéseket.

A programban részt vevő önkormányzatok kiválasztásánál meghatározó szempontok a megfelelő gyümölcsstermesztési hagyomány, a közigazgatási határokon belül aránylag nagy területű, korábban zártkerti övezetbe tartozó elhanyagolt szőlő- és gyümölcssterületek legyen, valamint a helyhez igazodó tájjellegű, tájfajta gyümölcs, zöldség és szőlőfajták alkalmazása.

A támogatási döntésnek megfelelően a Termelő Falu Program 2016-ban 36 települési önkormányzat mintaprogramjának megvalósulására nyújtott lehetőséget, mintegy 300 M Ft támogatási összeggel.

Helyből jobb! avagy a helyi termékek népszerűsítése

Magyarországon az EU csatlakozást követően egyre élesebb árverseny bontakozott ki a külföldi és a hazai élelmiszerek között, ami a hazai vevők hazai termékek iránti gyenge elköteleződése és a gyenge fizetőképessége (magas árérzékenysége) mellett termelői szempontból versenyhátrányt eredményezett. A megnövekedő választék további negatív következményekkel, többek között nagyobb élelmiszerbiztonsági kockázattal, és a nagy szállítási távolságok miatt nagyobb környezetterheléssel is járt.

Napjainkban azonban a származási hely megkülönböztető minőségjelzőként is szolgál a fogyasztóknak, ezért egyre inkább előtérbe kerülnek a helyben előállított termékek. A helyi termék- előállítás és -értékesítés fontos szerepet játszik az adott térség fenntarthatóságának,

kulturális szokásainak, identitásának megőrzésében, tehát a vidék fejlődésének és megerősödésének (megtartó képességének) egyik tényezője.

Nagyon fontos ezért a helyi termékek piacra jutásának segítése, olyan fejlesztések elősegítése, mely a helyi előállítást, a nagyobb hozzáadott értéket biztosító feldolgozást, a rövid értékesítési láncok kialakítását támogatja. Ugyanakkor legalább annyira fontos a fogyasztói tudatosság ez irányú kialakítása, a helyi termékek iránti fogyasztói elköteleződés erősítésének elősegítése is.

A helyi termékek piacra jutását támogatva és a helyben előállított, ellenőrzött termékek iránti fogyasztói érdeklődést erősítve a Földművelésügyi Minisztérium (FM) 2015-öt a helyi termék évének nyilvánította. A helyi termékek sikeréhez olyan komplex program szükséges, amelynek segítségével bővülnek a termelők szakmai ismeretei, illetve tovább nő a bizalom és erősödik a kapcsolat a megbízható termelők és a kellő információkat birtokló, tudatos vásárlók között.

A program, 2015. évi sikere után, mind fogyasztói, mind termelői oldalról megfogalmazott igények alapján 2016-ban a Helyből Jobb! néven folytatódott.

A kétéves program elsősorban a termelői kört célozta meg. Az érdeklődők összesen 32 rendezvényen kaphattak konkrét információkat a kistermelői élelmiszer-termelés, -előállítás és -értékesítés feltételein át, az élelmiszerek jelölésével kapcsolatos szabályzásokról, a helyi termelői piac nyitásának feltételeiről, a védjegyek jelentőségéről (Hagyományok-Ízek-Régiók védjegy, Nemzeti Parki Termék védjegy,) egészen az adózással kapcsolatos információkig.

2015-ben a helyi terméket előállítók bemutatkozási lehetőséget kaptak az Országos Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Kiállítás és Vásár (OMÉK) mellett önálló eseményeken, így a Herman Ottó Intézet által szervezett piacokon is. Az OMÉK keretében meghirdetésre került a Helyi Termék Díj pályázat is.

A program során a fogyasztóknak, a termelőknek, a helyi piacok üzemeltetőinek szóló honlap is megkezdte működését (www.helyboljobb.hu), valamint a kezdeményezés Facebook profilján is folyamatosan frissülő információkhoz juthatnak az érdeklődők.

Az intézkedés végrehajtását az előbbi két forrás (Tanyaprogram, Vidékfejlesztési Program) mellett más uniós támogatási lehetőségek is segítik:

- A VEKOP-1.3.2-15, turisztikai szervezetek (TDM) fejlesztése című felhívás (200 M Ft, célja a turisztikai gazdasági kapcsolatok erősítése).
- TOP-5.1.1-15 Megyei szintű foglalkoztatási megállapodások, foglalkoztatási-gazdaságfejlesztési együttműködések (26,42 Mrd Ft),
- TOP-5.1.2-15 Helyi szintű foglalkoztatási együttműködések helyi önkormányzatok számára (27,97 Mrd Ft),
- TOP-6.8.2-15 Helyi foglalkoztatási együttműködések a megyei jogú város területén és város térségében című felhívások (25,62 Mrd Ft)

A foglalkoztatási együttműködések támogató felhívások a térségi és helyi szintű foglalkoztatási- és gazdaságfejlesztési programok kidolgozásával és megvalósításával mind a Keretstratégia céljaihoz, mind az Európa 2020 Stratégia által a foglalkoztatás területén megfogalmazott célkitűzések megvalósulásához hozzájárulnak.

Eredetvédelmi Program

2016-ban az egyes eredetvédelmi rendszerben összesen 58 magyar földrajzi árujelző állt uniós oltalom alatt vagy átmeneti nemzeti oltalom alatt, melyek között 37 borászati termék, 8 pálinka, valamint 13 mezőgazdasági termék és élelmiszer található.

Az FM 2015-ben elindított Eredetvédelmi Programjának célja az uniós eredetvédelmi oltalom alatt álló termékek számának növelése és a meglévő földrajzi árujelzőkben lévő lehetőségek jobb kihasználása, a magasabb termelői jövedelem biztosítása, valamint a termékek hozzáadott értékének növelése, illetve a termelési kultúra és a hagyományok ápolása.

Az FM szakmai segítséget nyújt a termelőknek, előállítóknak és csoportosulásaiknak az uniós és védjegy oltalom iránti kérelmeik elkészítéséhez. Országos Eredetvédelmi Fórumsorozat keretében a helyi termelői közösségek és az agrárgazdaság szereplői számára mutatja be a védjegyekben és földrajzi árujelzőkben rejlő jogi, marketing és támogatási lehetőségeket, melyek segítségével termékeiket oltalmazhatják, és piaci érvényesülésüket elősegíthetik. Fontosnak tartja a földrajzi árujelzők agrárpolitikai és vidékfejlesztési összefüggéseit is tudatosítani a termelőkben.

A Hagyományok-Ízek-Régiók (HÍR) programot az FM az eredetvédelem előiskolájaként működteti. A HÍR programban hagyományos és tájjellegű mezőgazdasági termékekkel és élelmiszerekkel lehet részt venni. A HÍR Program keretében a védjegy használati jogának elnyerésére az FM 2010 óta pályázati rendszert működtet, amelyre a jelentkezés folyamatos.

2010 és 2016 között pályázati úton összesen 79 pályázó 154 hagyományos és tájjellegű terméke nyerte el a HÍR védjegyhasználati jogot. Az FM a HÍR program keretében is szakmai segítséget nyújt a HÍR védjegyhasználóknak az uniós oltalom megszerzéséhez.

A helyi termelői közösségeknek nagy szerepe van a helyi értékek megőrzésében és népszerűsítésében. A földművelésügyi miniszter a hagyományos termékek érdekében példaértékű tevékenységet folytató közösségek elismerésére 2016-ban megalapította a „Közösségi Díj a Hagyományos Termékekért” díjat, amelynek átadására minden évben a Terra Madre, a hagyományos terméket előállító közösségek világnapja alkalmából kerül sor.”

LEADER

A LEADER intézkedés a vidékfejlesztési tevékenységben jelentős szerepet vállaló, az ország térségeiben már működő és megalakuló Helyi Akciócsoportok (továbbiakban HACS-ok) számára biztosít támogatást. Az intézkedés keretében a HACS-ok a VP és a többi operatív program céljaihoz illeszkedő, a helyi fejlesztési céloknak megfelelő Helyi Fejlesztési Stratégiát (továbbiakban: HFS) dolgoznak ki. Az Irányító Hatóság által jóváhagyott HFS-ban a HACS-ok olyan fejlesztési célokat határoznak meg, amelyeket pályázati kiírások keretében a térségi szereplők valósítanak meg.

A LEADER intézkedés 4 további alintézkedés által kerül megvalósításra, melyek az alábbi eszközcélok megvalósításához járulnak hozzá:

- T1.16 A kulturális intézmények által indított tanulási programok támogatása
- T1.24 Az egészségügyi ellátórendszer korszerűsítése
- T2.7 A társadalmi szervezetek támogatása a civil társadalom önszerveződésének segítéséért
- T2.8 A nevelési intézmények, civil szervezetek, egyházak családi értékeket közvetítő tevékenységeinek támogatása
- T3.7 Megújuló energiaforrások felhasználásának és előállításának támogatása (pl. kisvállalkozások biomassa-felhasználása)
- T4.3 Lokális termelési rendszerek előnyben részesítése, helyi, térségi gazdasági kapcsolatok erősítése
- T4.5 Vállalkozásoknak kedvező üzleti környezet kialakítása
- T4.6 A helyi gazdasági kapcsolatok erősítésére eszközök bevezetése, a lokális ellátási láncok fejlesztése

T4.4 Vállalkozók társadalmi megbecsülésének erősítése

A vállalkozók társadalmi megbecsülésének egyik fokmérője azon elismerések száma és presztízse, amelyet uniós (Európai Bizottság) és kormányzati szervek (elsősorban a Nemzetgazdasági Minisztérium), valamint a társadalmi, érdekképviselői szervek (pl. Vállalkozások Országos Szövetsége) alapítottak és adnak át rendszeresen.

A „Díj az Európai Vállalkozások Ösztönzéséért” megnevezésű pályázat az Európai Bizottság szervezésében lehetőséget nyújt a vállalkozásoknak, hogy európai szinten megmérethessék magukat, elismerést szerezzenek és népszerűsíthessék tevékenységüket. A pályázat Európa szerte felkutatja és elismeri az Unió legkreatívabb és legsikeresebb vállalkozóit, vállalkozásösztönzési projektjeit.

A Nemzetgazdasági Minisztérium Ipari Innovációs Díját 2015-ben és 2016-ban, Informatikai Innovációs Díját 2016-ban azon vállalkozások kaphatták meg, akik a díjátadást megelőző évben nagy jelentőségű innovációt valósítottak meg és ennek révén kiemelkedő hasznot értek el. Az állam a díjak átadásával a sikeres innovatív vállalkozások társadalmi szerepét, elismertségét kívánja hangsúlyozni, amely erősíti a Keretstratégiában megfogalmazott célkitűzések megvalósítását.

Az NGM a 2015. és a 2016. évek során is folytatta a „Díj a Sikeres Vállalkozásokért” elismerés adományozását. A díjat azok a gazdasági társaságok, kis- és középvállalkozások, illetve induló, start-up cégek kaphatják, amelyek jól példázzák az állam és a magánvállalkozások közös céljainak megvalósításában rejlő lehetőségeket. A tárca ezzel kívánja ismertté tenni a sikeres vállalkozások társadalmi szerepét olyan kiemelkedő, követésre érdemes gyakorlatok bemutatásával, amelyek mintául szolgálhatnak további eredményes vállalkozások megvalósításához.

A Kormány az Európai Kkv Hét keretében is támogatja a kkv-kat látóköriük kiszélesítése és működésük továbbfejlesztése érdekében. Az Európai Bizottság által koordinált kampány az európai kisvállalkozói intézkedéscsomaggal összhangban a vállalkozói létformát népszerűsíti Európa-szerte. A kampány 2016-ban nyolcadik alkalommal nyújtott lehetőséget a vállalkozásokkal kapcsolatos ötletek, tapasztalatok, legjobb gyakorlatok kölcsönös megismerésére és terjesztésére.

A Vállalkozások Országos Szövetsége által alapított az „Év Vállalkozója Díj” (országos és megyei szinten) azon gazdasági szakemberek, vállalkozók elismerését szolgálja, akiknek gazdasági és közéleti szerepvállalása, társadalmi felelősségvállalása, valamint vállalkozói és üzletemberi tevékenységének sikere és hasznossága példaértékű.

A Vidékfejlesztési Programból az alábbi 3 felhívás kapcsolódik a T4.4 eszközcélhoz:

- 1) VP6-6.2.1-16 Nem mezőgazdasági tevékenységek elindításának támogatása – mezőgazdasági tevékenységek diverzifikációja, mikrovállalkozás indítása
- 2) VP2-6.3.1-16 Mezőgazdasági kisüzemek fejlesztése
- 3) VP6-6.4.1-16 Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására és fejlesztésére irányuló beruházások támogatása

A megjelölt felhívások hozzájárulnak a vidéki térségekben élők vállalkozói kedvének erősítéséhez/ösztönzéséhez, valamint elősegítik a meglévő vállalkozások diverzifikálását.

A 6.2. alintézkedés a vidéki térségekben a mezőgazdasági vállalkozások jövedelmezőségi stabilizálásának javítására irányul mezőgazdaságon kívüli vállalkozási tevékenységek elindításának ösztönzésével. Ez a cél egyben szolgálja a vidéki térségekben számos esetben hiányzó vagy hiányos termékek és szolgáltatások hozzáférését is.

6.3. alintézkedés a részben piacra termelő, a biztos megélhetés szintjét még nem biztosító, de fejlődőképes kis gazdaságok megerősítésére, és legalább egy fő biztos megélhetésének biztosítására irányul.

A 6.4. alintézkedés a vidéki térségekben megkezdett, mezőgazdasági termelésen kívüli vállalkozási diverzifikációs tevékenységek megerősítésére, továbbfejlesztésére irányul.

T4.5; T3.14 Vállalkozásoknak kedvező üzleti környezet kialakítása

A Kormány gazdaságpolitikájának egyik fókuszja az ország versenyképességének növelése. Ennek keretében döntött 2016-ban a Nemzeti Versenyképességi Tanács felállításáról. A gazdasági és tudományos élet elismert tagjaiból álló Tanács feladata a magyar gazdaság versenyképessége szempontjából releváns kezdeményezések véleményezése, és javaslatok megfogalmazása a gazdasági versenyképességet javító kormányzati beavatkozások érdekében.

További előrelépéshez nyújt lehetőséget a hazai innovatív vállalkozói környezet fejlesztéséről, a feltörekvő digitális vállalkozások versenyképességének javításáról és Magyarország Digitális Startup Stratégiájáról szóló 1858/2016. (XII.27.) Korm. határozat, amely olyan támogató üzleti környezet feltételeinek megteremtését írja elő, amellyel a Kormány célzottan támogatja a startup vállalkozások létrejöttét, piacra lépését, fejlődését:

- ezért a nemzetgazdasági miniszternek gondoskodnia kell a korai fázisú vállalkozások adminisztratív terheinek és adóterhelésének csökkentéséről;
- a hosszú távú kutatás-fejlesztésen és innováción alapuló, gyorsan növekvő és kezdetben sérülékeny vállalkozások indulásának és nemzetközi piacra lépésének elősegítése érdekében a nemzetgazdasági miniszternek meg kell vizsgálnia olyan speciális gazdasági övezetek létrehozásának lehetőségét, amelyek meghatározott feltételek esetén az innovatív vállalkozásoknak kedvezőbb szabályozást és rugalmasabb forrásbevonási lehetőséget biztosítanak, és az ehhez szükséges intézkedésekről előterjesztést kell készítenie a Kormány részére.

A 2015-2016. években jelentős, 170 milliárd forintot meghaladó nagyságrendben került sor a vállalkozások infrastruktúrájának bővítését és fejlesztését célzó uniós támogatások pályázati felhívásainak kiadására, többek között a Terület- és Településfejlesztési Operatív Programok (TOP) és a Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program (VEKOP) keretében.

TOP-os felhívások:

A TOP 1-es felhívások a megyék, míg a TOP 6-os felhívások a megyei jogú városok számára kerültek kiírásra, azonban a végső kedvezményezettek valamennyi felhívás esetében a vállalkozások. Valamennyi felsorolt felhívásnál kiemelt cél a munkahelyteremtés, és a foglalkoztatás növelése, a működési feltételeik kedvezőbbé tételén keresztül.

Ipari parkok, iparterületek fejlesztése, az önkormányzati tulajdonú ipari parkok, tudományos és technológiai parkok, logisztikai és innovációs központok, iparterületek fejlesztése, iparterületek kialakítása, alpinfrastruktúra kiépítése, bővítése; az iparterületek elérhetőségét és feltárását segítő vonalas infrastruktúrák fejlesztése érdekében:

- TOP-1.1.1-15 (47,278 Mrd Ft),
- TOP-1.1.1-16 (23,592 Mrd Ft),
- TOP-6.1.1-15 (21,229 Mrd Ft),
- TOP-6.1.1-16 (18,439 Mrd Ft).

Inkubátorházak fejlesztése keretében a cél az önkormányzati tulajdonú inkubátorházak infrastrukturális háttérének kiépítése, a minőségi vállalkozói adottságokra alapozott, piacképes, lehetőségorientált vállalkozások számának bővítése:

- TOP-1.1.2-16 (8,75 Mrd Ft),
- TOP-6.1.2-16 (6,8 Mrd Ft).

Helyi gazdaságfejlesztés, az önkormányzatok és az önkormányzati többségi tulajdonú vállalkozások kisléptékű termék-előállításához, rövid ellátási láncokhoz kötődő logisztikai fejlesztései, s ezáltal az önkormányzatok és vállalkozások által megtermelt mezőgazdasági termékek helyi piacokra való hatékony eljuttatása, a helyi termékek értékesítési csatornáinak infrastrukturális támogatását szolgáló agrárlogisztikai beruházások megvalósítása (kapcsolódik a T.4.3 intézkedéshez is)

- TOP-1.1.3-15 (26,552 Mrd Ft),
- TOP-1.1.3-16 (8,182 Mrd Ft),
- TOP-6.1.3-15 (7,897 Mrd Ft),
- TOP-6.1.3-16 (2,603 Mrd Ft).

A város-vidék együttműködések és a helyi gazdaság fejlesztését szolgáló támogatásokat a TOP 1. (Térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére) és 6. prioritása (Fenntartható városfejlesztés a megyei jogú városokban) tartalmazza. 2017. január 30-ig az 1. prioritás „Helyi gazdaságfejlesztés” konstrukciójára 259 pályázat érkezett be 34,1 Mrd Ft igényelt támogatással, ami 128,5%-a a konstrukció keretének. A 6. prioritás „Helyi gazdaságfejlesztés” konstrukciójára 8 pályázat érkezett, 6,5 Mrd Ft értékben, melyek kivétel nélkül el is nyerték a támogatást. A 7 milliárd forintnyi keretösszeg 93%-a került lekötésre, 77%-a pedig kifizetésre.

VEKOP-os felhívások:

- VEKOP-1.2.1-16 Mikro-, kis- és középvállalkozások kapacitásbővítő beruházásainak támogatása Pest megyében (3,58 Mrd Ft),
- VEKOP-1.2.3-16 Mikro-, kis- és középvállalkozások versenyképességének növelése Pest megyében célú Hitelprogram (3,67 Mrd Ft),
- VEKOP-1.3.1-16 Mikro-, kis- és Középvállalkozások piaci megjelenésének támogatása című felhívások (1,23 Mrd Ft)

T4.6 A helyi gazdasági kapcsolatok erősítésére eszközök bevezetése, a lokális ellátási láncok fejlesztése

Az intézkedés szorosan összefügg a T.4.3 és T.4.5 alatti teendőkkel. Ezért az ott már bemutatottak mellett a következők emelhetők ki.

Az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió (OFTK) egyik igen hangsúlyos célja a helyi gazdaság megerősítése, szerepének növelése, amely része a gazdaságfejlesztési céloknak is. Jelentőségét az is mutatja, hogy mind a hosszú távú, mind a szakpolitikákban érvényesítendő specifikus, és területi célok között is szerepel. Ennek kiemelt eszközei a gazdaságba történő beruházások és a vállalkozásfejlesztés támogatása, a kis- és középvállalkozások, a családi gazdaságok, a nemzeti vállalatok megerősítése és piaci lehetőségeik szélesítése, a biztonságos élelmiszerellátás, a föld- és birtokpolitika rendezése, a helyi gazdaság megerősítése, a helyi közösségek autonóm, önfenntartó és öngondoskodó erejének a helyreállítása.

Az OFTK célkitűzéseire a következő területfejlesztési célú támogatási programok kötődtek 2015-ben és 2016-ban:

A Balaton-térség fejlesztése

A fenntartható és versenyképes turizmus megteremtéséhez, a térség változatos vonzerőire épített új és komplex turisztikai termékek kialakításához, magas színvonalú szolgáltatások biztosításához, a szezon meghosszabbítását eredményező intézkedésekhez (pl. térségi turisztikai hálózatok, tematikus utak kialakításához, megerősítéséhez) kapcsolódó hazai

fejlesztési források bővültek: míg a 2015. évi előirányzat 70 M Ft volt, amelyből fejezeti hatáskörű előirányzat-módosítás után 74 M Ft teljesült, a 2016. évi előirányzat 220 M Ft volt. Az előirányzat rendeltetése azon kisléptékű, EU fejlesztési forrásból nem finanszírozható, gyors beavatkozást igénylő fejlesztések, feladatok támogatása, melyek a Balaton turisztikai szerepéből fakadóan többletfeladatot jelentenek a régió szereplőinek, illetve szükségesek a turizmus gazdaságfejlesztő szerepének erősítéséhez. A 2016. évi költségvetés végrehajtása során a térség fejlesztését további 2 Md Ft támogatás segítette a Balatoni Területfejlesztési Koncepció és Stratégiai Program keretében.

Különleges táji értékekkel, rekreációs funkciókkal bíró övezetek

A helyi közösségek, helyi identitástudat fejlesztése, erősítése.

A jellegzetes táji sajátosságokra épülő fenntartható turizmus fejlesztése, a helyi értékek bemutatása, a lokális adottságokhoz alkalmazkodó idegenforgalmi infrastruktúra, szálláshelyek, desztináció menedzsment kialakítása.

Az életképes vidék – vidékfejlesztési prioritás

A helyi közösségek részvételén alapuló helyi vidékfejlesztési programok megvalósítása.

Utóbbi két támogatási célhoz kapcsolódik a „Szelíd térségfejlesztési modellek a gyakorlatban” című programsorozat. A programsorozat célja, hogy a Tokaj-Hegyalja történelmi borvidék és a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet településein a helyi szereplők (mikro- és kisvállalkozások, önkormányzatok, civil szervezetek, szövetkezetek) kezdeményezésére olyan gazdaságfejlesztési célú, kisléptékű fejlesztések valósuljanak meg, amelyek illeszkednek a 2014-2020-as Európai Unió fejlesztési időszak operatív programjainak céljaihoz és mindemellett „jó gyakorlatként” országosan mintául szolgálhatnak a helyi gazdasági szereplők számára. Az innovatív módon megvalósult helyi fejlesztési modellek megismerése fejleszti a térségen belüli együttműködési kultúrát, elősegítve a hálózatos együttműködés kialakulását. A programsorozat céljainak elérését a szemléletformálási tevékenység és a sikeres, jövedelemtermelő beruházások támogatása szolgálja.

A programsorozatra 2015-ben összesen 169,4 M Ft állt rendelkezésre, amelyből 14,5 millió forintot fordítottak maximum 8 M Ft összértékű kisprojektek támogatására. 2016-ban a program keretösszege 123 M Ft, a mintaprojektek támogatására fordítható keretösszeg 106 M Ft. Egy mintaprojekt megvalósítására 2016-ban legalább 1 M Ft, legfeljebb 6 M Ft összegű támogatás volt adható.

A helyi gazdasági kapcsolatok erősítéséhez kapcsolódik a GINOP-5.1.3.-15 felhívás, mely célja a társadalmi célú vállalkozások ösztönzése és támogatása révén olyan szervezetek foglalkoztatási potenciáljának megerősítése, amelyek ötvözik az üzleti, valamint a társadalmi szempontokat. További cél a már működő civil és nonprofit szervezetek, valamint szövetkezetek bázisán új társadalmi célú vállalkozások létrehozásának segítése, illetve a már működő vállalkozások dinamizálása és stabilizálása – piacképes termékek és szolgáltatások előállításának ösztönzése révén, fenntartható üzleti modell alapján – tartós foglalkoztatási lehetőségek létrehozása érdekében.

T4.7 A vállalatok társadalmi felelősségvállalásának támogatása

Az intézkedés végrehajtásával kapcsolatos legfontosabb fejlemény, hogy a Kormány elfogadta a vállalati társadalmi felelősségvállalással kapcsolatos prioritásokról és Cselekvési Tervről szóló 1201/2015. (IV.09.) Korm. határozatot.

A határozat három vertikális prioritási területen (gazdaságfejlesztés, munkaügy- és esélyegyenlőség, környezetvédelem) és négy horizontális prioritási területen (a fiatalok foglalkoztatásának elősegítése, a mikro-, kis- és közepes vállalkozások aktívabb szerepvállalásának erősítése; a diszkriminációmentes foglalkoztatás biztosítása, valamint a munkavállaló- és családbarát munkahelyek kialakításának ösztönzése) határoz meg feladatot a Kormány tagjainak, és rendszeresen figyelemmel kíséri az előírt feladatok teljesítését. A

Cselekvési Terv – amely konkrét intézkedésekkel, állami példamutatással segíti, hogy a vállalkozások nagyobb felelősséget vállaljanak (CSR) Magyarország gazdasági, társadalmi, környezeti fejlődésében – számos ponton szervesen kapcsolódik a fenntartható fejlődéshez, a Keretstratégia által meghatározott feladatokhoz.

T4.8 A tudás előállításának biztosítása, a kutatás-fejlesztés, innováció támogatása a vállalati szférában

Az utóbbi években az új technológiai korszakváltás révén, az internet-gazdaság kialakulásával átalakulnak a gyártási és a kapcsolódó logisztikai rendszerek, ezért elengedhetetlen egyrészt a hazai egyetemi és kutatóintézeti szféra és az iparvállalatok együttműködése, másrészt pedig a nemzetközi kooperáció.

Ide kapcsolódik az Ipar 4.0 Nemzeti Technológiai Platform (NTP) 2016. májusi megalakulása is. Az NTP-t a Kormány támogatásával a Nemzetgazdasági Minisztérium és az MTA Számítástechnikai és Automatizálási Kutatóintézet szervezte meg mintegy 40 hazai telephellyel rendelkező vállalkozás, kutatóintézet, szervezet és oktatási intézmény részvételével. A hazai innovatív vállalkozói környezet fejlesztéséről, a feltörekvő digitális vállalkozások versenyképességének javításáról és Magyarország Digitális Startup Stratégiájáról szóló 1858/2016. (XII.27.) Korm. határozat kimondja, hogy a nemzetgazdasági miniszter feladata az IPAR 4.0 Startup és Spinoff Program tervének kidolgozása és a kapcsolódó előterjesztés benyújtása a Kormány részére.

Az NTP Innováció és Üzleti modell Munkacsoportja foglalkozik a Platformban képviselt vállalkozások, szervezetek igényei alapján azzal a kérdéssel, hogy a kutatóintézeti és ipari kutatás-fejlesztési (K+F) munka irányait miként kell meghatározni, hogy a gazdaság innovációs igényei teljesülhessenek. A Munkacsoport ajánlásokat fogalmaz meg új üzleti modellek vonatkozásában, amelynek célja az általános technológiai fejlődés elősegítése és az innováció szélesebb körű hazai elterjesztése. Az NTP munkacsoport tevékenysége is hozzájárult a Keretstratégia azon törekvéséhez, hogy az ipari vállalkozások jelentős mértékben részesüljenek támogatásban.

Az NTP Kísérleti Mintarendszerek Munkacsoport tagjai aktívan részt vesznek mintagyárak, mintalaborok kialakításában, hozzájárulnak a hazai Ipar 4.0 mintarendszerek létrehozását elősegítő állami pályázatok megfogalmazásához. Munkájuk eredményeként a mintagyárak, mintalaborok létrehozásának ösztönzésére a GINOP 1. prioritás keretében 2,35 Mrd Ft keretösszegű pályázati lehetőség került kiírásra 2016-ban. Megvalósult mintaprojektre példaképpen említhető a győri autóiipari életpályamodel, aminek köszönhetően egész életen át tartó perspektívát vázol fel a Győrben élő, itt tanuló és később dolgozó fiataloknak a Széchenyi István Egyetem, ahol több mintalabor szolgálja a hallgatók célirányos képzését.

További forrásokat biztosítanak az innovációra, és a kapcsolódó szolgáltatások fejlesztésére a következő felhívások:

- VEKOP-2.1.1-15 Vállalatok K+F+I tevékenységének támogatása (17,62 Mrd Ft),
- VEKOP-2.1.2-17 Intelligens szakosodási kockázati tőkeprogram (5,49 Mrd Ft),
- VEKOP-2.1.7-15 Prototípus, termék-, technológia- és szolgáltatásfejlesztés (8 Mrd Ft),
- VEKOP-2.2.1-16 Versenyképességi és Kiválósági Együttműködések (2,64 Mrd Ft).

4.II. Makrogazdasági egyensúly

Teendők:

- T4.11 Az életpálya-finanszírozás két ellentétes irányú áramának (az aktívaktól az idősek, ill. a gyermekek felé) összekapcsolása egyéni és nemzeti szinten, a korosztályi egyensúly fokozatos visszaállítása
- T4.12 Az idősek aktivitásának ösztönzése
- T4.13 Szabályalapú (automatikus) nyugdíjrendszer kialakítása
- T4.14 Alacsony reálkamatlábat eredményező gazdaságpolitika érvényesítése
- T4.15 Alkotmányos korlát érvényesítése a költségvetési gazdálkodásban és az önkormányzatok feladatainak és finanszírozásának összhangba hozása
- T4.16 A pénzügyi tudatosság közvetítése a lakosság irányába
- T4.17 A járadékvadász magatartás és egyéb nem értékteremtő bevételszerzési tevékenységek ösztönzésének csökkentése

Hazai helyzet áttekintése

A Kormány fegyelmezett pénzügyi politikája, a külső egyensúly jelentős javulása, az állam és a háztartások eladósodottságának mérséklődése eredményeképpen 2013-ban a gazdasági növekedés megindult, mely kedvező trendet azóta is alátámasztják a statisztikai adatok. A 2014-es dinamikus, 4%-os növekedést követően 2015-ben 3,1%-kal nőtt a magyar gazdaság teljesítménye, míg 2016-ban – az EU transferek ciklikusságának következtében – 2,0%-kal bővült a GDP. A növekedés úgy valósult meg, hogy közben az egyensúlyi mutatók is jól teljesítettek, így tovább csökkent az ország sérülékenysége is. 2017-től jelentős pozitív lökést adhat a gazdaságnak többek között a 2016. novemberében elfogadott béremelés, a munkáltatói adó- és járuléksökkentés, az EU források felhasználásának felfutása, illetve a CSOK által generált lakásépítések.

Megtett intézkedések

T4.11 Az életpálya-finanszírozás két ellentétes irányú áramának (az aktívaktól az idősek, ill. a gyermekek felé) összekapcsolása egyéni és nemzeti szinten, a korosztályi egyensúly fokozatos visszaállítása

A nyugdíjrendszert érintően a korábbi években érvénybe lépő, a nyugdíjrendszer fenntarthatóságát, ezzel közvetetten pedig a makrogazdasági egyensúly megteremtését szolgáló nyugdíjintézkedések (korhatáremelés, a korai nyugdíjba vonulási lehetőség különféle formáinak megszüntetése, a rokkantsági kockázat kivezetése a nyugdíjrendszerből, a nők 40 ledolgozott év utáni kedvezményes nyugdíjba vonulás lehetőségének bevezetése) kedvező makrohatásai továbbra is érvényesültek. A keletkező megtakarítások összességében meghaladják az összes nyugdíjra fordított kiadás 20%-át.

A nyugdíjrendszer gyermeknevelést, családokat támogató korábbi intézkedései között ki kell emelni a gyermekneveléssel töltött időknek az átlagkeresetek szintjén történő beszámítását a nyugdíj alapjául szolgáló átlagkeresetbe, továbbá a családi járulékkedvezmény intézményét, amely csökkentti a biztosított által fizetendő természetbeni és pénzbeli egészségbiztosítási járulék és nyugdíjjárulék együttes összegét.

A korosztályos egyensúly jobb érvényesülését szolgálták a gyermeknevelést, családokat támogató további intézkedések. A családok adórendszeren keresztüli növekvő támogatásának a 2011. óta tartó folyamata 2015-2016. évi lépései közül ki kell emelni a személyi jövedelemadó-kulcs csökkentését, a családi adókedvezmény emelését, jogosultjainak bővítését, és az első házások kedvezményét.

T4.12 Az idősök aktivitásának ösztönzése

A munkaerőpiac életkor szerinti diszkriminációja az idősebb munkavállalók és álláskeresők elhelyezkedési esélyeit jelentősen gyengíti. Ennek részleges ellensúlyozásként indította a Kormány 2013-ban a Munkahelyvédelmi Akciótervet (amely e körben a szociális hozzájárulási adóból 14,5%-os adókedvezményt biztosít), amely 2015-től már a mezőgazdaságban dolgozó 55 év feletti munkavállalókra is kiterjed.

Az idősebb munkavállalók és álláskeresők egyaránt célcsoportját képezik a Munkahelyvédelmi Akciótervnek és a foglalkoztathatóságot növelő aktív munkaerőpiaci programoknak. Az Út a munkaerőpiacra (GINOP-5.1.1-15 és VEKOP-8.1.1-15) aktív munkaerőpiaci program célja az alacsony iskolai végzettségűek foglalkoztathatóságának javítása, nyílt munkaerőpiaci elhelyezkedésének támogatása, valamint a közfoglalkoztatásból a versenyszférába történő átlépés elősegítése. A program egyik kiemelt célcsoportját képezik az 50 év feletti álláskeresők. A megvalósító Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat képzésekkel, bértámogatással és személyre szabott szolgáltatásokkal segíti az álláskeresők elhelyezkedését. 2016 végéig országszerte 8500 fő, 50 év feletti álláskeresőnek nyújtott segítséget a program.

A 2016-os megjelenésű EFOP-1.3.5-16 Társadalmi szerepvállalás erősítése a közösségek fejlesztésével – Egyházi és civil szervezeteknek szóló felhívás (keretösszeg: 14,24 Mrd Ft) – többek között az idősök, nyugdíjasok kisközösségi kereteken belül szerveződő társadalmi, gazdasági aktivizálásával, közéleti szerepvállalásuk erősítésével, karitatív, önkéntes alapon végzett tevékenységeivel, a generációk közötti együttműködéssel segíti elő a területi és társadalmi kiegyenlítődést.

T4.13 Szabályalapú (automatikus) nyugdíjrendszer kialakítása

A nyugdíjak értékmegőrzését, azaz a reálérték megtartását az inflációhoz kötött nyugdíjmelés biztosítja. A Magyarország gazdasági stabilitásáról szóló 2011. évi CXCV. törvény (Gst.) alapján a nyugdíjak reálértékét biztosítani kell, amely a tisztán inflációkövető nyugdíjmeléssel biztosítható. Az elmúlt években a nyugdíjmeléseknek és a tartósan alacsony inflációnak köszönhetően a nyugdíjak reálértékét sikerült megőrizni, sőt az infláció feletti nyugdíjmeléseknek köszönhetően emelkedett a nyugdíjak vásárlóereje.

T4.14 Alacsony reálkamatláb eredményező gazdaságpolitika érvényesítése

A rezsicsökkentés, és a mérséklődő üzemanyagárak következtében 2015-ben az árak szinte változatlanok voltak (-0,1%), 2016-ban is csak kis mértékben (0,4%-kal) emelkedtek. A lassuló infláció és a jegybanki alapkamat 2011 óta tartó folyamatos csökkentése (7%-ról 0,9%-ra) révén a reálkamatláb is fokozatosan mérséklődött.

T4.15 Alkotmányos korlát érvényesítése a költségvetési gazdálkodásban és az önkormányzatok feladatainak és finanszírozásának összhangba hozása

A központi költségvetés területre vonatkozóan az Alaptörvény külön fejezetben foglalkozik az államadósság szabállyal, a központi költségvetésről szóló törvénnyel, az államadóssággal, másrészt a Gst. jogszabályi kereteket szab a költségvetési gazdálkodás számára. A mindenkori költségvetés tervezésénél e törvények betartása folyamatos teendő, amely garantálja a költségvetési gazdálkodás prudens és fenntartható működését. Az elmúlt évek költségvetési gazdálkodása a Költségvetési Tanács és az ÁSZ értékelése szerint is megfelelt a fenti törvények előírásainak.

A költségvetési hiány stabilan 3% alatt tartása jelentős lépés a folyamatos gazdasági növekedés felé. Az államadósság leépítése 2012 óta tartó töretlen folyamatként valósul meg.

A GDP arányos államadósság 73,9%-ra, a költségvetés hiánya pedig 1,9%-ra csökkent 2016-ban. A költségvetés helyzetének tartós javulása középtávon is segíti a növekedést.

Az önkormányzatokra vonatkozóan: a 2010-ben megkezdődött átalakítások eredményeképpen jelentősen csökkentek a települési feladatok és új alapokon történik a finanszírozás is. Emellett szükséges volt az önkormányzatok adósságainak az állam által történő átvétele is (az elkerült feladatok arányában), amely 2014-re befejeződött.

2015-től az adósságkonszolidációban nem részesült települések kompenzációja indult el. Emellett olyan szabályozási környezet került kialakításra, amely a hitelfelvételt ésszerű keretek között tartva nem akadályozza az önkormányzati fejlesztések megvalósítását, ugyanakkor nem veszélyezteti az államadósság csökkentésével kapcsolatos célkitűzéseket sem. 2015. január 1-jétől a 100%-os önkormányzati tulajdonban lévő gazdasági társaságok hitelfelvele is kormányzati engedélykötelessé vált.

T4.16 A fiatalok pénzügyi kultúrájának, vállalkozási attitűdjeinek fejlesztése

A Nemzetgazdasági Minisztérium által, a magyar pénzügyi kultúra-fejlesztési programokról, az egyes érintett szervezetek tevékenységéről, továbbá a lakosság pénzügyi ismereteinek és tudatosságának aktuális színvonaláról készített előterjesztés alapján 2016-ban elfogadott kormányhatározat értelmében az NGM koordinálása mellett 2017-ben széleskörű szakmai összefogással készül a pénzügyi tudatosság fejlesztésének nemzeti stratégiája, amelyet a pénzügyi és vállalkozási ismeretek terjesztése érdekében már elindított programokkal való összhangban kell kidolgozni. Átfogó cél a lakosság megfelelő pénzügyi szakértelmének kialakítása, ami, nemcsak az emberek jól felfogott érdeke, de hozzájárul a pénzügyi intézményrendszer stabil, egészséges működéséhez és Magyarország versenyképességének növeléséhez is.

A fiatalok vállalkozási attitűdjének fejlesztéséhez járul hozzá a GINOP 5.2.2-14 konstrukció, amelynek keretében vállalkozásfejlesztéssel foglalkozó szervezetek kerültek kiválasztásra a vállalkozás indítását tervező fiatalok felkészítésére. A program részeként folyamatban van a képzések lebonyolítása, az üzleti tervek bírálata, valamint a fiatalok által alapított vállalkozások mentorálása is. A vállalkozások indulási költségeinek biztosításához a kevésbé fejlett régiókban a GINOP-5.2.3-16, a KMR régióban a VEKOP 8.3.1-16 konstrukció járul hozzá maximum 3 M Ft tőketámogatással.

4.III. Területi szempontok

Teendők:

T4.18 Térségi fenntarthatósági stratégiák kidolgozása

Hazai helyzet áttekintése

T4.18 Térségi fenntarthatósági stratégiák kidolgozása

Az 1/2014. (I.3.) OGY határozattal elfogadott Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció (OFTK) a megújuló, egységes rendszerbe foglalt fejlesztéspolitikai és szakpolitikai tervezés kiemelt, horizontális szempontjai között rögzíti a fenntartható fejlődést, amely nemcsak szükséges feltételét, keretét kell, hogy képezze a tervezési tevékenységnek, hanem amelynek elveit, céljait, hajtóerőit és eszközeit fenntarthatósági keretstratégiákban is indokolt kidolgozni, az országos mellett térségi, megyei szinten is.

Az OFTK definiálja is a térségi fenntarthatósági keretstratégiát: *egy terület összes fejlesztésének alapját képező, az ágazati és helyi sajátosságokhoz igazodó tervdokumentum, mely meghatározza az adott térség fenntarthatósága érdekében megvalósítandó vertikális célokat, valamint ágazatonként típusokba rendezett horizontális szempontokat a fejlesztések számára, amelyek más horizontális irányelveket is rögzíthetnek (pl. esélyegyenlőség, biztonság, örökségvédelem).*

A Partnerségi Megállapodás (PM) szerint a fenntarthatóság horizontális szempontként hangsúlyosan megjelenő, kötelező eleme kell, hogy legyen a térségi fejlesztéseknek is. A PM-ben szereplő és a fenntarthatóságot közvetlenül szolgáló eszközök közül kiemelendő az integrált településfejlesztés, amely során az üzleti szereplők számára vonzó települési környezet kialakítása mellett közvetlen célként jelenik meg a települések felkészítése a klímaváltozási és demográfiai kihívásokra (klímabarát gazdaságfejlesztés, barnamezős és leromlott városi területek rehabilitációja, települési környezetfejlesztés) is a térségi fejlesztések között.

A TOP-ban és a Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Programban (VEKOP) a Horizontális elvek fejezetben is megjelenik a fenntartható fejlődés elősegítése a konkrét intézkedések között. Cél, hogy a fejlesztési programok társadalmi, térségi, környezeti és éghajlati szempontból együttesen az elérhető legkedvezőbb eredményt nyújtsák.

A TOP-ból támogatható a Fenntartható Energia Akcióprogramok (SEAP) kidolgozása is, továbbá azok Fenntartható Energia- és Klíma Akciótervvé (SECAP) történő átdolgozása.

A SEAP megjelenik még a 3. prioritásban („Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken”) is, így a SEAP készítésére mind a megyei jogú városoknak, mind a megye egyéb településeinek lehetősége nyílik.

Az önkormányzati Fenntartható Energia Akcióprogramok konkrét intézkedéseket és projekteket tartalmaznak az energiamegtakarítás mellett a fenntartható fejlődés szempontjából fontos területeken: többek között helyváltoztatást nem igénylő szakmunkák és stabil munkahelyek létrehozása; egészségesebb környezet és életminőség; jobb gazdasági versenyképesség és az energiától való nagyobb függetlenség, anyag- és energiatakarékos technológiák alkalmazása, stb. A SEAP-okban a helyi önkormányzatok önkéntesen kötelezettséget vállalnak az energiahatékonyság javítására és a megújuló energiaforrások fokozott hasznosítására annak érdekében, hogy Magyarország teljesíthesse a 2020-ra kitűzött 20%-os CO₂-kibocsátás csökkentést.

Fenntarthatósági stratégia eddig alapvetően helyi (települési), illetve vállalati, intézményi szinten készült (pl. Szolnok, Csepreg, Magyar Telekom, Henkel, Debreceni Egyetem, stb.). Fenntartható Energia Akcióprogramot többek között Komárom-Esztergom megye Közgyűlése, Jászberény, Békéscsaba, Kispeszt, Budaörs stb. készített.

Javaslatok az NFFS megújításához

A Keretstratégia megújításához az alábbi javaslatok érkeztek:

1. Fokozódó problémát jelent a vidéken élők számára a nem megengedett anyagok (autógumi, szigetelőhabok, műanyagok, kábel) tüzelőként való elégetéséből származó légszennyezés, mely a levegőből kimosódva megjelenik a talajon és így az élelmiszerláncban is. Szükséges, hogy a lakosságnak ilyen környezetszennyezés észlelése esetén legyen lehetősége a hatóságok időben történő értesítésére („légszennyezettségi forródrót”), illetve a hatóságok ténylegesen fel is lépjenek a bizonyított esetek ellen. Ehhez szükséges a T3.5 szövegszerű módosítása a következőképpen: „...a környezeti károk megelőzésére és mérséklésére irányuló tevékenységek, a környezetszennyezés észlelésével kapcsolatos lakossági bejelentési rendszer fejlesztése, valamint a hatóság időben megvalósuló, hatékony fellépésének fejlesztése ...”.
Ez az intézkedés a következő NFFS célkitűzésekhez járul hozzá:
 - E1 Emberi erőforrás/E1.3 Egészség/H1.12 Környezetkárosító hatásokkal terhelt lakókörnyezet;
 - E3 Természeti erőforrások/ H3.2 Az alkalmazott technológiák minősége (anyag- és energiaintenzitás);
 - H3.3 Fogyasztási minták és környezeti értékrend helyzete/ K3.1 Az emberi életminőség romlása (megbetegedések, az életminőség zavarása, környezet elsivárosodása)/ C3.4 Környezetkímélő technológiák és földhasználati módok támogatása/ T3.2 A környezeti ártalmak csökkentésének támogatása.
2. A „7.1. A társadalmi közbeszéd és vita, a nyilvánosság” fejezet megállapítja, hogy „...a választók...számára...a fenntarthatósággal kapcsolatos...problémák még csak nem is ismertek”, és hogy párbeszéd, vita kell. Ez ugyan igaz, de kiegészítésre szorul: vagyis számos választó észleli ezeket a problémákat, és javaslatokat is meg tudna fogalmazni, ha lenne ennek fóruma. Javasolt ezért egy kommunikációs honlap beiktatása a 7.1. fejezetbe (pl.: a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács www.nfft.hu internetes oldala). Így a megoldáshoz szükséges javaslatok, intézkedések kiterjedtebb kommunikáción alapulhatnak.
3. Fontos lenne a „Digitális jólét programon” belül megvalósuló „szupergyors internet program” meghivatkozása (<http://www.kormany.hu/hu/miniszterelnoki-kabinetiroda/digitalis-jolet-program/szupergyors-internet-program>), amelynek célja, hogy nagyarányú hálózatfejlesztések eredményeképp 2018 végére minden magyar háztartásnak, családnak lehetősége legyen legalább 30 Mbit/s sebességű internet-szolgáltatás igénybevételére. A programot ki kell egészíteni a 18. életév alatti életkort figyelembevevő, a prudens internethasználatra nevelő szűrőprogrammal, illetve a home-office-t országosan előmozdító programmal.
A home-office program hatása az NFFS-re gyakorlatilag annak minden indikátorán érzékelhető lesz. Ezek közül a fontosabbak:
 - a családban töltött idő növekedése (ld.: 3.3.ii, 3.4. 8. bekezdés: gyermekvállalás, -nevelés, párkapcsolat, családok támogatása, 6.4.1.I.T1.9.: gyermekvállalás és karrier összeegyeztetése);
 - a stressz csökkenése (azzal a kiegészítéssel, hogy nemcsak a munkahelyi stressznek van létjogosultsága, a munkahelyre való ingázás még fontosabb stresszfaktor (C.2.5., H1.11.);
 - fenntartható térhasználat-szervezés: 6.4.4.III.4: közúti és közlekedési infrastruktúra terheltségének csökkenése (fenntartási, fejlesztési költségek, baleseti károk csökkenése).

4. A Lakossági sugárterhelés témakörben a következő teendőket javasoljuk felvenni az NFFS-be:
- T1.25 Az ionizáló sugárzást kibocsátó diagnosztikus orvosi eszközökből származó sugárdózisok csökkentése, nyilvántartása
 - T3.17 Ivóvíz radioaktív anyag tartalmának felmérése, csökkentése
 - T3.18 Lakó- és munkakörnyezetben a levegő radon tartalmának felmérése, csökkentése, nemzeti radon cselekvési stratégia kidolgozása
5. Talajhigiénés és hulladékgazdálkodási szempontból az alábbi kiegészítő javaslatot adjuk:
A Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégia 2015-2016 évi összefoglaló tájékoztatójában kerüljön felvételre az alábbi témakör is:
A közterületeken található játszótéri homokozók higiénés állapotának ellenőrzése és javítása.
6. Az embert érő környezeti terhelés csökkentése érdekében javasoljuk felvenni a C3.6 teendői közé: T3.16 Kül- és beltéri levegőminőség javítása.
- A. Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) és az Egészség- és Élelmiszerbiztonsági Főigazgatóság (DG Health and Food Safety) egyaránt felhívták a figyelmet arra, hogy a bel- és kültéri légszennyezés fontos környezet-egészségügyi problémák, melyeknek súlyos egészségkárosító hatásai vannak. A kültéri levegőminőség javításában és a szennyezőanyagok emissziójának visszaszorításában jelentős előrelépés történt, ugyanakkor a beltéri levegőminőség javítása továbbra is kiemelt figyelmet igényel, mivel idejének jelentős hányadát zárt térben tölti a lakosság.
- Az Országos Közegészségügyi Központ (OKK) vezetésével 2016-ban indult InAirQ projekt célja a beltéri levegőminőség jellemzése, illetve az iskolai beltéri környezet javítása a közép-európai térség iskoláiban.
- A projekt Magyarország, Szlovénia, Lengyelország, Csehország és Olaszország iskolái számára dolgoz ki gyakorlati útmutatókat, szervez ismeretterjesztő kampányokat és kapacitásfejlesztő tréningeket a beltéri levegőminőség káros hatásainak csökkentése érdekében. A gyakorlati javaslatok megvalósíthatóságát és várható eredményeit a partner önkormányzatok és iskolák saját intézményeikben vizsgálják.
- Vezető partnerként az Országos Közegészségügyi Központ feladata a projekt koordinálása és a résztvevő felek közötti kommunikáció biztosítása, egy online adatbázis létrehozása a beltéri környezetre vonatkozóan, összehasonlító tanulmányok készítésének koordinálása. Intézetünk Várpalota Önkormányzatával együttműködve a levegőminőség javítására irányuló kísérletek lebonyolításában is részt vesz. A nemzetközi harmonizáció, valamint a szükséges akciótervek kidolgozásában is vezető szerep jut az OKK-nak.
- Az OKK feladatai részletesen:
- Alulról építkező helyi szakmai-társadalmi csoport létrehozása, mely a nemzetközi csapat munkáját segíti a helyi problémák azonosításával és a projekt ajánlásainak folyamatos értékelésével.
 - SWOT analízis elvégzése az iskolákban felmerülő hiányosságok/problémák felmérésének érdekében.
 - Tizenkét kiválasztott iskolában a beltéri levegőminőség meghatározása.
 - Az iskolák műszaki paramétereinek vizsgálata (pl.: alkalmazott fűtés, építőanyag stb.) és a gyermekek egészségi állapotának kérdőíves felmérése.
 - Intervenciós vizsgálat egy kiválasztott iskolában.
 - Képzés azon célcsoportok számára, melyek közvetlenül érintettek a beltéri iskolai levegőminőség javításában (a célcsoportok véglegesítésében az önkormányzat és a fenntartó igényei elsődlegesek).

A projekt egy online adatbázist fog létrehozni, melyen keresztül a döntéshozók nyomon követhetik a beltéri levegőminőség alakulását és az annak javítására tett kísérletek eredményeit. Annak érdekében, hogy az InAirQ projekt hosszú távon is elérje célját, minden országban kapacitásfejlesztő tréningeket rendeznek, melyek egyaránt szólítják meg az iskolákban dolgozó tanárokat, oktatókat és az intézményfejlesztésben szerepet játszó szakembereket.

B. Szintén az embert érő környezeti terhelés csökkentése a célja a 3. Országos Gyermekek Légúti Felmérésnek (OGYELF 3.), melynek előkészítése történt meg 2016-ban.

Az Országos Közegészségügyi Központ Országos Környezetegészségügyi Igazgatósága Európában egyedülálló módon több mint 25 éve igyekszik felmérni a krónikus légzőszervi és allergiás tünetekkel küszködő gyermekek arányát, hogy megalapozott és célirányos megelőzési programokat lehessen kidolgozni a gyermekek egészségének védelme érdekében.

Az OKK az Egészségügyi Minisztérium anyagi támogatásával 2005-ben végezte az első Országos Gyermekek Légúti Felmérést (OGYELF I.) a 3. osztályos általános iskolás gyermekek krónikus légzőszervi és allergiás tünetei gyakoriságának és legfontosabb kockázati tényezőinek megállapítása céljából. A kérdőívek az ország valamennyi olyan általános iskolájába kiküldésre kerültek, ahová legalább 10 harmadik osztályos tanuló járt. Összesen 62 711 db kitöltött kérdőívet tudtunk értékelni. A vizsgálat 2010-ben rövidített formában, de néhány új kérdéssel kiegészítve ismétlésre került (OGYELF II.). Ezt a kérdőívet már az ország valamennyi általános iskolájának 3. osztályos tanulóihoz eljuttatták. A 2010-es vizsgálat esetében 67 667 db értékelhetően kitöltött kérdőívet elemeztek.

A szülők által név nélkül kitöltött kérdőív a gyermek jelenlegi és korábbi egészségi állapotára, lakókörnyezetére, étkezési szokásaira, szabadidős tevékenységére, a születés körülményeire, a szülők egészségi állapotára és dohányzási szokásaira, valamint a család szociális helyzetére vonatkozó kérdéseket tartalmazott. Az egészségi állapotra vonatkozó kérdések – a nemzetközi összehasonlíthatóság érdekében - a nagy nemzetközi felmérések [International Study on Asthma and Allergies in Children (ISAAC), Pollution Effects on Asthmatic Children in Europe (PEACE), Central European Study on Air pollution and Respiratory health (CESAR)] kérdéseinek magyarra fordított, hazai viszonyokra adaptált és kibővített változatai voltak.

2017-ben az Országos Közegészségügyi Központ megismételni készül ezt az egész országra kiterjedő felmérést, szintén 3. osztályos általános iskolás gyermekek körében, egy még részletesebb, még kidolgozottabb kérdőív segítségével.

Az újabb vizsgálat az eddig megfogalmazott célokon túl lehetőséget biztosít az előbbi felmérések eredményeivel történő összevetés alapján a változások, tendenciák nyomon követésére, mérhetővé válik az környezet-egészségügyi intézkedések hatékonysága, a mindig az aktuális helyzetet bemutató, naprakész eredmények pedig támaszként szolgálnak az újabb javaslatok kidolgozásához.

A vizsgálat eredményei bemutatják a gyermekek egészségi állapotát, a légúti, allergiás, valamint egyéb tünetek gyakoriságát, a belsőterületi környezet és a gyermekek egészségi állapot közötti összefüggéseket.

Egy ekkora, egyedülállóan magas mintaszámú felmérés lehetőséget ad arra, hogy részletekbe menően feltárja a gyermekek egészségét befolyásoló környezeti kockázati tényezőket. Ez a vizsgálat országos lefedettséget biztosít, így vizsgálhatóvá válnak a területi különbségek, ezáltal helyi szinten nyújt segítséget a döntéshozóknak a gyermekek, de ezek mentén a teljes lakosság egészségének védelmével, javításával kapcsolatos prioritások felállításához.

C. Lakossági tájékoztatás céljából az OKK Országos Környezetegészségügyi Igazgatósága (OKI) naponta értékeli az Országos Légszennyezettségi Mérőhálózat adatai felhasználásával a folyamatosan ellenőrzött légszennyező anyagok okozta expozíció várható egészségi hatásait az ország 30 városára vonatkozóan, a Levegőhigiénés Index alapján. Az értékelést, melynek keretében tájékoztatja a lakosságot az aktuális légszennyezettségi helyzet esetleges egészségi

kockázatairól, illetve tanácsot ad az egészség védelmére vonatkozóan, az OKI honlapján (<http://oki.antsz.hu>) teszi közzé napi rendszerességgel.

D. Az elmúlt években folyamatosan működött a Parlagfű Pollen Riasztási Rendszer (a pollen koncentráció monitorozása és a lakosság tájékoztatása), amelyhez a jogi keretet „a Magyarország Parlagfű Elleni Rövid és Középtávú Védekezési Akciótervről szóló 1230/2012. (VII.6.) Korm. határozat adja.

A pollenterhelés eredetére és kimeneteire, tér- és időbeli eloszlására vonatkozó adatokat a lakosság pollenterhelésre adott válaszával és veszélyeztetettséggel összefüggésben az ÁNTSZ Aerobiológiai Hálózata az ország 19 városában, Budapesten, valamint a megyeszékhelyeken folyamatos aerobiológiai adatgyűjtéssel és értékeléssel biztosította a 2015-2016-os években is. Az Országos Tisztifőorvosi Hivatal a saját és egyéb internetes oldalakon folyamatosan tájékoztatta a lakosságot a parlagfű pollen légköri koncentrációjáról.

7. A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia jelenlegi formájában sem a célok, sem az intézkedések között nem szerepel kifejezetten a nemzetiségi területre vonatkozó feladat. Ugyanakkor témáját tekintve kapcsolódik a Keretstratégiához a nemzetiségpolitika is. Magában a Keretstratégiában meg is jelenik például a honi és a határon túli magyarok közötti – kulturális – kapcsolat elősegítése (nemzetpolitikai terület), sőt a Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégiáról szóló 18/2013. (III.28.) OGY határozat idézi az Alaptörvényt, megemlítve a hazai nemzetiségek és kultúrájuk (megőrzésének) fontos szerepét. Ezért a Keretstratégia felülvizsgálata során javasoljuk beépíteni a hazai nemzetiségek szempontjait is. A beszámolóhoz az alábbi információkat adjuk:

Nemzetiségpolitika a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégiában

A nemzetiségi támogatások 2010 óta folyamatosan növekednek, a nemzetiségi célú előirányzatok összege 3,58 Mrd Ft-ról (2010) 8,68 Mrd Ft-ra (2017) nőtt az elmúlt időszakban. Ezen belül – az alábbi, nemzetiségi támogatásokat összefoglaló táblázatban – tájékoztatásul kiemelve szerepel a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégiához kapcsolódó aktuális beszámolási időszak: 2015 és 2016 között közel 2,5 Mrd Ft-tal nőtt a nemzetiségeknek nyújtott összes támogatás.

Nemzetiségi célú előirányzatok: Nemzetiségi támogatások változása 2010-2016 (adatok M Ft-ban)

Előirányzat	2010	2015	2016
Nemzetiségi támogatások (2010-11: Kisebbségpolitikai tevékenység támogatása)	300,0	639,4	1459,4
Magyar Nemzeti és Etnikai Kisebbségért Közalapítvány támogatása (pályázatok)	370,1	-	-
Települési és területi nemzetiségi önkormányzatok támogatása	1520,0	2352,8	3137
Nemzetiségi intézmények támogatása beruházásra, felújításra, pályázati önrészre	-	441,2	1282,4
Országos nemzetiségi önkormányzatok működési és média támogatása	953,0	1581,7	1599,7
Országos nemzetiségi önkormányzatok által fenntartott intézmények támogatása	444,5	932,3	932,3
Összesen:	3587,6	5947,4	8410,8

Rövidítésjegyzék

AKG	Agrár-környezetgazdálkodási támogatás
ÁNTSZ	Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat
BISEL	Bioindikáció az Iskolai Oktatásban
BM	Belügyminisztérium
BWS	Budapesti Víz Világtalálkozó (Budapest Water Summit)
CEDEFOP	Európai Szakképzés-fejlesztési Központ (The European Centre for the Development of Vocational Training)
CSR	Vállalati Társadalmi Felelősségvállalás (Corporate Social Responsibility)
CSOK	Családi Otthontermelési Kedvezmény
GLOBE	Nemzetközi Környezeti Nevelési Program (The Global Learning and Observation to Benefit the Environment)
GRSP	Partnerség a Közlekedésbiztonságért (Global Road Safety Partnership)
GYED	Gyermekgondozási díj
DG	Directorate General
DJP	Digitális Jólét Program
DNFP	Digitális Nemzet Fejlesztési Program
DOS	Digitális Oktatási Stratégia
EFI	Egészségfejlesztési Iroda
EFOP	Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program
EGK	Európai Gazdasági Közösség
EGT	Európai Gazdasági Térség tagállamai
EMAS	Közösségi környezetvédelmi vezetési és hitelesítési rendszer (Eco-Management and Audit Scheme)
EMMI	Emberi Erőforrások Minisztériuma
EMVA	Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap
ENSZ	Egyesült Nemzetek Szervezete
ERFA	Európai Regionális Fejlesztési Alap
ESZA	Európai Szociális Alap
EU	Európai Unió
ÉFK	éves fejlesztési keretek
FERSI	Közúti Közlekedésbiztonsági Kutatóintézetek Európai Fóruma (Forum of European Road Safety Research Institutes)
FM	Földművelésügyi Minisztérium
FSGF	Felzárkózást Segítő Gazdasági Fórum
F-ÜHG	fluorenizált üvegházhatású gázok
FVM	Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium
GINOP	Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program
HACS	Helyi Akciócsoportok
HEPA	egészségvédő testmozgás (Health-enhancing physical activity)
HFS	Helyi Fejlesztési Stratégia
HM	Honvédelmi Minisztérium
IKT	információs és kommunikációs technika
KÁT	Kötelező Átvételi Rendszer

KEOP	Környezet és Energia Operatív Program
KEHOP	Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program
KIP	Komplex Instrukciós Program
KJT	Kvassay Jenő Terv
KKM	Külgazdasági és Külügyminisztérium
kkv	kis- és középvállalkozások
KMR	Közép-Magyarországi régió
KOALA	Komplex Alapprogram
KOP	Központi Oktatási Program
KSH	Központi Statisztikai Hivatal
KvVM	Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium
LEADER	Közösségi kezdeményezés a vidék gazdasági fejlesztése érdekében
LHH	leghátrányosabb helyzetű (települések)
ME	Miniszterelnökség
Mt.	Munka Törvénykönyve
MTA	Magyar Tudományos Akadémia
NAK	Nemzeti Agrárgazdasági Kamara
NATÉR	Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer
NEA	Nemzeti Együttműködési Alap
NEFI	Nemzeti Egészségfejlesztési Intézet
NEP	Nemzeti Erdőprogram
NEtP	Nemzeti Erdőtelepítés Program
NÉBIH	Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal
NÉS	Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia
NFFS	Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia
NFM	Nemzeti Fejlesztési Minisztérium
NFSZ	Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat
NGM	Nemzetgazdasági Minisztérium
NHKV	Nemzeti Hulladékgazdálkodási Koordináló és Vagyonkezelő Zártkörűen Működő Részvénytársaság
NKE	Nemzeti Közszolgálati Egyetem
NKP	Nemzeti Környezetvédelmi Program
NMI	Nemzeti Művelődési Intézet
NTA	Nemzeti Természetvédelmi Alapterv
NTP	Nemzeti Technológiai Platform
OECD	Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (Organisation for Economic Co-operation and Development)
OEK	Országos Epidemiológiai Központ
OFTK	Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció
OGY	Országgyűlés
OGYÉI	Országos Gyógyszerészeti és Élelmezés-egészségügyi Intézet
OGYELF	Országos Gyermekek Légúti Felmérés
OHKT	Országos Hulladékgazdálkodási Közszolgáltatási Terv
OKI	Országos Környezetegészségügyi Intézet

OKIR	Országos Környezeti Információs Rendszer
OKK	Országos Közegészségügyi Központ
OKTF	Országos Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főfelügyelőség
OKTF NHI	OKTF Nemzeti Hulladékgazdálkodási Igazgatóság
OMSZ	Országos Meteorológiai Szolgálat
OP	Operatív Program
OSZTV	Országos Szakmai Tanulmányi Verseny
PM	Partnerségi Megállapodás
ROP	Regionális Operatív Programok
SEAP	Önkormányzatok Fenntartható Energia Akcióprogramja
SECAP	Fenntartható Energia- és Klíma Akcióterv
SZNM-MOKK	Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Képzési Központ
TÁMOP	Társadalmi Megújulás Operatív Program
TIE	teljeskörű iskolai egészségfejlesztés
TIMSS	Trends in International Mathematics and Science Study
TIOP	Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program
TKKI	Türr István Kutató és Képző Központ
TOP	Terület- és Településfejlesztési Operatív Program
UNESCO	Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
ÚMVP	Új Magyarország Vidékfejlesztési Program
ÜHG	Üvegházhatású gázok
VEKOP	Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program
VGT	Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv
VKF	Versenyszféra és a Kormány Állandó Konzultációs Fóruma
VKI	Víz Keretirányelv
VP	Vidékfejlesztési Program
WHO	Egészségügyi Világszervezet (World Health Organization)